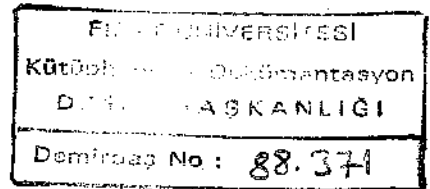

(ELAZIĞ - BASKIL)

ŞEFKAT KÖYÜ'NÜN
AİLE YAPISININ
SOSYAL ANTROPOLOJİK
İNCELENMESİ

(DOKTORA TEZİ)

ASİSTAN SELÂHATTİN SOLMAZ

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ — ELAZIĞ, 1981

68

845.371

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

ÖNSÖZ

1- GİRİŞ	1
1. 1 - Genel	
1. 2 - Aile Kavramı ve Tanımlar	
1. 3 - Aile Tipleri	
1. 4 - Araştırmanın Amacı ve Konusu	
1. 5 - Araştırmanın Yöntem ve Uygulanması	
2- ŞEYKAT KÖYÜ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	24
2. 1 - Tarihçe	
2. 2 - Coğrafi Durum	
2. 2. 1- Köyün Yeri	
2. 2. 2- Arazi ve Toprak Durumu	
2. 2. 3- İklim	
2. 2. 4- Bitki Örtüsü	
2. 3 - Ulaşım ve Haberleşme	
2. 3. 1- Ulaşım	
2. 3. 2- Haberleşme	
2. 4 - Konut	
2. 5 - Nüfus	
3- ŞEYKAT'TE AİLENİN OLUŞUMU	54
3. 1 - Köylüye Göre Evlenme ve Aile Kavramı	
3. 2 - Evlenme Yaşı	
3. 3 - Erkek ve Kız İsteme	
3. 3. 1- Erkek İsteme	
3. 3. 2- Kız İsteme	
3. 4 - Evlilik Şekilleri	
3. 5 - Akraba Evlilikleri ve Nedenleri	
3. 6 - Bağlıkoloneli ve Yarattığı Sorunlar	
3. 7 - Nigam ve Hikâh	

Fırat Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

0067500

255.07.02.03.00.00/08/0067500

5 D/1

#0084494

4- ŞEFKAT'TE AİLE TİPLERİ VE AİLE BÜYÜKLÜĞÜ ?.....	105
4. 1 -Aile Tipleri	
4. 1. 1- Çekirdek Aile	
4. 1. 2- Geniş Aile	
4. 1. 3- Geçici Geniş Aile	
4. 1. 4- Parçalanmış, Eksik Aile	
4. 2 - Aile Büyüklüğü	
5- DOĞUM, ÇOCUK VE AİLE PLÂNLAMASI ?.....	119
5. 1 - Doğum ve bununla ilgili Sorunlar	
5. 2 - Ailede Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Görüşler	
5. 3 - Öngörülen Çocuk Sayısı ve Nedenleri	
5. 4 - Köylü Açısında Aile Plânlaması	
6- AİLE İÇİ İLİŞKİLER	139
6. 1 - Kari-koca İlişkileri	
6. 2 - Kari-Koca ve Cinsel İlişkiler	
6. 3 - Anne ile Çocuk İlişkileri	
6. 4 - Baba ve Çocuk İlişkileri	
6. 5 - Çocuklar Arası İlişkiler	
6. 6 - Gelin Kaynana ve Kayınbaba İlişkileri	
6. 7 - Eltiler Arası ve Elti - Görünceler Arası İlişkiler	
7- AİLELER ARASI İLİŞKİLER	173
7. 1 - Akrabalık İlişkileri	
7. 2 - Komşuluk İlişkileri	
7. 3 - Ailede ve Aileler Arası İlişkilerde Kullanılan Küfürler, Beddualar, Dualar, Veminler ve Takma İsimler.	
8- AİLELERİN SOSYO-EKONOMİK YAPILARI	186
8. 1 - Toprak Mülkiyeti	
8. 2 - Toprak İşleme Biçimleri	
8. 3 - Ailede Miras	

8. 4 - Meslek Grupları
8. 5 - Gelir Durumları
8. 6 - Ailede Eğitim
8. 7. - Ailede Beslenme ve Sağlık
8. 7. 1 - Beslenme
8. 7. 2 - Sağlık
8. 8 - Ev Eşyaları
8. 9 - Giyim ve Kıyafet
8. 10 - Köylünün Devlet Kurumları ile
ilişkileri ve sorunları

Sayfa

9- AİLE YAPISINDAKİ DEĞİŞİMLERİ ETKİLİYEN

FAKTÖRLER 253

9. 1 - Ekonomi
9. 2 - Eğitim
9. 3 - Kentleşme ve Endüstrileşme
9. 4 - Politik Etken
9. 5 - Yasal Etkenler
9. 6 - Doğum ve Ölüm,ler
9. 7 - Bogannalar

10- ÖZET VE SONUÇ 260

ALMANCA ÖZET

EKLER LİSTESİ

- EK I. ÖRNEK (B)
EK II. FOTOĞRAFLAR
EK III. HARİTALAR
EK IV. KROKİ
EK V. SORU KAĞIDI ÜRÜNÜ
EK VI. GÖRÜŞÜLEN DEĞİŞİMLER, SÜLALE, YENİ SOYAD-
LARA GÖRE DAĞILIMI LİSTESİ
EK VII. KAYNAKÇA

Ö N S Ü Z

Bugün toplumumuzun hızlı bir değişme süreci içinde bulunduğu ortadadır. Her geçen gün önümüze değişik boyutlarda değişik sorunlar çıkmaktadır. Bu sorunların çözümü için toplumun yeniliklere hazır ve sosyo-ekonomik düzeylerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Ancak bunun için her bireyin toplumun olugmasını ve devamını sağlayan hayati önem arzeden evlilikle, aile kurumunun bilincinde olmaları zorunludur. Ayrıca, toplumun bireylerinin sağlıklı ilişkiler içinde bulunmaları, başarılı ve mutlu olmaları, toplumun her alanda kalkınmasını sağlayan ve ihmal edilmemesi gereken sorunların kaynağı ve hareket noktası olan ailelerden işe bağlamak gerekmektedir. Biz de bu düşünceden hareket ederek Şefkat'te aile yapısını araştırdık. Böylece bu tür çalışmaların gereğini çok daha iyi anlamış olduk.

Bu çalışmada pek çok kişinin yardımları ve katkıları olmuştur. Ancak, bu incelemeye olanak tanıyan, beni teşvik ederek ve çalışma ortamını sağlayan Sayın Hocam Prof. Dr. Orhan Acıpayamli'ya içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, çalışmalarında yardımlarını esirgmeden ilgilenen saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Resan Şahinkaya'ya minnettarım.

Bu önemli ve güç olan araştırmanın hazırlanmasında üstün bir çabayla yanında yer alan egin Habibe Solmaz'a ve bu çalışmada emeği geçenlerin tümüne teşekkürlerimi ayrıca belirtmeliyim.

Elaşığ, 1981

Selâhattin SOLMAZ

K I S A L T M A L A R

Ank.	: Ankara
A. Ü.	: Atatürk Üniversitesi
Ank. Ü.	: Ankara Üniversitesi
a. g. e.	: Adı Geçen aynı eser
a. g. y.	: Adı geçen aynı yazı
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
D. T. C. F.	: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
D. T. C. F. D.	: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
D. P. T.	: Devlet Planlama Teşkilatı
H. Ü.	: Hacettepe Üniversitesi
İ. İsk. Bak.	: İmar İskân Bakanlığı
İ. S.	: İsadan Sonra
İst.	: İstanbul
İ. Ü. Ed. Fak.	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Mat.	: Matbaa
Tab.	: Tablo
Top.	: Toplam
T. C. D. A. İ. E.	: Türkiye ve Ortadoğu Arma İdareleri Enstitüsü
S.	: Sayfa
S.	: Sayı
S. B. F.	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
söm.	: Sömestri
V. b.	: Ve bunun gibi
V. s.	: Ve saire
Yay.	: Yayın

1990

[illegible]

Bu toplum, diğer antropolojik açıdan, bir toplum olarak sosyal bilimlerin konusu olmalıdır. Bu toplumun toplumların en başında gelmektedir. Bu toplumun diğer toplumlarla ilişkisi ile oluşan varlık gösterdiği düşünülmektedir. Ancak, her toplum kendi kültürü içinde bir toplum olarak değerlendirilmelidir.

...birlikleri ile ilgili olarak, ayrıca ve ayrıca ilgili
ulterior perspektifler, ayrıca, ayrıca bunların ayrıca
yolu ile ilgili ve ayrıca gelişmeler, böylece ayrıca
in ilgili perspektifler ilgili bir şekilde ilgili olur.

The above is a copy of the original report, signed by the
 Director of the Bureau of the Census, Washington, D.C. (1).

1- GİRİŞ

1 - G i r i Ŗ

1. 1- Genel

Aile sorunu, yalnız antropolojinin değil, ağağı yukarı bütün sosyal bilimlerin konusu olagelmıştır. Aile toplumsal grupların en bağında gelmektedir. Bütün dünya-da hiçbir toplum aile olmadan varlık gösterdiği söylenemez. Ancak, her toplum kendi kültürü içinde bir aile örneğini oluşturabilir.

Bir ailenin düzeni doğum, evlenme ve ölümlle ilgili olarak yansımaktadır. Ayrıca, ailenin kuruluşu evlenme yolu ile olugur ve evlenmede geleneksel, hukuki esaslarla da anlam kazanarak meğru bir duruma girmiş olur.

Evlenme sosyal bir olay olduğu gibi, sosyal kurallar içinde birleşmeyi meğrulaştıran bir törendir (1).

Evlenme sonucu meydana gelen aile, genç ve yağlıların üye olabilecekleri bir dernek gibidir. Fertler intibakı burda öğrenir, zihni gelişmeleri, kişilikleri burada hazırlanır ve ilk eğitimleri burada tamamlanmaktadır. Ana ile babalar çocuklarına biyolojik karakterlerini vermekle kalmazlar, onlara barınak sağlarlar, beslemelerini üstlenirler ve onları her türlü dış ve iç kötü etkilere korurlar. Böylece aile toplum için ve çocuklar için nasıl bir öneme sahip olduğu ortadadır.

Ailenin belli bağlı işlevleri ağağıdaki maddeler halinde gösterilebilir:

- 1- Çocukları ileriye hazırlamak ve onlara gereken bilgi ve eğitimi vermek,
- 2- Seksüel arzuları yerine getirmek,
- 3- Çocukları koruyup, sağlıklı besleyebilmek,
- 4- Erkek kadın arasında işbölümü ve işbirliğini sağlamak,

(1) Resan Şahinkaya, Psiko Sosyal Yönleriyle Aile, Ank., 1975, s. 11.

- 5- Toplumsal ilişkileri sağlamak,
- 6- Neslin idamesini sağlamak ve kültürü nesilden nesile aktarmak,
- 7- Ferdin duygularının tatmin olması, güven duyması ve bir kimlik kazanabilmesi.

Sosyal yaşamın temel bir birimi olarak kabul edilen ailenin kaynağı, gelişimi, işleyişi ve tarihçesi hakkında sayısız eser yazılmış, inceleme ve araştırmalar yapılmıştır. Fakat ailenin kaynağı ve tarihçesi konusunda henüz bir fikir birliği sağlanamamıştır. Böylece aile ile ilgili olarak bazı görüşler ileri sürülmüştür.

Aile ile ilgili ilk bilimsel yazı yazarlar belkide Plato ile Aristo'dur. Yalnız, bunlara göre yeryüzünde Patriyarkal aile tipi vardır. "18.- 19. asırda" J. J. Rousseau, Goethe ve A. Comte aynı fikri savunmuşlardır. 1861 tarihinde J. Bachofen "Das Mutterrecht" adlı eserinde patriarchal aile tipinden başka birde matriarchal aile tipinin mevcuttur olduğunu ve bu matriarchale aile tipinin, diğer aile tipinden önce oluştuğunu savunmakta idi. J. Mc. Lennan ve L. H. Morgan daha ileri giderek ailenin uzun bir evrimden sonra bugüne ulaştığını ileri sürdüler. Bunlara göre aile promiscuity, poligamy, polyandry, aşamalarından geçerek monogamy sistemine ulaşmıştır. Ancak birçok bilgin ailenin dip tarihinde ileri sürülen promiscuity tipini kabul etmemektedirler. Onlara göre, promiscuity adı verilen aile tipinde insanlar birbirleriyle gelişmiş güzel seksüel yaşantı sürdüreceklерinden, insanlık daha poligamy devrine varmadan önce kısırlaşacağından, bundan sonra döl vermeyecekleri için monogamy devrine ulaşmak olanaklıdır. Biyolojik yönde promiscuity kadınları kısır yapar.

Ailenin uzun bir evrim geçirdiği görüşüne karşı olanlar ise, monogamy aşamasından sonra hangi aşamanın geleceğini alaylı bir şekilde sormaktadırlar. E. Westermarck, "History of Marriage" adlı eserinde aileden evrim fikrine

kargı çıkmıştır. Birçok ilkelde rastlanan monogamy sistemi buna bir delil olarak göstermiştir. Öte yandan aile sistemlerini ekonomik sistemlere bağlayanlarda vardır. Bunlar ailede bir evrimi kabul etmektedirler. Onlar çok eşli aileleri ekonomik yapantının bir sonucu olarak görmektedirler. Ayrıca, aile sistemlerini dinsel ve yönetsel şekillere ilişkin olanlar da görülmektedir (1).

Ailenin gereksizliğini savunan bazı sosyal analistler de çıkmıştır. Örneğin Platon, "İnsanların kişisel yeteneklerine göre değerlendirecekleri bir toplum modeli yaratabilmek için ailenin bu değerlendirmeyi önleyici etkileri ortadan kaldırmak amacıyla kimsenin anne babasını yada çocuğunu tanımayacağı bir uygulama ileri sürer. "Weber de" endüstrileşen bir toplumda bürokratik örgütlerin toplum içindeki her türlü fonksiyonu aileden daha başarılı bir şekilde yerine getireceklerini savunur". Bu tür görüşlerin yanında İsrail'de Kibbutz, Rusya'da ki Kolhoz ve Çin'de ki komün denemeleri ortaya çıkmıştır (2).

Rusya'da ailenin bütün görevleri devletin üzerine olabileceği gerekçesi ile aile tamamen kaldırılma yoluna gidilmiştir. Buna rağmen bugün Rusya'da aile toplumda ki yerini koruması ve hatta daha da sağlamlaştırmıştır. Aileyi topluma kaldırma çabaları insan tabiatına aykırıdır (3).

Bugünde yeni ütopyacılar vardır. Örneğin; Amerika'da hipi kolonilerinde karı - koca gibi yaşayan kişiler sadece geçici olarak birlikte yaşamakta ve evlilik kurumunun kadını küçülttüğünü iddia etmektedirler. Bazı yazarlarda aile ve evlenme kurumları yerine değişik alternatifler ileri sürülmektedir. Bu arada grup evlenmesinden, homoseksüel evlenmelerden, swinger'lerden, yani evli olarak bir arada olmakla beraber, kadın ve erkeğin bakaları ile cinsel ilişkilerinin kabul edilmesinden yana olanlar görülmektedir (4).

(1) Stephen Fuchs, The Origin of Man, And His Culture, London 1963, s.95.

(2) Pierre Mongar, İzmir'de Kentsel Aile, Ank., 1972, s. 6-7.

(3) Rosan Şahinkaya, a. g. e, 1975, s. 43.

(4) Süleyman Şahin, Sosyoloji, İstanbul, 1974, s. 150-151

Zimmerman, aile sistemi ile kültürel devamlılık arasındaki münasebetin bir düzen vermesi sosyal organizasyonu kuvvetlendirir. Sosyal yapıdaki tesanüt hali, aslında ailenin uygun değerler sistemi ve normlara göre topluma şekil vermesindedir. Ailedeki çöküş toplumdaki çöküş demektir(1). Gerçekten aile, fert ve toplum arasındaki dengeyi temin ettiğinden, ailenin rolünü sağlıklı olarak yerine getiremediği zaman toplumun huzurlu ve başarılı olması olanaksızdır.

İlkelerde insanlar arasında gelişmiş güzel seksüel yaşıntı sürdürüldüğü görüldü bilânâre yapılan antropolojik ve etnografik araştırmalarla görülmüştür. Hakikaten en ilkel toplumlarda ve hatta cinsel yönden geniş bir serbestliğe olanak veren toplumlarda dahi aile var olmuştur(2).

Memleketimizde aile ile ilgili olarak yayınlanmış olan bilimsel çalışmalar çok azdır. Kanımca tüm Türkiye'yi kapsıyacak aile ve aile tipleri ile ilgili bir çalışmadan söz etmek için henüz zaman erkendir. Şimdilik yapılacak iş Türkiye ölçüsünde bölgesel aileyle ilgili yayınlar yapmaktır. Daha sonra bunlardan yararlanarak genel tipteki çalışmalara geçilebilir. Türkiye'de aile ile ilgili yazılmış olan köy çalışmalarında ve teorik çalışmalarda istifade ettiğimizi için ayrıca bu bölümde belirtmekte bir yarar olmasa gerekir.

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

(1) Orhan Türkdoğan, Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Unsurları, İst. 1977, s. 430

(2) Salhi Dörmecioğlu, s. 5. c. 2., s. 151

1. 2- Aile Kavramı ve Aile Tanımları

Aile hakkında bilgi sahibi olmak için evvela, ailenin kavramı ve tanımlarını bilmenin gereğini öngörmekteyiz. Çünkü, ailenin bütün niteliklerini veya içeriğini ailenin kavramı ve tanımlarında anlamak mümkündür.

Her ne kadar tüm insanlar bir aile birimi içinde yaşamlarını sürdürüyorlarsa da, ailelerin yapısı ve tipi toplundan topluma farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle farklı yer veya mekanlarda içeriği ve anlamı bakımından başka aile tanımlarının yapılabileceğini söylemek doğru olur kanısındayız.

Bugün gördüğümüz anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile tipi çok uzun bir tekâmülün sonucu olsa gerekir. Sonra sadece bugünkü anlamda aileyi anne, baba ve çocuklardan oluşan küçük zümre sananlar, geçmişte büyük yer tutmuş aile tiplerini bugünkü tanıma görmediğinden tetkikleri dışında bırakmış olurlar. Bir aile olmak için iki şart vardır: a) Aileyi oluşturan insanlar arasındaki kandaşlık bağı, b) Cemiyetin bu aile işlerine verdiği hukukî düzen. Halbuki çoğu cemiyetlerde ailenin bağı olan bu kandaşlık, bugünkü gibi hakikî değil farazî ve mistiktir. Örneğin; Avustralya zencilerinde aile yakınlığını veya hasınlığını belirleyen gey sop (klân) mensuplarının hayali olarak birtak atadan gelmelerine inanmalarındandır (1).

"Aile kendilerini gerçek veya varsayımlı olarak kandaş sayan ve aralarında toplumca tanınmış kanşallıklı hak ve ödevler bulunan kişilerden kurulu bir topluluktur" (2). Durkheim'in bu tanım ile yalnız günümüzdeki aileyi değil, geçmiş devirlerdeki aile yapılarını da öngörmek suretiyle geniş içerikli bir tanım yaptığı görülmektedir. Bu tanımın biyolojik, sosyal ve ekonomik hususları içermesine işaret etmek gerekir. Yapılan bu tanımın bugünün

(1) Necmeddin Sadak, Sosyoloji, Ankara, Maarif Mat., 1941, s. 98 - 99

(2) Selman Erden, Sosyoloji, İstanbul, İş ofset Mat., 1970, s. 98.

ailesini ve aile tanımını karşılayamayacağı da söylenebilir. Bugün için varsayımlı düşüncelere dayanarak, tasvirinsi veya öyle zannederek aile tanımının yapılmasının ailenin esasına ters düşeceği kanaatindeyiz.

Antropologlar, "aile" kavramı anlaşmazlıklara yol açtığı için "akrabalık" (kinship) kavramını kullanmayı tercih etmektedirler". Malinowski'ye göre "aile evlilik, kan ve evlatlık edinme yoluyla birbirine bağlanmış ve bir-biri ile ailevi rollerine göre ilişki kurmuş olan iki yada daha fazla sayıdaki bireyin oluşturduğu bir gruptur". Öte yandan Murdock "aileyi ortak konut, ekonomik işbirliği ve üreme ile karakterize edilen bir grup olarak tanımlamaktadır" (1).

Malinowski'nin aile tanımı sosyal, ekonomik ve biyolojik faktörleri içermektedir. Ayrıca; ailenin içeriğine akrabalığı da almış olduğu kanısındayız. Malinowski'nin yapmış olduğu tanımı hukuki ve geleneksel kurallara yer verilmediği ve geniş anlamalı bir tanım olduğunu söyleyebiliriz. Murdock ise, aile tanımını ekonomik, cinsel ve yerleşim esaslarına göre yapmış olduğu kanaatindeyiz. Murdock akrabalık bağlarıyla ailedeki bireylerin birbirine bağlı olmaları gerektiğini ele almamaktadır.

Robert, aileyi dar anlamda, aynı çatı altında yaşayan, özellikle anne, baba ve çocuklardan oluşan fertler grubu olarak tanımlamaktadır. Geniş anlamda ise, evlenme veya soybağları ile bağlanmış fertler topluluğu, birbirinden gelen fertlerin devam etmesi ve ortak karakterleri olan şahıslar topluluğu diye tanımlamaktadır (2). Robert'in yapmış olduğu tanım biyolojik ve sosyal esasları içermektedir. Bu tanımı ekonomik, hukuki ve geleneksel özellikler unutulduğunu ifade edebiliriz. Ayrıca, geniş anlamda yapmış olduğu tanım bugünkü çekirdek aile tanımını karşılayamayacağını belirtebiliriz.

(1) Altun Esenpek, Sosyal Kontrol, Sınır ve Sosyal Değme, Ankara'da iki köyünde karşılaştırmalı Bir Araştırma, Ankara, Ank. Ün. Fığ., No: 76, 1979, s. 65

(2) Paul Robert, Petit Robert, Paris, É. L. Dictionnaire Le Robert, 1972, s. 632

"Aile üyeleri genellikle bir arada yaşayan ve ekonomik işbirliği yapan sosyal bir gruptur" (1). Bu tanımda da biyolojik ve hukuki bağlardan söz edilmediği görülmektedir. Burada ailenin daha çok özelliği vurgulandığı kanısındayız. Sonra birarada yaşayan ve ekonomik işbirliği yapan her grubun aile olabileceği söylenemez.

"Aile: işbirliği yapan yani birlikte intibak etmek için birbirine yardımcı olan üyelerin meydana getirdiği bir gruptur" (2). Bu tanımda da ekonomik ve sosyal özellikler yer almaktadır. Sadece işbirliği, intibak etmek ailenin tanımını karşılayacağı söylenemez.

Bir başka tanım ise şöyledir: "Erkeğin ve kadının çocuklarıyla oluşturdıkları, iş bölümüne dayanan toplumsal ve ekonomik temel birlik" (3). Bu tanımın bugünkü çekirdek aile tanımını karşıladığını söyleyebiliriz. Bu tanım sosyal, ekonomik ve biyolojik hususları içermektedir.

Son bir tanım ise şu şekildedir: "Aile: evlenme kan veya evlatlık edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri ya paylaşan, oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde (karı-koca, ana-baba, evlât-kardeş) birbirlerine etki yapan kendilerine özgü bir görgüyü oluşturup kuşaktan kuşağa sürdüren insanların topluluğudur" (4). Bu tanım aile ismi verilebilen çeşitli insan topluluklarında aynı olan hususları içine almaktadır. Genelde bu tanım iyi bir tanım olduğu söylenebilir. Çünkü bir ailenin oluşması için gerekli bazı özellikler birleştirilmiştir. Ancak bu tanımda geniş ve çekirdek aile tanımları iç içedir.

Murdock; çekirdek aile bütün dünyada yaygın olduğu gibi, çekirdek ailenin olamayacağı hiçbir topluluk olamayacağını belirtmektedir. Bu hususla ilgili olarak Murdock

-
- (1) Adamson Nobel, In the primitive World, Newyork, 1958, s. 65
 (2) Nermin Ertentu, Sosyal Münasebetler ve Evlenme Adetleri, Ank., 1968-69 II. Söm. Ders Notları, s. 6.
 (3) Sedat Veyis Örnek, Etnoloji Sözlüğü, Ank., 1971, s. 14.
 (4) Resan Şahinkaya, a. g. e., s. 18

250 ayrı kültürden toplanmış olduğu etnografik ve antropolojik bulguların değerlendirilmesi sonucu çekirdek ailenin-eğemen aile biçimi geniş aile bile olsa- her toplulukta bağımsız olarak bulunduğunu göstermiştir. Ancak karı-koca ve çocuklardan oluşan ailenin her toplumda olmadığı, olsa dahi her toplumda aynı fonksiyonu yerine getirmedeği ileri sürülmüştür. Böylelikle, çekirdek ailenin evrenselliği tartışılmıştır. Örnek olarak; Güneydoğu Hindistan'da avcılıkla geçinin Nayarları gösterebiliriz. Burada çocuklar annenin klanına aittir. Ekonomik ve çocukların yetiştirilmesi görevleri kadının erkek kardeğine düşmektedir, koca belirli zamanlarda evine uğramakta ve yardımcı olabilmektedir (1). Burada görülen husus; anne, baba ve çocuklar arasında sosyal bir bütünlüğün oluşmamasıdır. Bu belirtilen hususun dışında, genellikle üçlü ilişkinin (anne-baba ve çocuklar) evrenselliği düşünülebilir.

Aile kavramı bir toplumda dahi farklı anlamlarda kullanılabilir. Örneğin, "aile" anne baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşması anlamında kullanıldığı gibi akrabalık birliğini, sadece çocukları veya yerleşme bütünlüğünü belirtmek için de kullanılmaktadır.

Aile yapısındaki farklılıklar ve kavramın söylenmesindeki belirsizlik, Stirling'in Türk köyünde aile yapısını en iyi durumda ifade ettiğine inandığı "hanehalkı" kavramını kullanması ile neticelenmiştir. Stirling'e göre hanehalkı sadece ekonomik bir birim olmayıp, fertlerin psikolojik gereksinimlerinin karşılandığı önemli duygusal ve en önemli içten münasebetlerin yer aldığı bir bütündür.

Türk toplumunun bazı yörelerinde "karım" sözcüğü çirkin kabul edildiği için "ailem" tabiri kullanılmaktadır (2). Bu hususla ilgili olarak araştırmaya sahasında da ailenin

(1) Serim Timur, Türkiye'de Aile Yapısı, Ank. T. Ü. Yayın, 1972, s. 3-4

(2) Altan Özerpek, a. g. e., 1979, s. 66.

"kiginin kendi karısı", "bütün hançhalkı", "Ev", "gil" anlamlarında kullanıldığını da septamış bulunmaktayız. (Ekz. Tablo14.).

Grant "Origin an Descent of the Gael" isimli makalesinde "Teadhloc" ve "Cuedich" yahut "Coedich" gibi kelimelerin "Gaelic" dilinde aile sözcüğü anlamına gelen ilk kelimeler olduğu ve bu kelimelerin birincisinin müsterek ikâmetgah, ikincisinin insanın birlikte yemek yedikleri yer anlamına geldiğini belirtmektedir. Aynı yazar bu kavimde daha genel olan "Finne" ve "Cinne" kelimelerinden birincisinin aynı soydan doğma, ikincisinin ise kabile anlamına geldiğine işaret etmektedir (1).

Aileler toplumu oluşturmurlar. Ancak aile, önemli özelliği mensubu bulunduğu toplumdan bazı nitelikleriyle ayrılmış olmasıdır. Yaşamın devam edebilmesi için, aile ve aileler arası ilişkilerin belirli normlarla yürütmesi gerekir. Aile içinde yer almış olduğu toplum ile, bu nedenle kaynaşması gerekir. Aile bir sosyal kurumdur. Bu kurumun tanımlanabilmesi için bazı önemli ve hatta zorunlu esaslara gerek vardır. Örneğin kadın ve erkek, ekonomi, sosyal, kültürel, hukuki esaslara birlikte neslin idamesi için meşru cinsel ilişkiler yoluyla evliliğidir.

Şimdiye kadar belirttiğimiz tanımlarda aile ekonomik, biyolojik ve sosyal bir birlik olduğu gibi, genellikle bir arada yaşayan ve intibak ettirici veya ilişki içinde bulunan fertlerin oluşturduğu bir topluluk veya bir grup olarak düşünüldüğünü bir ortak görüş olarak söyleyebiliriz. Bazı tanımlar geçmiş zamanlardaki aile yapısını dikkate alarak, ailenin tanımını yapmışlardır. Bir kısmıda dar açıdan ve belirli özellikleri içerecek tarzda aileyi tanımlamışlardır.

(1) John P. Mc. Lenan, Chicago, London, 1865, s. 64.

Ailenin kurulmasında yasal esaslar bugün için söz konusu ise, geleneksel esaslarda, dün olduğu gibi bugün de geçerliliğini sürdürebilmektedir. Omanın için aile tanımlarında bu hususuda gözden uzak tutmamak gereğine inanmaktayız.

Ailenin tiplerine ve yapılarına göre tanımlar yapılabilir ve değişebilir. Çünkü çekirdek aile ile geniş aile, klan ailesi ile her ikisinin tanımları arasında mutlaka farklılıklar olacaktır. Bu konuda belirttiğimiz aile tanımların ortak ve ayrı yanlarını dikkate alarak, araştırma sahasındaki aile tipini, yapısını ve aile kavramı ile ilgili köylünde görüşlerini değerlendirerek aşağıdaki aile tanımlarını yapabiliriz. Önce Çekirdek ailenin (ana-baba ve evlenmemiş çocuklar) tanımını yapalım. Aile, sosyal ve yasal esaslara bağlı olarak evlenmek anlaşmasıyla birbirine bağlanmış aynı yerde oturan, aynı geliri paylaşan, çeşitli görevlerle birbirine bağlı bulunan, belirli bir görgüyü oluşturan ve kuşaktan kuşağa sürdüren anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan sosyal bir kurumdur.

Birde geniş aileyi dikkate alarak bir tanım yapalım. Aile, sosyal ve yasal esaslara bağlı olarak evlenme yoluyla birbirine bağlanmış, bir arada oturan, aynı geliri paylaşan, çeşitli görevlerle birbirine bağlı bulunan, belirli bir görgüyü oluşturan ve nesilden nesile aktaran iki ve ikiden fazla kuşağın meydana getirmiş olduğu sosyal bir kurumdur.

1. 3- Aile Tipleri

Ailenin tipi ve işleyişi nasıl olursa olsun, her çocuk bir aile birimi içinde meydana gelmektedir. İşte; anne-baba ve çocuklardan oluşan en sade aileye, çekirdek aile denilmektedir. Çekirdek ailede kari-kocanın kendi aileleriyle yakın ilişki içinde bulunmalarına karşın, ekonomik bağımsızlıkları da vardır. Kari ve keca; kadınlık ve erkeklik rollerini rahatça oynamaktadırlar. Ayrıca anne ve babanın çocukları üzerinde doğrudan doğruya etkileri olabilmektedir. "Burada önemli olan kari-koca ilişkisi olduğundan, bu aileye "evlilik ailesi" (Conjugal family) denmektedir. Aynı zamanda daha karmaşık aile biçimlerinin temel birimi olduğu için "Çekirdek aile" diye adlandırılır (nuclear family" (1). Çekirdeksel aile, sanayileşmiş modern toplumların özelliğidir. Bu toplumlarda çekirdek aile tipinin önde gelmesinin sebebi mülkiyet, hukuk, bireysel mutluluk ve herkesin kendi hayatını düzenli sürdürme isteği gibi genel toplumsal idealler, coğrafi ve toplumsal hareketlilik gibi sahalara yansıyan bireysel düşüncenin gelişmesidir (2). Çekirdek ailede iki kuşak bir arada bulunmakta ve toplumsal statüde baba oluşturmaktadır.

İkinci tip aileye, geniş aile denilmektedir. "Geniş aile kavramı ise, çeşitli kuşakların birlikte oturma, aynı kazandan yeme ve ortak mülkiyet özelliklerini taşır" (3). Yapılan bu tanımdan anlaşılacağı üzere geniş aile, birçok kuşakların beraber yaşadıkları, aynı konutta otardıkları, beraber ve aynı kazanda yedikleri, ortak mülkiyet ve gelire sahip bulundukları sürece geniş aile tipidir.

Geniş ailede akrabalık ilişkileri, baba tarafına (patrilineal) bağlı bulunmaktadır. Bu ailede, yaşlılar küçüklere, kocada egi üzerinde etkili olacaklardır.

(1) Serin Timur, a. g. e., s. 3

(2) T. B. Bottomore, çev., Ünsal Oskay, Toplum Bilim, Ank., 1977, s. 13

(3) Serin Timur, a. g. e., s. 20.

Kısaca, bu ailede eşitlikten söz edilmeyecektir (patriarchale). Adı geçen ailenin özelliği gereğince, evlenme yaşları çok genç olacaktır. Ayrıca evlenmelerde ailelerin etkinliği görülecek ve evlenmeler ekonomik değiş-tokuşu gerektirecektir.

"Büyük aile (Alm. Grosse Familie, Fr. Famille Large, İng. Extended Family) : Büyük baba ve büyük anne ile bunların evli oğullarının, karılarının ve çocuklarının birlikte oluşturduğu toplumsal birlik. Büyük aileye geniş aile de denir" (1).

Üçüncü tür aile ise bileşik (Composite) aile adını almaktadır.

"Bileşik aile ortak bir eşin yada liderin paylaşıldığı birden fazla çekirdek aileden oluşan bir aile biçimidir. Çoğul evlilikler buna örnek gösterilebilir. Evli olup herbiri aynı evin bir bölümünde eş ve çocuklarıyla birlikte yaşayan ve babaları tarafından yönetilen çok sayıdaki erkek kardeşlerin oluşturdukları aileler topluluğu da bu türdendir" (2). Bu bileşik aile hususunda aile içinde birkaç kuşağın yatay, dikey ya da hem yatay, hem dikey olarak genişlemesi ve birden fazla evli çiftin bulunduğu, geniş aile tanımı kapsamında ilkel kavimler dışında aşağıda ki üç aile tipi görülmektedir (3).

- a) Bileşik aile
- b) Ataerkil geniş aile
- c) Kök aile

"Aile, toplumların gelişme aşamalarına göre farklı özellikler gösteren bir kurumdur. Bilimsel kaynaklarda genellikle iki aile tipi görülür. Bunlardan biri anne baba ve küçük çocuklardan meydana gelen çekirdek ailedir. Öteki ise çekirdek ailenin kan sâhri hissinlarıyla birlikte yaşayan şeklidir. Burada geleneksel geniş aile denir" (4).

(1) Sedat Veyis Ürnək, a. g. e., s. 53

(2) Münevver Bilen, Ailede Sağlıklı İlişkiler, Ank., 1978, s. 6.

(3) Bu hususta geniş bilgi için Muz. Serim Timur, a. g. e., 1972, s. 20.

(4) Tunc Kanar, a. g. e., s. 11

(5) Resan Çankaya, a. g. e., s. 18-19.

1. 4- Araştırmamızın Amacı

Amaçsız hiçbir işte sağlıklı bağarılar veya olumlu sonuçlar sağlanacağını kimse savunamaz. Her amaçta bir düşünce, çaba, takibedilmesi gereken bir yol, beklenen bir netice ve fayda vardır. Bu nedenle bir toplumun geleceği için ailelerin araştırılmasında büyük bir amaç olması gerekir. Çünkü gelişmelerin, ilişkilerin, güvenin, kalkınmanın, sevgi ve saygının kaynağı onlardır.

İngiliz şairlerinden biri derki: "İnsanların inceleyebileceği en önemli konu yine insanlardır" (1). Ancak yeryüzündeki fertlerin her biri aile birimi içinde yaşamakta ve değer bulmaktadır. Bu gerçeği bilmek, görmek ve mensubu olduğumuz aileyi, toplumu ve kendimizi tanıyabilmek düşüncesiyle bu önemli kurumu araştırmayı amaçladık.

Bugüne kadar köylerimizde ve şehirlerimizde aile yapısı ile ilgili bilimsel çalışmaların az olduğu rahatlıkla söylenebilir. Aile yapısını araştırmakla, nüfus planlamasının, kalkınmanın, ilişkilerin, insan yetiştirmenin sosyal, ekonomik ve diğer sorunlarını ortaya çıkarabilmektir. Ayrıca yapılacak araştırmaları teşvik, önemini belirlemek ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olabilmek ve gelecek problemlere ışık tutabilmektir.

Kalkınma planlarımızda köylerin kalkınması amacı ön görülmektedir. İkinci Beş yıllık planda, toplumun gelirini artırmak için potansiyel iş gücünün iyi biçimde kullanılması hedef alınmaktadır (2). İşte sorunlara çözüm yolu aramanın kaynağı ailelerin olabileceğini unutmak olanaksızdır.

Bu çalışmamızla Türkiye'de ki belli bir birimi olan Elazığ İli'ne bağlı Baskil İlçesi'nin Şefkat Köyü'nün aile yapısını bir bütün olarak ele alarak, inceliyerek ve bu

(1) Herbert W. Casson, Gov. Ömer Rıza Doğrul, İnsanları İdare etmek sanatı, Ank., Toker Yay., 1975, s. 5.

(2) Tanyar Ayyıldız, Büyükdere Köyünün Sos a-Ekonomik Yapısı, Arsarum, A. Ü. Yay., 1975, s. 3

bölgedeki aile yapısını ortaya çıkarabilmektir. Araştırmamızda temel amaç aileyi yapı itibarıyla ele almak, aile kuruluşunun hangi koşullar altında oluştuğunu, ailelerin fonksiyonlarını, tiplerini ve işleyişlerini saptamak, ailelerin değişiminin olumlu ve olumsuz yanlarını belirlemek ve etkileyici faktörleri saptayabilmektir. Ayrıca, ailelerde mevcut özellikleri saptamak, aile ve aileler arası ilişkilerin seyrini sergilemek, ailelerin bir görüntüsü olan kurumlarla ilişki ve işbirliğini kısmen de olsa saptayabilmek, hangi koşullar altında aile tiplerinin değiştiklerini ve dengeli, gelişmiş, dayanışma içinde olabilecek bir toplumun oluşması yollarını araştırmaktır. Bir yandan da araştırma Fırat Üniversitesi'nin esas görevlerinden birisi olan öğrenin olanak ve sorunlarını saptamak ve bu sorunların çözüm yollarını araştırma gayretleri içinde düşünülmüştür.

Araştırmamızda amaçladığımız diğer hedefler ise şunlardır:

- 1- Ailelerin sosyo-Ekonomik düzeylerini saptamak,
- 2- Ailelerin üretime, bilgi ve maddi olanaklar bakımından hazır olup olmadıklarını saptamak,
- 3- Köy dışına göç etmiş ailelerin çalıştıkları yerleriyle birlikte durumlarını kısaca saptamak,
- 4- Evliliğin önemi ve karı-koca diğer ilişkilerin yanında cinsel ilişkilerini saptamak,
- 5- Ailelerin iş gücü bakımından boş zamanlarını sebepleri ile saptamak,
- 6- Dinsel etkilerin aile üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini saptamak,
- 7- Köylünün Köy ile ilgili sorunlarını kendilerinin sözlü ifadelerine göre saptamak.

Araştırmamızın amacını özetlemek gerekirse; ailelerin özelliklerini, hangi düzeyde bulunduklarını, nasıl hangi koşullar altında değiştiklerini, fonksiyonlarını, tiplerini, işleyişlerini nasıl sürdürdüklerini ve aile içi ile aileler arası ilişkileri araştırıp saptamaktır.

1. 4. 1- Konu ve Kapsam

Araştırma konumuz Elazığ-Baskil İlçesi'nin Şefkat Köyü'nün "aile yapısının" sosyal antropolojik bakımından incelenmesidir. Çalışmamız üç ana bölümde yapılmıştır. Birinci bölümde araştırma alanı ile ilgili genel bilgiler, ikinci bölümde aile kuruluşuyla ilgili bilgiler, üçüncü bölümde ise sosyo - ekonomik, kültürle ilgili bilgiler verilmiştir.

Araştırdığımız bütün konular ayrıntılı şekilde çalışma içinde gösterilmiştir. Bu nedenle çalışmamızı üç bölümde topladık.

1. 5- Yöntem ve Uygulanması

Aile yapısı araştırmalarında çeşitli yöntemler kullanılabilir. Ancak, sosyal antropolojide saha gerçek laboratuardır. Bu nedenle toplumun içinde yaşıyarak, olayları görerek, izliyerek araştırılan konunun iç yüzünü ortaya çıkarmak gereği vardır. Bilimin amacında konu ne olursa olsun, o konunun içine iyice girmeden, toplumu iyice tanımadan ani, tahmini durumlara düğmemek ve yanıltıcı hususlar hakkında peşin yargılara varmamaktır.

Tüm özellikleri dikkate alarak, sosyal antropolojide geçerli olan saha araştırması (Field work) yönteminden yararlandık. Bu arada anketler, görüşme, açık görüşme, gözlem ve örnek olay yöntemlerini en uygun yöntem olarak seçme yoluna gittik. Zaten anket sosyal bilimlerde uygulanan gözlem ve inceleme metodlarından biridir. "Çünkü anket olaylar arasında ilişki kurmakta ve araştırıcının planladığı yönde sorunlarını belirliyerek incelediği değişkenlere göre veri toplamasını sağlayan bir yöntemdir" (1).

(1) Meyyar Ayyıldız, a. g. e., s. 6.

Araştırmanın ciddiyet ve canlılık kazanması ve olayları daha düzenli ve bağlantılı olarak açıklanması için istatistikten yararlanılmış ve konu ile ilgili çeşitli fotoğrafların çekilmesine çalışılmıştır.

Araştırmamızın yönteminin hazırlanması ve neticelenmesi aşağıdaki hususları gerektirmiştir:

1. 5. 1- Ön Hazırlık:

Araştırma yapılmadan önce 22.12.1977 Tarihinden 7.7.1978 tarihine kadar bir ön çalışma yapılmıştır. Ön hazırlıkta konu planlanmış, uygun ve çok yönlü anket soruları hazırlanmış konu ile ilgili çeşitli kaynaklardan yararlanılmış ve literatür çalışması sürdürülmüştür. Ayrıca, araştırmanın sağlıklı yürütmesi için köye sık sık gidilerek, Baskil'de, Elâziğ'da resmi kurumlarla ve ilgili kişilerle temaslar sağlanmıştır. 1978 Yılı'nın Temmuz Ay'ında bir haftalık ön çalışma yapılarak uyum sağlama, eksiklikleri saptamak, hareket tarzını tayin etmek, hem de, aile reislerini bilgi verme yönünde hazır duruma getirilmeye özen gösterilmiştir. Köyde görülecek tüm aile reislerine gereken güvenin verilmesi ön planda tutulmuştur.

1. 5. 2- Köyün Seçilmesi:

Araştırma konumuz olan aile yapısı, çok yönlü ve kapalı bir konudur. Bu konuda ailelerin iç yüzünü görmek, ailelerdeki değişmelerin hangi koşullar altında olduğunu saptamak ve ilişkilerin sıhhatli görüntüsünü yansıtmak için daimi gidip geleceğimiz, içinde uzun süre kalabileceğimiz ve çalışmalarımızı sağlıklı bir biçimde sürdürebileceğimiz bir köy seçmek gerekiyordu. Ayrıca, aileyi bir bütün olarak gördüğümüz için kadınlardan da gereken bilgilerin alınmasını zorunlu gördük. Kadınlar sosyo-ekonomik ve kültürel değerleri sebebiyle erkek araştırmacılara rahat ve doğru bilgi vermezler. Zaten epleri de bu duruma müsaade etmezler. Bu nedenlerden dolayı, çefkat

Köyü'nü seçmeyi tercih ettik. Bu köyü tercih etmemizin iki nedeni daha vardır. Bunlardan biri araştırmacının eğitiminin daha evvel aynı köyde üç yıl öğretmenlik yapması, köylüyü çok iyi tanınması ve köylüye yardımcı olması, çocukları yetiştirme yönünden de köylünün beğenisini almasıdır. İkinci sebep de "Sayın Hocam Prof. Dr. Orhan Acıpayamalı'nın" Elazığ çevresi ile ilgili ve çalışma neticesinin sağlıklı olması bakımından bilinen bir köyün araştırılması önerisidir. İşte bu sebeplerden ötürü, araştırmacının mensubu bulunduğu Şefkat Köyü seçilmiştir. Bir toplumu tanımadan, içinde yaşamadan, güven sağlamadan olayların içine girmeden, izlemeyen olaylara tanık olmak, kısa süreli zamanda detaylı ve sağlıklı olarak verilerin toplanması olanaksızdır. Ayrıca, her söylene-ni, görüleni ve her ağızdan çıkan bilgiyi doğru zannederek inanmak ve yazmak insanı çok yanıltabilmektedir.

"Bu çegit çalışmalara girerirken araştırmanın yöneldiği yersel topluluk hakkında bilgi sahibi olmanın ve o topluluğu tanımanın çalışmaya güven kazandıracağı açıktır. Bu durum bağarının ön kogulunu ve araştırmada atılacak ilk önemli adımını oluşturmaktadır" (1).

1. 5. 3- Anketler:

Aile bir bütün olarak kabul edildiği için, erkek ve kadını birbirinden ayırmadık. Bu nedenle soruları kadın ve erkeklere ortak ve ayrı sorular yöneltilecek şekilde hazırladık. Düzenlenen mülakat formları ile birim olarak bilinen hanelerin taranması düşünülmüş ve mülakatlarda aşağıdaki konulara yer verilmiştir.

- a) Köylüye göre evlenme ve ailenin tanınması,
- b) Köyle ilgili genel bilgilerin saptanması,
- c) Aile kuruluşunun ve yapısının saptanması,
- ç) Ailelerin çocuk ve aile planlamasına ilişkin durumlarının saptanması,

(1) Feyyaz Ayıldız, a. g. e., s. 6.

- d) Aile içi ve aileler arası münasebetlerin saptanması,
- e) Aile yapısındaki değişimler ve etkili unsurların belirlenmesi,
- f) Ailelerin sosya-ekonomik yapıları.

1. 5. 4- Araştırmanın Birimi ve Denekler:

Araştırmamızda birim olarak hane ve aile dikkâte alınmıştır. Çünkü bir hane gibi görünen hanelerde, birden fazla ailelerin bulunduklarına ve bütçelerinin tamamen ayrı olduklarına tanık olduk. Aile ve hane kavramı olarakta farklıdır. Ancak, Köyde "aile" kavramı ile kadın ve erkeklerin çoğu kadın ve çocuklar olarak ifade edilmektedir. (Bkz. Altıncı Bölüm)

Köyde hane, aile ve ev aynı anlamlarda kullanılmaktadır. Köy ve hane bağlica toplumsal birimlerdir. Aile ise daha sınırlı ve en küçük olan toplum birimidir. Hane araştırmamız için bir birim olabilir. Ancak araştırmamız için bir konu değildir.

Hane köy topluluklarında temel sosyo - ekonomik bir birindir. Genel olarak hane, bir bina ile bunun çatısı altında oturan kimselerin oluşturduğu birliktir (1).

Hasanoğlan'lı erkekler hiçbir zaman aileden içtimai bir müessese olarak bahsetmezler (2). Şefkat Köyü'nde de aynı anlayışın olduğunu söyleyebiliriz.

Yasa, aileyi toplumun temel taşı ve bunun içinde toplumsal değişimlerin incelenmesinde en uygun bir birim olarak göstermiştir (3). Araştırmamızda, haneyi birim olarak aldık. Ancak, inceleme konumuzun da birimi olarak aileyi ele aldık.

Aile başkanları ve eglerinin ortak ve ayrı olan görüşlerine müracaat edilmiştir. Köyde mevcut 91 hane eksiksiz

(1) Erdoğan Güçbilmez, Yenimahalle ve Kayadibi, Kargılaştırılmalı bir Köy Araştırması, Ank., S. B. Fak. Yay. 1972, s.171.

(2) İbrahim Yasa, Hasanoğlan Köyü, Ank., 1955, s. 145.

(3) İbrahim Yasa, Ankara'da Gecekondu Aileleri, Ankara, Sosyal Bilimler Genel Müd. Yay., 1966, s. 240.

olarak ele alınmış ve kanelerdeki mevcut aileler de incelenmiştir.

1. 5. 5- Anket Uygulaması ve Açık Görüşmeler:

Köyde ön hazırlık yapıldığı zaman ve yazılı mülâkatlar uygulanmadan evvel, araştırma için doğru bilgi almak ve gayeye uygun verilerin toplanabilmesi nedeniyle araştırmanın kendilerine faydalı olabileceği telkin edilmiştir. Güven verme bakımından araştırıcının köyüne zararı dokunmayacağı, ilmî bir araştırma yapılacağı, gelecek kuşaklara bu araştırmanın faydasının dokunacağını, bilgi veren hiçbir kimsenin sırlarının ifşa edilmiyeceğini, yapılan araştırmanın bir ibadet olduğunu, kendilerinin bu araştırmaya istiyerek ve doğru bilgi vermek suretiyle yardımcı olacaklarını ifade ettik. Köylünün geleneksel değer yargılarını dikkâte alarak ve tam bir güven ortamının sağlanması için araştırıcı çok yönlü yemin etmiştir. Bu yapılan yeminin büyük bir yararının görüldüğünü rahatlıkla ifade edebiliriz. Örneğin, Mülâkat esnasında bir aile reisine arazinin durumunu sordum. Soruma karşılık aldığımız yanıt ancak 30 - 40 dönüm idi. Bu verilen rakam Maliye'de saptamış olduğumuz toplamı da tutmuyordu. Soru tekrar sorulmadan yemin ettik ve güven verdik. Bunun sonunda soruyu bir daha yönelttik aldığımız yanıt 130 dönüm idi. Bu örnek gibi çok örnekler verilebilir.

Mülâkatları uygularken aile reislerinin anlayabileceği bir dille, sohbet havası içinde ve başkasının olmadığı zaman veya aile reisinin yalnız olduğu bir zamanda görüşünü almaya özen gösterilmiştir. Aksi taktirde, zaten doğru bilgi almak olanaksızdır. Uygulama esnasında, aile reislerine sorular yöneltilirken, zamanın olup olmadığı, gayet herhangî bir iş durumu söz konusu ise ara verilebileceğini söyledik. Ayrıca, soruların çok olması nedeniyle aile reisleri baştan savma sorulara yanıt vermesinler diye, zaman zaman dinlenmek, sigara, çay, su içmek için çalınmaya ara verilmiştir. Araştırmada zamanı bol harcadık. Bazı mülâkatlar bir, iki gün sürdüğünü rahatlıkla belirtiriz.

Mülâkatları erkek aile reisleri ve epleri için hazırladık. Ayrıca, ilkokul dördüncü ve beşinci sınıf ve ortaokul birinci sınıf öğrencilerinde aileyle ilgili ilişkilerini, cinsiyet durumunu ve aile plânlaması hususlarını saptamak için kendileriyle mülâkat yapmak ve onların görüşlerini almak unutulmamıştır. Bunun yanı sıra gelin, Kaynana-kayınbaba ilişkilerini belirlemek maksadıyla hanedeki gelinlerede ayrıca, mülakat uygulanmıştır.

Kadınların Mülâkatını araştıracının öğretmeni eşi yürütmüştür. Araştırmanın sağlıklı yürütülmesinin bir nedeni de araştıracının eşiştir.

Köyün yağlı kugağı köyde genellikle kürtçe konuşmaktadırlar. Yağlıların çoğu Türkçe meramını ifade edecek durumda değildirler. Bu durum araştırmacı için güç olmadı. Çünkü hem araştırmacı hemde eşi kürtçeyi bilmeleri ayrı bir avantaj olarak kabul edebiliriz.

Kadın mülâkatları gerçekleştirilmeden evvel gerekli hazırlıklar ve çalışmalar yapıldıktan sonra uygulamaya gidilmiştir. Kadınların erkeklere geleneksel değerlerinden dolayı araştırmacıya doğru bilgi veremeyeceği ve cinsel konularda hiç bilgi veremeyecekleri için eğilimle gereken planlamayı yaptıktan sonra uygulamaya bağlanmıştır. Kadın mülâkatlarını uygulamadan evvel çok önemli olan karı - koca ilişkilerini ve cinsel sorunlarını kimende olsa belirliyeabilmek için bir yıl (1978) Eşim açık görüşme sohbet şeklinde dolaylı yollarla konuşmak ve işlemek suretiyle çalışmalarını sürdürebilmiştir. Bu bilgileri kısa kısa ve bazı soruları sohbet havası içinde kadınlara yönelmiş ve alınmış olan yanıtları anında yazılı dükkân haline getirmiştir. Bu durum en sor olanağıdır. Çünkü kadınlar içinde bulundukları çevrenin etkisi, ayıp, günah düşüncesi ve ekonomik bakımından bağımlı olan kocasının korkusu, evinin sırrını ifşa ettiği için eşi için kendisine kıyıp, döveceği tezi ile soru sorulup yanıt almak ve birde yanlarında cinsel sorunları yazmak tamamen

olanaksızdır. Bu nedenle mülakat uygulamadan evvel cinsel durumu saptamayı amaçladık. Bu durum çok güç olmasına karşın gece ve gündüz fırsat buldukça ancak kırk (40) kadınla konuşturulabilmiştir.

Cinsel sorunların tesbitinde bir yıl sonrada (1979) yine eşim tarafından kadınlara mülakat uygulandı. Bu arada araştırmacıda erkeklerle ilgili çalışmaları sürdürmeye çalışmıştır. Açık görüşmeleri araştırmacı ve eşi aralıksız sürdürme olanaklarını bulabildiği için rahatlıkla veriler toplanmıştır. Köyde araştırmacının konutu bulunması nedeniyle yaz ve kış mevsimlerinde çalışma rahatlıkla sürdürülmüştür. Bu da çalışmada ayrı bir avantaj olsa gerekir.

Köyde mevcut 91 hanenin tamamına mülakat uygulanmıştır. Mülakat uygulamada, açık görüşmelerde, evlere girip, çıkmada hiçbir yönde güçlük olmadığı gibi, büyük bir ilgi ile karşılaştık. Ancak, fotoğraf çekiminde yaşlı kuşaktan bazıları karşı çıkmalarına karşın netice de başarı sağlanmıştır. Çünkü toplumun değer yargılarına ve düşüncelerine göre hareket edilmiştir. Ayrıca örneklerle ikna edilmeye çalışılmıştır.

Aile kapalı bir kutudur. Bilerek ve sabırla bu kutuyu açmadıkça içinde olanını anlayabilmek olanaksızdır. Bu nedenle, aile ile ilgili araştırmalarda toplumun çok iyi bilinmesi, tanınması, içinde uzun süre kalarak ve güvenin sağlanmasına önemle belirtmek isteriz.

1. 5. 6- Verilerin Doğruluk Derecesi:

Bu nevi araştırmalarda verilerin sağlıklı olmaları durumuna tesir eden bazı etkenler vardır. Bunları aşağıda maddeler halinde gösterebiliriz:

- 1) Köyü iyice tanımamak ve araştırılan toplum içinde uzun süre kalmamak,
- 2) Araştırmacının kişiler üzerinde bırakacağı etki ve sağlayabileceği güven,

3) Bir toplumun fertlerinin bilim hakkındaki bilgisi ve anlayışı,

4) Hazırlanacak soruların açık ve belirgin olma durumları,

5) Hazırlanan soruların çalışma sahasına ve incelenen konuya göre tanzimi,

6) Düzensiz bir örnekleme yapmak

7) Değerlendirme sahasında yapılacak ufak hatalardır.

Yukardaki hususları daha önceden düşündüğümüz için olanaklarımız dahilinde doğru verilerin toplanmasına özen gösterdik.

Mülakat uygulaması köyde tam sayıma dayandığı için, örneklemede bir hatanın olabileceği söz konusu olmasa gerekir. Araştırma konusunun içeriğini iyi anlayabilmek için hazırlanan mülakatlari tüm hanelere uyguladığımız gibi tüm ailelerde daima görüşmeler ve izlemeler sürdürülmüştür.

Araştırmacı ve eğinin köylüler ile sık sık temasta bulunmaları ve aynı toplumdaki gelen birer şahıs olmaları nedeniyle köylünün şüphelerinin kalkmasına bir neden olmuştur. Doğru verileri seçerken de ön koku olan ailelerin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantısının içine girilmiş ve onlarla birlikte yaşamaya çalışılmıştır.

Köyü iyi tanıyanlara karşın, yine de her söyleneni ve görüleni doğruymuş gibi hemen kaleme almadık, sabırlı ve şüpheli bir düşünce ile hareket ettik.

Mülakat soruları açık ve deneklerin anlayabileceği bir biçimde ifade edilmeye çalışılmıştır. Soru kâğıtları hem numaralandı, hemde aile reislerinin adı ve soyadı yazıldı. Kadın ve erkeklere yöneltilen sorularda aralarında numaralanarak ayrı ayrı değerlendirildi. Bu nedenle de değerlendirme sahasında hiçbir güçlük çekilmedi.

Ayrıca, erkeklerle ilgili mülâkatları, araştırmacı bizzat kendisi yürütmüştür. Kadınların mülâkatları ise sağlıklı olması açısından yine araştırmacının denetim ve bilgisi dahilinde olacak şekilde eği tarafından tatbik edilmiştir.

Araştırmada, gerek deneklerin güven içinde rahat bilgi verdiklerini ve sonuçların tamamen doğru olduğunu savunamayız. Fakat, çalışmalarımızda sağlıklı bulgular toplamada, mevcut verilerin değerlendirilmesinde ve sonuçlarına güvenme hissimizi rahatlıkla ifade edebiliriz. Bu araştırma 22.12.1977 ve 9.9.1981 Tarihleri arasında tamamlanabilmektedir.

2 - ŞEFKAT KÖYÜ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER :

2. 1- Tarihçe:

Bir toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerine ilişkin araştırmalarda önemli olan hususlardan birisi de o toplumun tarihsel geçmişinin açıklığa kavuşturulmasıdır.

Araştırmamız sırasında, köyün tarihi hakkında herhangi bir yazılı kaynağa rastlayamadık. Bu konudaki bilgilerimiz çalışmamız sırasında kaynak kişi olarak seçtiğiniz okur yazar olan ve beg yağlı kişinin sözlü ifadelerine dayanmaktadır. Köy halkının nereden geldiği sorusu araştırılırken, kaynak kişilerin üzerinde görüş birliğine vardıkları husus köyün ilk sakinlerinin doğudan ve Orta Asya'dan geldikleridir. Yaşları "58 ile 74" arasında olan bu beg kaynak kişinin köyün Tarihçesi ile ilgili ortak görüşleri ise özetle şöyledir: "Selçukluların Anadolu'ya İ. S. 1072 Tarihinde geldikleri bilinmektedir. Her ne kadar kaynak kişiler Selçukluların Anadolu'ya İ. S. 1072 Tarihinde geldiklerini söylemişlerse de ancak bizim yaptığımız tespitlerde bu Tarih 1071 olarak geçmektedir (1).

Selçukluların Şefkat ve yöresine yerleşmeleri ise tahminen İ. S. 1080 ya da 1085 yıllarına rastlamaktadır. Aynı tarihlerde Şefkat'ın bir kilometre kadar güneyindeki dağlık bölgeye gelip yerleşen üç Beylerden Canbey adlı Bey, emniyeti sağlamak amacıyla bölgeyi oğulları ve uçakları arasında bölüştürmüştür. Hatta uçaklara ait olan köylerin adları "Uçağı", oğullara ait olan köylerin adları ise "Oğlu" son ekleri ile bitmektedir. (Bugün Baskil ilçesi ve Şefkat Köyü çevresindeki kırsal yerleşim alanlarının adlarının belirtildiği gibi sonuçlandığını açıkça görmekteyiz).

(1) Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Mülkrinin Halil Yınanç, Türkiye Tarihi Selçuklu Devri, İstanbul, İ. Ü. Ed. Fak. Yay., 1944, s. 70-77.

Örneğin; "Hillingağı", "Bilalusağı", "Rısvanusağı", "Habibusağı", "Tavşanusağı", "Karoğlu", "Karoğlu" gibi.

Şefkat'ın güneyindeki dağlık bölgeyi ellerinde bulunduran Selçuklu soyuna mensup dört kardeş köyün bugünkü yerleşim yerinde geceyi geçirmek zorunda kalıyorlar. Sabahleyin yollarına devam etmeyi düşünürlerken, geceladıkları yerin yeşillik, sulak ve güzel olduğunu görüyorlar ve buranın daimî bir yerleşim için uygun olduğunda birleşiyorlar. Adı geçen bu dört kardeşin adları şunlardır: "Bekir, Mehmet, Korkmaz ve Hasan". Bugün köyde bu dört kardeşin adını taşıyan dört sülâle ile bunlardan sadece birisinin adını taşıyan ve "Korkmaz Mahallesi" olarak bilinen bir mahalle de halen varlıklarını sürdürmektedirler. Köyün bunlar dışındaki nüfusunun ise yakın geçmişte doğu yörelerinden Erzurum, Harput, Elâzığ, Keban, Sivrice gibi yerlerden geldikleri bilinmektedir".

Şefkat Köyünün adına ilişkin iki söylenti vardır. Bunu araştırmalarımıza dayanarak iki örnek ile açıklamak istiyoruz. 1. Örnek: Şefkat'ın güneyindeki dağlık bölgeyi ellerinde bulunduran Selçuklu soyundan dört kardeş, Şefkat'ın bugünkü yerinde geceyi geçirmek zorunda kalıyorlar. Sabahleyin yollarına devam etmeyi düşünürlerken, geceladıkları yerin yeşillik ve güzel olması nedeniyle bu yerleşim yerinde daimî olarak kalmaya karar veriyorlar. Bu karara sabahın erken saatlerinde vardıklarından, bu yerleşim yerine "şafakatın", "aydınlık" anlamlarına gelen "şafakat" adına veriyorlar.

2. Örnek: Canbey egemenliğindeki yörelerde yönetimi ellerinde bulunduranlar "Şefkatlı", "Merhanetli" "İnsancıl" oldukları için bulundukları yere de, buna dayanarak "şefkatlı" adı verilmiştir. 1. Örnek de "şafakat" ve 2. Örnek de "şefkatli" olarak nitelendirilen köyün adı sonradan halk dilinden Şefkat şekline dönüşmüştür.

Baskil ilçe Merkezi ilkönce Baskil'in bugünkü yerleşim yerine çok yakın olan Nazaruşağı adı verilen yerleşme yerinde kurulmuştur. 1926 Tarihinde ise ilçe Şefkat köyüne kaldırılmıştır. Bu nedenle ilk resmi okul bu dönemde Şefkat'ta açılmıştır. Bu arada önemli bir etkende köyün sakinlerinin memurlara özenti duyarak erkek çocuklarını okutmaya başlatmaları olmuştur. Bu özenti ve anlayış bugün için bütün canlılığını sürdürmektedir.

İlçe merkezi daha sonra da batıdaki köylere uzak olması düğünümlerle Şefkat'ın 7 km. batısında ki Eski-baskil Köyüne nakledilmiştir. Kısa bir zaman sonra da Eskibaskil'in 4km. doğusundaki bugünkü yerleşim yerine kurulmuştur.

İlçe Merkezinin Belediye teşkilatına kavuşması düğünceyle nüfusu yüksek gösterebilmek için 1954 yılında Şefkat Köyü Belediye sınırları içine alınarak bir mahalle durumuna getirilmiştir.

2. 2- Coğrafi Durum

2.2. 1- Köyün Yeri

Şefkat Köyü Elazığ'ın 38 km. güney-batısında ve Baskil İlçesi'nin de 3,5 km. doğusundadır. Köy güneyden geçen Şefkat Deresinin seküsü üzerine kurulmuştur. $38^{\circ} 34' 17''$ den geçen paralel $9^{\circ} 54' 57''$ den geçen meridyen dairesinin kesim noktasında yer almıştır.

Köyün doğusunda Demirlibahçe (Mollasorik), Keluşağı köyleri, batısında Baskil İlçe Merkezi, kuzeyinde Kayabeli (Rışvanuşağı), Milliuşağı köyleri ve Haroğlu Dağları (2110 m.), güneyinde ise Dügüntepe (Girdikan) köyü ve Bulutlu Dağları (2010 m.) yer almaktadır. Ayrıca, Şefkat deresinin bitişiğinde Ziyaret Tepesi diye adlandırılan bir tepe yükselmektedir. Köyde rakım 1241 m. civarındadır (1). Köyün genel görünümü ile ilgili (Bkz. Resim 1).

2. 2. 2- Arazi ve Toprak Durumu:

Köyün arazisi, güneyden geçen Şefkat Deresinin seküsü üzerinde kuzeye, batıya, doğuya ve çok azıda güneye doğru yayılmaktadır. Arazi kuzeyden güneye doğru tamamen meyilli, derin vadilerle yarılmış bulunmaktadır. Bu yarılmalar kuzeyden güneydeki dereye doğru gittikçe derinleşmektedir. Güneydeki Şefkat Deresinden sonra arazi tekrar yükselmekte ve bu kesimde arazinin çoğu yerde kumsal bir yapı arz etmektedir. Ancak arazinin hemen çoğu köyün kuzeyinde doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır.

Toprak geçidi olarak "kolüviyal" denilen verimli ve kısmende kumsal topraktan oluşmaktadır. Sathi akımla veya yarı derelerin kısa mesafelerde taşıyarak meyli azalmış yerlerde depo ettikleri materyallerin meydana getirdiği topraklardır. Bu nedenle kuzeyde ki arazinin çok meyilli olan yerle taşlak araziye bulunmaktadır. Toprak karakterleri itibariyle daha ziyade civardaki yüksek arazi

(1) Baskil Tapu Kayıtlarında

topraklarının karakterlerine benzemektedir. Bu topraklar verimi yüksek olan topraklardır (1).

Köyün jeolojik durumu oldukça karışıktır. Toprakta birçok hatlar bulunmaktadır. Burda volkanik ve sedeman kayalar mevcuttur. Şefkat genç kuvaterner yağıdaki alivyonlar üzerinde kuruludur. Köyün güneyinde volkanik kayalardan granit ve serpantinler yer almaktadır. Sarpantinler graniti kosmuşlardır. Sarpantinler yani granitler daha eskidir. Bütünyle Alpin tektonik hadiselerle maruz kalmıştır. Kalkerlerde kırılmalar, faylanmalar, antiklinal ve senklinal ve senklinaller mevcuttur. Bölge bütünyle yer altı suları bakımından zengindir. Genç alivyon Ürtüleri ve kalkerler bol su taşırlar. Kretaseye ait kalkerler inşaat taşı olarak kullanılabilir (2).

2. 2. 3- İklim:

İklim, Orta Anadolu yayla iklimi tipine dahil step-bozkır karakterini taşır. Kışlar soğuk, kar yağışlı, kuru ve donlu geçer. Buna karşın yazlar ise sıcak ve kurak geçer. Kışın endüyük sıcaklık (-25°), yazın ise en yüksek sıcaklık ($+38^{\circ}$) yi geçmez. Gece ile gündüz arasındaki ısı ayrılığı oldukça büyüktür. Yağmur ilkbahar ve sonbahar aylarında yağmaktadır. Yağış (400 mm.) civarındadır (3). Hekim rüzgarlar kışın poyraz, yazın ise lodostur.

Bir değışik kaynağı göre ortalama yağış miktarı yıllık olarak "458.3 mm", ortalama yağış gün sayısı 78.5'dir. Ayrıca, en yüksek kar Ürtüsü kalınlığı 53 cm.'dir (4).

(1) Fazıl Tosyalı, "Baskil Kasesi", İdare Dergisi, Cilt 25, s.,229, 1954, s. 120-125

(2) Elaziğ D. S. İ. IX. Bölge Baskil Havzası Hidrojeolojik etüdlerinden alınmıştır.

(3) Fazıl Tosyalı, a. g. y.

(4) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Gr. Müd. Meteoroloji Bülteni, Başbakanlık Basım-evi, Ank., 1974, s. 624.

2. 2. 4- Bitki Örtüsü:

Köyde ve bölgede yeşililerin az olması nedeniyle bilhassa mer'alar çok fakir bir bitki tabakası ile kaplıdır. Bitki örtüsü olarak bazı ot cinsleri, bodur çalılıklar ve meşe ağaçları yer almaktadır. Sulak yerlerde ise çalılıklar, kara kavak, çimen, çayır ve diğer otlar kendiliğinden yetişmektedir. Köylülerce de suyun bulunduğu her yerde kavak, söğüt ve meyve ağaçları yetiştirilmektedir.

Eskiden bütün yöre meşe ağaçları ile kaplı imiş. Ancak, bu meşeler Keban günlük madeninin izabeti dolayısıyla büyük tahribata uğramıştır (1).

2. 3- Ulaşım ve Haberleşme:

2. 3. 1- Ulaşım.

Köy Baskil İlçesine 3,5 km. uzaklıkta düzensiz bir stabilize yolla bağlı bulunmaktadır. Etraf köylerle de stabilize ve patika yollarla bağlantı halindedir. On-onbeş yıl öncesine kadar Şefkat-Baskil yolu patika yol şeklinde idi. Bugün pek kullanışlı olmamakla birlikte yaz aylarında arabalar normal şekilde çalışabilmektedirler. Şefkat Köyü ile diğer köyler arasında ve hatta Baskil ve çevre köylerle ulaşım aracı olarak eşek kullanılmaktadır. Ancak sorunlu hallerde ve yaz aylarında ulaşım araçlarından istifade edilebilmektedir.

Köy Baskil'den geçen D. D. yolu ile asfalt yola yakın olması sebebiyle istifade edebilmektedir. Karayolları daha yokken köylü D. D. yollarından istifade etmiştir. D. D. yolları ekonomik ve sosyal yönden köye canlılık getirmiştir. Bu hususta İ. Yasa, şöyle demektedir: "Masanoğlu Köyü'nün iktisadi yapısında ve dolayısıyla köylülerin düşüncelerinde ilk tesiri yapan tren yolu

(1) Fazıl Tosyalı, a. g. y.

ve bu suretle temasların artmasıdır. Tren yolu ile köy sürekli olarak dışla temasa geçebilmiştir" (1).

İ. Yasa'nın bu görüşü çalışmamızı destekler doğrultudadır.

Baskil'e D. D. yolunun gelmesinden 15-20 sene sonra ancak Baskil-Elazığ arasında ilk stabilize yol yapılabilmektedir. Bugün bu yolun yeri değiştirilerek, asfaltlanarak kullanışlı bir duruma getirilmiştir. Kara yolu yapılmadan evvel çevre ile ilişkiler tren yolu ile ağır oluyormuş. Bugün kara yolu sayesinde dışarı ile temas arttığı gibi, zaman bakımından da önemli bir avantaj sağlanabilmektedir. Eskiden Baskil'de bir kamyon, sonra bir otobüs varken, bugün için Baskil'de on dolmuş taksi, beş minübüs çalışmaktadır.

Köy içinde de ulaşım çok güç koşullar altında olabilmektedir. Çünkü yollar daraltılmış, tarlalar temizlenirken taşlar yolun ortasını atılmış, sulama suyu ilgisizlik sebebiyle yolların içinden götürülerek yollar engelli ve bozulmuş bir hale getirilmiştir. Köy süzde Belediye sınırlarına dahil edilerek bir mahalle haline getirilmiştir. Ayrıca, düzensiz yol ve parçalanmış arazi sebebiyle köyde motorlu araçlarla nakliye söz konusu değildir. Taşıma faaliyetleri ya hayvan sırtında, ya öküz ve at arabası veya insan gücüyle yapılmaktadır. (Bkz. Resim.2)

2. 3. 2- Haberleşme

Köyün haberleşme yönünden çok geri olduğunu söyleyebilirsiniz. Çünkü ulaşım ile ilgili hiçbir olanak bulunmamaktadır. Köylünün mektup, telgraf, telefon için mutlaka kaza Merkezine gitmesi gerekir. Çok acil bir olay cereyanında da Baskil'e mahalle durumunda olan Şefkat'ta hiçbir olanak sağlanamamıştır. Haberleşme ile ilgili gereksinimlerini karşılayabilmek için yaya veya at, eşekle gidilmektedir.

(1) İbrahim Yasa, a. g. e., s. 48.

Köyde radyo yirmi hanenin dışında hemen hepsinde bulunmaktadır. Ancak, radyodan kadınlar için türküler, erkekler için de haber ve türküler dinlenilmektedir. Bunun dışında radyodan istifade edilmediğini saptadık.

Televizyon 1977 yılının sonlarında İstanbul'la ticarî ilişkisi bulunan bir ayakkabıcı tarafından köye sokulmuştur. Ancak köye elektriğin bir yıl sonra gelişyle adı geçen televizyonunu kurmuş ve komşularca izlenmiştir. İzleyenlerden yaşlılar yadırgamış, ayıp, günah ve şeytan işidir demişlerse de, gençlerden çoğu ilgi duyarak ve bir kısmı da birbirine bakarak televizyon almışlardır. Ancak televizyon alanlar maddî olanakları iyi olanlardır. 1977-1979 yılı sonuna kadar köyde onsekiz televizyonun olduğunu saptadık. Ayrıca, televizyona kargı olanlardan bazıları bugün rahatlıkla intibak ettiklerine tanık olduk.

Köyde gazete, dergi, mecmua ve kitap okunmamaktadır. Sütün köyde ancak dört ailede gazete okunduğunu saptadık. Bu ailelerde de gazeteyi okuyan aile reisleri erkek ve ailede okuyan erkek ve kız çocuklarıdır. Köylü böylesi en zorunlu ve güzel vitaminlerden alamamaktadır. İnsanoğlu bizzat düşünerek bir işe katılması o işi yapması çok daha faydalı olacağı bir gerçektir. Bertlerin zihinsel faaliyetinin (kognatif yapı) değişmesinde gazete önemli bir etkindir. Sürekli bilginin sağlanmasında ve konunun daha iyi algılanmasında, radyoya nazaran kitap ve gazete ferdin zihniyetini değiştirmede daha önemli bir rol oynadığı uluslararası çeşitli araştırmalarla saptanmıştır (1). Oysa köylü bu hususta tamamen geleneksel değer ve alışkanlıklarıyla varlığını sürdürebilmektedir.

(1) Orhan Türkdoğan, Doğu Köylerinde Sosya-Ekonomik Mark-
lılaşma, Erciyes, A. Ü., Yay., No: 331, 1973, s. 21.

2. 4- Konut

Konut bugünkü anlamıyla tanımlarsak, insanları değişik dış etkenlerden korumak ve özellikle aile ve akrabaları ile yaşantılarını sürdürebilmek için sığın-
dıkları yere denir. Ayrıca, yine bugünkü anlamda konutun bir takım ekonomik, sosyal ve kültürel nitelikleri vardır (1).

"Konut çevre koşulları ile, insan faaliyetlerinin eseridir. Fizikî koşullar, konutu inşa edecek kişilerin gelenek ve görenekleri, sosyal ve ekonomik durumları, ekonomik faaliyetleri konutu şekillendirir" (2).

Şefkat köyünde konutlar, dağınık ve genellikle bahçe içinde ve yanlarında yer almaktadır. Konutların dağınıklıklarının sebebini arazinin derin vadilerle ku-
zeyden güneye doğru yarılmaları ve güneyde geçen derenin durumuna bağliyabiliriz.

Diğerden konutlara bakılınca iç açıcı ve sevindirici bir manzara görünmemektedir. Konutlar tamamen ahşap tiptendirler. Eskiden genellikle tek katlı oldukları ve ancak maddi olanakları yerinde olan ailelerin konutları-
nın iki katlı ve çıkmalı olduğu, köylüce ifade edilmiştir.

Konutların yapı malzemesinde dün ile bugün arasında bir değişim görülmektedir. Yapı malzemesi olarak taş, çamur ve kerpiçtir. Geçinin eskiden tamamen tarıma bağlı olduğu zaman konutlar daha çok odalı ve yaygın bir durum-
da bulunduğu yağlılarca söylenmektedir. Oysa bugün konutlar hemen hemen bir, iki oda ve bir salondan ibarettir. Konut-
ların taban ve tavanına kalın ağaçlar atılır ve bu ağaçların üzeri mertek ve kevege (3) ile kapatılır, pencereler eskiden küçük kare ve basıları da bölüneli kare geklinde idi.

(1) Orhan Acıpayamalı, Antropolojiye Giriş Ders Notları, Elâzığ, 1979-1980, I. Süm., s. 7.

(2) Vedia Emiroğlu, Edilli Köyünün Kültür Değişmesi Bakımın-
dan İncelenmesi, Ank., 1972, s. 19.

(3) Mertek - Kevege: Mertek, 1-2 m. boyunda süğüt, kavak ve diğer ağaçların odunu, kereste parçası. Kevege ise, mer-
tekler üzerine çamur tutmak için konulan yapraklı çegit-
li ağac dalları.

Günümüzde dahi iki örnek görülmektedir. (Bkz. Resim 3). Eskiden olduğu gibi bugün de konutların hepsinde ocak bulunmaktadır. Yalnız bugün pencerelerde ve konutların çatılı olmaya başlanılmasında şehirleşmenin etkileri görülmektedir. Konutların iç kısımlarında da kısmen bir değişme içine girilmiştir.

Köyde eskiden zengin ailelerin iki katlı çıkmalı evlerinin pencereleri aşağıdan yukarıya doğru açılıp, kapanan tipten imiş. Bu pencere tipinden günümüzde ancak bir eski evde görebiliyoruz. Konutların kapıları tahtadan ve geçmelidir. Eskiden konutların kapıları ise çakma şeklinde olduğu köylüden öğrenilmiştir. Kapıların çakma şeklinde oluğu Denizli - Acıpayam ve çevresinde ki meskenlerle bir benzerliğin bulunduğu söylenebilir (1).

Eskiden ve bilhassa bugün konut yapımı, çok külfetli ve maliyeti de oldukça yüksektir. Köylü, konut yapımı hususunda şu sözü kullanmaktadır: "Ev yapana, birde evlenene Allah yardım ede".

Köyde konutların yapılaş yılları aşağıdaki tablo 1'de görülmektedir.

<u>Yıllar</u>	<u>Konut Sayısı</u>	<u>%</u>
1932-1935	3	3.29
1936-1940	3	3.29
1941-1945	4	4.40
1946-1950	9	9.89
1951-1955	10	10.99
1956-1960	12	13.19
1961-1965	13	14.29
1966-1970	18	19.73
1971-1975	11	12.09
<u>1976-1979</u>	<u>8</u>	<u>8.79</u>
Toplam	91	100

(1) Bu hususta geniş bilgi için Bkz. Orhan Acıpayamalı, Acıpayam ve çevresinde Mesken ve meskenle ilgili Etnografik Araştırmalar, D. T. C. Fak., Der., Cilt XII, Sayı 3-4 Ank., 1954

Tabloda konutların eskiden daha az, 1950'den sonra daha fazla yapıldığı görülmektedir. Bununla beraber endüstrileşme, köy dışında iş bulabilme, köyde bahçeciliğin ve kayıısıcılığın gelişmesi ve pazar bulabilmesi dolayısıyla köyün maddi olanaklarının düzelmesine bağlayabiliriz. Maddi olanakları yerinde olanlar iki katlı, çatılı ve kısmen çehir tipi konutlarına benzetilecek bir yola girilmiştir. Bu hususta (Bkz. Tab. 2).

Köyde, tek ve çift katlı konutlarda çatılı ve çatısız konutlar:

Tb. 2.

Konutlar	Sayı	%	Top. %	Top. Hane
Tek Katlı Konutl.	26	28.57	100	91
İki " "	65	71.43		
Çatılı "	6	6.59	100	91
Çatısız "	85	93.41		

Bugün köyde tek katlı konutlar % 28,57 iken, iki katlı konutlar ise % 71.43'ü oluşturmaktadırlar. Eskiden dört, beş zengin ve geniş ailelerin konutları dışında, diğer bütün konutların alt kat olduğunu köylünün sözlü ifadeleriyle sepmiş bulunmaktayız. Alt konutların çoğunun ahır seküsü şeklinde olduğunu da unutmamak gerekir. Ahır sekülerinin son bir kağıt tanesine araştırmacı da tanık olmuştur. Bu ahır seküsü şeklindeki konutlar tek katlı geniş ev şeklinde ve insanların yattıkları yerle, oturdukları yer, hayvanların bulundukları yerler arasında ağaçtan çatılar, bir kısmında da toprak ertak petekleri ile ayrılmaktaydı. Bu ahır sekülerinin nedenini maddi olanaksızlıklara, yakitten tasarruf, hayvanların ısılarında yararlanmak ve hayvanların emniyette olmalarını temin etmeye bağlamak gerekir. Bugün için iki katlı konutlar çoğunluktadır. Ancak bu evlerin alt katları da ahır, samanlık, odunluk olarak kullanılmaktadır. Burdada hem insanların, hem de hayvanların ısıdan ortak istifadeleri düşünülmüştür.

Küyde çatılı konut hiç yokken 1970 yılından bu yana çatılı konutların sayısı ancak altıyı bulmaktadır. Çatılı evler % 6.59 iken, çatısız konutlar ise % 93.41'i oluşturmaktadır. Konut yapımını maddi olanaklara, çevrenin imkânlarına, yetişmiş usta, işçilere, dışarı ile münasebetlere ve fertlerin bilgilerine, düşüncelerine bağlayabiliriz.

Bugün küyde tek katlı ve kullanırsız evlerin hemen hepsinden ekonomik durumu ve eğitim düzeyi düşük çekirdek ailelerle ve eksik aileler oluşturmaktadırlar. Acıpayam'ın aşağıdaki ifadesi tespitlerimizi doğrular niteliktedir. "Zengin ailelerin evleri büyük ve iki katlıdır. Fakirler ise bazan hayvanları ile aynı yerde yaşarlar ve ekseriyetle konutları tek katlıdır (1). (Bkz. Resim 4)

Konutların oda sayılarını ve iç yapılarına bilmek hem aileler, hem de konutlar hakkında bilgi edinmek bakımından etkili olacağı görülmektedir. Bu nedenle aşağıdaki Tablo. 3'de oda sayılarını ve konutların iç durumlarını görmektediriz.

Tablo 3. Oda sayıları ve Konutların İç Durumları:

Konutların İç Durumları	Sayı	%	Toplam%	Toplam Hane
Bir odası olanlar	21	23.08	100	91
İki odası olanlar	62	68.13		
Üç odası olanlar	8	8.79		
Salonu müstakil olanlar	28	30.77	100	91
Salonu mutfak ol. kullan.	61	67.03		
Salonu ve Mutfakı olmayan.	2	2.20		
Mutfakı müstakil olanlar	29	31.87	31.87	29
Banyosu olanlar	1	1.10	100	91
Banyosu çark olanlar	87	95.60		
Banyosu Test, leğon olanlar	3	3.30		
Ev dışında Tuvaleti olanlar	48	52.75	100	91
Tuvaleti olmayanlar	34	37.36		
Tuvaleti ortak kullananlar	9	9.89		
Kileri müstakil olanlar	7	7.69	7.69	7

(1) Orhan Acıpayam, a. g. y., 1954. s. 197.

Tabloda görüldüğü üzere bir odası olan haneler % 23.08 iken, iki odalı hanelerin sayıları % 68.13, üç odalı hanelerin sayıları ise % 8.79 oranındadır. İlk bakışta görülen ve söylenecek olan konutların gereksinimlere yanıt verebilecek durumda olmadığı, huzurlu, sağlıklı ve yeterli olamayacağı kanısındır. Köyde 96 aileye karşın 88 konut bulunmaktadır. Ayrıca, konutlar genellikle bir ve iki odalıdır. Geniş ailelerin bulunduğu konutlarda da oda sayıları çok yetersiz bir düzeydedir. Tabloda yansıdığı gibi, tüm oda sayıları 169 iken, buna karşın, köyde mevcut nüfus ise 569 kişidir. Bu demektir ki her bir odaya 3.37 kişi düşmektedir. Buna paralel olarak her haneye ortalama olarak 1.85 oda düşmektedir. Köy dışındaki nüfusun köye dönecekleri düşünülürse, durum daha vahim bir manzara gösterecektir.

Beş yıllık plân çalışmalarında, 1965 yılına ait ortalama aile genişliği 5.97 fert olan köylerinizde konut raporunda gösterildiği üzere her 2.66 kişiye bir oda düşmektedir. Ankara'da gecekondularda ortalama oda sayısı 1.47, oda başına 2.7 kişi isabet etmektedir. Yine Batı Anadolu'muzun İssiz Ören Köyünde her konuta 2.19 oda, her odaya da 2.22 kişi düştüğü saptanmıştır.

Büyükdere Köyü'nde her konuta ortalama olarak 1.20 oda düşmektedir. Oda başına ise 5.48 kişi tesadüf etmektedir (1). Genellikle köylerinizde konutların ihtiyaca cevap verebilecek bir düzeyde olmadıklarını rahatlıkla belirtiriz. Bu durumu, Şefkat'te de açıkça görmekteyiz.

Devlet Plânlama Teşkilatı'nın bir araştırmasına göre kırsal yörelerde yaşayanların yarısından fazlasında bir aileye bir yada, iki oda düşmektedir (2). Tablo 3'de de yansıdığı gibi Şefkat'te konutların iç durumlarında eksik,

(1) Teyyar Ayvıldız, a. g. e., 1975, s.55

(2) Üzcan Köknal, Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, İstanbul, Bâker Mat., 1979, s. 32

yetersiz ve ihtiyaca cevap verebilecek bir düzeyde değildir. Örneğin: Çoğu aileler mutfak oda, odayı mutfak, salonu oda ve mutfak ve hatta odayı banyo diye bile kullanmaktadırlar. Köydeki konutların genel ve iç yapısı şehirlerdeki konutların yanında çok iptidai, kullanıgsız ve çeşitli sorunlar yaratacak niteliktedirler. Bu konutların bilhassa çocukların gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratacağı kolaylıkla söylenebilir. Bu hususta Hauser, konutların fertler üzerinde olumlu yönde büyük etkileri olduğu rahatlıkla söylenebilir. Konutların elverişsizliği, ilişkileri menfi açıdan etkilemekte ve bunalmış sonuçlara insanları götürebilmektedir. Bu nedenle insanlar için hayati öneme haiz bir sorun haline gelmektedir. Konutun her açıdaki görünüşleri ait olduğu ailelerin sosya-ekonomik düzeyine göre bir değişim göstermektedirler. Gerçek ihtiyaçlara uygun konut birimlerinin fertler ve aileler için olduğu kadar topluluğun gelişimi yönünden de çok büyük önemi vardır demektir (1). Hauser'in bu ifadeleri tesbitlerimizi doğrular kanısındayız.

Tablo 3'de görüleceği üzere salonu müstakil olanlar % 31.37, banyosu olanlar ise ancak % 1.10 oranındadır. Konutlarda önemli bir bölüm olan banyo, herhangi bir odanın veya salonun köşesinde çark diye adlandırılan banyo, betondan yapılmıştır. Bir önemli durumda tuvaletin hâlâ bugün önemsenmediğidir. Tuvaleti olupta yalnız konut dışında bulunanlar % 52.75 gibi bir oranı oluşturmaktadır. Tuvaletlerin yapısı bir kısmında kerpiçten, bir kısmında tahta, ağaç, sac, tenke ve kalan naylon, bezden olmaktadır. Halen tuvaletleri olmayanlar % 37.36, tuvaleti ortak olarak kullananlar da % 9.89'dur. Tuvaleti olanlar da hepsi konutun dışında uzak bir yerdedir. Bunun nedenini köylü ortak görüşü olarak şu sebeplerle ifade ederler; a) Tuvaletin konutun içinde bulunması hayır ve bereketi çıkarır, uğursuzluk olur, cin cevali vardır. b) Tuvalet pis koku yapar.

(1) Philip M. Hauser, Çev., Aydın Macarlıoğlu, Şehirsel Bölgeelerde Sosyal Araştırma El Kitabı, Ank., İ. İsk. Bak. Gen. Müd., Govi. Serisi: 5, 1968, s. 222.

Köyde, bugün hâla hayvanların ahıra gidebilmesi ve insanların da odaya gidebilmeleri için aynı salondan geçtiklerine iki ailede tanık olduk. Bu durum sosya - ekonomik düzeyle birlikte, bilgisizlikle, konutların yetersizliğinin bir başka örneğidir.

Konutla aile arasında ilişki konusu çok mühimdir. Mesken konusunu iki açıdan ele almak mümkündür. 1- Kötü mesken, kullanırsız mesken şartlarının ailelerin dolayısıyla fertlerin hayatı ve mutluluğu üzerinde kötü ve zararlı etkiler, 2- İnsana yaradır bir hayata, mutluluğa ulaşmak yönünde konutun yapabileceği olumlu etkiler. Kötü meskenlerin insanın sağlığı ve mutluluğu üzerindeki zararlı etkileri Batı ülkelerinde 19. yüzyılın sonlarından itibaren araştırma ve inceleme konusu olmuştur. Elverişsiz ve yetersiz mesken koşulları, gerek ruh, gerek beden sağlığı, gerek kişilik, gerekse ailelerin ve fertlerin mutluluğu yönünde çok problemlere yol açar. Çeşitli hastalıklar, sinir gerginlikleri, damar sertliği, fert ve gruplar arası çatışmalara, psikolojik ve sosyal bozukluk ve düzensizliklere elverişli bir zemin hazırlar (1). Şefkat'te bu önemli hususları bugün açıkça görmek mümkündür. Köyde eskiden otoriteye dayalı, maddî olanaksızlıklara dayalı geniş ve fakir ailelerde sinir hastası, şaralı hastaların bulunduğu bir beş, altı ailede saptayabildik. Bunun yanı sıra verem çok sinirli ve inat kişilerin de, konut durumu elverişsiz ve geniş ailelerde bulunduğunu dün ve bugün içinde söylemek mümkündür.

Şefkat'te bir odada kaç kişi yattığını aşağıdaki tablo 4'de görmekteyiz.

(1) Ragıp Demirbağ, Çev. Ayda Yürükcan, Aile ve Mesken Konusunda Fransız Nüfuslarının Bugünkü Eğilimleri, Ank., İ. İsk. Bak. Gen. Müd., Sosyal Araştırma dairesi, 1978, s. 12.

Tablo 4. Bir odada kaç kişi yatıyor.

Bir odada beraber yatan kişi sayısı	Hane sayısı	%	Yatan kişi miktarı
Bir kişi	10	10.99	10
İki "	11	12.09	22
Üç "	18	19.78	54
Dört "	27	29.67	108
Beş "	13	14.29	65
Altı "	3	3.30	18
Yedi "	6	6.59	42
Sekiz "	1	1.09	8
Dokuz "	2	2.19	18
Toplam	91	1.00	345

Tabloya bakınca, üç, dört kişinin bir odada yattığı hane sayıları daha fazladır. Zaten araştırma esnasında geceleri gezdiğimizde de dört, beş kişinin bir odada yat-tıklarına tanık olduk. Tabloda görüldüğü gibi yatan kişi miktarı toplam 345 kişidir. Oysa köyün genel nüfusu 569 kişidir. Geriye kalan 224 kişi de yine bir oda, salon-da daha büyük bir avantaajla yatmaktadırlar. Bu 224 nüfusu içeren ailelerin çoğu nüfus bakımından pek kalabalık olmayan ailelerdir.

2. 5- Nüfus

Köyün nüfusu otuz yılda şu seyri izlemiştir (1)

Tablo. 5

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam	Artış İndeksi
1945	198	171	369	100,0
1950	179	157	336	91,0
1955	205	191	396	107,2
1960	183	167	350	94,8
1965	-	-	420	113,8
1970	-	-	454	123,3
1975	241	253	494	133,8

Köyün toplam ve cinsiyetlerine göre nüfus durumu (nüfus sayımı neticeleri) incelendiğinde üç önemli husus göze çarpmaktadır.

1) Köy nüfusunda bazı yıllarda bir düşme ve yükselme görülmektedir. 1950'de indeks 91,0 iken 1955 yılında 107,2'ye yükselmektedir. 1960 yılında artış indeksi göstererek bir yükselme göstermiştir. Köy nüfusundaki bu yükselme ve düşmeleri hastalıktan ileri gelen ölümler, harp yıllarındaki ölümlerin etkileri, doğumlar, düzenli ve kesin bir sayımın yapılmaması, sayım memurları ve muhtarların tutumları ile hanesinin nüfusunu söyleyen kimsenin bilgi ve tutumlarından kaynaklandığına bağlamak gerekir. Ayrıca erkeklerin geçim için geçici olarak köy dışında kış mevsimine kadar çalışmaları ve daimi güçlerde önemli etkenler arasındadır.

2) Kadın nüfusunun 1945'den 1975'e kadar erkek nüfusundan fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni erkeklerin sayım mevsiminde köy dışında olmaları, sayım memurlarının muhtardan ve aile reislerinde acele ve tahmini aldıkları yanıtların neticesindeki karışıklıktan ileri gelebilir.

(1) Baskil İlçesi Nüfus Memurluğu Kayıtları (sayım cetvel-leri), 1978

1978 yılında köyde yaptığımız sayıma göre kadın 276 kişi iken erkekleri ise 293 kişi olarak saptadık.

Tablo 1'de görüldüğü gibi 1975 yılı sayımına göre de erkek sayısı kadınlardan fazladır. 1975 yılı ile 1978 yılında kadınların nüfusunun eskiye oranla azalmasının nedenleri köyün ekonomik düzeni ile yakından ilgilidir.

Erkekler eskiden olduğu gibi geçim için uzun süre dışarıda kalmamaktadırlar. Bu kadın nüfusunun azalmasına etki eden bir etkidir. Bunun yanı sıra, kadınların köy dışı evliliklerinin artması da söylenebilir. Ayrıca sayımda genellikle kız çocukların tam sayılarının söylenilmediği kanaatindeyiz. Bir başka zayıf etkende erkeklerin eğlerini bogamalarıdır.

3) Köy nüfusu otuz yıl içinde ancak 125 kişi artmış görünmektedir. Yıllık nüfus artış hızı % 0.87'dir. Köyde otuz yılda 125 kişinin artması bir köy toplumu için düşük bir sayı olsa gerekir. 1978 yılındaki yaptığımız nüfus sayımını dikkate alırsak yıllık artış oranı % 1.43'dir. 1978'de ki nüfus artışı tablo 1'de görülen yıllardaki artışa oranla daha fazladır. Bunun da sebebini sosyo-ekonomik düzeye bağlamak mümkündür. Nüfusun yıllar içindeki artışın az olmasının nedenleri vardır. Bu nedenler erkek nüfusunun köy dışında iş dolayısıyla çıkmaları, erkek çocukların ve bazı kızların dışarıda okumaları, köy dışında iş dolayısıyla daimî veya uzun süreli güçlerin cereyanı söylenebilir.

Köyün nüfusu ekonomik olanaksızlıklar, genç çocukların köy dışında olmaları ve ölümün sonucu, kızları erken evlendirme, erkek çocukların geç evlendirilmelerinden dolayı daimî ve düzensiz bir hareket halindedir. Buna rağmen yine de nüfusun arttığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Köy dışında geçim için koğullar müsait oldukça köyden dışarıya güçler olmaktadır. Bu hususlar için tablo 6'ya bakmak yeterli sayılar görülmüştür.

Tablo. 6 Geçim ve Memuriyet Dolayısıyla Köy Dışında Bulunan Nüfus ve Aile Sayısı

Yerleşim Yerleri	S a y ı		Okuma-Yazma Bilmey.		Hane olarak Aile Sayısı
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
Baskil	41	49	16	-	20
Elâzığ	29	42	8	-	12
Malatya	13	17	7	1	6
Erzurum	1	3	-	-	1
G. Antep	9	13	2	-	4
D. Bakır	13	11	3	-	4
Adana	11	16	3	-	4
Ankara	12	17	3	-	8
Burdur	2	1	-	-	1
Bursa	4	4	-	-	2
İstanbul	2	7	1	-	1
İzmir	16	12	4	-	5
Almanya	2	1	-	-	1
Toplam	155	193	47	1	69

Tabloda görüldüğü gibi köy dışında bulunan kadın ve erkek toplam nüfus "348" kişidir. Bu aile olarak 69 aile-den oluşmaktadır. Bu dışarıdaki ailelerin hepsi geniş ailelerden kopmuş çekirdek aile durumundadırlar. Bir kısmı da okumak ve geçim için dışarıya gitmek suretiyle evlenerek köye dönmüşlerdir. Dışarıya göçmesini önemli sebepleri, endüstrileşme, eğitim ve köydeki ekonomik olanaksızlıkların dışarıya itim gücüdür.

Tabloda görülen önemli bir husus köy dışına çıkmış olanların sosyo-ekonomik nedenlerle köydekilerden tahsil bakımından çok farklı olduğudur. Köy içindeki ve köy dışındaki nüfusta okuma-yazma farklılığı cinsler arasında da görülmektedir. Ancak düzensiz, plânsız, kasırlıksız bir değişim, gelişim ve yayılmalar temelde hiçbir fayda sağlayamayacağı görülmektedir. (Karşılaştırmak bakımından Bkz. Eğitim Tablo 6-7)

Maddi olanaksızlıklar ve ailelerin göçmesi sonucu sahipsiz kalan iki erkek çocuk etraf köylerde çoban olarak çalışmaktadırlar. Netice olarak köy dışına taşınmış tüm nüfus bu iki kişiyle birlikte "350" kişidir. Aile olarak da geçimsizlik ve zorlamalar sebebiyle çok eskiden beri, altı ailenin Elazığ, Malatya ve Adana'ya daimi olarak göç ettiklerini saptayabildik. Bu nüfus tabloya dahil edilmemiştir. Göçen ailelerle ilgili olarak maddi olanaklarının iyi olduğunu söylentilere göre ancak saptayabildik.

Bugün Şefkat'ta nüfusun ekonomik sıkıntılara ve ailelerin gelir düzeyine kıyasen çok arttığını söyleyebiliriz. Bunun sebeplerini; erkek çocuğu isteği, güven hissi ve sigorta görevi, soyu devam ettirme, cinsel gücünü gösterme veya kendisini ispatlama, dinsel etkiler, cinsel bilgisizlik ve genel bilgisizliğe bağliayabiliriz.

Çok nüfusun köy dışına daimi, geçici ve uzun süreli gitmesine karşın 1978 yılında yaptığımız sayıma göre köyün nüfusu "569" kişidir. Bunun "276" kişisi kadınlar, "293" kişisini de erkekler" oluşturmaktadırlar. Bu durum diğer yıllara rağmen erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır. Köylü nüfusumun cinsiyet ve yaş grupları itibariyle dağılışı tablo 3'de olduğu gibidir.

Nüfus statik değil dinamiktir. 1945'te köy nüfusu 369 iken, 1978'de ise 569 kişidir. Tüm sosyal ve ekonomik koşullara ve köy dışına akan güçlere rağmen nüfusta artış görülmektedir. Kısacası harplerdeki kayıplar, hastalık sonu ölümler, köy dışına daimi ve geçici güçler düşmüllürse nüfusun hızlı arttığı belirtilebilir. Hızlı nüfus artışı ve düzensizliği, tarımsal toprakların başı boş, düzensiz ve örgütsüz oluğu, tarımın makineleşmesi ve teknolojik değişimlere karşın, birin alanda elde edilen ürün miktarının artmaması, verimli topraklarının belli ellerde birikimi, küçük arazinin parçalanması, bilgisizliğin olması ve maddi olanakların olmaması sebebiyle kırsal kesimde nüfusun itilmesine neden olmaktadır (1). Bu husus Şefkat'ta ki tesbitlerimizi doğrular niteliktedir.

(1) Fazlîler Sencer, Türkiye'de Köylülüğün Maddi Temelleri, İst., İnt. Yay., 1971, s. 66.

4. 7. 1- Nüfusun Yaş Gruplarına göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranı

Nüfusun bu husustaki durumu aşağıdaki Tablo 7'de açıkça görülmektedir.

Yaş Grupları		N	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70 +
Cinsiyet Oranı		106	94	114	100	132	125	175	57	93	92	118	100	137	86	36	110
Toplam	n	569	64	92	76	79	54	22	22	29	27	24	12	19	13	15	21
	%	100	11.25	16.17	13.36	13.89	9.49	3.87	3.87	5.09	4.75	4.22	2.10	3.34	2.28	2.68	3.69
Kadın	n	276	33	43	38	34	24	8	14	15	14	11	6	8	7	11	10
	%	48.51	5.83	7.56	6.68	5.98	4.22	1.41	2.46	2.63	2.46	1.93	1.05	1.41	1.23	1.93	1.76
Erkek	n	293	31	49	38	45	30	14	8	14	13	13	6	11	6	4	11
	%	51.49	5.45	8.61	6.68	7.91	5.27	2.46	1.41	2.46	2.29	2.29	1.05	1.93	1.05	0.70	1.93

Görüldüğü gibi köyde, ortalama 100 erkeğe 94 kadın düşmektedir. Bu ortalama, Edilli Köyü'nde 100 erkeğe 90 kadın (1), Büyükdere Köyü'nde 100 erkeğe 98 kadın (2), Hasanoğlan Köyü'nde ise 100 erkeğe 106 kadın düşmektedir.(3) Köyler arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu oranlar sosya-ekonomik durumla, ölümle, erkeklerin daimi ve geçici olarak köy dışında olmaları, doğum oranları ve köy dışı evlenmelerin fazlalığıyla bağlantılı olsa gerekir.

1978 yılında, Şefkat'ta yaptığımız nüfus tesbitinde, 276 kadına nazaran, 293 erkek bulunmaktadır. Kadınlar tabloda yansıdığı üzere genel nüfusun (569) % 48.51'ini, buna karşın erkekler ise % 51.49'u oluşturmaktadırlar. Köyde 91 haneye karşılık, 569 nüfus bulunmaktadır. Her haneye düşen ortalama nüfus oranı "6.25" veya "6.3" kişidir. Bu oran köydeki güçlere karşın yine de yüksek bir oran olduğu söylenebilir.

Nüfusun cinsiyet bakımından dağılımı aşağıdaki tablo. 8'de daha açık olarak anlaşılabacaktır.

Tablo 8. Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%	Toplam	Sayı	%
Kadın	118	21	Kadın	276	48.51
Kız Çocukları	158	28			
Erkek	105	18	Erkek	293	51.49
Erkek Çocukları	188	33			
Toplam	569	100		569	100

Tabloda görüldüğü gibi, kız çocukları hariç kadınlar erkeklerden sayı bakımından fazladır. Bunun sebebi erkeklerin daha fazla yıpranarak ölmeleri, köy dışında evli olan kadınların boşanarak ve a kocası ölmek suretiyle köyde bulunmaları, kızların köy içinden çok köy dışına gelin gitmeleri ve bir de doğumlarında kız miktarının fazlalığı belirtilebilir.

(1) Vedia Eroğlu, a. g. e., s. 27

(2) Tayyar Ayıldız, a.g.e., s. 28

(3) İbrahim Yasa, Yirmibeg Kıl Sonra Hasanoğlan Köyü, Ank., Ank., Ü. Basınevi, 1969, s. 38.

Kadınlar ve kızlar beraber alınınca; erkek ve erkek çocuklarından sayıca daha az olduğu görülmektedir. Bunun da sebebi, kızların erkek çocuklarından önce evlendirilmeleri, genellikle de köy dışına gelin edilmeleri ve erkek çocukların kızlara göre daha çok köy dışında bulunmalarına bağlamak mümkündür.

Köyde nüfus yoğunluk itibarıyla "0-4" yaş grubu ile "20-24" yaş grubu arasındadır. Bu durumun aşağıdaki Tablo 9'da daha iyi anlaşılacağı mümkündür.

Tablo 9. Nüfusun yaş gruplarına göre ayrımı

Yaş grubu Cinsiyet	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70 +	Genel Toplam	Genel %
Kadın	33	43	38	34	24	8	14	15	14	11	6	8	7	11	10	276	48.51
Erkek	31	49	38	45	30	14	8	14	13	13	6	11	6	4	11	293	51.49
Toplam	64	92	76	79	54	22	22	29	27	24	12	19	13	15	21	569	100

Kız çocukları ve kadınlarda yaş ortancası (medyan) 18.5'tir. Buna karşın erkek çocukları ve erkekler de yaş ortancası (medyan) 18.2'dir. Burada da anlaşıyor ki, erkekler kadınlara nazaran daha genç nüfustur. Genelde de köyde nüfusun genç olduğu anlaşılmaktadır. Medyan küçüldükçe yaşlar gençleşir demektir. Bu nüfusun yoğunluğunu çocuklar oluşturdıkları için iç gücü yönünde bir önemi yoktur. Ancak faal nüfus olarak 15-64 yaşları arasındaki fertler kabul edilebilir. Orta yaşlardaki nüfusta olan erkeklerin bir kısmı hem köyde çalışmakta, hem de Elazığ, Malatya ve İstanbul'da çalışmaktadırlar. Köyde faal nüfus, bilhassa genç ve orta yaşlılar, olanaklar müsait olduğunda geyin için ya köy dışına gitmekte, ya da zaman zaman dışarıya gidip gelmektedirler. Görebildiğimiz kadarıyla köyde en faal nüfus 15-19 yaş grubu ve daha yukarı olan kadın ve erkeklerdir. Bu hususu Tablo 10'da işlemeye çalışalım.

Tablo 10. Nüfusun üç yaş grubuna ve Cinsiyete göre Dağılımı

Yaş	K a d ı n l a r		E r k e k l e r		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-14	114	41.3	118	40.3	232	40.8
15-64	141	51	160	54.6	301	52.9
65 +	21	7.7	15	5.1	36	6.3
Toplam	276	100	293	100	569	100

Tabloda görüldüğü şekilde (0-14) yaş grubu ile, (15-64) yaş grubu, (65 +) yaş grubuna kıyasen sayı bakımından çok fazladır. Bu demektir ki genç nüfus daha fazladır. Etkin grup % 52.9, etkin olmayan grup ise (0-14) yaş grubu % 40.8, (65 +) yaş grubu ise ancak % 6.3'tür. Çalışma çağındaki nüfus (etkin nüfus) genel toplam nüfus içindeki yeri bakımından dikkati çekmektedir. (15-64) yaş grubunda etkin kadınların oranı % 51, erkeklerin ise % 54.6'dır. Bunun nedeni tarım dışında çalışanların yine köyde yaşamalarını sürdürmelerinden ileri gelse gerekir. Ayrıca, kızların erken evlendirilmeleri ve ayrıca erkek çocukların fazlalığı bir etken olarak gösterilebilir.

Köyde iş gücü yönünde çok ağır işler hariç, hemen hemen tüm işlerde kadınların daha etkin olduklarını rahatlıkla belirtebiliriz. (Bkz. Resim 5,7,8.).

"Normal bir nüfus kitlesinde, 15-50 yaşları arasındaki nüfus miktarı, genel nüfus toplamının yarısını teşkil ettiği kabul edilmektedir.... Demografi bilimine göre genellikle nüfusun 15 yaştan evvel ve 65 yaştan sonraki yaşlarda bulunanları fecal olmaya (unproductive) nüfusu, 15-65 yaş arası fecal (productive) nüfusu kapsamaktadır" (1). Araştırmamızda etkin grup olarak da "15-64" grubunu almayı bulmamaktayız. Bu seçtiğimiz grup yukarıdaki eşit dağılımındadır.

(1) Vedra Emiroğlu, a. g. e., s. 28

4. 7. 2- Hanelerin İçlerindeki Nüfus Sayısına Göre Dağılımı:

Tablo 11'de görüldüğü gibi Şefkat'ta en büyük hane 12 kişiliktir. Haneler 1950'den bu yana daimi bir değişim içindedirler. Bunun sebeplerini ekonomik yetersizlik, günden güne artan nüfusla orantılı olarak, bölünen arazi ve üretimin düşüklüğüne ve nihayet köy, şehir arasındaki ilişkilere bağlayabiliriz.

Bugün köyde çekirdek aileler, geniş ailelerden daha çoktur. Çekirdek ailelerde çocuk çokluğu ve geleneksel değerlerin ve ataerkil aile zihniyeti yönünde adeta geniş aile niteliğindedirler. Her iki aile tipinde de koğullar elverdiğinde köy dışına her an göçler olmaktadır. İ. Yasa'nın belirttiği gibi, "Nüfus hareketlerinin ana sebebi iktisadidir" (1) Bu hususta tesbitlerimizi doğrular nite-liktedir.

Eskiden köyde bir hanede "15-20 kişinin" barındığına, köylünün sözlü ifadelerinden saptamış bulunmaktayız. Köyde aileler umumiyetle kalebalık bir görünüm göstermektedirler. Köyde ortalama aile genişliği 6.25 veya 6.3'tür. Ortanca (medyan) ise "6.5"tir. Köyde bir nüfuslu hanelerin çoğunu dul kadınlar oluşturmaktadırlar.

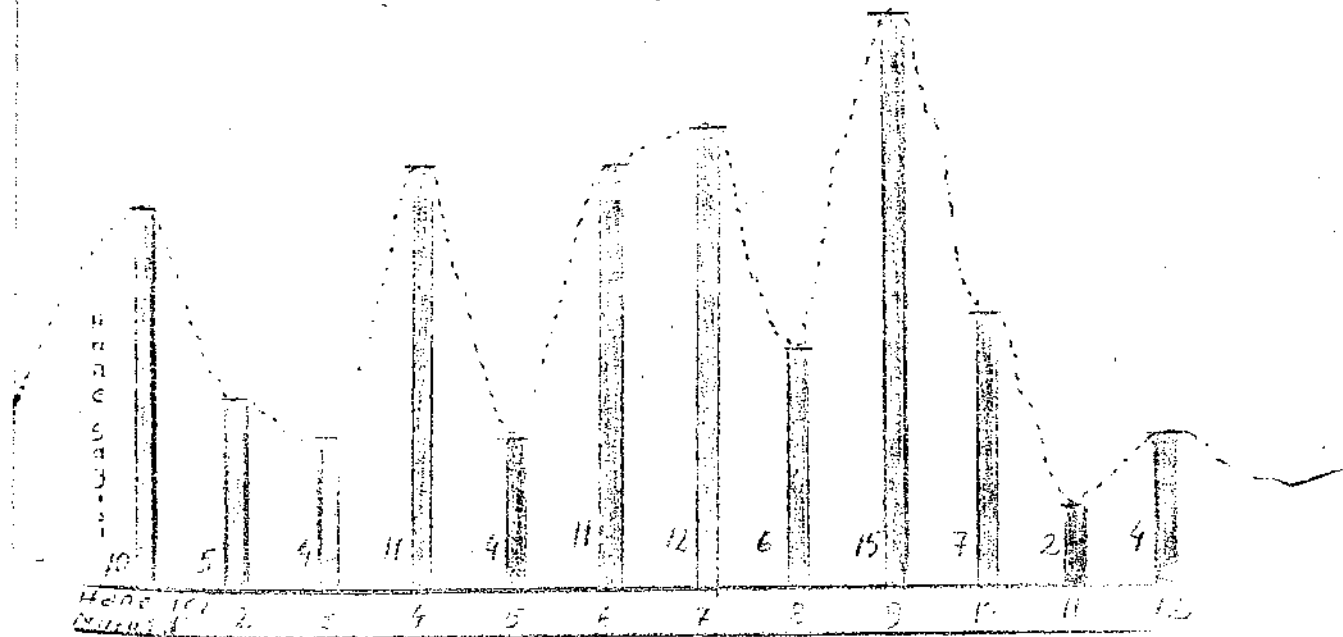
Bir, iki, üç ve dört kişilik haneler genellikle parçalanmış aile veya eksik aileler meydana getirmektedirler. Çekirdek ve eksik ailelerde ki nüfus geniş ailelerdeki nüfustan daha fazladır. Tabloda görüldüğü üzere 9 nüfusla 15 hane vardır. Bu yüzde olarak % 16.4'tür. Ortalama ve ortanca (medyan) olarak 6 ile 7 nüfuslu hanelere rastlanmaktadır. Zaten nüfus ortancası da 6 ile 7 nüfuslu haneler arasındadır. 6 ile 7 nüfuslu haneler % 25.3 gibi bir oranı oluşturmaktadır. Diğer hiçbir iki nüfuslu haneler bu oran kadar değildir.

(1) İbrahim Tessa, a. g. e., s. 71.

Büyüklik	Hane Sayısı	%	Toplam nüfus
1 Kişilik	10	11	10
2 "	5	5.5	10
3 "	4	4.4	12
4 "	11	12.1	44
5 "	4	4.4	20
6 "	11	12.1	66
7 "	12	13.2	84
8 "	6	6.6	48
9 "	15	16.4	135
10 "	7	7.7	70
11 "	2	2.2	22
12 "	4	4.4	48
Toplam	91	100	569

Tabloda görüldüğü üzere bir kişilik on hane ile, oniki kişilik dört hane arasındaki kişi ve hanelerin oranına baktığımız zaman hanelerdeki nüfusta ve dolayısıyla köydeki nüfusta bir düzensizlik dikkati çekmektedir. Bu düzensizliğin, adeta hasta ve normal atıglara sahip olmayan bir kalp durumunda olduğunu söyleyebiliriz. Bu seyri aşağıdaki Grafik 1'de daha iyi görmek mümkündür.

Grafik 1.

Hanelerde bulunan nüfus keskin iniş ve çıkışlar göstermektedir. Haneler içinde barındırmış oldukları nüfusla anılan kazanırlar. Bu grafikte yansıyan önemli bir husus geniş ailelerin parçalanması veya nüfus arttıkça nüfusun köy dışına itilmesidir.

Hane içlerindeki nüfusun azalıp, çoğalması ve mevcut düzensizlik, aşağıdaki etmenlerin sonucu olsa gerekir.

- a) Ekonomik. (geçim sıkıntılarının çoğalması ve herkesin güvence endisesiyle bir arayış içine girmeleri)
- b) Dinsel etkiler,
- c) Nüfusun artış, arazinin parçalanması, yetersizliği ve iptidai tarımcılığın yürütülmesi,
- d) Şehirleşme, endüstrileşme,
- e) Yanlış politik menfaatlar sonucu, fertlerin müknaş gibi şehirlere çekme durumu,
- f) Eğitim ve öğretimin ucuslatılması ve adeta diplomayı etmek parasına temin etmek maksadıyla kullanma isteği,
- g) Köy kalkınma programlarının keskin ve kararlı hazırlanıp tatbik edilmemesi ve şehirli köylü farklılığının giderilmemesi, üretici değil, tüketici bir kırsal nüfus yağınının meydana getirilmesi,
- h) Boğannalar
- ı) Başka kültürlerle temaslar sonucu, fertlerde gelişen düşünce.

Köyden kesinlikle ayrılanlar arazisi olmayanlar, çok az olanlar ve birde şehir olanaklarından yararlanmak isteyenlerdir. Köy ve köy aileleri ihmal edilir ve şehir cazip hale sokulursa, köylü şehire zorunlu olarak akın etmeye başlar. Sürekli nüfus hareketleri II. Çin-Harbin'den sonra başlamıştır. Örneğin 1947-1965 yılları arasında 75 haneli Pasinler İlçesi Korucuk Köyünden 15, yine aynı ilçenin 80 haneli Velibaba Köyünde 3 hane dışarıya devan- lı göç etmiştir (1).

(1) Teyyar Ayıldız, a. g . c., s. 445

Köyün içinden dışarıya göç eskiden bugüne kadar ekonomik nedenlerden çok eskiden beg-altı ailenin daimî göçü yanında son senelerde de onüç ailede dışarıda daimî olarak yerleşmiş olduklarına saptamış bulunmaktayız. Bu duruma kargın ekonomik nedenlerden ve mal için köy dışından da köye üç aile gelip yerleşmişlerdir. Bu gelenlerin eşlerinin köyde mirasçıları bulunmadıklarından, arazilerine sahip çıkmaları ve yerleşmeleri neticesini doğurmuştur.

Zimmerman'a göre köyden şehire olan güçlerin esas faktörleri şöyle sıralanabilir. Köy nüfusunun artışı, şehir nüfusundan fazladır. Bu suretle fazla nüfus şehirlere göç ederek, şehir nüfusunun çoğalmasına etki eder. Ekonomik faktörler, güçlerin vukuunda en önemli bir etkindir. Ayrıca, ilmi gelişme ve yeniliklerin olması, güçlerin çoğalmasına yardım eder (1).

Köylüyü ve küçük çiftçiyi şehirlere iten önemli bir neden de teknolojiye beliren çeşitli yeniliklerdir (2).

Köylerden şehirlere doğru cereyan eden güçlerin analizinde olumlu ve olumsuz yönden teşvik edici olanları birbirinden ayırmak gerekir. Göç olayı bu durumda şehirlerin çekici kuvvetleri, avantajları ile köy hayatının itici kuvvetleri ve çeşitli sakıncaların etkisi altında, karmaşık sosyal bütün içindeki dengenin bozulması anlamına gelmektedir (3). Ailelerin göçim yönünde, şehirlere göçü belki bir rahatlık sağlayabilir. Ancak şehire göçen aile yetiştirme, düşünce ve ekonomik bakımından hazır değilse intibak edemeyeceği gibi birtakım sorunlarla da karşı karşıya gelebilir. Kısaca, kendi köyünden ve şehirden farklı, kültüründen kopup, göçim için başka yerlere gitmenin sebebinin ekonomik sıkıntı ve şehirlerdeki olanaklardan istifade etme düşüncesine bağlanmak daha doğru olacaktır.

(1) Orhan Türkdoğan, a. g. e., s. 445

(2) Ahmet Yücekök, Türkiye'de Din ve Siyaset, İst., Gerçek Yayınevi, 1976, s. 40

(3) Philip H. Kussner, a. g. e., s. 173-174

13 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusta nedeni hal durumu (yaş gruplarına göre)

Tablo 12.

Yaş	Grup	K a d i n l a r								E r k e k l e r							
		Evli		Bekar		Dul		Toplam	Evli		Bekar		Dul				
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	% _H			
13-18	52	2	1.10	50	27.47	-	-	56	-	-	56	29.32	-	-			
19-24	27	12	6.59	13	7.14	22	1.10	35	6	3.14	29	15.19	-	-			
25-30	13	12	6.59	1	0.55	-	-	17	16	8.37	1	0.52	-	-			
31-36	15	15	8.24	-	-	-	-	9	8	4.19	1	0.52	-	-			
37-42	16	14	7.69	-	-	2	1.10	18	18	9.43	-	-	-	-			
43-48	16	14	7.69	-	-	2	1.10	17	16	8.37	1	0.52	-	-			
49-54	7	6	3.30	-	-	1	0.55	7	7	4.18	-	-	-	-			
55-60	11	11	6.04	-	-	-	-	14	12	6.59	-	-	2	1.05			
61-66	12	3	1.65	-	-	9	4.94	6	4	2.09	-	-	2	1.05			
67-72	7	4	2.20	-	-	3	1.65	5	4	2.09	-	-	1	0.52			
73-78	4	2	1.10	-	-	2	1.10	6	4	2.09	-	-	2	1.05			
79 +	2	1	0.55	-	-	1	0.55	1	1	0.52	-	-	-	-			
Genel Toplam	182	96	52.74	64	35.17	22	12.09	191	96	50.26	88	46.07	7	3.67			

Kaynak: 1978'de köyde yaptığımız sayıma göre.

Köy nüfusunun medeni hal durumuna göre incelenmesinin ayrı bir anlamı vardır.

Bunun için ilk evlenme yaş ortalamalarını bilmek gerekir. Köyde kızlar için evlenme yaşı "15-16"dır. Buna karşın erkek çocuklarda ise "19"dur. Bu yaş daha da ileriye gidebilir. Olayı, sosyo-ekonomik ve geleneksel değerlerin sonucu olarak görebiliriz. Bu husus kızlar için sığınak konusuna da aittir. Kızın erken verilmesinde saydanın olduğu kancağı vardır. Bunun da temelinde kızın dedikodulara karışmadan gelin edilmesi fikri, acağı meşhuru, acağı ve sosyal etkilerin bulunduğu bağımlıdır. Bu hususta köyde şöyle derler: "Bir kız onüçüncü girince ya ere (1) yada ere gitmelidir." Kızın erken verilmesinin başka bir nedeni evde kalma çağrısı olsa gerekir.

(1) Ya: 13'teki er çocuğu bir kocaya gitme anlamında kullanılmaktadır.

Tablo 12'de görüldüğü üzere kadınlarda evli olanlar % 52.74 iken, erkeklerde ise % 50.26'dır "13-18" yaş grubunda evli kadınlar % 1.10 iken, erkeklerde hiç görülmemektedir. Kadınlarda bekar % 35.17, erkeklerde % 46.07'dir. Görülüyor ki erkekler kadınlara nazaran geç evlenmektedirler.

Köyde dul kadınlar % 12.09 iken, buna karşın erkekler ancak % 3.67 dir. Bunun da nedeni, erkeklerin ikinci, üçüncü evlilikleri yapması, dul kadınlardan eşi ölenler ve boşananların da köye dönmesi sonucundan kaynaklandığı olsa gerekir. Ayrıca, erkeklerin ağır işlerde çalışmaları, sigara içmeleri ve düzensiz aşırı cinsel ilişkilerde bulunmaları sonucundaki ölümlerde söylenebilir.

Nüfus artışı, evliliklerin erken oluşu ve evlilik hakkındaki genel bilgisizlikten de ileri g lebilmektedir. Nüfus artışı konusunda kendiliğinden düzenli işleyen önleyici bir sistem kurulmadığından, devamlı nüfus artışını önlemek için tek yol doğumları sınırlamak, görüş alanını geliştirmek ve köylüyü bilgi sahibi yapmaktır (1). Gerçekten bu hususta bilhassa kadınların aydınlatılması zorunlu hale gelmiştir. Sosya-ekonomik nedenlerden dolayı geniş ailelerde, geçici geniş ailelerde ve çekirdek ailelerde evli genç erkekler, köy dışında herhangi bir maaşlı iş gördükleri taktirde ve eşlerinin de teğviki ile hemen köyden ayrılmaktadırlar. 1980 senesinin Ağustos Ayında bu durumla ilgili bir ailenin gücüne tanık olduk. Bu göçte gelin, kaynana çatışmasında etkili olabileceği de ifade edilebilir. Ancak bunun temelinde ekonomik sıkıntı ile geleceğini garantileme endişesinin yattığı bir gerçek olsa gerekir. Bu düşünce sebebiyle de, erkek çocukları, bugün erken evlendirilmemektedir. Ancak maddi olanakları iyi olanlar için bu husus kesinlikle söz konusu değildir. Zaten bu hususta olmasa köyde nüfus daha da artacaktır.

(1) T. B. Bottamoro, a. g. e., s. 95

3 - ŞEFKAT'TE AİLENİN OLUŞUMU

3. 1- Köylüye göre Evlenme ve Aile Kavramı

3. 1. 1- Evlenme Kavramı: Şefkat'te evlenme deyince eskiden beri önem verilen bir husus akla gelir. Hayatta en zor koşullar altında olan ve en önemli şey evlenmek ve ev yapmak olarak düşünülmektedir. Köylüye göre evlenmek "Yeniden dünyaya gelmektir", "adam olmaktır". Her ferdin ve toplumun önemli bir sorunu olan evlenme ile ilgili çeşitli görüşler, düşünceler ve gelenekler hakimdir.

Araştırmanın yapıldığı Şefkat'te evlenme ile aileden ne anlaşıldığını saptamak için kadın ve erkek deneklere evlenmek ve aile hususunda şu soruyu yönelttik: "Sizce evlenme ve aile nedir?", "evlenmek ve aile" deyince ne anlıyorsunuz"? sorusuna karşın aldığımız yanıtlar tablo 28'de görülmektedir.

Köylüye göre Evlenme Kavramı: Tablo. 13

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Karı-koca olmak demektir	47	57.32	Karı-koca demektir.	5	6.33
Bir kadının, kızın bir erkeği alması	16	19.51	Bir karı kız almaktır.	15	18.98
Bir erkeğin bir kadın, kızı alması	6	7.32	Yuva kurmak çocuk sahibi olmaktır.	42	53.16
Bir kocaya gitmektir	7	8.53	Hayat demektir.	3	3.80
Bir yuva kurmaktır	4	4.88	Hegelenmek, zevk sevgi demektir.	5	6.33
Birbiriyle evlenmektir.	1	1.22	Biriyle evlenmektir.	6	7.59
Karı-koca beraber yatmaktır	1	1.22	Ahlâksızlık yapmaktır	1	1.27
-	-	-	Topluma faydalı bireysel yaşam	1	1.27
-	-	-	Aile Toplum demektir.	1.	1.27
T o p l a m	32	100	T o p l a m	79	100

Tabloda görüldüğü üzere kadınların % 57.32'si "evlenmeyi" karı-koca olmak diye tanımlarken veya anlarken, % 19.51'i bir kadının, kızın bir erkeği alması, % 7.32'i bir erkeğin, bir kadını, (bir kızı) alması, % 8.53'ü kocaya gitmek, % 4.88'i bir yuva kurmak, % 2.44'ü ise birbirleriyle evlenmek, karı-koca beraber yatmak şeklinde ifade etmektedirler. Buna karşın erkeklerin % 6.33'ü karı-koca demek, % 18.98 bir karı, (kız)almak, % 53.16'sı yuva kurmak, çocuk sahibi olmak, % 3.80 hayat demek, % 6.33 negelenmek, zevk, sevgi, % 7.59 biriyle evlenmek, % 3.81 de ahlâksızlık yapmak topluma faydalı bireysel yaşam ve aile toplumu olmaktır diye belirtmektedirler. Görüldüğü gibi kadın ve erkek tanımları veya nasıl anladıkları arasındaki farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu farklılığı erkeklerin şehir kültürü ile daimi teması ve daha çok okur-yazar olmalarına bağlamak mümkündür.

Tablodan anlaşılan önemli bir nokta da ister kadın, ister erkek olsun evlenme deyince akıllarına ilk gelen cinsel ilişki ve çocuk sahibi olmak şeklinde görülmekte ve düşünülmektedir. Bu hususta erkekler daha açık ip uçları vermektedirler. Örneğin; Evlenmeyi negelenmek, zevk, ahlâksızlık yapmak, çocuk sahibi olmak, beraber yatmak ve birbirini almak şeklinde yorumlamaktadırlar. Kadınlardan yalnız bir tanesi evlenmediği, beraber yatmak şeklinde açıkça ifade etmiştir. Diğer kadınlar daha kapalıca düşüncelerini yansıtmaktadırlar. Köylüye göre evlenmenin tanımı, kavramı ve evlenmeden ne anlaşıldığı iç içe olarak görüldüğü veya bilindiği kanaatindeyiz. Evlenmeyle ilgili köylünün görüşleri, ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerini de belirlediğini söylemek gerekir.

Tabloda görülen bir başka husus ise, evlenmeyle ilgili tanımlar ve evlenmeden ne anlaşıldığı hususunda ki bilgiler çevrede bilinen, duyulan veya öğrenilen, kulaktan duyulan bilgileri içerdiği kanısındayız.

Köyde evlenmek cinsel tatmin balesi, iş-güç için, çocuk yapmak ve anne baba olabilmekle beraber, erkeklik ve kadınlık varlığını göstermek duygu ve düşüncelerine dayandığını belirtmek mümkündür. Bu hususta köylünün bazı tabirleri vardır. Örneğin; "Meyvesiz ağacın dibine gidilmez", "çocuksuz aile lezzetsiz yemek gibidir", "Erkek olan evlenir", "İyi bir kadın doğuran kadındır", "Çocuktan mahrum dinden mahrumdur", "erkek babanın erkek evladı olur", "Evlatısız imansız" gibi.

Moltke, "Doğuda evlenme sırf cinsel niteliktedir diyor" (1). Moltke'nin bu görüşü yukarıdaki tesbitlerinizi doğrular durumdadır.

Şefkat'te evlenme önemli, hayırlı ve kutsal bir iş düşüncesiyle görülmektedir. Evlenmede dinin önemli etkileri görüldüğü gibi, geleneksel değerler ve tatbikatlarında etkileri vardır. Evlenmiyene itibar ve değer verilmediği gibi, o kişinin sosyal bir mertebesi olmadığı da hissettirilmektedir. Köylünün anlayışına göre, "evlenmiyen eksiktir, evlilik fakirin ocağıdır, hayırdır, bolluk ve berekettir". Köylü evlenme olayını, hep dinsel etkiyle eskiden beri alışılacakları kaide ve kurallarla yapmakta ve sürdürmektedir. Evlenmede dinin etkilerini şu sözlerle ifade etmek mümkündür: "Evleniniz, çoğalınız", "Çocuk kokusu cennet kokusudur", "Cöğüsten (çocuktan) mahrum dinden mahrumdur". Ayrıca, bugün nisan ve nikâhta dinin gerekleri yapılır. Ancak son yıllarda sosyo-ekonomik değişim ve şehir kültürü ile temas, evlenme törenlerinde bir değişimin olduğunu açıkça hissettirmektedir.

"Evlenmek için eski Türkler, "evlenmek" derlerdi..." Evliliğin sembolü "ev" yani evdir. Evlenme Türklerde çok eskiden beri, bir "kavuşma, birlik, birim" ve "birlik", yani birlikte olmak veya yaşamaktır (2).

(1) Mahmut Karaman, Türklerle İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme, Ank., A. Ü. İ. E. Fak., Yay., 1974, s. 66.

(2) Ahmedî: Şöel, Türk Kültürünün Eski ve Yeni, Ank., 1970, s. 174.

Bu görüş bugün araştırma sahamızda da görülmektedir. Örneğin: "Arkadaş, ortak, evim benim" gibi sözlerdir.

Evlenme, sadece Şefkat'te değil, tüm toplumlar da mevcut kültürel yapılara göre değişimler göstermektedir. Örneğin Sudanlı Nuerler de evlenme büyük bir önem taşımaktadır. Bir adam evlenmeden ve çocuk sahibi olmadan öldüğünde soydaşlarından birinin onun adına evlenmesi ve çocuk yetiştirmesi bir görevdir. Bu adet "hayalet evlilik" olarak adlandırılır (1). Şefkat'te de birinin evlenmeden veya dünya evine girmeden ölmesi günahsız, cennetlik olarak kabul edilmektedir. Ancak bile bile evlenmiyen bir kız ve erkek ölürse eksik ve günahkâr olarak değerlendirilmektedir. Evlenip çocuk sahibi olmanın da her iki dünyada büyük bir fayda, mevki ve prestij sahibi olmak şeklinde düşünülmektedir. Köylüye göre evlilik insanın rahat etmesi, davranışların düzenli olması, neslin çoğalması ve güzel bir yaşam demektir. Evlilik suretiyle insan baş göz sahibi olur. Yani insan ancak o zaman düşünür ve görebilir.

George Bernard Shaw ve Katolik kilisesi evlilik hususunda şu görüşleri ileri sürmektedirler: Shaw'a göre evlilik cinsel ilişkileri meşrulaştırmak için bulunmuş bir yoldur. Tabii bu görüş doğum kontrolünün yaygınlaşmadığı bir dönemde idi. Katolik kilisesi ise evliliğin anaçının çocukları meşru kılmak ve meşru varisler, sülâle yaratmak ve onların sosyal hüviyetini emniyete almaktır. Bu hususta kabile toplulukları ve bizim son zamanlarda kazandığımız tecrübeler bu ikinci görüşü doğrulamaktadır (2). Şefkat'te de evlilik için yapılan dinî ve resmî nikâh ta meşruluğu sağlayıcı ve düzenleyici bakımından bu doğrultudadır.

(1) Calvin Wells, Nev. Ergin Omar, Sosyal Antropoloji Açısından İnsan ve Dünyası, İst., 1972, s. 85

(2) I. M. Levis. Social Anthropology In Perspective, California, 1976, s. 273.

Evlenmelerde köyde kız tercih edilmektedir. Dul kadınlar artıktır. onlarla anlaşmak zordur. Bir de şu düşünce hakimdir. "Yoğurdun kaymağı alınmışsa o yoğurt makbul değildir". Gerçekten mecbur kalınmadıkça hiçbir genç ve yaşı erkek dulla evlenmeyi tercih etmemektedir. Evlenmede kızın bakireliğine çok önem verilmektedir. İlk gerdek gecesinde sağdıç tutulur. Sağdıç gerdek gecesinde hem rehber, hem şahit, garanti ve hem de bir güven görevini üstlenmektedir. Sağdıç daha evvel evlenme tecrübesini geçiren birisi olması gerekir. Köyde evliliğin ilk gecesinde kızın bakireliğinin isbatı yapılması gerekir. Onun için gerdek gecesinin ilk sabahında beyaz kanlı bozin birkaç komşu kadının huzurunda teğhiri yapılır ve kızın bakireliği kanıtlanır, evliliğin normal olduğu ilan edilir. Sağdıçlık evlenme ile ilgili bir bilginin olmamayağı ve evliliğin garantisini sağlanması için bulunması bir gereksinimdir. Ailelerde çocuklarla cinsel bilgiler ve evlenme ile ilgili hiçbirşey konuşulmaz. Çünkü ayıp, günah ve terbiyesizlik olarak nitelendirilmektedir.

"Evlilik aileyi oluşturmak için gerekli akrabalık bağlarını geliştiren bir kurumdur." "Radcliffe-Brown'a göre evlilik, kişilerin bir arada yaşamalarını ve düzenli bir sosyal yaşam içinde birbirleriyle iş birliği yapmalarını sağlamaktadır." "Evlilik, aynı zamanda topluma çocuğa mevrü bir konum sağlamak için gerekli olan sosyal bir mukaveledir" (1). Görüldüğü gibi evliliğin birçok fonksiyonları, anlamı ve önemi vardır. Bu durumun önemi mevcut toplumun sosya-ekonomik düzeyi ile ancak söz konusu olabilir.

Şefkat'te evlilikte yerleşim kuralı olarak patrilineal kuralına önem verilir. Matrilineal kural kötü, nefissiz, adi, olumsuz ile görülür. İç güveyi hususunda köyde içgüveyi almak kadının babası tarafının emrine girmek demektir",

(1) Altan Zorpek, a. g. e., s. 95-96.

"Kölü olmaktır." "Boynuna eilmek demektir" gibi ifadeler kullanılmaktadır. Geleneksel geniş aile özelliği, ceddin kutsallığı ve geleneksel değerler nedeniyle matrilineal kural tasvip edilmemektedir. Köyde patrilocal evlilik (yeni evlenen çiftin erkeğin babasının evine, yada ona çok yakın bir yere yerleşmesi) % 96.36 iken, buna karşın matrilineal evlilik (ilk yerleşim yeri gelinin annesinin evi, yada ona yakın bir yerde yerleşme) ise, % 3.64 oranındadır.

3. 1. 2- Aile Kavramı:

Şefkat'ta "aile" bir toplumsal kurum adı olarak kullanılmamaktadır. "aile" sözcüğüyle ya erkeğin hanımı yada, çocuklar ve ev anlatılmak istenir. Köyde Şerifin ailesi, Hasan'ın ailesi denildiği zaman hanımları ve çocukları anlaşılmaktadır. Genellikle Şerifin ailesi, Hasan'ın ailesi yerine Şerifin evi, Hasan'ın evi kullanılmaktadır. "Aile", ev, insanın kendi karısı, hane ve gil olarak kullanılmaktadır. "Ev" hane yerine kullanılır.

Her kişinin mensubu bulunduğu aile hakkında sağlıklı bir fikri olması kadar doğal bir şey olamaz.

Araştırmanın konusğu olan aile hakkında, sağlıklı bir fikri olması kadar doğal bir şey olamaz.

Araştırmanın konusu olan aile hakkında, sağlıklı bir bilgi edinebilmek için hem kadınların, hem de erkeklerin görüşlerinin alınmasına özen gösterilmiştir. Çünkü aile sadece erkek değildir. Aile bir bütündür. Bu bütünlüğü oluşturan temel, anne ve babadır.

Kadın ve erkek deneklerinize "Aile nedir, nasıl anlıyorsunuz"? veya tanımını nasıl yaparsınız"? sorusuna karşın aldığınız yanıtlar aşağıdaki tablo 14'de görülmektedir.

Köylüye göre Aile Tablo. 14

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Karı-koca ve Çocuklar	8	9.75	Karı-koca veCocuk.	34	43.04
Bütün ev halkı	18	21.95	Karı-koca	8	10.12
Kadın	42	51.22	Kendi karısı	28	35.44
Bir ev	4	4.88	Bir çatı altında Toplanmak	1	1.27
Karı-koca	6	7.32	Evi yurdu	2	2.53
Dünya Malı Geçinmek demektir.	1	1.22	Bir toplum	5	6.33
Kadın, kaynana	1	1.22	Hayat meselesi	1	1.27
Müsterak hayat	1	1.22	-	-	-
Bir karabalık	1	1.22	-	-	-
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Tabloda görüldüğü gibi, kadınların % 9.75'i karı-koca ve çocuk,, % 21.95'i bütün ev halkı (topluluğu), % 51.22'i kadın, % 4.88'i bir ev, % 7.32'i karı-koca, % 1.22'i dünya malı geçinmek, % 1.22'i kadın, kaynana, % 1.22'i müsterak hayat, % 1.22'i ise bir karabalıktır diye aileyi belirtmeye ve tanımlamaya çalışmışlardır. Kadınların bu görüşlerine karşılık erkeklerin % 43.04'u aile karı-koca ve çocuklar, % 10.12'si karı-koca, % 35.44'e insanın kendi karısı (eşi), % 1.27'si bir çatı altında toplanmak, % 2.53'ü evi, yurdu, % 6.33'ü bir toplum, % 1.27'i ise hayat meselesi diye ifade etmektedirler. Bu görüşlerin ve tanımların ışığı altında günü söylemek mümkündür. Demek ki henüz aile, ev, karı-koca, hane, eş, gel, toplum, yuva, hayat, müsterak hayat, dünyanın malı, kadın, kelimeleri istenilen düzeyde birbirinden ayırt edilmemektedir. Tabloda belirtilen fikirler, ailelerin sosya-ekonomik düzeyini evlenme ve aile hakkındaki görüşlerin iç yüzünü belirlemekte olduğu kanısındayız.

Aileyi karı-koca ve çocuk şeklinde anlıyoruz. Bu anlayış dardır. Çünkü karı-koca ve çocuklardan ibaret bir grup olmak, ailenin ne umumi ne de hususî özelliklerini vermediği gibi, tarihte ailenin tekamül yolu üzerinde gördüğümüz bütün tipleri de bu şekle uygun değildir. Öyleyse sosyal bir müessese olan ve anlaşılması icabeden ailenin, bütün biçimlerini ve müşterek özelliklerini bulup çıkarmak gerekir (1). Her karı-koca gibi görünen ve çocukları da olan aile olmayabilirdi. Örneğin gayri mesru durum. Bir de aile tanımı bazı faktörleri içermektedir. Ailenin tiplerine göre tanım değişebilir.

Tabloya bakınca kadınlarla, erkekler arasında görüş birliği olmasına karşın, farklılıklarda görülmektedir. Erkekler kadınlara nazaran dışarı ile daha çok ilişkiler halindedir. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre eğitim seviyesi farklıdır. Bu nedenle erkeklerin görüşleri kadınlara kıyasen biraz daha anlamlı görülmektedir. Benzer ifadelerde bulunmalarının sebebini aynı kültür içinde veya benzer kültürler içinde doğup büyümelerine ve kulaktan duyma aynı bilgileri öğrenmelerine bağlamak mümkündür.

Köyde aile sözcüğü yerine, bazan hane kelimesi de kullanılmaktadır. Hane genellikle temel birim halindedir. Halbuki "aile" en küçük ve en belirli toplum birimini durumundadır. Bir hanede çoğu kez birden fazla aile bulunmaktadır.

Köy topluluklarında ailenin ekonomik, psikolojik ve toplumsal görevlerini "hane kavramı gördüğü için" bu birim, hane birimini kadar bir önem taşınmakta ve günlük ilişkilerde de kullanılmaktadır. Hemen hemen bütün köylerimizde olduğu gibi Masanoğlan'da da hane biriminin temel özelliği, ekonomik bir birlik olugundan görünür.

(1) İsmail Fakki Baltacıoğlu, Sosyoloji, İst., Sebât Basınevi, 1939, s. 298.

Haneyi büyüklüğü ve içinde barınan insanların sayısı, değişebilen bir sosyal ve ekonomik birim olarak düşünmek doğru olur. Genel olarak hane, bir bina ve bunun çatısı altında oturan kimselerin oluşturduğu bir birliktir. Bu birlik, dar aile olduğu gibi, birkaç ailede olabilir. Aile daha ziyade sosyal bir kavramdır (1).

Şefkat'te aile yerine hane, ev, gil, karı ve çocuklar kullanıldığını daha evvel belirtmiştik. Ancak, gün geçtikçe hane kurumu yerini "aile" ye terketmektedir. Haneden aileye geçiş demek "geniş aileden", "dar" veya "Çekirdek" aileye geçiş şeklinde de düşünebiliriz.

(1) İbrahim Kasa, a. g. e., 1955, s. 146.

3. 2- Evlenme Yaşı

Şefkat'ta eskiden maddi olanakları yerinde olan aileler, gençleri erken yaşlarda evlendirdikleri yaşlılarca ifade edilmektedir. Bu durum bugün dahi tarımla uğraşan ailelerin gayet çocukları okumuyorlarsa yine erken yaşta evlendirilmektedirler. Kız çocukları, ilkokuldan sonra genellikle okutulmadıkları sebebiyle, erken kocaya gitmeleri istenmektedir. Kız ve erkek çocukları yönünden bir farklılık görünmektedir. Köyde kızlar için "bir kız öndürdüne girince ya ere (kocaya), ya da yere vermelidir." gibi ifadeler kullanılmaktadır. Bir kız "18-20" yaşında istenmemişse o kıza evde kalmış gözüyle bakılır. Ayrıca o evden hayır bereket kalmaz çeklinde düşünmektedir.

Köylünün sözlü ifadelerine göre, kız ve erkek çocuklarının eskiden ve kısmende bugün için erken yaşta evlendirilmelerinin nedenlerini aşağıdaki maddeler halinde göstermek mümkündür. Kız çocukları için, a) Evlenme çağına gelen kızın hemen evlendirilmesi dinin gereğidir., b) Bir su gölde ne kadar kalırsa, o kadar kokar ve acır. Bundan dolayı kızı bekletmemek gerekir., c) Koca bulamama ve evde kalma korkusu veya endişesi., d) Nanası düşünce, kız dillenen, dedikodulara karışmadan ve ak alıyla baba evinden çıkması isteği, e) Er (erken) koyunun er kuzusu olur düşünce.

Erkekler için, a) Ekonomik (iş-güç) durum, b) Çocuğunun mürüvvetini görmek ve erkek torun sahibi olmak, c) Çocuğu kötü yollardan kartarmak ve dininde gereğini yerine getirmek. d) Erkek çocuğunun evine bağlı olması, iş yapması ve saygısını yetirmemesi hususlarıdır.

Köyde kız erkek ilişkilerinin düşencesi ve geleneksel normlar sebebiyle de erken evliliğin olduğunu da söylemek doğru olacaktır.

Köyde yaş gruplarına göre aile başkanlarının ve eşlerinin ilk evlilik yaşları Tablo. 15'de görülmektedir.

Tablo. 15

Yaş Grupları	K a d ı n l a r		E r k e k l e r	
	Sayı	%	Sayı	%
- 13	2	2.44	-	-
14-17	58	70.73	23	29.12
18-21	21	25.61	26	32.91
22-25	1	1.22	25	31.64
26-29	-	-	3	3.90
30-33	-	-	-	-
35 +	-	-	2	2.53
T o p l a m	82	100	79	100

Tabloda görüldüğü şekilce, kadınlar erkeklerle kıyasla daha erken yaşlarda evlendirilmektedirler. Diğer bir söyleyişle, kızların erkek gençlere nasıran daha erken yaşlarda evlendirildikleri görülmektedir. Kadınlarda "13 yaşında" evlenen iki kadın olmasına karşın, erkeklerde bu yaşta evlilikler görülmemektedir. Kadınların % 96.34'ü 22 yaşına girmeden, % 70.73'ü ise daha 18 yaşına girmeden evlenmişlerdir. Buna karşılık erkeklerde ise, 22 yaşına girmeden evlenen % 62.03 iken, 18 yaşına kadar ancak % 29.12'si evlenebilmiştir. Kızların erkek çocuklara göre daha erken bülûğa girmeleri, erken yaşta evlenmelerinin ayrı bir sebebi olsa gerekir. Köyde kızın genç yaşta gelin edilmesinin önemli bir etkeni de, gelin gideceği evde güahın açılması eve başlanması ve evcil olma düşüncesindedir.

Erkeklerin bir kısmında, evlilik yaşının büyük olmasının sebebini ailelerin maddi olumsuzlukları ile uzun süreli yapılan askerliğe başlamak mümkündür.

Köyde erken evlilikler, aile tiplerine ve ailelerin içinde bulunmuş olduğu sosyo-ekonomik düzeyle yakından ilgilidir. Parçalanmış ve çekirdeklegmiş ailelerde erkek çocukların geniş ailelere nazaran daha geç evlenmeği düşündüklerini saptamış bulunmaktayız. Bu hususta da şu sözler söylenmektedir: "Ekmeğini kazanmayan kariya nasıl bakacak", "kendisi daha mıtaçtır". Bu düşünceler 1950'den bu yana hakim durumdadır. 1950'den gerilere doğru geniş aile hakimiyeti ve geçimin tarıma dayalı olması sebebiyle erkek çocukların erken evlendirildiğini yaşlıların sözlü ifadelerinde saptamış bulunmaktayız.

Kızlarda evlenme matematik yaş ortalaması "16.24" iken, buna karşın erkeklerde ise "20.24"tır. Kadınlarda yaş ortancası (medyan) "15.5" iken, erkeklerde ise "19"dur. Burda da görülüyor ki kadınlarda ilk evlilik yaşı, erkeklerden daha küçüktür. Tablodaki yaş grupları saptadığımız ortancalara göre, kızlarda ilk evlenme yaşlarını "15-16", buna karşın erkeklerinki de "18-19" yaşları arasındadır.

Büyükdore Köyünde, evlenme yaşı kızlarda "19-20", erkeklerde ise "23-24" arasındadır. Batı Anadolu İssizören Köyünde kadınların 16 ve erkeklerin ise 19 yaşlarında evlendikleri tesbit edilmiştir (1). Bu iki köy arasındaki farklılığın sosyo-ekonomik düzeyden ileri geldiği belirtilebilir. İssizören Köyünde saptanan değerlerle Sofkat'teki değerler birbirinin aynıdır.

Erken evliliklere iklim, beslenme, dinsel yândağı bilgi ve çevre koşulları ayrı önemli etkenler olsa gerekir. Köyler arasındaki yaş farklılıklarına etki eden sebeplerden bir kısma da bunlar olacağı kanısındayız.

Kızıltepe Köyünde ilk evlilik yaşları, kadınlarda ortanca (medyan) ortalaması "18.2", erkeklerde ise "19.9"dur. (2).

(1) Feyyaz Ayıldız, a. g. e., s. 39.

(2) Noplen Saran, "Antropoloji ve Köy Toplulukları", İstanbul, 1974, s. 92.

Görülüyor ki bu köyde ilk evlilik yaşı ortancaası Şefkat'ta ki kadın ve erkeklerde ki ilk evlenme yaşı ortancaasına göre daha yüksektir. Bu demektir ki araştırma sahalarında ilk evlenme yaşı biraz daha küçüktür. Barda Kızıltanhta köyünün sosyo-ekonomik düşe bakımından Şefkat'te daha ilerde olabileceği düşünülebilir. Bir toplumda erken iş bulabilme olanaklarıda erken evliliğe zemin hazırladığını da söylemek mümkündür. Eğitim görme erken evliliğe zemin hazırladığını da söylemek mümkündür. Eğitim görme erken evliliği engellemektedir. Bu durum kızlarla erkekler arasında bir farklılık göstermektedir. Şefkat'te bugün erkek çocukları kızlara göre geç yaşta evlendirilmektedir. İşte bunun sebebi de ortaokuldan sonra eğitim görme ve bir iş imkânına sahip olmaktan ileri geldiğini söyleyebiliriz.

Köyde yaş gruplarına göre Evli Çiftler: (Evli Çiftlerde yaş grupları)

Tablo 16.

Evli Kadınlar			Dul Kadınlar		Evli Erkekler			Dul Erkekler	
Yaş Grupları	Sayı	%	Sayı	%	Yaş Grupları	Sayı	%	Sayı	%
13-18	2	2.08	-	-	13-18	-	-	-	-
19-24	12	12.5	2	2.08	19-24	6	6.25	-	-
25-30	12	12.5	-	-	25-30	16	16.66	-	-
31-36	15	15.63	-	-	31-36	8	8.33	-	-
37-42	14	14.58	2	2.08	37-42	13	13.75	-	-
43-48	14	14.58	2	2.08	43-48	16	16.66	-	-
49-54	6	6.25	1	1.04	49-54	7	7.29	-	-
55-60	11	11.46	-	-	55-60	12	12.05	3	3.13
61-66	3	3.13	9	9.38	61-66	4	4.17	1	1.04
67-72	4	4.17	3	3.13	67-72	4	4.17	3	3.13
73-78	2	2.08	2	2.08	73-78	4	4.17	-	-
79 +	1	1.04	1	1.04	79 +	1	1.04	-	-
Toplam	91	100	22	22.91	Toplam	96	100	7	7.30

Tabloda görüldüğü gibi köyde yağ gruplarına göre evli çiftler en çok orta yağlarda yağılma göstermektedirler. Kadınlar erkeklere göre daha genç yağ grubunda olduğu görülmektedir. Erkekler de genç yağlarda pek evlilik bulmamaktadır. Kadınlarda evli çiftlerin yağ gruplarına göre yağ ortancası (medyan) "40.3" olmasına karşın erkeklerde ortalama yağ "43"tür. Anlaşıyor ki kadınlarda yaşlar erkeklere nazaran daha gençtir. Çünkü ortalama küçüldükçe yaşlar da küçülmektedir.

Tabloda dikkati çeken önemli bir hususta kadın dalların erkek dallara kıyasen daha fazla olmasıdır. Bunun sebeplerini denekler erkeklerin fazla yıpranmalarına (1) ve erkeklerin daha çok öldüklerine ve eşi ölen erkeklerin evlenmesine, kadınların ise genellikle ikinci evlilikleri yapmadıklarına bağlamaktadırlar.

(1) Köydeki yağlı erkeklere göre, erkeklerin erken yıpranıp ölmelerinin sebepleri erkeklerin göçün için düşüncesi ve çalışmalarından dolayı fazla yıpranmaları, cinsel ilişki yönünde erkeklerin daha çok yıprandıkları ve bir de sigara içmenin önemli etkiler olduklarını ileri sürmektedirler.

3. 3- Eş Seçme ve Kız İsteme

3. 3. 1- Eş Seçme:

Şefkat'te eş seçimi, önemli olan bir safhadır. Çünkü seçilecek ekte erkeğin ailesi ve akrabaları tarafından bazı nitelikler aranmaktadır. Kızlar için terbiyeli, namuslu, çalışkan ve soyu düşünülmürken, buna karşın erkek çocuklar için de evine bağlı, arazisi veya işi olan, iyi huylu ve evin idaresini yapabilenin olması gereğine inanılması lüzumu aranmaktadır. Ayrıca ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının birbirine yakın olmaları da düşünülmektedir.

Gençlerin gizli görüşüp anlaşmaları dışında eş seçimi, genellikle aile büyüklerinin istek ve onayları doğrultusundadır. Eş seçmede geniş ve çekirdek aileler arasında da farklılıklar görülmektedir. Geniş ailelerde eş seçimi çekirdek aileye nazaran daha toleransız olabilmektedir. Çünkü geniş ailede baba, büyük baba ve diğer akrabaların da etkileri olmaktadır. Eş seçmede genellikle gençler rahatça, isteyerek, düşünerek ve ailelerini yanlarında görürerek eş beğemediklerini rahatlıkla söylemek mümkündür. Eş seçiminde mutlaka büyüklerin onayı şarttır. Ancak erkek çocuklar, kızlara göre biraz daha toleransla karşılandığı söylenebilir. Eş seçiminde anne ve babasının arzuları doğrultusunda hareket etmeyenlere evlât gözü ile bakılmamaktadır. Bunun örnekleri Şefkat'ta vardır. Bu nedenle de kaynana ve gelinler sık sık çatışma halinde diller. Eş seçiminde sosyal baskı, ataerkil aile özellikleri ve geleneksel değerler ön planda gelmektedir. Köyde kızlarla erkek çocuklarının bir araya gelip konuşmaları, anlaşmaları ve birarada yürümeleri olanaksızdır. Bu hususta şu deyimler kullanılmaktadır: "ateşle bensen bir arada olmaz", "koyunla kurt bir arada bulunmaz", "Kızın günlüne bırakırsan ya davulcuya, yada zurnacıya gider", "Kızı bağışbog bırakmamak gerekir", "Kız kim ki kızın günlü olsun".

Genellikle evliliğin büyüklerin isteğiyle olup olmadığını kanatlamak bakımından kadın ve erkeklere "Evlenmeniz isteğinizle mi, yoksa büyüklerin isteğiyle mi oldu?" sorusunu yönelttik. Bu soruya verilen yanıtlar aşağıdaki tablo. 17'de görülmektedir.

Kadınlara	Sayı	%	Erkekler	Sayı	%
Büyüklerin isteğiyle	59	71.94	Büyüklerin isteğiyle	46	58.23
Gönüllü olarak Büyüklerin isteğiyle	9	10.98	Gönüllü olarak Büyüklerin isteğiyle	16	20.25
Gönüllü olarak Kendi isteğiyle	6	7.32	Gönüllü olarak Kendi isteğiyle	9	11.39
Kaçarak	8	9.76	Kaçarak	8	10.13
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Tabloya ilk bakışta kadınların ve erkeklerin eş seçme ve evlenmelerinde büyüklerin (aileleri) isteğinin hakim olduğu görülmektedir. Büyüklerin isteğiyle evlendim diyen kadınlar % 71.94'ü, gönüllü olarak kendi isteğiyle evlendim diyenler ise ancak % 7.32'ni oluşturmaktadır. Oysa erkeklerin kadınlara nazaran daha toleranslı olduğu görülmektedir. Buna rağmen erkeklerde yine de % 58.23'ü büyüklerin isteğiyle evlendiği tabloda yansımaktadır. Bugün köyde sadece erkek çocukları gayet ekonomik bağımsızlıkları varsa isteklerini annelerine iletmemektedirler. Ancak yine babanın tetkiki veya uygun görmesi gerekir.

Tabloda gönüllü olarak kendi isteğiyle evlendim diyen kadınların % 7.32'si erkeklerin de % 11.39'da yine büyüklerin istek ve kararlarına uygun olduğu için gerçekleştiği kanaatindeyiz. Ancak bugün tahsil yapıp ta, memur olan genç ejini sezer ve annesini büyüklerine iletir. Büyükler, kısı tetkik ederek uygun görünce evlenme gerçekleştirilmektedir. Eş seçmede genellikle cinsel heves veya ünlem, çocuk sahibi olmak, iş-güç düşüncesi, terbiyeli, namuslu olma tavsiye ve telkinleri üngörülmektedir.

Köyde kız kaçırma yolu ile eş seçme veya evlilikler dün olduğu gibi bugünde hiç iyi karşılanmamaktadır. Köyde saptadığımız kadariyle kaçırarak eş seçme maddi olanaksızlıklardan, gönüllü olupta büyüklerin baskı ve engellemelerinden ileri gelmektedir. Kaçma ve kaçırılma şekli ile evlilikler daha çok fakir ve geniş ailelerde görüldüğünü tesbit etmiş bulunmaktayız.

Eğlerin seçiliş yerlerini saptamak için "Köye nereden gelin geldiniz"? sorusunu sordüğümüzda alınan yanıtlar aşağıdaki tablo.18'de görülmektedir.

Tab. 18

Eğlerin Gelis Yerleri	Sayı	%
Köyün yerlisi	34	41.46
Etraf Köylerden	46	56.10
Elazığ - Poyraz	1	1.22
D. Bakır - Ergani	1	1.22
T o p l a m	82	100

Köyün yerlisiyim diyen kadınlar % 41.46'yı, etraf köylerden gelin geldim diyenler % 56.10'u, Elazığ-Poyraz ve D. Bakır-Ergani'den gelin geldim diyenler ise ancak % 2.44'u oluşturmaktadırlar. Görülüyor ki köylü eş seçmede köy içinde ve yakın etraf köylerden kız seçmeyi düşünmüştür. Anlaşıyor ki aileler tanımadan, güvenmeden ve emin olmadan eş seçiyor. Ayrıca, sosyo-ekonomik düzeylerine göre yörelerde seçimini yapmaktadırlar. Çünkü tam manası ile dışarıya açılmamışlardır. Burada ataerkil aile üselliği ile geleneksel değerler varlığını sürdürmektedir.

D. Bakır-Ergani'de eş seçimi Şekfat'tan bir erkek öğretmenin okuya tayin edilmesi neticesinde olmuştur. Elazığ-Poyraz ise akrabalık bağları sebebiyle mümkün olabilmektedir. Bunun sebebi dul olan kadının kimsesinin olmaması ve Şekfat'te evli olupta ülen ablasının

kocasıyla evlenerek, kızını da kocasının oğluna vermek sonucu oluşmuştur (1). Etraf köylere daha fazla gelin getirilmesinin nedenleri köylüce göyle ifade edilmektedir: Fakir ailelere içerde genellikle kız verilmemektedir. Ayrıca aileler birbirlerinin mazilerini, iç durumlarını ve ekonomik güçlerini bildiklerinden köy içinde kız verilmemektedir. Fakat maddi olanakları yerinde olan ailelere dışarıya nazaran kız verme tercihi edilmektedir. Maddi olanakların yanında ailelerde soyluluk, namusluluk, sevilen bir aile olması da tercih sebebidir.

İş ve memuriyet nedeniyle köy dışında bulunanlar, bulundukları yerlerde eş seçmektedirler. Şehir kültürüyle temasın artması sonucu ve sosyo-ekonomik düzeydeki değişme, eş seçmede de değişik sonuçlara götürmektedir.

Tabloda görülen köyün yerlisi olan eşlerin çoğunu uzak ve yakın akrabalar oluşturmaktadır. Bunun nedenini başlık parasının az verilmesi, ortak menfaatlerin düşünülmesi ve kızlarının dışarıya gitmemesi sebeplerine bağlayabiliriz. Akrabaların maddi olanakları yerinde olunca ve erkek çocuğun bir mesleği olursa, gençlerde birbirini istiyorsa dışarıya kız vermek istenmez. Başka bir deyişle akraba tercihi edilir. Menfaatler çatınca ve ilerde huzursuzluk doğar düşünceyle akraba evliliği istenmektedir.

Eşlerin geliş yerleri Yenimahalle ve Kayadibi köylerinde değişiklik göstermektedir. Yenimahalle'de köyün yerlisi olan eşler % 61.9 iken, diğer yerlerde gelen eşler ise % 45.1'dir. Kayadibi'nde ise köyün yerlisi % 74.6 iken, dışarıdan gelenler ise % 25.4'tür (2).

Bu durumun sosyo-ekonomik yapıyla yakından ilgisi vardır. Şeffakat'te durum bağkadır. Erkek çocukları okutulmakta, kızlar okutulmamaktadır. Kızların erken, erkek çocukların

(1) Bu tip evlilikle İ. Yasa'nın "Asano"lan adlı yapıtında belirttiği gibi Taygeldi ailesi oluşmaktadır.

(2) Erdem Şişkin, a. g. e., 1972, s. 192.

geç evlendirilmeleri, köyde bazı kızlarında seçilmeye uygun görülmemeleri sonucu içinde ki eş seçimi dışarıdaki eş seçimi kadar olamamaktadır.

Hasanoğlan Köyünde de köy içinde eş seçenler % 79.5 iken buna karşılık ancak % 20.5 Hasanoğlan çevresinde ve Ankara'da gelin getirilmiştir. Grup içinde evlenmelerin süreklilik göstermesinin nedenlerini ilkin malın bülünmemesi, birbirilerine bazı duygusal bağlarla bağlanmaları, ailelerin etkileri ve kızlarını yanlarında ayırmamak hususları grup içinde eşlerin seçilmelerine bir derece etki etmektedir. Hasanoğlan bu bakımdan hâlâ kuvvetli bir köysel niteliğini korumaktadır (1). Şefkat'te de eşlerin çoğu dışarıdan seçilmiştir. Fakat, yine yakın çevre köylerde ve vasıtalı olarak seçilmektedir. Şefkat'te de eşlerin çoğu dışarıdan seçilmiştir. Fakat, yine yakın çevre köylerde ve vasıtalı olarak seçilmektedir. Şefkat'te de bu hususta hâlâ bir köysel niteliğini sürdürmektedir.

Kadınlara "evlenmeden önce kancanızı görmülmüydünüz?" Sorusuna verilen yanıtlar Tablo. 19'de görüldüğü gibidir:

Tab. 19

K a d ı n l a r	Sayı	%
Eşini uzaktan bir defa gördüm	18	21.95
Eşini yakından az gördüm	13	15.85
Eşimle gizlice çok görüştük ve Anlaştık	6	7.32
Konu olduğumuz için eşimle sadece birbirimizi görmüştük.	25	30.49
Eşimle birbirimizi hiç görme-miştik.	20	24.39
T o p l a m	82	100

Eşimle gizli çok görüştük ve anlaştık diyenler ancak % 7.32 gibi küçük bir orandır. Gerçekten bu şekilde

(1) İbrahim Yasa, a. g. e., 1969, s. 77-78

eş seçerek evlilik yapanlar ailelerinin kararlariyle evliliğin olduğu ve bu ailelerin ataerkil aile özellikleri göstermelerine karşın yine de mutlu olduklarını hem kendilerinden dinliyerek, hem de çevrede bu eşlerin mesut oldukları söylentileriyle saptayabildik. Eşimi uzaktan bir kere gördüm diyenlerle, birbirimizi hiç görmedik diyenler oran bakımından % 46.34'tür. Yakından eşimi az gördüm diyenler % 15.85'tir. Komşu olmaları sebebiyle eşlerini sadece görenler ise % 30.49'dur. Ekonomik ve eğitim düzeyleri bakımından ve geleneksel etkinlikler nedeniyle kız ve erkek çocukları evlilikleri büyüklerin isteğine uygun olarak yapıldığını söyleyebiliriz. Eş seçimi üzerinde köylünün dini bilgi yönündeki etkisini de unutmamak gerekir. Ailede yanlış telkinler, baskılar, tehditler, yanlış örnek vermeler ve bilgisizce yasaklamalar kız erkek çocuklarına birbirine yabancılaştırılmak suretiyle birçok problemlerin doğmasına olanak sağlamaktadır. Bir kızla bir erkek çocuğu yan yana yürüyünce, birbirleriyle konuşunca köyde akla ilk gelen gönüllüler, sevgi ve cinsel ilişki kurma düşüncesi telas ve endişesi içindedirler. Bu arada dedikodular yaygınlaştırılmaktadır. İşte bu geleneksel alışkanlık ve tutumlar sağlıklı eş seçimini etkilediği söylenebilir. Eş seçme evlenmenin, ailenin kurulmasının en önemli ve temel aşamasıdır. Eş seçme meslek seçmeden çok daha önemlidir (1).

Köyde eş seçiminin iç yüzünü öğrenmek ve evliliğin önemini belirtmek açısından bu konu ile ilgili söylenmiş olan teğlamaları saptadık (2). Bu hususta ki feryatları sırasıyla görelim: Köyde sevdiğini seçemiyen veya almayan, kızın isteği olmadan kendisinden yaş bakımından büyük olanak verilmesi nedeniyle gerçeği ve mutsuzluğunu şu şekilde dile getirmektedir:

(1) Bu hususta geniş bilgi için Bks., Roman Şahinkaya, Aile İlişkileri, Ank., 1981, s. 39-63

(2) Bu mahiler yaşları 50-65 yaşlarındaki kadınlardan alınmıştır.

" Gölüm yaradır, gülüm yara
İsmet Paşa, İsmet Paşa yokmıdır buna bir çare
Vermediler beni ondört yağındaki bekara
Verdiler beni yetmiş yağında ki ihtiyara
Hem inliyor, hem öksürüyor sabaha kadar
Verseydiler beni ondört yağındaki bekara
Hem gürlerdı, hem yağardı sabaha kadar."

Bu anlamlı ve düşündürücü söyleyişin dün olduğu gibi bugün de örnekleri görülmektedir. İşte tüm problemleri, değişimleri, düzenlemeleri toplumu oluşturan ailelerin içinde aramanın en belirgin küçük bir örneğidir.

Bir kızı sevdiğine vermeyince bakınız gün ışığına neler yansıtılmaktadır.

" Babanın kapısının önü kayısı ağacı,
Bir kısmı ekşi, bir kısmı acı
Eğer baban vermiyorsa seni bana
Her zaman kan kusa, çeke sancı
Eğer annen vermiyorsa seni bana
Kucağındaki yavrusu ingallah aç kala
Sendeki boy gül ağacı gibi
Musul şehriñi yeşile çevirmiş gibi
Gelki seninle ol 4le verelin
Alışverişe birlikte gidelim."

Birbirini seven iki amca çocukları birbirlerini seçmeyince bakınız neler söylüyorlar:

E r k e k :

" Güneş doğdu, batmaya gitmiyor
Uçtu keşliğin sevdiğine varıyor
Allah'ın izni ile yine döneceksin baba kapısına
Biz el ele verip gideceğiz yine baba evine."

K a d ı n :

" Sen ne dedinse s'zünü dinledim
Söylediklerini gül yaprağına iğledim
Allah herikimisin kaderini yapmağa
Bunu kötü kullar mahous bosdular."

Gönülsüz veya isteksiz ve bilinçsizce gözü kapalı, his ve menfaatlerle eş seçmek ve evlenmek toplumun hücrelerinin kürelmesine ve yok olmasına neden olurlar. Sağlıklı eş seçimi; bilinçli evlilik aile içinde ve dışında ilişkilerde düzenlilik, huzurlu ve sağlıklı fertlerin çoğalması sağlanacaktır. Carnegie'nin güzel ifadesiyle: "Evlilikte mutlu olmak; sadece iyi bir eş bulmaya değil; iyi bir insan olmayada bağlı bulunmaktadır" (1). İyi bir insanda iyi düzenli, bilinçli olarak ailelerin oluşmalarıyla mümkün olacağı kanaatindeyiz. Aşağıdaki feryat ifadelerimizi doğrular niteliktedir.

"Vay gönül vay , gittin Musula
Kim ki gönülle evlenmişse ne mutlu ona
Kimki gönülle evlenmemişse,
Bıdarha yanında, kafir elinde
Kimki gönüllü evlenmişse ne mutlu o gönüle."

Kadın ve erkeklere "Bir Kızı Evlendirmede Kimin Sözü geçerli olmalıdır"? Sorusuna verilen yanıtlar tablo. 20'de görülmektedir.

Tablo. 20
Bir Kızı vermeden Kimin Sözü Geçerli Olmalıdır.?

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Annenin Sözü	4	4.88	Annenin Sözü	2	2.53
Babasının Sözü	25	30.49	Babanın Sözü	62	78.48
Anne-Baba ve Kızın Sözü	3	3.66	Anne-Baba ve Kızın Sözü	15	18.99
Kızın Sözü	50	60.97	Kızın Sözü	-	-
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Görüldüğü gibi kadınlar kızları evlendirmede % 4.88 annesinin sözü geçerli olmakla, % 30.49'u babasının sözü, % 3.66'sı anne, baba ve kızın sözü, % 60.97'si ise kızın sözünün geçerli olmasını yanıtlamaktadırlar. Oysa erkekler

(1) Sabahattin Erdener, İnsan ve Eğitim, Ayvalık Mat., 1967, s. 108

%18,99 anne,baba ve kızın sözü geçerliliğini belirtirken buna karşın %78,48'de babaların sözünün geçerli olmalarını söylemektedirler.Görülüyor ki kadınlar erkeklere oranla daha çok kızın görüşüne yer vermelerini önemsemektedirler.

Burda kadınlar bu görüşleriyle kendilerinin de normal eş seçip evlenmediklerini vurgulamak istemektedirler.Erkeklerle göre kızların eş seçiminde ve evlenmesinde kızın isteği veya arzusu dikkate alınmamaktadır.Erkekler babalarının sözünün geçerliliğini belirtmekle cinsler arasında hem bir ayırım söz konusu olmakta,hemde geniş ataerkil aile özelliği ve erkek otoritesi yansımaktadır.Burada eşler arasındaki ilişkilerin iç yüzü gözler önüne serilmektedir.Kadınların çoğu yani %60,97'si kızın sözü geçerli olması derken,bir taraftan kendilerinin kendi arzuları ile gönüllü olarak eş seçmedikleri ve evlendiklerini belirtirlerken,bir yandanda memnuniyetsizliklerini ve dolayısıyla kızlarının da kendilerinin durumunda olmalarını vurgulamaktadırlar.Kadınların %30,49 da kız vermede babalarının sözü derken ataerkil aile özelliğini ve varlığını belirtirlerken erkeğe bağlılığını ve sevgisinin olduğunu belirtmeye çalışmaktadırlar.Aslında fikrinde çoğu samimi olmadıkları kanısındayız.Bu ifadeyi kullanan kadınlar kültürel değerlerin etkileri içerisinde olduklarıdır.Annenin sözü diyenler aile içinde varlığını hissettiren ve göçer kültürü ile sık temas halinde olanlardır.

Kadınların,%3,66 anne-baba ve kızın sözü yanıtlarına karşın erkekler ise %18,99'u anne,baba ve kızın sözü diye ifade etmektedirler.Burda erkekler ortak anlayışa değinmekle kendilerini iyi gösterme çabası içinde oldukları görüşündeyiz.

Bunlar kadınlara nazaran sık sık göçer kültürü ile temastadırlar.Bu farklılık buradan kaynaklanmaktadır.

Gönül ve eş seçimi ile ilgili bir kızın ağızındaki feryadını anlamamak olanaksızdır.

"Kırmızı elma ceptedir
 Açan güller odadadır
 Kırkı gönüllerin günahına girerse
 Kadınse elbiseleri bahçada kala
 Erkek ise çekerek ilkbaharda öle."

Ailelerin damat olacak adaylardan aradıkları **nâte-
 likler:**

Bu hususta deneklere şu soruyu yönelttik: "Büyük-
 leriniz sizi istiyen eginizden hangi özellikleri dikkate
 alarak verdiler"? Bu soruyu tüm aile reislerinin eglerine
 sorduk. Verilen yanıtlar içinde benzerlerden bir örneği,
 benzemeyenlerin hepsini aşağıdaki maddeler halinde almış
 bulunmaktayız. Aşağıdaki maddelerde eş seçimi ve evli-
 liğin iç yüzünü anlamak olanaksızdır.

- 1- Sülâlesi iyi, ağa çocuğu diye verdiler.
- 2- Zengin olduğu için,
- 3- Cinsi iyi, evi iki katlı diye
- 4- Eginin ilk hanımı öldüünde iki yetimi vardı.

Beni onun için verdiler.

- 5- Abim içki ve kumar arkadaşına söz verdiği için,
- 6- İyi insan, çalışıyor ve bir işi var diye verdiler.
- 7- Kaderim olmuştum,
- 8- Beni dayımın egi etkiledi ve kaçtım,
- 9- Egin akrabasında evde kaldım diye verdiler.
- 10- Abilerin beni dövüyorlardı. Akrabalarında kaçmamı
 söylediler. Bende kaçtım.

11- Hocanın malı vardı. Kimsesi de olmadığı için beni
 verdiler.

12- İyi ve yakışıklı bir çiftçi diye verdiler.

13- Evde kalmıştım, aracı vasıtasıyla verdiler.

Bu kadarındı.

14- Erkek kardeşim yoktu. Onun için babam egimi iç
 güveyi olarak aldı.

15- Karayollarında maaşlı işçi olarak çalıştığı
 için verdiler.

16- Dediler ki ilk nasip topmamelî, bir kız evde
 fazla kalmasıdır diye verdiler.

17- Eğin akrabamdır. Rahat ederim, durumum garanti olur diye verdiler.

18- Babam seferberlikte öldü. Amcam beni bir tarla ile iki kile buğdaya verdi.

19- Benim amcam oğluna vermek istiyorlardı. Benimde gönlüm yoktu. Şimdiki eğin babası bunu yaptırıp beni kaçırdılar.

20- Ocağımız kör olduğu için, yani erkek kardeşim olmadığından amcam oğlunu iç güveyi aldılar.

21- Babamın vasiyeti üzerine beni akrabama verdiler.

22- Kocam duldu, iki çocuğu da vardı. Bende evde kalmıştım onun için verdiler,

23- Beni verdikleri eğimi sevmeydim. Şimdiki eğime kaçtım.

Kızların evlendirilmesinde damatta aranan özellikler maddelerde görüldüğü üzere; toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik durumunu yansıtan özellikler dikkate alınmıştır. Eg seçimi kadar önemli bir sorun da daha çok büyüklerin şahsi arzu ve çıkarları üngürülmüştür. Belirtilen maddelerde kadınların hiçbir tanesi isteyerek, severek, gönüllü olarak yeya anlaştığımız için beni verdiler dememektedirler. Bu durum ataerkil aile özellikleri, geleneksel değerleri ve evlilik müessesesinin toplumdaki önemi ve anlamı kendiliğinden anlaşılmaktadır. Ayrıyeten belirtilen maddelerde eg seçimi tesadüfi, hissi ve menfaatlara bağlı olarak yapıldığı anlaşılmaktadır.

Eg seçmek ve evlilik sadece bir şehvet bağı değildir. Hatta bir geçici menfaat ve prestij sağlamakta değildir. Havelock Ellis'in belirttiği gibi "Gerçekten ideal bir evlilikte sadece bir şehvet ahengi değil, çok yönlü ve gittikçe derinleşen şehvetle ilgisi olmayan bir sevgi bağı vardır, ortak zevkler, duygular, kaygılar, birlikte hayat muhtemelen paylaşılan anne, babalık, çok kez de ekonomik bir bağ vardır" (1). Bu görüşde eg seçmek ve evlenmenin anlam ve önemini çok güzel sergilendiği kanısındayız.

(1) Kenneth Walker, Çev., İnder Gürol, "Gevoloji Açısından Cinsiyet, İst., Dilok İst., 1973, s. 27.

3. 3. 2- Kız İsteme:

Şefkat'te eş seçiminden sonra kız istenmeye girilmektedir. Kız isteme kararı baba-anne ve çok yakın akrabalar tarafından verilir. Bu karar verme hususu geniş aileyle, çekirdek aile arasında bazen farklılıklar göstermektedir. Geniş ailede kız isteme ve verme öncülüğünü büyük baba, büyük anneler yapar. Çekirdek ailede engeller daha azdır. Gayet çekirdek ailede büyük baba varsa karar verme yine onundur. Kız istemede gençlerin fikri çekli olarak bazen alınmaktadır. Erkekler kızlara karşın biraz daha toleranslıdırlar.

Kız isteme ve evlilik için görüşmeler evlenecek gencin ailesindeki erkekler tarafından ve normalara uygun olarak yapılmaktadır. Bu iş yakın akrabalarca yürütülebilmektedir. Kız istemede kızın istendiği genç ekonomik yönde ailesine bağımlı ise, bu önemli, hayati meseleden de bağımlıdır. Bu durum baba otoritesini artırmakta ve genç ailesine bağlı kalmayı sağlamaktadır. Bir yerde de gencin ailesine prestij sağlamaktadır.

Kız istemede oğlanın babası, annesi, dayısı, amcası ve köyün ileri gelenlerinden biri kız tarafına giderler. Kız istenilirken şu ifadeler kullanılmaktadır: "Allahın emri ve Peygamberin izni ile, kızınızyı, oğlumuz ya istiyoruz. Bu yapılan teklif karşısında kız tarafı kızın kayınetini artırmak bakımından ve hemen mecbur olmadıklarını belirtmek bakımından birkaç gün süre isterler. Verilen süre sonunda oğlan tarafı ikinci bir kez giderler. Bu süreler usuyabilir. Kız tarafı kızı vermek istiyorsa "Allah kader etmişse", "nasipse olur" denilmekte, oğlan kızlarını vermek istemiyorlarsa "kismetinizi başka yerde arayın" diyerek red cevabını vermektedirler.

Kız istenilirken söz kesilirken, "evet" denilirse oğlan babası kız babasına "dil bağı" veya "Evet" karşılığı olarak kızın babasına bir miktar para verir.

Paranın miktarı kişinin maddi olanaklarına göre değişmektedir. Bağlık için kızın verildiği gecede konugulur. Bir başka zamanda bağlık konusmak için tekrar kız tarafına gidilebilir. Bağlık parası belirlenince para ya toptan veya birkaç taksitle ödenir.

Eskiden kız istemeye bir iki kişi gizlice ve gece giderlermiş. Bunun sebebi belki kız verilmezse, başkaları öğymasınlar. Burda prestij söz konusudur. Çoğu zaman kız istenmeden kız tarafının tutumu araştırılmaktadır.

3. 4- Evlilik Tipleri ve Evlilik Sayıları

Evlilik tiplerinde, fertlerin mensubu bulunduğu topluluğun sosya-ekonomik düzeyinin önemi gayet büyüktür. Bununla birlikte evlilikteki eş seçme özgürlüğü de evlilik tiplerinde önemli bir etkindir. Evlilikteki düzenlilik, bilinçlilik ve sağlamlılık, ailelerdeki ve dolayısıyla toplumdaki durumu etkileyecektir. Evliliklerin iç yüzünü anlamak için aşağıdaki tablo. 21'de Şefkat'teki evlilik tiplerine bakmak yararlı olacaktır.

Tablo. 21

E v l i l i k T i p l e r i	Sayı	%
Amca Kızı ile Evlilik	3	2.73
Teyze " " "	4	3.63
Dayı " " "	5	4.54
Hala " " "	2	1.82
Ölen Abisi veya Kardeşinin Hanımı ile Evlilik	2	1.82
Uzak akraba ile evlilik	13	11.82
Baldızla Evlilik	2	1.82
İç Güveyi-Teyze Kızı ile Evlilik	1	0.91
Normal İçgüveyi Evliliği	1	0.91
Kaçırarak suretiyle İç Güveyi Evliliği	2	1.82
Kaçırma yolu ile Evlilik	6	5.45
Tayföldi yolu ile Evlilik	1	0.91
Normal (Yabancılarla) Evlilik	66	60.01
Thasak Evlilik	2	1.82
T o p l a m	110	100

Yakın akraba ile evlilik % 17.27 iken, uzak akraba ile evlilikler ise % 11.82'dir. Yakın ve uzak akraba ile evlilikler % 29.09 oranındadır. Akraba evliliklerinin çoğunun orta ve yukarı sınıflarda olduklarına tanık olduk.

Ölen abisinin hanımıyla yapılan evlilik (levirat) % 1.82 oranındadır. Bu tip evlilik, köyde eskiden olduğu

gibi bugün de görülmektedir. Neden olarakta, çocukların babasız kalması, malın dağılması ve namuslarının yabancıya gitmesi olarak gösterilmektedir. Baldızla evlilikte (Sororat) % 1.32 oranındadır. Bunun da nedeni, anadan kalan bogluğu telafidir.

Ayrıca, maddi yönden sarsılmamak düşüncesinde bağlı bulunmaktadır. Çünkü başka bir kadın eve getirilirse ev düzeni değişecek ve huzursuzluklar çıkabilecektir. Bu sebepten, çoğu zaman baldız tercih edilmektedir.

Ölen abisinin hanımını iki tane olarak gösterdik. Bunlardan bir tanesi abisi öldüğünde bekar olduğundan evlendirilmiş. Yani abisinin dul hanımını almıştır. İkincisi ise kendisinin eşi ve çocukları bulunmaktadır, ancak abisi ölünce yukarıda belirttiğimiz etkenlerden dolayı abisinin hanımı ile inam nikâhı yaparak evlenmiştir. Huzursuzluk çıkmasının düşüncesiyle beraber otırmamaktadırlar. Bu evliliğe çok eg evlilik de denilebilir.

İç güveyi evliliklerin, ikisi normal bir evlilik yoluyla, ikisi de kaçırılma yoluyla tegekkül etmiştir. Bunlardan normal evlilik yoluyla evlenenlerden biri akrabalık ve hanımının erkek kardeşinin olmaması nedeniyle iç güveyi olarak alınmıştır. Diğeride hanımının babası tarafının hiçbir kimsesi olmayınca etraf köyden gelip Çeşkat'te yerleşmişlerdir. Kaçırılmak suretiyle yapılan evliliklerin nedenleri erkeklerin fakir olma, kızların evde kalma korkusu, gönüllü olma, çevredeki olumsuzca yapılan etkilere olsa gerekir. Ayrıca, iç güveyi evliliklerin en önemli sebebi mal ve baba ocağının devamı düşüncesidir. Kaçırma suretiyle evlilikler, iç güveyi durumundaki iki kaçırılma da dikkate alınırsa, sekiz evlilik yapılmıştır. Kaçırılarak yapılan evliliklerin sebeplerini fakirlik, aile içindeki baskılar, başlık sorunu, kızların evde kalma endişesi ve çevredeki etkilere olduğunu saptadık.

Normal (yabancılarla) evlilik %60.01 oranındadır. Uzak ve yakın akrabalarla evlilikler ise % 29.09'dır. Ayrıca, tabloda görüldüğü üzere köyde iki tuzak evlilik, birde taygeldi (1) yolu ile bir evlilik tipi de bulunmaktadır.

Tuzak evliliklerin ikisindedir gizli görüşme ve cinsel ilişkilerde bulunmanın anlaşılması üzerine yapılmıştır. Hatta birinde çocuğa kalma durumu söz konusu olunca, kaçırma yolu ile neticelenmiştir. Bu tuzak evliliklerin temelinde birinin gönülsüz olarak başkasına gitmemesi ve köy içinde sevdiği ile evlenmesi için alacağı erkekle gizli görüşmesi sonucu oluşmuştur. Ayrıca, çevredeki bazı kişilerinde tahrik ve teşvikleri olmuştur. Diğer tuzak evliliğin temelinde karşılıklı cinsel hislerin coşkunluğu sonucu erkekle kızın cinsel ilişkilerde bulunması faktörü yatar. Durumun anlaşılması üzerine erkeğe yapılan baskı ve tehditler sonucunda evlenme gerçekleştirilmiştir. Bu ikinci tuzak evlilikte erkeğin üzgün ve pişmanlığında septanmış bulunmaktayız.

Taygeldi evlilik % 0,91 oranındadır. Köyde eskiden taygeldi bir evlilik tipinin olduğunu da tesbit etmiş bulunmaktayız. Ancak bu aile ölüm sonucu parçalanmış sadece kadın bugün eniştesi yanında ikâmet etmektedir. Bu taygeldi evliliğin nedenlerini de septanmış bulunmaktayız. Neden olarak iki dul kadınında erkek çocuklarının bulunmaması, malın dışa gitmemesi ve kızları ile bir arada bulunmayı göstermektedirler. Erkeklerin hem maddi olanaklara sahip olması, hemde oğlanlarını fazla masraf yapmadan evlendirmelerindendir. Tabloda görünen taygeldi evlilik tipinde erkek dul kadını aldığı anda iki kızıda oğlan çocuklarına nikâhlanmıştır.

Köyde, eskiden iki, üç örnek çok eş evliliğinin (poligami) yapılmış olduğunu septadık. Eskiden çok eş evliliğinin

-
- (1) Taygeldi: Bir veya erkek çocukları bulunan dul bir kadınla, dul bir erkeğin evlenmelerinden önce, çocuklarını sembolik veya gerçekten evlendirmelerine Mesne'lerde "Taygeldi" denir. "Tay" erkek evine gelen kısdır. İbrahim Akın, "Mesne'nin Kültürü", 1995, s. 140

fazla olmamasının sebebini, köyün o günkü ekonomik yetersizliğine bağlamak mümkündür. O gün için görülen iki üç örneğin sebebi ... kadınların malından yararlanmak ve cinsel hislerin tatmini düşüncesinden ileri geldiği söylenebilir.

Evlilikte de cinsler arası farklılık ve eşlerin ölümü, boğannası sonucu yapılan evlilikler Tablo 24'de görülmektedir.

Köyde yapılan I., II. ve III. Evlilikler Tablo 22.

K a d ı n l a r	Sayı	3	E r k e k l e r	Sayı	3
Birinci Evlilik	65	79.27	Birinci Evlilik	56	70.00
İkinci "	17	20.73	İkinci "	19	23.75
Üçüncü "	-	-	Üçüncü "	5	6.25
T o p l a m	82	100	T o p l a m	80	1.00

Tabloda görüldüğü üzere, ilk bakışta eş ölümünde yapılan ikinci ve üçüncü evlilikte de kadın ve erkek arasında bir farklılığın olduğu da göze çarpmaktadır. Birinci eşi ölen, ikinci eşi ölen bir erkek mutlaka evlenmektedir. Yaşı çok ilerlemiş erkekler evlenememektedirler. Zaten bu durum olanaksızdır. Erkeklerin süslü ifadelerine göre insana eş gençlikte değil, ihtiyarlıkta gerektiği söylenmektedir. Erkek için cinsel yünden de bekar kalmak zor görüldüğü halde, aynı durum kadınlar için düşünülmemektedir. Kadının maddi olanakları yerinde olunca ikinci veya üçüncü evliliği iyi karşılanmamaktadır. Ayrıca, dul kadınların ikinci bir defa evlenmelerini çocukları varsa onlarda engellemektedir. Eşi ölen bazı kadınlar çocukları büyük olsalar dahi geçim nedeniyle evlenmek istemektedirler. Cinsel yünden erkek ve kadın farklılığı şu şekilde belirtilmektedir: "Erkeğin bir nefsi vardır. Kadının ise dokuz nefsi vardır. Kadın dokuz nefesine sahip oluyor; fakat erkek bir nefesine sahip olmaktadır". Burdaki ifade, kadınlar cinsel istek yönünden kendisine sahiptir. Oysa erkekler kendilerine sahip olmadıkları anlamı çıkmaktadır. Burada da görüldüğü gibi

kadın erkek ayırımı sosyaldır. Kadınlarda bir evlilik yapanlar % 79.27, ikinci evlilik yapanlar % 20.73 iken, üçüncü evlilik yapanlar hiç bulunmamaktadırlar. Oysa erkeklerde birinci evliliği yapanlar % 70.00, ikinci evlilik yapanlar % 23.75 iken, üçüncü evliliği yapanlar ise % 6.25'tir. Kadınların erkeklere karşın ikinci evlilikleride azdır. Kadınlar ikinci eşe gitmişse kocası öldüğü için, maddi olanaklarının yetersizliği, himaye edilmesi ve dedikodulara karışmaması nedeniyledir. Bu hususta bir iki kadının evlendiğini, diğer dulların ikinci kocaya gitmediklerini saptamış bulunmaktayız. Kadınların ekonomik bakımından eşine bağımlı olması, çocuklarına bağıllığını göstermesi, bir başkasıyla evlenip boğanna korkusu, akraba çevresinin etkileri ve çevrenin tenkitleri nedenleriyle ikinci bir evlilik yapılmamaktadır. Kadınların daha kızken çok genç yaşta ailelerinin isteğiyle evlendirilmeleri çocuk doğurmaları, iş gücü bakımından yaprammaları ve ikinci bir kocaya gittiğinde ekonomik yönden yine bağımlı olacağı ikinci kocanın birinci kocasından hiçbir farklı yönü olamayacağı için ikinci bir evlilik yapılmadığını da söyleyebiliriz. Zaten bu hususlar köyde konuşulan ve örneği görülen hususlardır. Ayrıca, kadınlara göre kader ilk kadedir. İkinci koca yamalı bir bohçadır.

Erkeklerin ikinci ve üçüncü evliliklerinin sebeplerini toplanarak gerekirse cinsel tatmin, iş-güç, miras, çocuk sahibi olmak, dinsel etki, yalnızlık korkusu ve çocuklara, kendisine bakma hususları şeklinde ifade edilebilir. Boğannalar sonucu olarak ikinci evliliği yapan iki aile reisi saptadık.

Sosyo-ekonomik etkenler ve ataerkil aile nitelikleri evlilik ve cinsel yönden kadınlara erkeklere nazaran daha çok bağımlı, çekingen ve gartlandırılmış duruma itmiş olduğu görülmektedir.

3. 5- Akrabalık Evlilikleri ve Nedenleri:

Küyde eskiden akrabalarla evliliğin genellikle tercih edildiğini deneklerin sözlü ifadelerinde ve küyedeki mevcut evlilik şekillerinde anlaşılmaktadır. Akrabalar arası evlilik geleneksel geniş ailelerin çoğunlukta olduğu, geçimin tarıma dayalı bulunduğu ve maddi olanaksızlıkların canlı dönemlerinde daha fazla olduğunu saptamış bulunmaktayız. Bunun nedenlerini ortak görüş olarak saptamış olduğumuz şu maddeler halinde belirtmek mümkündür: a) Akrabalık bağlarını güçlendirme ve yaygınlaştırma, b) Bağlık parasının az alınması, c) Cinsel yönde güven duyma düşüncesi, d) Malın önemi ve malın yabancılara gitmemesi, e) Ceddine bağlılık, soyunu geliştirme, f) Kızın gönden uzaklaştırılması hususlarıdır.

Sosyo-ekonomik düzeyde değişimler olınca evlilikte ve ailelerde de bir değişimin olabileceğini düşünmek gerekir. İşte bu düşünceyle deneklere "Kızınızı akrabalarla mı, yoksa yabancılarla mı evlendirmek istersiniz"? Sorusunu yönelttik. Bu soruya verilen yanıtlar aşağıdaki tablo 24. de görülmektedir.

Tablo. 23

Kara-Koca	A k r a b a y l a		Yabancıyla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadın	14	17.07	68	82.93	82	100
Erkek	29	36.71	50	63.29	79	100
T o p l a m	43	53.78	118	146.22	161	

Tabloda görüldüğü gibi kadınların % 17.07'si kızlarının akrabalarla evlenmesini isterken, % 82.93 ise kızlarının yabancılarla evlenmelerini istemektedirler. Oysa erkeklerin % 36.71 kızlarının akrabalarla, % 63.29'da yabancılarla evlenmelerini ifade etmektedirler. Görülüyor ki, görüşler kısmen birbirine yakındır. Yalnız, erkekler kadınlara nazaran daha çok kızlarının akrabalarla evlenmelerini uygun görmektedirler. Burada ataerkil aile özelliği

ile erkeklerin soyuna bağlılık, soyunu geliştirme düşüncesi ve bazı menfaatlerin temelde bulunması fikri yer almaktadır.

Akraba ve yabancılarla evliliğin iç yüzünü ve nedenlerini daha iyi anlayabilmek için kadın ve erkek deneklere kızlarını akrabayı, yoksa yabancıları evlendirmek istediklerinin sebeplerini sorduğumuzda birbirinden ayrı ve ortak olan görüşleri aşağıdaki maddeler halinde saptayabildik.

A- Akraba ile evliliğin iyi olmadığını ifade edenler:

a) Akraba ile yüz yüze gelmek iyi değildir, insanın ağzından kötü sözler çıkabilir. Onun için yabancı ile evlilik daha iyidir,

b) Akrabalar birbirini çekemiyor ve sonu pis oluyor,

c) Akrabalar birbirinin mazilerini ve ailelerinin iç durumlarını biliyor ve onun için sonucu iyi olmaz. Yüz göz olmak iyi değildir.,

d) Akraba ile evlendiği, doğacak çocuklar iyi olmaz.,

e) Akrabanın sözü ağır oluyor, zor oluyor ve akrabaya birşey söylense huzur bozuluyor. Dedikodular, küsmeler, sitemler ve sürüşmeler sık sık oluyor. Bunun için hiç iyi değildir,

f) Bir ağaçtan değişik bir ağaca ağı vermek daha iyidir.

B- Akraba ile evliliğin iyi olduğunu ifade edenler:

a) Akrabayla ahlâk bakımından aynı cins olduğumuz için evlenmek iyidir.,

b) Akraba olunca küfredilmez ve kız mahkum olmaz,

c) Mesut olabilmek için akraba ile evlenmelidir,

d) Akraba iyidir, insan ahlâkına yakın olur,

e) Akraba ile birleşerek, kaynaşarak daha iyi olur,

f) Akraba iyidir birbirinin eksikliklerini görürler.

Köylünün bu görüşlerinden durumu bütün ayrıntılarıyla ile anlaşılabileceği kanaatindeyiz. Akraba ile evliliği iyi

görenler veya istiyenler genellikle yaşlılar ve geniş aileyi oluşturan aile reisleriyle eşleridir.

"Akraba evliliklerinde rol oynayan etkenlerin başında malın ve paranın akraba çevrelerinin dışına çıkması gelmektedir". (1). Gerçekten köyde akraba ile yapılan evliliklerin çoğu, bağlık parası, akrabalık nedeniyle kadının eve bağlı olması ve malın dışarı gitmemesi, soyun gelişmesi ve göz önünde bulunması sebeplerinden kaynaklandığını saptadık.

Sosyo-ekonomik durum değiştikçe, ailelerin dış çevreyle ilişkileri arttıkça akrabadan çok dışarıya bir açılma görülmektedir. Köyde eş seçiminin öneminde inanılssa, gençleri anlayışla karşılayarak ortak bir kararla hareket edilse, cinsel yönde bilgi sahibi olunsa ve maddi olanaklar ve menfaatler düşünülmezse, akrabalarla evliliklerin çok az olabileceği söylenebilir. Bu kanaati tablo 24'de ve köylülerce yaptığımız anketlerin ve sözlü mülâkatların sonucuna bağlamaktayız.

Akraba ile evliliğin önemli bir nedenide, köydeki müşahadelerimize göre genç erkeklerin akraba kızlarla evlenmeleri, birbirine güvenme, acıma aldatmamak ve ihanette bulunmamak hususlarıdır. Akraba evliliğinin iyi olduğuna köydeki yaşlılar şöyle ifadeler kullanmaktadırlar: "İnsan kendisinin ekşi ayranını elin tatlı yoğurduna değişmes", "İnsana insanan kendi akrabası acır, yabancı adam acımaz". Bu ifadelerde geleneksel etkiler görülmektedir. Ayrıca, büyükler akraba evliliğinin teşvikini yaptıkları kanısındayız.

Köyde yakın ve uzak akrabalarla evlilik $\frac{1}{3}$ 29.09 iken, yabancılarla yani dışarıdan evlilikler ise $\frac{1}{3}$ 70.91 oranındadır. Yakın akrabalarla evlilik $\frac{1}{3}$ 17.27 iken uzak akrabalarla evlilik ise $\frac{1}{3}$ 11.32 oranındadır. Bu akraba

(1) Sedat Veyis Ürnök, a. g. e., s. 15-16.

evliliklerinde baldız, kardeş hanımının evliliğinin yanı sıra paralel kuzen (amca çocukları) evliliği ile diğerlerinde kargat kuzen (Cross Cousin) yani dayı kızı, veya dayı oğlu ve halaoğlu evlilikleride bulunmaktadır (Bkz Tab. 23).

Köylerimizde akrabalarla evlilik yaygın bir durum göstermektedir. Batıda bir köy olan Issızören Köyü'nde akraba çiftler % 23.64 oranındadır. Bu oranın % 17.28'i yakın, % 6136'sı ise uzak akrabalar oluşturmaktadır. Büyükdere köyünde ise aksine uzak ve yakın akrabalar ancak % 17.76 oranındadır. Bu yüzden ancak % 2.63'ü yakın akraba evliliğidir (1).

Issızören köyündeki yakın akraba tesbitleri ile Şefkat'te ki yakın akraba evlilikleri (% 17.27) aynı sayılmaktadır. Uzak ve yakın akraba evlilikleri Şefkat'te % 29.09 iken Issızören köyünde ise % 23.64'tür. İki köyde kısmen bir yakınlık görülmektedir. Yenimahalle'de deneklerin % 16.6'si uzak ve yakın akrabalarla evli iken, Kayadibi'nde ise % 17.5 yakın ve uzak akrabalarla evli bulunmaktadırlar (2).

Hasanoğlu köyünde yakın ve uzak akraba evlilikleri % 23'ü teşkil etmektedir. Bunun % 15'i yakın akrabalar. Yakın akrabaların arasında evlenmenin genellikle Anadolu'nun bazı bölgelerinde olduğunun tersine (% 16) bulunması büyük bir önem taşımaktadır (3). Araştırma sahasımızdaki diğer Hasanoğlu köyünden fazladır. Ancak yakın akraba evlilikleri arasında % 2.27 bir fark vardır. Oysa Issızören köyünde yakın akraba evliliği ile aynı savaılır. Şefkat'te uzak ve yakın akraba evliliği adı geçen köylerden oran olarak fazladır. Bu duruma ışık yansıtmak sosyo-ekonomik yapı içinde aranmak gerekir. Akraba ile evliliklerin genellikle tarıman yakın elda- bu düşünlerde ve mal-mülk veya miras, menfaat şu konusu

(1) Teyyar Ayvilliz, a. g. e., s. 40.

(2) Erdoğan Güçbilmez, a. g.e., s. 191

(3) İbrahim Yasa, a. g. e., s. 76.

olduğu zaman daha çok yapıldığı söylenebilir. Bugün araştırma sahalarında akraba ile evlilik eskiye oranla çok az yapıldığı yağlılarca sözlü olarak ifade edilmektedir. Bununla beraber ailelerin birbirinin iç yüzünü bilmeleri geçimin tarımın dışına taşması, şehir kültürü ile temasın artması, eğitim görenlerin çoğalmasına bağlayabiliriz.

Köyde yakın akraba olarak amca, dayı, hala, teyze, yenge, baldız olarak kabul edilmektedir.

Şeriat'te bazı yakın akraba olarak kabul edilen tasavvuri akrabalarla evliliğin bugüne kadar yapılmadığını saptadık. Bu tür akrabalık yakın akraba olarak düşünülmemektedir. Ayrıca geleneksel bir alışkanlık olmakla birlikte dinin büyük bir etkisi olduğunu saptadık.

Kan kardeşliği, ahiret kardeşliği, süt kardeşliği, kirvelik gibi tasavvuri akrabalık (fictional kinship) en belirgin örneklerdendir. Köyde kirvelik yaygındır. Kan kardeşliği, ahiret kardeşliği, süt kardeşliği gibi tasavvuri akrabalık durumunda köyde "altı kişinin" bulunduğunu saptadık. Tasavvuri akraba olan kirve en yakın akraba sayılmakta ve kirvenin eşiyle, kızıyla kattiyen evlenilmemektedir. Bunun sebebi sünnet edilen çocuğun kanının kirvenin eteğine aktığını ve ölini yündende yasak olduğu

şeklinde düşünülmemektedir. Bu hususta Kudat, kirvelik adlı yapıtında şu hususu belirtmektedirler: "Kirveliliğin yaygın olduğu yörelerin bir kısmında, Sanal akrabalık kurmuş ailelerin fertlerinin birbirleriyle evlenmeleri yasaklanmıştır. Şeriat ve adetlere göre kirve kızı ve hanımı ile evlenilemez (1).

(1) Aygö Kudat, Kirvelik, Ankara, Ayıldız Mat., 1974, s.42.

3. 6- Bağlık Gelenegi ve Yarattığı Sorunlar

Şefkat Köyünde, eskiden bugüne kadar bağlık gelenegi sürüp gelmektedir. Ancak, bağlık almanın bugün için sert ve ağır olduğu söylenemez. Bağlığı tesbitte kız ve erkek tarafı, çoğu kez, adeta bir alış veriş yapar gibi davranırlar. Oğlan tarafı, kızın babasının hoşuna gidecek davranış ve konuşmalar yapmaya özen gösterir. Çünkü, bağlığın alınmasında kız babası bunlara çok dikkat eder. Bağlık tayininde ve alınmasında, bağlığın fazla alınmaması için ayrıyeten köyün yağlıları ve ileri gelenleri devreye girerler. Aileler birbirinin sosyo-ekonomik durumlarını bildikleri için eskiden olsun, bugün olsun köy dışında kız isteme sorunu ortaya çıkmaz olur. Köyde bağlık söz kesimi esnasında konuşulduğu gibi başka birgünde konuşulabilir. Bağlık parası, düğün gecesine kadar ya toptan veya taksitler şeklinde verilebilir. Zaten bugüne kadar yapıtıcı bir bağlığın köyde alındığını saptayamadık. Kız tarafı, fazla istese bile araya girenler değeri düşürmektedirler. Bağlık köyde ekonomiktir. Fakat ticari bir maksat taşımamaktadır. Daha çok bir yardım ve yıpranmamak için öngörülmektedir. Ayrıyeten kız kaybına karşılık bir teselli ve kızı onure etme düşüncesi ile hareket edilmektedir.¹

Hurdock, "bağlığı ailenin kızının üretime katkısını kaybetmesine karşılık aldığı bir tazminat olarak görür. Tazminat olma özelliğinin yanı sıra bağlık aynı zamanda ailelerin birbirleriyle değişiminde bir "karşılıklılık" (reciprocity) sembolü olarak görülmektedir. Hurdock, bağlığın özellikle evlenenlerin erkeğin baba evine geçtikleri topluluklarda yaygın olduğunu" göstermiştir. Richard, "bağlığın en önemli fonksiyonunun koca ailesi yanında yerleşimi sağlanması ve buna bağlı olarak kocanın babasının otoritesini artırması" olduğunu belirtir.

Antropolog Heath'de, Hardoclan dünya etnoğrafik örnekleminde, kadınların üretime katkısının olmadığı, yada çok az olduğu toplumlarda "drahoma" üretime katkısının çok olduğu toplumlarda ise başlık geleneğinin yaygın olduğunu göstermiştir" (1). Gaston Richard Michailof'tan alarak der ki: "Türkmenler'de büyük çocuğun yalnız bir karısı vardır. Çok kadınla evlenmeyi asla kabul etmezler. Şeriatın dört kadın alabilme yolunda verdiği izni mümkün olduğu kadar kullandırmamak amacıyla, kıza verilen kalın miktarını çoğaltmak gibi ameli bir çare bulunmuştur" (2). Bu belirtilen hususlarla, aşağıdaki köylünün görüşleri arasında bir ilgi bulunabileceği gibi, başlığın alınmasının diğer bazı sebepleride yansıtmaktadır. Şefkat'te başlığın alınmasının nedenlerini aile reisleri ortak görüş olarak şu maddeler halinde ifade etmektedirler: a) Başlığı kızımı yolen yapmak için aldım, b) Kızım için başlık almazsam mahcup olurum, c) Herkes başlık alıyor ben de alıyorum, d) Hem kızımı vereyim borç dibinemi gireyim. İşte bu olmaz., e) Hem kız vereyim, hemde üstte bahşig mi vereyim., f) Ana sütü hakkıdır, g) Başlığı menfaat karşılığı alıyorlar, h) başlık haramdır. Vallâhi de, billâhıde başlık almayacağım kızımın bana çok emeği geçmiştir. Gibi sözler söylemektedir.

Şefkat'te başlık eskiden maddi olanaksızlıklar nedeniyle tahıl maddeleri, tarla, canlı hayvan olarak ödeniyormuş. Maddi olanakları iyi olanlar para olarak başlık verildiğini aile reisleri süslü olarak belirtmişlerdir. Köyde başlık ana sütünün karşılığı olarakta düşünülmemektedir.

Bugün ve bilhassa eskiden, başlık almayan ailelerin kınandığına dair deneklerin süslü ifadelerine tanık olduk.

Başlık hususunda Şemseddin Günaltay, zekân Çark II. kitabının 156. sahifesinde bu geleneğin Türklere "hatti-lerden gelmiş"ini söyler. Hattilerde bağımsız bir kimsenin

(1) Serim Timur, a. g. c., s.60

(2) Türk Ansiklopedisi (İnönü), cilt I, s. 289

nışanlandığı kızın babasına (Kusata) ağırlık vermedikçe onunla evlenmezdi. Bağlık miktarının tayinindeki gelişme, kızın mensup bulunduğu ailenin sosyal mevkiinin önemini belirtmek için yapılan bir iştir. Anadolu'daki bu geleneğin Hatti'ler zamanından kalmış olması hiçte uzak bir ihtimal değildir (1).

Geçen yüzyılda, Türk illerinde araştırma yapan İzastrov, Grodekov ve Dingelstedt gibi folklorcú ve hukukçulara göre "kalın" şu anlama gelir: "Kalın babanın sağ iken oğullarının evlenebilmeleri için verdiği paydır. "Bağlık " ise evlenme sırasında kız tarafına verilen bir hediye gibidir. Bağlık kalının dejenere edilmiş bir şekilde olabilir (2). Herne şekilde olursa olsun, bağlığın çıkarıcı ve belirli bazı fonksiyonları olduğu bir gerçektir. Yalnız, ticari zihniyeti bu hususun dışında düşünmek gerekir.

Aile reislerine evlendiğinde bağlık verdiniz mi sorusuna verilen yanıtlar tablo 24'de görülmektedir.

Tab. 24

Aile Reisi Erkeklerle	Sayı	%
Bağlık verdim	68	85.00
Bağlık vermedim	3	3.75
Kaçırdım-Bağlık vermedim	5	6.25
Kaçırdım-Bağlık verdim	3	3.75
Bağlık almadılar	1	1.25
T o p l a m	80	100

Tabloya bakınca bağlığın köydeki canlılığı anlaşılmaktadır. Bağlık verdim diyenlerle ve kız kaçardıktan sonra bağlık verenler % 88.75 gibi büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Kız kaçarıpta bağlık vermeyenler ancak % 6.25'tir. Bunun nedenini maddi olanaksızlıklara, komşu ve akraba baların aracılığına bağlamak gerekir. Anlatımlarda, kız tarafı bağlık isteyince bağlık ödenir.

(1) İshak Sunguroğlu, Harput Yollarında, İst., IV. Cilt, 1968, s. 7.

(2) E. K. d. E. E. E. E., 1979, s. 177.

Aksi taktirde yıllar boyunca iliskiler kesilir ve kavgalarda olmaktadır. Kaçan kız ya vurulmak istenir, ya barıştırmak için komşular aracı olur veya kız evlat olarak kabul edilmez.

Bağlık vermedim diyenler, ya fakirlikten, ya iç güveyi yada ülen abisinin hanımıyla evlendiği için böyle davranmıştır. Bağlık almadılar, diyende fakir olması, birde kendisine verilen kızın kimsesiz olması ve bu kızın maddi olanakları yerinde olan komşularının yanında çalışmasına karşın, bağlık almadan yuva kurmaları sağlanmıştır.

Küyde bugün için bağlığın aşırı bir çıkar ve yıkım olmadığı söylenebilir.

Küyde bugün için 10.000 L üstünde bağlık alındığını saptayamadık.

Şeffkat'te eskiden, bağlığın daha çok ticari olduğunu köylü ifade etmektedir. Bunun da sebebini yoksulluk ve bilgisizliğe bağlamaktadırlar. Bağlığın alınması, ister az, ister çok olsun, iç açıcı olmadığı şüphesizdir. Bağlık alınmasında köy içinde, gönüllü olanların evlenmeleri engellenmiş ve köy dışında, tanımadığı, sadece aracı vasıtasıyla evliliğe yönelmiştir. Bağlık nedeniyle mağdur olan ailelerde huzursuzluklar doğmuş ve çatışmalara olanak hazırlanmıştır. Bağlık yüzünden evlenipte biri birinden soğuyan ve ayrılan çiftlerde vardır. Bu boğmaların sonucu gedikodular, ruhi dengesizlikler ve kötü yollara itilmeler olmaktadır. Bu hususların köyde maalesef örnekleri görülmektedir. Yine bağlık nedeniyle malını satan, mağdur olanlarda az değildir. Bağlık almakla kız ve erkek ayırımı yapılmaktadır. Bazen bağlığın olumsuz etkileri ve maddi sıkıntı, kızın ailesinin ilgisizliği, kocanın, eğinin babasından mirasını almaya zorlarlar ve bu nedenle de huzursuzluklar vakubulmaktadır. Bağlık yüzünden yanlış eş seçimeler ve kurulan güruk temelli ailelerin kurulduğu da önemli bir husus olsa gerekir.

Memleketimizde "Yüz görümlülüğü ve bağlık" adı altında oğlan tarafınca kız tarafına ödenen paraların dinimizde yeri yoktur. Kızın ana-babası veya yakınları erkek tarafından para hediye istememelidirler. Böyle alışkanlıklar islâm öncesi Arapların ve vahşi milletlerin gelenek ve görenekleri içinden bizlere intikal etmiştir (1).

Bağlığa, XI. yüzyılda, bugün Türkiye'nin muhtelif yerlerinde denildiği gibi kalın (kalinğ) deniliyordu. Kalın meselesinin evlenme işinde çok önemli bir husus olduğu anlaşılmaktadır. Kaggarlı "Kalinğ berse kız alır" yani "bağlık veren oğlan bâkire kız alır" demek suretiyle önemini vurgulamaktadır. XI. yüzyıl Türk ahlâk telakkisi gelin olarak alınacak kızın bekâreti konusuna çok önem vermektedir (2). Belkide bağlık kızın bakireliğine karşı verilen bir hediye olabilir.

Hal köyünde kız evlâdın evden evlenmek suretiyle ayrılması hem maddi bir kayıp, hem de manevi bir kayıptır. Kıza olan şefkat ve alâkanında hissesi vardır. Bu halde bağlık verme pratiği, hem ekonomik ve hemde sosyal bir telâfi olarak dikkâte alınmalıdır (3).

Köyde sosyo-ekonomik değişimde ve ailelerin değişiminde gün geçtikçe bağlık hakkında bazı müferit durumlar göze çarpmaktadır. Örneğin, Araştırmacı, çevresinde ilk yüksek tahsil yapan ve ilk defada bir yerli bayan öğretmenle veya çalışan bir memurla evlendiği için anlayarak, büyüklerine, çevreye karşı direnmek, ikna etmek suretiyle bağlığa karşı geldikleri ve bağlığın kötü olduğunu söyleyerek bağlığın alınmamasından muvaffak oldukları belirtilmeye değer bir husustur. Ayrıca, kondileri dışarda iki ailenin bağlık almamalarında çaba sarfederek sağlamışlardır.

(1) Abdullah Aydın, Büyük İslâm Dini, İst., 1969, s. 424.

(2) Regat Genç, Divanî Lügat'î Türk Müellifi Kaggarlı

Ma'muta göre, XI. yüzyılda Türk illerinin siyasi, etnik, sosyal ve kültürel durumu, Ank., Doktora Tezi, 1974s.50

(3) Hoppin Abbott, a. g.e., 1975, s.61

3. 7- Nişan ve Nikah

3. 7. I-Nişan

Nişan Şefkat'te söz kesiminden sonra yapılmaktadır. Nişan köylüce bir kızı belirlemek, sahip çıkmak, işaretlemek, ayırmak şeklinde düşünülmektedir. Nişanlanan kız ve erkeğin davranışlarında bir değişim olmaktadır. Bilhassa kız nişanlanınca, çevresi ile fazla ilişki kurmaz, kimseye çok konmaz. Bundan marifet, hakkında terbiyeli, saygılı intiba uyandırmak ve dedikodulara engel olmak içindir. Nişanlanan kız, daima çevresinin gözetimi altındadır. Bunun içinde kız daima itinalı, örtülü ve büyüklerle konuşmaya ve onlara karşı herhangi bir saygısızlık yapmaya özen göstermeye çalışır. Kız ve erkek nişanlılık süresince gizli olmanın dışında görüşmeleri olanaksızdır.

Köyde nişandan vazgeçmek pek ender olmaktadır. Çünkü hem maddi yönden yıpranma oluyor, hem ayıp ve prestij meselesi olarak düşünülüyor.

Bağlık sorunu bazen söz kesiminden sonra, bazende nişan esnasında konuşulmaktadır.

Eskiden köyde nişan için söz kesiminden sonra belirli bir gün tayin edilerek, oğlan tarafı, köy imamı ve yakın akrabaları ile birlikte belirtilen günün akşamı kız evine nişan hediyeleri (ayna, tarak, yazma, önlük) götürülürdü. Ayrıca, anne hediyesi olarak kıtan adı ile adlandırılan bir nevi yazma veya bağ örtüsü verilirdi. Maddi olanakları yerinde olanlar daha değişik eşyalarda götürebilirdi. Örneğin bilerek, yüşük, birkaç elbiselik, iç çamaşır v. s. Nişan günü kız ve oğlan babaları Şiran-ı (tatlı) günü yani şerbet içme gününü belirlerler. Belirlenen bu günde kız ve oğlan tarafı yemekler hazırlarlardı. Nişana gelen konuklara yemek ikram edilir ve akabinde köy imamının olayacağı Mevlüdî Şeriften sonra şerbet ikram edilirdi. Bu esnada nişanlanan kız belli bir odada bir perde arkasında, veya ev müsaitse bir odada oturur.

Bazen nigan ve düğün iç içe olmaktadır. Başlık daha evvel konugulmamışsa, nigan töreninde dağlılar dağlımadan önce kız ve oğlan babası, köy imamı, ayrıca köyün ileri gelenleri, birkaç erkek bir arada toplanarak başlık meselesini konugulardı. Oğlan babası kızın babasına "yükünüzü" belirtte ondan sonra gidelim diye teklifte bulunur. Kız babasıda yükünüz şu kadar diye belirtir. Kız babasınca teklif edilen başlık fazla görülürse başlığın düğürülmesi için istekte bulunurlar, sitem ederler, yalvarırlar. Kızın babası indirim yapmazsa itiraz edilmez. Ya nigan bozulur veya söylenen başlık miktarı peşin veya taksitler halinde en son düğün gecesine kadar ödenir. Taraflar anlaşıncaya belirli bir günde pazarlığa, kızın egiyalari alınmaya gidilir.

Eskiden niganlarda eğlenme pek yapılmazdı. Fakat düğünler çok negeli ve külfetli olurdu. O kadar güzel oyunlar ve negeli düğün oluyormuş ki bu yüzden Şefkat'lılar için çevrede şu tabirler kullanılmaktadır. "Ülüm de, düğün de" Şefkat'ın üzerinde hiçbir yer yoktur. Düğün ve oyunlar için Şefkatlılar "usuruğunun önünde dahi oynarlar". deyinide halen kullanılmaktadır.

Bugün ve eskiden köyde şöyle bir ifade kullanıldığını saptadık. Nigan ve düğün hayatta bir kere oluyor. Onun için negeli ve sesli yapılmalıdır. Genellikle toplumlar ilkellettikçe törenler gösterişli olarak yapılmaktadır. Niganlılık birbirine sevgi ve şefkat gösteren, bunun önemini kavramış kargit einsten iki kişinin evlenme arzu ve isteklerinde anlaştıklarını gösteren bir törendir. Bu hususta Womble, şöyle demektedir: "Evlenmeden önce gözünüzü dört aç, evlendikten sonra yarı kapat" (1). Köyde bu hususta bekâria "güzü kördür" derler. Burada eğ seçmenin, niganın ve evlenmenin önemi belirtildiği söylenebilir.

(1) Mürüvvet Bilen, a. g. e., s. 47

Köyde bugün için nigan eskisi gibi pek olmamaktadır. Köylünün sosyo-ekonomik düzeyinin değişmesi, kasaba, şehir kültürü ile ilişkiler ve eğitim gören gençlerin çoğalması sebebiyle nigan ve düğünlerde güze çarpacak bariz değişiklikler görülmektedir. Bugün için nigan, söz kesiminden sonra, nigan için alınacak eşya ve takılar hakkında kız ve oğlan tarafı anlaşılır. Oğlan tarafı istenilen eşyaları alır. Bu eşyalar nigan günü kız evine götürülür. Kız tarafı gelen konuklara yemek yedirir. Oğlan tarafından gelen şeker, bisküvi ve şerbet ikram edilir. Daha sonraları kız ve oğlan davetliler ortasına çıkartılarak yüzükler takılır. Davetlilerin getirmiş oldukları hediyelerde teghir edilerek bohçalara konur ve kız evine götürülür. Daha ziyade takılan paralarla, kıza çeyiz eşyası alınır. Bu belirttiğimiz nigan şekli okunmuş memur olanlar arasında yeni yeni yapılmaktadır. Bu değişikliğe en önemli etken köyde daha önce üç yıl öğretmenlik yapan araştırmacının eşi olmaktadır. Niganda iki üç örneğin dışında yüzük takmak için gençlerin yan yana getirilmesi bugüne kadar görülmemiştir. Okunmuşlarda bile bu durum görülmemekteydi. Ancak belirttiğimiz gibi araştırmacının eşi şehir usulüne uygun bir nigan şeklini köye sokabilmiştir. Bu da köylünün güven, itimadını ve sevgisini kazanmasından ileri geldiği söylenebilir.

Köyde niganlıların yanyana getirilmesi ayıp, günah, çirkin olarak görülmekte ve dedikodudan çekinilmektedir. Fakat köylü görünce ve güvenince yenilemeye veya değişmelere heveslidir.

Nigandan evvel ve nigan süresince kısın çeyizi ailesi ve yakın akrabalarının yardımları ile temin edilir. Çeyize eskiden olsun bugün olsun çok önem verilmektedir. Çeyiz kısın ve ailesinin yüzünün okıdır, itibarıdır.

"Fakir olan toplarlarda çeyiz ve bağlık önem kazanıyor" (1).

(1) İ. İ. Lewis, a. g. e., s. 252

Eski Türklerde "Çeyiz" baba malından kıza düğün bir paydır. Prof. Karutz ise, evlenme ile kız evi bir çocuk kaybetmiş, oğlan evi ise bir kadın ve iş gücü kazanmıştır. Bunun için çeyiz, oğlan evinin vereceği kalından daha az tutulurdu. Buna rağmen kız çeyizini geniş tutmak kız babalarının bir çeyiz onur meselesi kabul edilirdi. Kalın ve çeyiz adeta karşılıklı bir hediyeleşme durumuna girmiştir. İslâm hukukunda kadının çeyiz getirmeye zorlayan bir hüküm yoktur(1). Çeyizin ağırlığı kız tarafının nasıl itibarını gösteriyorsa, nişanın ağır olmasında oğlan tarafının itibarını artırmaktadır.

3. 7. 2- Nikâh:

Köyde eskiden olduğu gibi bugün de dini nikâha çok önem verilmektedir. Nikâhı kıyılan iki genç ancak birbirinin helâli (negru karı-koca) sayılabiliyor. Medeni Kanun olmasına karşın yine de ilk etapta dini nikâh kıyılır. Medeni nikâh ise daha sonra yapılmaktadır. Oysa medeni nikâh yapılmadan evlenmenin ve bilâhare medeni nikâhın yapılması sakıncalarının olabileceği şüphesizdir.

Köylü İslâmiyet gereği dini nikâhı alışkanlığın bir sonucu olarak ön planda tutulmasına inanmaktadır. Oysa bugünün toplumu, geçmiş yıllar toplumundan çeyizli koğullar bakımından farklıdır. Bu nedenle de nikâh meselesini sağlam bir temele oturtmalı, kadının hakkına ve güvencesini yasayla garanti altına alabilecek, resmi nikâha mutlaka öncelik verilmelidir. Resmi nikâh mevruluğun, eğitiliğin, güvenin bir esasıdır. Dini nikâhtan evvel resmi nikâh yapılmassa, koca isterse evini basa bahanelerle rahatlıkla hemen boşayabilir. Evlilikte ilerisi içinde iyi olamayacağını düşünmek gerekir. İşte bunun için Medeni Kanunun varlığı ve önceliği küçümsenemez.

Köyde dini nikâh şöyle kuyuluyor: Nikâhı kıyacak olan kız ve erkeğin isimleriyle bınların babalarının isimlerini

(1) Başmaddin 191, a. g. ö., s. 132

ve şahitlerin isimlerini yazar. Arada konugulan mihride kaydeder. Örnek: Arada konugulup anlaşılan Mîhr 1001 TL olsun, kızın adı Sema, babasının adı Yumus, erkeğin ismi Sait, babasının ismi Ömer olsun. Kız ve oğlan geleneksel usuller sonucu kargı karşıya getirilmemektedir.. Bunun için de kız ve oğlan vekili tavin edilecek en yakınlarından birisi, kızında yakınlarından biri tayin edilir. Bu arada nikâhı teşvik yönünde şu dua okunur: "Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden kaçınır yapmazsa Benim sünnetimden değildir. Allah'ta doğruya buyurdu." Bu giriş esnasında nikâhı kıyan ile orada bulunanların hepsi ellerini açık olarak dizlerinin üzerine koymaları istenir. Sebep olarak gerdek gecesinde erkeğin bağlanması, tutulmaması veya kızı rahatça alabilmesi için olduğu söylenir. Bunun İslâmiyette yerinin olup olmadığını köy imamı başta olmak üzere köyün diğer yaşlılarına soru olarak sorduk. Bu hususta aldığımız yanıt, eskiden beri böyle yapılmaktadır. Bunun için bugünde böyle yapılmaktadır. Kanaatimize göre bu hususun İslâmiyet ve gerçekte bir ilgisi bulunmamaktadır. Ancak taklitsel bir majik olabilir. Nikâhı kıyan, kız vekiline sorar: "Bismillâh ve alâ sünneti Resulillâh, Allâh Taâlâ Hazretlerinin emri, Peygamberiniz Hz. Muhammed Mustafa Hazretlerinin iktihadı ve hazır olan cemaatin şahadetleriyle siz yumus kızı Sema'yi Ömer oğlu Sait'e zevceliğe vekâletiniz hesabıyla veriverdiniz mi? diye sorar. Evet verive dim yanıtını alanca, imam erkek tarafına döner, Bismillâh ve alâ sünneti Resulillâh, Allâh Taâlâ Hazretlerinin emri, Peygamberiniz Hz. Muhammed Mustafa Hazretlerinin iktihadı ve hazır olan cemaatin şahadetleriyle siz vekâletiniz hesabıyla Ömer oğlu Sait'e yumus kızı Sema'ya 1001 TL. Mîhr-i müccel ve analarında belli Mîhr-i müccel ile zevceliğe alıp kabul ettiniz mi? diye sorar. O da evet diye yanıt verince bu soru iki defa daha sorularak iki taraftan da olumlu yanıtlar alınınca nikâh kılınmış olur.

Bundan sonra nikâhı kıyan şu duayı okur: "Allah'ım, huzurunuzda nikâhlanmış bulunan şu iki genci ömürleri boyunca mes'ud ve bahtiyar eyle, ömürlerine bereket, vücutlarına sıhhat, rızıklarına genişlik i san eyle. Kendilerine salih, dinc, vatana, millete hayırlı çocuklar ver, kendilerini ve çocuklarını dünyevî ve uhrevî (dünya ile ilgili) mutluluğa erdir." Bu dua arapça olarak okunur.

Şefkat'te nikâhlanacak gençler yan yana veya yüz yüze getirilmemektedirler. Bunun sebebinin ayıp, günah, çekingenlik ve bir geleneğin veya alışkanlığın sonucu olduğuna şaptadık. Burda ataerkil aile özelliği ile dinsel etkinin olabileceğini söylemek mümkündür.

Mehir nikâhın hükümlerindendir ve kadının gerefini meydana çıkarmak için meşru olmuştur. Akid esnasında mehri belirtmek icabeder. Çünkü mehri belirtmek anlaşmazlıklara meydan vermez. Mehri belirtilmedende nikâh kıyılrsa akid yine sahihtir. Nikâhtan önce verilen yüzük, küpe, kolluk v. s. başlık ve ağırlıklarda mehirden sayılırlar. Mehrin peşin verilen kısmına "mehri muaccel" verediye kalan kısmında "Mehri müccel" denir. Buna mehri bakide denilmektedir. Bu Kızın bakireliğine karşılık tayin edilmektedir.

Sosyal hayatımızda evlenmelerin önemli bölümlerinden biriside cebis yazma olduğundan dört kişi seçilerek, bunların içinde yazısı güzel olan biri egvâların isimlerini birer birer yazar ve bilirkisiler tarafından her egvâya ayrı ayrı kıymet biçilince, bunu egvâların altına ve sıranın toplamına da sağ taraftaki sütuna kaydeder.

Mehir, evlenmeler arasında nikâh bedeli denektir. Mehri ikiye ayrılır. Biri "muaccel", diğeri ise "müccel" dir. Muaccel: vadesiz, müddetsiz, hemen verilmesi lâzım gelen, Müccel: tesbit edilmiş, müddet verilmiş manasındadır. Mehri muaccel: cihaz defterinde tesbit edilen egvânın kıymeti nisbetinde takdir edilen paradır. Müccel ise

nikâhın feshinde veyahut zevcein (karının) ölümü halinde kadına verilmek üzere nikâh sırasında tayin edilen miktardır. (1). Bu hususta Şefkat'te bulduğumuz örnek "B"de bu durumu daha açık göstereceği kanaatindeyiz. Her gelin olan kızın mahr-i muaccel senedinin kendi ailesinin yanında muhafaza edildiğini saptamış bulunmaktayız.

Köydeki evlenmelerde yapılan nikâh çeşitleri tablo. 25'de görülmektedir:

Tablo 25. Köyde yapılan Nikâh çeşitleri:

Erkek l e r e	Sayı	%
Dini Nikâh	6	7.5
Resmi Nikâh	-	-
Dini+Resmi Nikâh	74	92.5
T o p l a m	80	100

Tabloda görüldüğü gibi dini nikâh yapanlar % 7.5'tir. Bunlar yaglılardır. Sadece resmi nikâh yaptıranlar bulunmamaktadırlar. Evvelâ dini ve hemen sonra resmi nikâh yaptıranlar ise % 92.5'tir. Görülmüştür ki dini nikâha öncelik verilmektedir. Ancak son zamanlarda resmi nikâhın faydası anlaşılmaya başlanınca kadınlar tarafından resmi nikâhın yaptırılması istenmektedir.

Atatürk Medeni Kanunu getirmekle evlilik ve aile kurumu sağlıklı, eğit, güvenli ve gerçek bir üselliğe sahip oldu. Bugün Medeni nikâhan önemi çevre, kadınların güvencesi için anlaşılmaktadır. Kanaatinize göre toplumumuzda gelinmeler veya yenilikler geriden ilerlemektedir.

1926 yılından gerilere doğru evliliğin belirli menfaatlere ve tamamen ataerkil aile üselliğine, ve erkeklerin lehine olacak şekilde olduğunu köydeki yaglıların sözlü ifadelerinden anlaşılmaktadır. Belirtilen

(1) İsmak Sunguroğlu, a. g. e., s. 9-11

Eskiden çok ve bugün ise çok az olmak kaydı ile keyfi ve duygusal olarak eşini boğamak birden fazla kadın almak ve kadınlara miras bakımında bilhassa çok az olanak tanımak alışkanlıkları devam edilmektedir. Bu yanlış alışkanlıklar ise sosyo-ekonomik ve kültürel yapıdan kaynaklandığı söylenebilir. Ancak bugün keyfi boğamalar ve evlenmeler olmuyorsa ve evlilik bir megruhluk kazanmışsa medeni kanunun çıkarılması sonucu olduğunu açıkça belirtebiliriz.

Nikâhın esası icab ve kabul edilinen sözlerdir. yani nikâhın esas malzemesi bunlardır. nikâh kıyarken hangi taraf söze evvel bağlamışsa onun sözüne icab denilir. İcaba cevap olarak söylenen karşılığında kabul denilmektedir. Örneğin: söze bende sana vardım" demesinde kabuldür(1).

Medeni kanun çıkmadan evvel ve şimdi dinin esasına göre bir erkek hanımına üçten dokuz benden boğsun derse hanımı o erkekten boğanmış sayılır. Bu duruma bugün için Medeni Kanun engel olabiliyor fakat eskiden bir olanak bulunmaktaydı. Erkek otoritesi ve geleneksel değerler ön plânda bulunmaktaydı.

Köyde eskiden kızıp eşini ani bir hisle üçten dokuz seni boğadım diyen birini saptanmış bulunmaktayız. Bu kişi bugün hayattan değildir(2). Bir gün bu kişi eşine kısıyor ve üçten dokuz seni boğadım diyerek eşini evden kovuyor bu durum karşısında eşide kendi babasının evine dönmek zorunda kalıyor. Ancak söz konusu edilen bu kişi eşini çok sevdiği için pişmanlık duyuyor. Bu arada gözüm yolu olarak hile-yi geriye yolu ile sorununu çözünlemeyi kararlaştırıyor. Boğanmış olduğu hanımını evvela bir horoza nikâhliyor ve bir kaç gün sonra horozu öldürterek, böylece eşinin nikâhını horozun üstünde kaldırmış oluyor, ondan sonrada ikinci bir kez nikâh kıydırmak suretiyle tekrar eşini yanına almış oluyor.

Bu keyfi boğamalar sonucunda doğan pişmanlık sonucu olarak eşlerini başka bir erkeğe nikâhlayıp daha sonra

(1) Ahmed Davutoğlu, Bülüg-ül Meran, İst., Cilt 111, Nurettin Uycan Mat., 1976, s. 250

(2) Ada geçen kişi Şeyh Resul'dur.

ondan bogandırdıktan sonra aynı tekrar olanların balandı-
duğu köyde söylenmektedir. Ancak böylece bir ürneği sap-
tayanmadık.

Böylece işlemlerde dini bilmemek, kendisini aldatmak,
istismar, çıkar ve tamamen ailede erkek egemenliğinin
essası söz konusudur.

Nikâhın iki sebebi vardır: 1) Nikâhın Akli Sebebi:
Her akıl sahibi insanın isminin bakî kalmasını, resminin
bu dünyada tamamen ortadan kalkmamasını istemesi ve
genellikle neslin devamlılığı ile olur. 2) Nikâhın Tabii
Sebebi: Erkek olsun, kadın olsun insandaki hayvani tabiat
sehvotini ısraya meyyaldır. Bu tabii ihtiyaç dinin müsaadesi
ile kargılanırsa meşru hatta sevap olur. Nikâh bir cihetle
ibadet, bir cihetlede bir mameledir.

Nikâh lügatte: toplanak ve katmak anlamlarına gelir.
Nikâha nikâh denilmesi kara-kocayı bir yere topladığı
içindir. İslâmiyette nikâh münasebet-i cinsiyeye ve akid
manalarında kullanılır (1).

"Nikah (Contrat de Mariage): Evlenmeyi dince ve
kanunca tesbit eden sözleşme dince nikâh "imam"ın önünde,
kanunca nikâh "nikâh memurunun önünde kıyılır. Bir başka
fiil ile "nikâh bozular ki bu boğanmadır" (2).

Nikâh töreninin asıl amacı, evlenmemiş kadının
doğuracağı çocukların babasını önceden bilmek, çocuğun
bakımını bundaki bir güvenceye bağlamaktır. Böylece
evlilik doğuma yol, bir geçittir. Evli kadının çocuğu
meşru (legal) dır. Çünkü kadının kocası, doğacak çocuğun
"babası" olmayı önceden kabullenmiştir. Bu nedenle evlen-
memiş (nikâhsız) kadının çocuğuna "garri meşru" veya
"piç" denilmektedir. Bu esaslar dahilinde kızlık ve
bekâret birçok toplumların önemli değer taşıyıcılarıdır (3).

Geçmişte köyünde nikâh 1, imam veya bu işi bilenler kıyar.
Nikâh düğün gecesi kıyılır. Nikâh kıyana oğlan tarafı maddi
olanakları dahilinde bir hediyeye vermektedir.

(1) Ahmed Davudoğlu, a. g. c., s. 227-231

(2) İsmail Akın, "Nikah, Biyolojik ve Millî İhtiyaçların
evli, 1969, s. 214.

(3) Lordan ve Övenc, İnsan ve Kültür, İst., Remzi Kitabevi, 1974,
s. 26.

4. 1. 1. Seitendruck Alle

4- ŞEFKAT'TE AİLE TİPLERİ VE AİLE BÜYÜKLÜĞÜ

4- ŞEFKAT'TE AİLE TİPLERİ VE
AİLE BÜYÜKLÜĞÜ

4- ŞENKAT'TA AİLE TİPLERİ VE AİLE BÜYÜKLÜĞÜ:

4. 1- Aile Tipleri

Köydeki aile tiplerini saptamak için ailedeki evli çift sayısı, aile reisinin kim olduğu ve kuşakların genişliği araştırılmıştır. Bu durumda, köyde dört temel aile tipi meydana çıkmaktadır.

4. 1. 1- Çekirdek Aile

Baba-anne ve evlenmemiş çocuklardan oluşan ev halkı. Sürüldüğü gibi, çekirdek ailenin temeli evli olan bir çift ve onların evli olmayan çocuklarından oluşmaktadır. Çekirdek aile diğer bütün akrabalık gruplarının ve aile tiplerinin çekirdeğidir. Bir başka deyişle, bütün aile tipleri çekirdek aileden oluşmaktadır.

Köyde çekirdek aileler, toplam 91 aileden "51 aileyi" (% 56.03) teşkil etmektedirler. Çekirdek ailelerden hiç çocuğu olmayanlar ve çocuk bekliyenler ancak birer ailedir. Diğer çekirdek aileler hep geniş ailelerin geçim sıkıntısı (arazinin bölünmesi, arazinin azlığı, arazinin modern şekilde işletilmemesi), şehirleşme-endüstrileşme, ölüm, nüfus artışı, eğitim ve ulaşımın ilerlemesi gibi etkenler sonucu meydana çıkmışlardır. Çekirdek aile durumuna düşmüş geniş ailelerin bölünmesinin nedenleri yukarıdaki etkenlerden dolayı köy dışına yapılan güçlerden kaynaklanmaktadır. Burada sebebi tarım dışında iş bulamayanlardan ileri gelmektedir. Çekirdek ailelerin bir kısmında nezariyet sebebiyle ekonomik bağımsızlıklarına sahiptirler. Bu nedenle çoğu ailelerde büyük baba sağ olmasına karşın yaşamlarını ayrı bir aile şeklinde sürdürmektedirler. Köyde genellikle çekirdek ailelerin, geniş ailelerin bir devamı olduğu söylenebilir.

Genellikle aile reislerinin ortak sözlü ifadelerine göre, çekirdek ailelerin göçmelerine geçim sıkıntısı, arazinin azlığı çiftçiliğin zorluğu ve çocuklarının okuyup rahat etmeleri etkili olabilmektedir. Gerçekten de

köydeki çekirdek ailelerin çoğunun arazileri yoktur. Bunlar memuriyet ve işçilikle geçinirler. Köyde diğer çekirdek aileler ise evli çocuklarının köy dışında daimi memuriyet ve işçilikle geçinlerini sağlamaktadırlar. Köyde çekirdek aile durumunda kalan ailede köydeki mevcut arazilerini değerlendirerek ve birde çocuklarında aldıkları yardım ile yaşıntılarını devam ettirmektedirler.

Köyde çekirdek ailelerin mevcut fertleri dışında hiç kimse beraber bulunmamaktadır. Yalnız çekirdek ailelerden bir tanesinde aile reisinin yaglı, çocuksuz ve dul olan bir ablası bulunmaktadır. Çekirdek ailelerden iki tanesi, köy dışından gelip Şefkat'te yerleşmişlerdir. Bunun nedeni bu iki çekirdek aile reislerinin eşlerinin anne-babalarının ölümü, erkek kardeşlerinin bulunmaması ve aile reislerinin kendi köylerinde arazilerinin olmaması sonucu Şefkat'te ki eşlerinin babadan kalan az bir mirasa sahip olmalarından ileri gelmektedir.

Bir ailede çekirdek durumda olup, ancak aile reisi yalnız Şefkat'te oturmaktadır. Aile reisi Şefkat'te köy müessesidir. Kendisinin köyü Şefkat'e yakın olduğundan çocuklarını kendi köyünde arazisi ve hayvanları nedeniyle buralmaktadır. Bazen müessin köyüne gidip gelmekte, bazende eşi Şefkat'e gidip gelmektedir.

Şindol köyünde ailelerin çoğunluğu anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Ancak, bunlara modern aile demekten ziyade dar (1) aile demek daha doğru olur. Çünkü aile fertleri arasında eşiit durumlar görülmektedir (2). Aynen bu durum Şefkat köyü için de söylemek mümkündür. Şefkat'te çekirdek aileler çoğunlukta olmasına karşın, ailenin eşi geniş aile özelliklerini göstermektedirler. Ancak: Ailede cinsler arası uyumun yapılması erkeğin eşi ve çocukları üzerindeki egemenliği ve ilişkilerdeki düşselsizliği gösterebiliriz.

(1) Hermann Erdentuğ çalışmalarında dar aile deyimi yerine ferdi aile deyimi kullanmıştır. Şal köyü s. 39.

— Türk Köylerinde Modernleşme Eğilimleri adlı eserde de dar veya ferdi aile yerine çekirdek aile deyimi kullanılmıştır. s. 110.

(2) Ercanin İnce, Şal el Köyü, Ank. TODAİT, 1960, s. 59.

Köyde çekirdek aileler çoğunlukta bulunduğu halde ailede esas yapı "patriyarkal" (1) özelliktedir.

4. 1. 2- Ataerkil geniş aile: Aile reisi eşiyle, evli oğulları, gelinleri veya bir evli oğul ve diğer bekâr çocukları, ya da tek bir evli oğul, gelin ve torunların bir arada olmalarıdır. Geniş aileyi etnolojide kabul edildiği anlanda, yani ikiden fazla kuşağın bir ailede bulunması veya büyük baba, büyük anne, evli oğulları eşi ve çocukları, evlenmemiş çocukları ile birlikte oturmaları karşılığı olarak ele aldık (2).

Geniş aileler toplam "91 ailenin" "14 ailesini" (% 15.39) meydana getirmektedirler. Geniş ailelerde iki ve üç evli çift bulunmaktadır. Geniş ailelerin onbiri iki evli çift durumunda, diğer üçünde üç evli çift durumundadır. Bunun daha açık tarzı iki evli çift durumunda olan geniş aileler aile reisi, eşi ve bir evli oğlu ile eşi ve torunları ve birde aile reisinin diğer çocuklarından oluşmaktadırlar. Üç evli çift geniş aile ise yine aile reisi, eşi, evli iki oğlu gelinler ve torunlar ile bekar çocuklardan oluşmaktadır. Bunun dışında köyde geniş aile örnekleri bulunmamaktadır.

Köyde eskiden geniş ailelerin yaygın olduğu deneklerce sâlih olarak ifade edilmektedir. Oysa, bugün geniş ailelerin çekirdek ailelerden çok az olduğu tanık olabırız. Bunun nedeni köylünün ifadesine göre şöyledir: Eskiden köy dışında iş olanaklarının bulunması, uluşmanın gelişmesi, okuyanların olması ve herkesin geçimini sağlayabilmesi için tarımla uğraşmalarından dolayı, eskiden geniş aileler çoğunlukta idiler. Bu hususta kısaca ailelerin yapısının ve tiplerinin değişimi sosyo-ekonomik düşle ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda tanık olduğumuz bir durumu belirtmekte yarar

(1) Patriyarkal otoritenin, akrabaların, evliliğin baba soy zincirine göre sıkı bir biçimde düzenlendiği toplumsal yapı (baba hukuku) Etnoloji Sözlüğü, 1971, s. 36

(2) Nermin Erdentuğ, a. g. e., s. 39

görmekteyiz. Köyde, geniş bir ailede evli erkek çocuklarından biri Malatya'da biri işe girmesi için tayinini beklediğini ve çocuklarının da götüreceğini ifade ediyordu. Demek ki ekonomik bağımsızlık süs konusu olunca geniş ailelerden kopmalar olmaktadır. Geniş ailelerin ve geçici geniş ailelerin elindeki arazi, diğer ailelere karşılık hem fazla, hem de verimli bulunmaktadır. Buna karşın, gün geçtikçe bu ailelerde de erkek çocukları hayatlarının garanti olması ve rahat geçim temini düşünce ve endişesiyle çiftçilik dışında herhangi bir iş bulunca ailesinden ayrılmaktadırlar. Zaten bu durumu aileleride istemekte ve gençleri teşvik etmektedirler. Köyden ayrılan gençler veya aileler köy ile ilişkilerini kesmemektedirler. Neden olarakta köy şehir farklılığı, toprağın kutsallığı, ataocağına bağlılık, ikinci bir yan gelirin sağlanması ve bu husustaki büyüklerin öğütlerine bağlıyabiliriz. Bu durumla ilgili olarak köyde geniş aileden çekirdekleşip, dışarıya geçim için gidip, bilâhare enekli olduktan sonra köye dönmek suretiyle geçici geniş ve geniş aile oluşturan iki aile tipini sepmiş bulunmaktayız. Demek ki çekirdek veya geçici geniş aile tekrar geniş aile haline dönüşebiliyor. Bunun nedeni ekonomik olsa gerekir.

Ekonomik koşullar ve üretim ilişkileriyle aile tipleri arasındaki bağlantıyı iyi gösteren çağdaş antropoloji çalışması Nirkoff ve Middleton tarafından yapılmıştır. Bu-yanın çözümlü yerlerinde sistematik örneklemeye ile seçilmiş 549 ayrı kültürden derlenen bulgular, geniş aile tipinin ancak yerleşik tarım ve toprak üstündeki mülkiyet hakkı ile ortaya çıktığını göstermektedir (1).

İosket'te geniş ailelerin çekirdekleşmesine bir başka neden de, başkalarını örnek almak, gelin kaynana çatışması ve kama-kocanın bağımsızlıklarına kavuşması, mesuliyetlerini taşıması ve daha rahat ilişkiler içinde bulunmaları düşüncelerindendir.

(1) Serin Simur, c. 2. s. 53.

4. 1. 3- Geçici geniş aile: Aile reisi ve evli bir oğlu ile gelini ve torunları (veya aile reisinin annesi) yada babası, bekar kardeşleri, karısının bu tür yakınları olabilir.

Geçici geniş aile tüm ailelerin % 16.49 nu teşkil etmektedirler. Sayı olarak "91 ailenin" 15 ailesi geçici geniş ailedir. Bunlar geniş aile durumundan çekirdek aileye geçme durumundadırlar. Bir geniş ailede yalnız baba, Evli bir oğlu ve torunları, ayrıca diğer çocuklardan oluşuyorsa, bu tip aile geçici geniş ailedir. Bu tip aileler köyde % 4.39 u oluşturmaktadır. Yine yalnız anne, evli bir oğlu, gelini ve torunları, ayrıca diğer çocukları olan geçici geniş aileler % 3.30 oranındadır. Diğer iki tip geçici geniş aile göyledir: Anne, baba, bekar çocukları ve annenin annesi yani aile reisinin kaynanası % 1.10 iken, diğeri anne, baba, bekar çocukları, babanın annesi (yani aile reisinin annesi) ve babanın bekar kız yeğeninden (aile reisinin ölmüş abisinin kızı) ibaret olan ailede % 7.69 u teşkil etmektedir. Geçici geniş aileler ev yönetimi ve ilişkiler bakımından geniş ailelerin tüm özelliklerini yansıtmaktadırlar. Köyde geniş ve kısmende geçici geniş aileler ile çok nüfuslu çekirdek aileler çiftçilikle uğrazmaktadırlar. Geçici geniş ailelerde eskiden baba (aile reisi) ölüncə onun yerine egi vekâlet ederdi. Bugün evli ve maaşlı olan erkek çocukları aile reisi durumundadırlar. Çünkü ekonomik yönden bağımlı değildir. Geliri sağlayan bizzat kendisidir. Ama ekonomik yönden bağımlı ise bağında yine aile reisiğini anne yönetmektedir.

4. 1. 4- Fragmanter (1) veya parçalanmış eksik aile: Boşanma, ölüm gibi nedenlerle karı veya kocadan birinin, yada her ikisinin bulunmadığı aile. Dul anne ve bekar çocukları veya büyükanne ve evlenmemiş torunlarının birlikte bulunmaları gibi. Yekkat'te parçalanmış eksik

(1) Fragmanter aile tipi; yalnız baba veya anne, baba ve çocuk, anne ve çocuk veya baba torun, anne torun ve yalnız kalması dul bir anne yada babayı ifade eder.

ailelerin % 2.20'sini yalnız anne, evli olmayan bir, iki, üç çocuğu olan aileler meydana getirmektedirler. Yalnız dul anne baş, yalnız dul baba üç olmak üzere bunlarda bütün ailelerin % 8.72 u teşkil etmektedirler. İki kadının kocalarının ölmesi, iki erkeğin eglorini boğamaları nedeniyle çekirdek aile durumundan eksik aile durumuna dönüşmelerine neden olmuştur.

Tablo 26 de görüldüğü üzere baba soyunun takibini esas alan aile sistemini rahatlıkla görmektediriz (patrilineal) sistem) (1). Kız evlendikten sonra kocasının evine gitmektedir (patrilocal) (2). Tabloda görüleceği gibi ayrıca, ailelerin % 31.88 gibi bir oranı evli erkek evlatları ile oturmaktadırlar. Genellikle anne babalar evli çocuklarıyla bir arada yaşamalarını isterler. Bu bir gelenek olmasına karşın sigortalı olma yani güvence içinde bulunma, yalnızlık korkusu, prestijlerini ve saygınlıklarını devam ettirme düşüncesinden de ileri gelmektedir. Birde ocağı tutturma, ocağın gen olması ve cede tapmayı da (Ancestership) unutmamak gerekir.

(1) Patrilineal: Miras ilişkilerinde akrabalık kuralıların-
da, çiftlerin evlendikten sonra babadan yanallığın ön
planda tutulması ve toplumsal yapının buna göre düzenlen-
mesi.

(2) Patrilocal: Evlendikten sonra, çiftin, erkeğin ailesinin
bulunduğu yerde yerleşmesi
- Hermin Adontuğun, Hal Küyü, s. 44.
- Sedat Vayis Binek, Etnoloji çalışmaları, s. 36.

ÇEKİRDEK'TE HANCIERİN İÇ YAPISI:

Tablo. 26

A K R A B A L I K D U R U M U	Hane Sayısı	%	AİLE TURLARI
Anne, Baba-Çocuğu hiç olmayanlar Anne, Baba-Çocuk bekliyenler Anne, Baba-çocukları ayrı olanlar ve dışarıda olanlar	4	4.39	Çekirdek
Anne, Baba ve evlenmemiş çocuklara	44	48.35	Çekirdek
Anne-Baba, evli bir oğlu ve torunları, bekar çocukları dul bir kızı ve çocukları	10	10.99	Geniş
Anne, Baba, evli iki oğlu ve torunları, ayrıyeten diğer bekâr çocukları	4	4.39	Geniş
Anne,--, Evli bir oğlu ve torunları, ayrıyeten diğer çocukları	3	3.30	Geçici Geniş
Baba,--, Evli bir oğlu ve torunları, ayrıyeten diğer çocukları	4	4.39	Geçici Geniş
Anne-Baba, bekâr çocukları ve Babanın dul ablası ve a bekâr erkek kardeşi (sakat)	2	2.20	Çekirdek
Anne,--, evli olmayan bir, iki, üç..... çocuğa	2	2.20	Pargalanmış eksik
Yalnız dul anne - Yalnız dul baba	8	8.79	Pargalanmış eksik
Anne, Baba, bekâr çocukları ve annenin annesi, babanın kaynanası	1	1.10	Geçici Geniş
Anne, baba, bekâr çocukları, babanın annesi ve babanın bekâr kız ve eni (Abinin kızı)	7	7.69	Geçici Geniş
Günden sakat bir erkek	1	1.10	Kurulmamış aile
Geni mülkünü (Anne-Baba ve çocukları) çekirdek ailedir. Çocukları Kendi Kişindedir.	1	1.10	Çekirdek
T O P L A M	91	100	

Yukarıdaki Tablo da aile türlerini aşağıdaki şekilde gösterebiliriz:

- 1- Çekirdek Aile: 51 nevcut, \$ 56.03 oranındadır.
- 2- Geniş Aile : 14 " , \$ 15.39 " .
- 3- Çeçici Geniş Aile : 15 " , \$ 16.49 " .
- 4- Parçalanmış Eksik (Fragmanter) :
Aile : 10 " , \$ 10.99 " .
- 5- Sakat Kurulmuş aile : 1 nevcut, \$ 1.10 " .

4. 2- Aile Büyüklüğü

Aile büyüklüğü ile aile tipleri arasında bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü aile tipleri değişikçe, aile büyüklüğü de buna göre değişmektedir. Araştırma sahasında bu durumu rahatlıkla izliyebildik. Köyde geniş aileler, genellikle çekirdek ailelere nazaran daha fazla nüfusa sahiptirler. Bunun sebebini birden fazla ailenin iç içe olmasına ve çoğunluğunun çiftçilikle uğraşmalarına, arazilerinin iyi olmalarına ve başka bir geçim kaynağının olmamasına bağliyabiliriz. Zaten çok çocuk sahibi olmaları da buradan kaynaklanmaktadır. Fazla çocuk sahibi olmanın başka bir nedenide dinsel düşünce ve geleneksel değerlerin etkileridir. Durum böyle olunca geniş aileler, nüfus bakımından daha yoğun olmaktadırlar. Buna karşın, köyde yaşamını çiftçilikle sürdürenlerinde fazla çocuk sahibi olduklarını septadık. Çiftçilik, güç olan bir meslek ve insan gücü ile yürütüldüğü için ister istemez çocuk gerekmektedir. Köylü, bu hususu şu şekilde ifade etmektedir: "Bir karıncanın bile bize faydası vardır." Çocuğunda insana mutlaka faydası vardır.

Aile içindeki nüfus aile büyüklüğünü, aile büyüklüğünde aile tiplerini gösterebilmektedir. Bu nedenle hanelerin büyüklüğünü, küçüklüğünü hanelerdeki mevcut fert sayılarıyla değerlendirmek gerekir.

Çekirdek'te topluluğun ekonomik yapısındaki değişme, aile mülkesesindeki değişme, ailelerin çoğunun değişmelerine, bölünmelerine neden olmaktadır. Bu hususu şu şekilde de ifade etmek mümkündür: Ailelerin büyümlerinin ve küçülmelerinin nedenlerini şu maddeler halinde gösterebiliriz. a) Ekonomik etkenler, b) İhtin ve tüketim düzeyi, c) Doğumlar, doğumlar, ölümler, d) dinsel etkenler, e) politik etkenler, f) Geleneksel etkenler, g) Ketenleşme ve endüstrileşme. Bu etkenler içinde en önemlisi ekonomik etkenlerdir. İhtin geçim sıkıntısı ve endişesi, arazinin azlığı, bölünmesi, iptidai tarzda işlenmesi ve üretimin artan nüfusun gereksinimlerine yanıt verememesidir.

Aile büyüklüğünü
aşağıdaki Tablo. 27'de açıkça görmekteyiz.

Büyüklik	Hane Sayısı	%	Toplam Nüfus
1 Kişilik	10	11	10
2 "	5	5.5	10
3 "	4	4.4	12
4 "	11	12.1	44
5 "	4	4.4	20
6 "	11	12.1	66
7 "	12	13.2	84
8 "	6	6.6	48
9 "	15	16.4	135
10 "	7	7.7	70
11 "	2	2.2	22
12 "	4	4.4	48
T o p l a m	91	100	569

Tabloda yansıdığı gibi Şekit'te en büyük haneler 12 kişiliktir.

Ailelerin sosyo-ekonomik nedenlerle bir küçülme, büyüme, bölünme, ve bir değişim içinde olduğunu daha evvel belirtmiştik.

Köylünün sözlü ifadelerine göre, eskiden bir hanede 15-20 ve hatta daha fazla kişinin bulunduğu olduğunu saptadık. Oysa bugün tabloda görüldüğü üzere "11 kişilik 2 hane" "12 kişilik ise ancak 4 hane" bulunmaktadır. Bu durum bize ailelerin hem büyüklük ve küçüklüğünü, hemde ailelerin bir değişim içinde bulunduğunu kanıtlamaktadır.

Köyde mevcut arazinin daimi erkek çocuklarıyla miras şeklinde parçalanarak verilmesi, teknolojiye veya çağın gereklerine göre bir tarımcılık yapılması, nüfusun artışı ve bu artışın gereksinimleri karşılanması ister istemez içten dışa doğru bir itiş gücü ve düşüncesi doğurmaktadır. Bunun sonucunda, köy dışında iş bulanlar hemen ailelerinden kopmaktadır. Diğer yarı sektörleride hesaba katarsak ailelerin büyüklüğü ve küçüklüğü daimi bir barometre halinde olmaktadır.

Bir, iki, üç ve dört kişilik haneler genellikle parçalanmış aile veya eksik aileleri içermektedir. Beş, altı ve daha yukarı kişili haneler ise geçici geniş, geniş ve çekirdek aileleri oluşturmaktadırlar.

Tablo 27'ye bakıldığında zaman bir kişilik hane sayısı ile oniki kişilik hane sayısı arasındaki rakamlarda normal ve düzenli bir nüfus seyrinin göze çarpmadığını görmek mümkündür. Burada aile tiplerinin yansıdığı görülmektedir. Ailelerde daha daimi bir göç, küçülme ve parçalanmalar olmasına karşın yine de aile büyüklüğü küçümseminiyecek büyüklüktedir. Çeşitli aile büyüklüğünün aritmetik ortalaması "6.27" veya "6.3" tür. Buna karşın aile büyüklüğü ortancası (medyan) ise "6.5"tir.

Aşağıdaki Tablo. 28 da Nüfus sayısına ve cinsiyetlere göre ailelerin dağılımına (Sayı ve % olarak) ve aile büyüklüğüne bakalım. Tab. 28

Nüfus Sayısı	Aile-ler		Kadın		Erkek		Toplam Nüfus	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Kişilik	10	11	5	1.8	5	1.7	10	1.8
2 Kişilik	5	5.5	5	1.8	5	1.7	10	1.8
3 "	4	4.4	8	2.9	4	1.4	12	2.1
4 "	11	12.1	22	8.9	22	7.5	44	7.7
5 "	4	4.4	9	3.2	11	3.8	20	3.5
6 "	11	12.1	30	11.0	36	12.3	66	11.6
7 "	12	13.2	40	14.5	44	15.0	84	14.8
8 "	6	6.6	22	8.0	26	8.9	48	8.4
9 "	15	16.4	71	25.7	64	21.8	135	23.7
10 "	7	7.7	34	12.3	36	12.3	70	12.3
11 "	2	2.2	9	3.2	13	4.4	22	3.9
12 "	4	4.4	21	7.6	27	9.2	48	8.4
T o p l a m	91	100	276	100	293	100	569	100
Ortalama Köy Ailesi								
			2.98	48.51	3.29	6.27		

Tabloya baktığımızda nüfus sayısına göre 7 nüfuslu 12 aile, 9 nüfuslu 15 ailedir. Kadın ve erkeklerde nüfus olarak; kadınlar 7 nüfuslu ailelerde 40 kişi, 9 nüfuslu ailelerde 71 kişidir. Buna karşın erkeklerde 7 ailede 44 kişi, 9 nüfuslu ailelerde 64 kişidir. Kadınlarda toplam 111 kişi, erkeklerde toplam ise 108 kişidir. 9 nüfustan yukarı hanelerdeki nüfus kadınlarda 141 kişi iken, erkeklerde ise 153 kişidir. Burada, erkeklerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. 9 nüfustan yukarı hanelerde de erkeklerin fazla olduğu görülmektedir. Köyde bütün kadın ve erkek arasındaki nüfus farkı 17 kişidir. Bu farklılık ise ancak % 3 oranındadır.

Tabloda görüldüğü üzere, genel nüfus içinde haneye düşen ortalama kişi sayısı 6.27 dir. Bunun 2.98 ni kadınlar, 3.299 u ise erkekler oluşturmaktadır.

Köyde "50 çekirdek ailede" 306 nüfus bulunmakta, çekirdek ailelerde ortalama kişi sayısı 6.1, "14 geniş ailede" 128 kişi bulunmaktadır. Geniş ailelerde ortalama kişi sayısı 9.1, "15 geçici geniş ailede" 112 kişi vardır. Burda da ortalama kişi sayısı 7.4, "10 parçalanmış ve eksik ailelerde" ise nüfus 25 kişi olup, ailelerde ortalama kişi sayısı ise 2.5'tir. Ailelerde ayrı ayrı bulunan ortalama kişi sayıları alınınca genel ortalama olan 6.27 kişiyi vermektedir. Aile tipi ile aile büyüklüğü arasındaki ilişkiyi dikkate aldığımızda, dört ayrı aile tipinde de ortalama kişi sayısının beklenen yünden farklılıklar olduğu görülmektedir. Çekirdek aileler 50 olmasına karşın, geniş aileler ancak 14'tür, geniş aileler çekirdek ailelerin hemen hemen üçbuğuk katıdır. Bu demektir ki geniş ailelerde nüfus çekirdek ailelerdeki nüfustan daha fazladır. Aileler küçüldükçe ve parçalandıkça nüfusunda ona göre azaldığı görülmektedir.

Ülkemizde ortalama ev halkı büyüklüğü "5.5" kişidir. Batı Anadolu'da "4.7", Karadeniz ve Doğu Anadolu'da "6.2", İç Anadolu'da "5.5", Akdeniz Bölgesinde ise "5.3"

kıgıdır. S. Timur, bu farklılıkların sebeplerini hem farklı aile tiplerinin oransal dağılımına hemde doğurganlık düzeyinin farklılığına bağlanmaktadır (1). Bu hususta temeldeki önemli etken sosya-ekonomik düzeyle birlikte , cinsel ilişkilerle ilgili bilgisizlik ve dinsel etkiler olabileceği kanaatindeyiz. S. Timur'un Karadeniz ve Doğu Anadolu'da bulmuş olduğu ev halkı büyüklüğü "6.2" değeri, araştırma sahasında saptanmış olduğumuz "6.2" değerini doğrular niteliktedir.

Yenimahallede haneye düşen ortalama nüfus oranı "6.2", Kayadibinde ise "5.6" kığıdır.

Kray'da Ereğli kasabasında ortalama nüfus oranı "5.2" olduğunu saptamıştır.

Güçbilmez, sosyo-ekonomik bakımından Kayadibi Yenimahalle'ye göre geri olmasına karşın, Kayadibi'nde hanenin daha fazla küçülmesini gapırtıcı olarak görmektedir. Adı geçen aynı araştırmacı bu ailelerin küçülmesini ekonomik olanaksızlıklara bağladığı, Kayadibi'lilerin geçimleri için dışarıya göç ettikleri, böylece ailelerin küçüldüğünü belirtmektedir(2). Bu düşünceye katılmamak olanaksızdır. Ayrıca, bu hususla ilgili sebepleri bu bölümün ilk sayfasında maddeler şeklinde belirtmekteyiz.

Yenimahallede ortalama nüfus oranı olarak saptanan "6.2" değeri, Zekkat'te saptadığımız değerle aynıdır. Bu da saptanmış olduğumuz değeri doğrulamaktadır.

Ayrıca, Büyükdere Köyü'nün sosyo- ekonomik yapısı adlı eserinde aile büyüklüğü oranlarını da şekilde belirtmektedir: Köylorininin çoğunda (ortalama aile büyüklüğünün Pasinler İlçesi'nin Velibaba Köyünde "6.25", Karsin Kadikar Köyünde "7.50" ve Karavığanda "8.06" fertten meydana gelmektedir. Büyükdere köyünde de aileler kalabalık bir görünümü yansıtmaktadırlar. Büyükdere'de ortalama aile genişliği "6.58" ferttir. "Etilik Köyünde

(1) Serin Timur, s. s. c., s. 36-37.

(2) Bedoğan Güçbilmez, s. s. c., 1972, s. 193-194.

Modernleşme Eğilimleri" adlı araştırmada, ortalama aile büyüklüğü "6.6", orman içi köylerde "6.5", orman kenarı köylerde "6.7" ve orman dışı köylerde ise "6.3" olarak bulunmuştur (1). Şefkat'de saptanan değer, yukarıdaki değerlerin bir kısmına çok yakın, bir kısmının aynı bir kısmından da uzak bulunmaktadır. Oranların aynı olması ve farklı olması yörelerin sosyo-ekonomik olanakları ve kültürel değerleri ile bağlantı kurmak doğru olacaktır. Şefkat'te aileler küçülmelerine karşın yinede kalabalık bir görünüm içinde oldukları yukarıdaki köylerle olan benzerliklerinden anlaşılmaktadır. Ekonomik durum, iklim şartları, sosyal refah ve kaliteli olanakların bulunduğu yörelerde ev halkı ortalamasının küçüldüğü izlenmektedir.

İ. Yasa, Masanoğlu Köyünde, aile büyüklüğünü ortalama olarak "5.38" olarak tesbit etmiştir (2). Bu değer Şefkat'teki aile büyüklüğü ortalamasından küçüktür. Bunun sebebini Masanoğlu'nun sosyo-ekonomik yönden Şefkat'ten daha ileri düzeyde olduğuna bağlamak gerekir. Ayrıca, Masanoğlu büyük şehir olan Ankara'ya yakın olması ve daimi sosyal ve kültürel ilişkiler sağlanmasında önemli ve ayrı bir etken olsa gerekir.

Araştırma sahamızda (Şefkat'te) aileler tip ve büyüklük bakımından değişip, küçüldükçe evlilik bağları ve aile içi ilişkiler daha kuvvetlenmekte ve daha serbest davranışların cereyan ettiğine tanık olmağ bulunmaktayız.

(1) Topyar Apollis, a. g. e., s. 42.

(2) İbrahim Yasa, a. g. e., 1969, s. 32.

5- DOĞUM, ÇOCUK VE AİLE PLANLAMASI

5. 1- Doğum ve Bununla İlgili Sorunlar

Şefkat'te çocuk çok arzulanan bir varlık ve yuvayı tamamlayan bir temel unsur olarak düşünülmektedir. Çocuk isteği bakımından evliliğin ilk yıllarında aile büyükleri ve akrabalar tarafından çocuk sabırsızlıkla beklenmektedir. Gebeliği geciken kadına gebe kalması bakımından çeşitli önerilerde bulunularak ve çeşitli tahrik ve takir edici söylentiler yaygınlaştırılır. Bu çevre koşulları karşısında kadın çeşitli geleneksel tedavi usullerini uygular veya uygulatılmaya mecbur edilir. Ayrıca yeni evlilerde ilk yılda çocuk sahibi olmayı arzulurlar. Çünkü yeni evlilerin aile çevresi çocuk beklemekte, hemde erkek baba olma ve erkeklik gücünü gösterebilmeye çalışmaktadır. Kadında doğurganlığı ile kocasının ailesini ve çevresini memnun etmeyi ve saygınlığını artırmayı, bir yandan da annelik rolünü oynamaya gayret etmektedir. Karı-kocanın ve ailesinin doğumda da bekledikleri erkek çocuk olmaktadır. Erkek çocuğun doğması ile baba çocuğun tüteceği sorunu çözülür, bir güvence duyma inancı sebebiyle daha sevindirici olmaktadır. Erkek çocuğu olmayan baba büyük bir üzüntü ve kompleks içine girer. Bu nedenle erkek çocuğu oluncaya dek doğumun devamı kadından istenmektedir. Erkek çocuk bir kaç tane olana kadar doğum sürdürülür. Kadın erkek çocuğu ve big çocuk doğmayınca kısırlı ve adeta gıcnakkar olarak görülmemektedir. Erkekler için hiçbir kusur düşünülmemektedir. Kadın bu düşünce ve değerler karşısında çocuk doğması ve bilhassa erkek çocuğu doğabilmesi için ne gerekiyorsa yapmakta ve hergeye katlanmaktadır.

Şefkat'te doğum üteden beri yerli obolerce yapılmaktadır. Doğum, doğumu yapacak kadının kocası evinde

daima olmaktadır. Çünkü doğumu yapacak kadın kendi ailesi yanında doğum yapması ayıp ve nefissizlik olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca doğum evinde de doğumun yapılması ayıp olarak düşünülmemektedir. Bugüne kadar Elazığ Doğum Evine gidip, doğumunu yapan bir tek kadını dahi saptayamadık. Ancak son beş, altı yılda çocuk düğürmek için koca karı ilâçları yapan beş kadın çok ağırlaştıkları için Elazığ'da ki Doğum Evine kaldırıldıklarını saptadık. Bu arada gebe ve doğumu yapacak kadın, erkek doktor yerine bayan doktorlara muayyene ettirilmesi tercih edilmektedir. Çünkü bir kadının uzvunun erkek doktora gösterilmesi çok ayıp ve günah olarak düşünülmemektedir.

Köyde bütün olanaksızlıklara karşın yinede doğumdan dolayı ölen kadın olmadığını saptadık. Bunun sebebini kadınların doğum yapacakları güne kadar daimi çalıştırlarına, iyi beslenmediklerine, çaresizlik ve etrafındakilerin yapıcı telkin ve tavsiyelerine bağlamak mümkündür. Doğum bakımından genç kızların kulaktan duyma bilgilerin dışında hiçbir bilgiye sahip bulunmadıkları kolaylıkla söylenebilir. Zaten geleneksel değerler ve çevredeki koşullarda buna olanak vermemektedir.

Çocuk sahibi olmak Allah'ın vergisi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle de çocuğu olmayanlar şu şekilde suçlanırlar: "Allah isterse çocuk mu vermezdi, demekki iyi bir insan değildir." Yine çocuğu olmayan kadına "sen uğursuzsun", "Evletsiz imanı tam değildir.", "Meyvesiz ağacın ne değeri olabilir" gibi değişik deyimler kullanılmaktadır.

Aileler doğumda kasırlı, ayıpsız bir çocuğa sahip olabilmek için birtakım uygulamalar, inançlar ve çocuğun rahatlıkla dünyaya gelmesi bakımından bazı pratiklerin yerine getirilmesi üngörülmektedir. Örneğin; kadının sağ bacağı çöşülür, kilitli kapılar, pencereler açılır, kolay doğum yapmış bir kadın getirtilerek doğum yapacak kadının sırtı ovalır ve kadın ısıtılmış toprağa yatırılır.

doğuma ilişkin bu tür görenek ve pratikler Acıpayam'lı tarafından en belirgin ve geniş bir biçimde Anadolu'nun çeşitli yörelerinde saptanmıştır (1). Şekhat'te gebelikle doğum ve doğum sonrası değişik pratikler görülmektedir. Örneğin, çocuğun göbeği dışarı atılmaz. Çünkü çocuğun gözü dışarıda olur. Evlin bir yerine konursa çocuk evcil olur. Çocuk annesinin karnında sağda oynarsa erkek, solda oynarsa kız çocuğu olur v. b. Yeni doğmuş çocuğun kulağına beş vakit, dini bilgisi olan aileden biri veya hoca tarafından ezan okunur. Sonrada çocuğun kulağına üç defa seslenilerek göbek adı verilir. Bu adın hayırlı bir ad olması dilenir.

Yeni doğan çocukların beslenmesi ve bakımı tamamen geleneksel bir tarzdadır. Örneğin; çocuk genellikle inek sütü ile beslenilmektedir. Mama saatleri belirsizdir. Çocuk sıkıca kundaklanır ve çocuğun altına kundaklamada kavrulmuş sıcak toprak konulmaktadır. Çocuk altını pisleyince anında temizlenmektedir. Çocuğun ağlaması ve feryadı edepsizlikle damgalanır veya çocuk kucakta sallanarak ve karı koca ilaçları ile susturulmaya çalıştırılmaktadır. Çocuğun rahatsızlığı ağırlaştıkça ancak doktor düğünmektedir.

Köylüye göre gebeliği önlemek bir canlıyı yok etmek demektir. Bir canlıya kıyan katildir, dini inancı yoktur. Verilen canlı yok edilmez. Çünkü o canı, o ruhu veren Allah'tır. Ancak, o canı da Allah alabilir. Çocuğun riskini Allah beraberinde verir. Görülüyor ki doğumda din önemli bir etken durumundadır. Bu sebepten ötürü köyde çocuk çok istenmekte ve fazla doğum yapılmaktadır. Dinin yanı sıra eğitim düzeyi, ekonomik düzey ve cinsel bilgisizlikte doğuma etkili olabilen önemli faktörler olarak söylenebilir.

Köy'de ne kadar doğumın olduğunu saptayabilmek için deneklere "doğurdüğünüz çocuk sayısı, bu çocuklardan kaçını yagıyor, kaçını öldü ve kaçını güçlük yaptınız?" sorusuna kadınlara yönelttik. Soruya verilen yanıtlar tablo. 29'da açıkça yansımaktadır.

(1) Orhan Acıpayam'lı, Şirvan'da Doğumla İlgili Âdet ve Emaratların Etnolojik İncelmesi, Ank, 1973.

Tablo. 29

Doğum Sayısı	Doğum Yapan Kadın	Yaşayan Çocuk Sayısı	Ölen Çocuk Sayısı	Ölen Kız Çocuk S.	Ölen Erkek Coc. S.	Düğükler
1	2	1	1	-	1	-
2	7	10	4	3	1	1
3	5	10	5	1	4	-
4	4	14	2	1	1	-
5	12	42	18	10	8	-
6	9	37	17	11	6	5
7	11	57	20	8	12	2
8	12	73	23	12	11	8
9	14	96	30	14	16	10
10	8	55	25	16	9	4
11	3	20	13	8	5	4
12	10	67	53	29	24	5
13	3	16	23	13	10	2
14	1	5	9	4	5	3
15	1	4	11	4	7	2
Toplam	102	507	254	134	120	46

Tabloda görüldüğü üzere 102 kadından, yaşıyan çocuk olarak 507, ölen çocuk olarakta 254 doğum yapmışlardır. 102 kadın toplam olarak 761 çocuk doğurmuş. Ortalama olarak her kadına "7.5 Canlı doğum" düşmektedir. Her kadına ortalama (medyan) olarak "8-7 doğum" isabet etmektedir.

Ölen çocuk sayıları 254 tür. Bunın 134 ü kız çocukları, 120 si de erkek çocukları olmaktadır. Ölen çocuklar yaşıyan çocukların ağırlıkla yukarı ancak yarısı kadardır. Düğük olarak 7'si erkek, ikisi kız olmak üzere 46 düğük ancak saptanabilmektedir. Düğüklerin hepsinin cinsiyeti belirlenmediğinden herhangi bir kayıtlarda bulunamayız. Hiç doğum yapmayan kadın iki tane. Bunlardan biri hiç doğumamaktadır. İkincisi ise henüz doğum beklemektedir. Onun için bunları tabloya almadık. Ancak

köyde her kadına kaç canlı doğum düştüğünü saptamak için bu iki kadını ortalamaya dahil etmedik.

Tabloda önemli başka bir husus 12, 13, 14, 15 çocuk doğan kadınlar görülmektedir. Bunun sebeplerini üç etmene bağlamak mümkündür. Bunlardan birinci sebep ölüm, ikinci sebep kız çocuğu istenmediğinden erkek çocuğunu arayıp bulma düşüncesi ve üçüncü sebep ise bilgisizlik, cinsel eğitimsizliktir. Ölüler toplumda denge ve yaşama nizamının bir sonucu olduğu kanısındayız. Ancak bilgisizlik, kâdercilik ve ihmalkârlık veya sorumsuzluk sonucu çocuk ölümleri belirttiğimiz hususun dışındadır. Çocukların ölümü ve düşüklerin sebeplerini kadınlar ayrı ve benzer fikirler olarak bizzat şöyle açıklamaktadırlar:

A) Ölümün sebepleri: "pis kirli ay halindeki bir kadın doğumuna geldi onun için çocukların öldü?", "Masta idi devamlı zayıfladı ve öldü.", "sıtmadan", "satürriyeden", "kızamıktan", "darup dururken", "tabadan", "boğulmaktan", "ishalden öldü", "Mastalandı öldüler. Sebebin bilemiyorum", "altı yaş kalmaktan dolayı satürriye oldu ve öldü", "boğmacadan", "kalbi delikti", "sarılıktan", "korkudan", "sancıdan ağılayağıya boğularak öldü", "Ani zayıflamadan", "barsak düğümlenmesi", "uykuda emsirirken üstüne yattığım için boğuldu", "Boğazi doldu ve öldü", "Bakımsızlıktan", "burmından kan değildi", "kendi kendime doğum yaptığım için öldü (başkasının yanına gelmesinden utanırım)".

Düşükler ise "Ağır kaldırmaktan", "Kocanın dövmesinden", "Üstütden", "ağır iş yapmaktan", "yayık yayarken", "top içtim sonra gidip aldım", "Sabun, kibrit çöpü kullandım", "takla attım", "İğne vardurdum". Görülüyor ki insan canlılık kâmar oyunu çekline sokulmaktadır. Ölümüne gön attığında temelde maddi olanaklıklar, bilgisizlik ve ihmalkârlıklar yatmakta olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır.

Tabloda görüldüğü gibi kız çocukları erkek çocuklardan daha çok ölmektedir. Kız çocukları fazla olursa

önemsenmediği kanaatini taşımaktayız. Köydeki saptadığımız bilgilerle, tanık olduğumuz hususlar da bu doğrultuda olduğu için bu kanaati taşımaktayız. Böylece ilgisizlik kız çocuğu ölümlerine daha fazla etkili olabilir kanısındayız. Bunun yanısıra sağlık teşkilâtlarının da doktor-suzluğu ve uzmanlaşmış yeteri elemanların bulunmamasına ayrı ve önemli bir etkidir.

Batıl itikatların varlığı halâ görülmekte ve inanılmaktadır. Kandıralardan birkaç tanesi çocuklarını tabadan öldü. Bunun için ismi Mehmet olan yedi evden demir veya yağ topladık, boylama yaptık, yılan ağzında kurbağa tutup ve öldürerek çocuğun yastığına koyduk. Ondan sonra çocuklarını kaldı. Bazıları amulet (maska), bazıları da nazarlık (mavi boncuk, it pisliği, kutsal ağaç) takarlar. Ayrıca bazıları da yatırlara giderek çocuklarının yaşıyacaklarına inanmaktadırlar. Bir kadında çocuğun kalmıyordu; Hacedan gelen eti yedim çocuklarını bilmedi gibi birtakım inanç ve davranış içindedirler (1).

Genellikle çocuk doğumu ve ölümlerini doğru olarak saptamak çok zor bir iştir. İddialı olmakla birlikte bu hususta sağlıklı bilgiyi tablo 29'da göstermeye çalıştık. Bu arada bir kadının kaç çocuk doğurduğunu ve bir anneyle doğan canlı doğum sayısını tablo 30'da görmekteyiz.

(1) Ülkemizde çocuk doğumu ve ölümleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için Gökhan Acıpayan'ın "Etnikite'de Doğumla ilgili adet ve inanışların etnolojik etki" (Ankara, 1974) adlı eserine bakılabilir.

Tablo.. 30 Bir Anneye Düşen Canlı Doğum Sayısı

Doğum Sayısı	Doğum Yapan Kadın Sayısı	%	Toplam Çocuk Sayısı
0	2	1.92	0
1	2	1.92	2
2	7	6.73	14
3	5	4.81	15
4	4	3.85	16
5	12	11.54	60
6	9	8.65	54
7	11	10.58	77
8	12	11.54	96
9	14	13.46	126
10	8	7.69	80
11	3	2.88	33
12	10	9.61	120
13	3	2.88	39
14	1	1.44	14
15	1	1.44	15
Toplam	104	100	761

Tabloda belirlendiği şekilde doğum yapamayan iki kadında toplama dahil edilmiştir. Bu kadınlardan biri hiç doğum yapamayan, ikincisi de doğum beklemektedir. Hiç doğum yapmayan oran olarak % 1.92 iken, doğum yapanlar ise % 98.08 oranındadır. Bu doğum yapamayanın eğinin evlenmemesinin nedeni arazisinin olmaması ve işgüvevi olmasından olsa gerekir. Tabloda gösterildiği gibi kadınların hepsi çocuk doğurmuşlardır. Bu hususunda birden fazla evliliğe engel olduğu kanısındayız.

Mod olarak, yani en yüksek değer olarak 9 doğumla 14 kadın % 13.46 nı teşkil etmektedir. Doğumlar en çok 5 ile 9 doğum sayıları arasında yayılım göstermektedir. Bir kadına düşen canlı doğum sayısı aritmetik ortalama 7.50, median (ortanca) da 7.5 tir. Burada doğum oranının yüksek olduğu söylenebilir. Bir kadına 3-4 ya da 7-8 çocuk düşmektedir.

Az gelişmiş ülkelerdeki doğurganlığın sebebini Josue De Castro'a şu faraziyeyi ileri sürmektedir: "kıtlik ve protein noksanı cinsi eğilimleri kamçulamakta ve dolayısıyla doğumları artırmaktadır" (1). Yokluk ve proteinsizlik doğurganlık için bir sebep olabilir. Ancak bağlı başana bir sebep olarak düşünölemiyeceli kanaatindeyiz.

Menopoza kadar anne başına düşen ortalama Canlı Doğum sayısı Tablo 31'de gösterilmektedir.

Tablo. 31
Bir Anneye Düşen Ortalama Canlı Doğum

Doğum Sayısı	Doğum Yapan Kadın Sayısı	%
0	1	2.27
1	2	4.55
2	5	11.36
3	3	6.82
4	4	9.10
5	8	18.18
6	3	6.82
7	5	11.36
8	3	6.82
9	7	15.91
10	1	2.27
11	1	2.27
12	1	2.27
	44	100

Tabloda görüldüğü üzere menopoza girmemiş kadınlarda "10,11,12" doğum yapan kadınlar vardır. En fazla doğum 5 ile 9 çocuk doğanlardır. Bunlarda 5 çocuk doğan kadınlar % 18.18, 9 çocuk doğan kadınlar ise % 15.91 dir. Hiç doğum yapmamış bir kadın görölmektedir. Bu kadın gebe durumdadır.

Tabloda sayı bakımından en yüksek değer mod 5'ci doğumun karşısındaki 8 kadındır. Ortanca (medyan) 5 tir. Aritmetik ortalama ise 6'dır. Menopoza girmedikleri halde

"7, 8, 9, 10, 11, 12" çocuk doğuran anneler vardır. Daha az doğum yapmış gibi görünenler daha doğum yapma devresindedirler. Belirtilen doğurganlık ve oranlar dahada yükselebilir. Bazı kadınların menopoza girmemelerine karşın çoğunun rengi sararmış, dişleri çürümüş, zayıf ve yıpranmış, rahatsız ve sinirli olduklarına tanık olduk. Bu kadınların hepsi okur-yazarsızdır. Genellikle kadın ve kocaları tedbir almayı bilmedikleri gibi tedbir almayıda günah kabul etmektedirler. Köyde son senelerde tedbir almayı bilen 9 kadın vardır. Bununda nedeni iki kadının beyi öğretmen. Üç kadının beyi sağlık memuru ve diğerleride şehirle temasları sonucu öğrendiklerini saptadık. Ancak sağlık memuru olanların çocukları "8, 9", öğretmenlerin ise "5, 6" tanedir. Bunlar aynı kültür yapısı içinde bulunduklarından, eğeride okur-yazarsız olduklarıda diğer aile reisleri ile aralarından belirgin bir farklılık görülmektedir.

Menopoza girmiş anne başına düğün ortalama canlı doğum sayısı tablo 32'de gösterilmektedir.

Tablo. 32 Bir Anneye Düğün Ortalama Canlı Doğum

Doğum Sayısı	Doğum Yapan Kadın S.	Oran
0	I	1.67
I	-	-
2	I	1.67
3	2	3.33
4	-	-
5	3	5.00
6	9	15.00
7	5	8.33
8	II	10.33
9	7	11.66
10	7	11.66
11	2	3.33
12	9	15.00
13	I	1.67
14	I	1.67
15	I	1.67
Toplam	60	100

Tabloya bakınca 8 doğum yapan 11 kadındır. Bu en yüksek değer, tepe yani mod'dur. Bu oran 718.33 tür. Bundan sonra 6 çocuk doğuran 9 kadın, 12 çocuk doğuran 9 kadın 30'u oluşturmaktadır. Köyde en fazla doğum adedi 13, 14, 15 olduğu görülmektedir. Bunların oranları ayrı ayrı olarak 1.67 dir. Hiç doğum yapmamış olan iki kadın bulunmaktadır.

Bir anneye düğün canlı doğum aritmetik ortalama 8.21 dir. Medyan (ortanca) da 8 ile 9 doğumları arasına isabet etmektedir. Bir anneye düğün ortalama canlı doğum sayısı 8.21 dir. Burada doğurganlığın yüksek olduğu yansımaktadır.

Kadınların sözlü beyanlarına ve tesbitlerimize dayanarak Şofkat'te çok çocuk yapmanın nedenlerini kısaca aşağıdaki maddeler halinde gösterilebilir: a) Küçük yaştan beri cinsel yasak ve baskılar, b) Erkek çocuğu isteme heves ve düşüncesi, c) Dinsel etkiler (çocuk Allah vergisi-dir). d) Güven hissi ve maddi menfaatler, e) Erkekliğini ve kadınlığını gösterebilmek ve o hazı almak duygusu, f) Erken evlilik ve cinsel bilgisizlik, g) Bog zamanını çokluğu , eğlence ve megguliyetin olmaması, ğ) Geçimin tarıma, insan gücüne dayalı olması, h) Sağlık teşkilâtı ve aile plânlama teşkilâtlarının yetersizliği ve yaygınlaştırılmaması gibi.

Çocuk ve doğurganlık hususunda geniş aile niteliği, geleneksel değerler ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin düşüklüğü netice olarak görülmektedir. Çocuk sevgi ve saygısını da bu etmenler içinde düşünmek gerekir.

Kâğıtçıbaşı'na göre, "kentli aile, yada yüksek düzeyde eğitim ve sosyo-ekonomik düzeydeki aile, çocuğu daha çok psikolojik durum kaynağı olarak algılamak, kırsal kesim ailesi, düşük eğitim ve sosyo-ekonomik düzeydeki aile onu aileye maddi menfaat açısından değerlendiriyor" (1). Bu husus yukarıdaki maddelerden bir kısmını doğrulanmaktadır.

(1) Üney İ. Çoştö, "Ana Baba ve Çocuklar Yönünden Türk Geleneksel Toplumculuğu", Ank., 1979, sayı 6 S. 6 Mart 1979, s. 10.

5. 2- Ailede Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Görüşler

Deneklerin sözlü ifadelerine göre doğumda erkek çocuğu veya kız çocuğunun olup olmayacağını ancak Allah bilir. Bununla birlikte bir anne ve babaya kaç kız ve erkek evlad verileceğinde Allah tarafından daha evvel belirlenmiştir. Burada çocuğun doğum ve cinsiyeti ile ilgili olarak bir etki görülmektedir. Yine köylüye göre evlat evlattır. Bunun kızıda bir, erkeğide birdir. Yalnız erkek çocuğu evde daimidir ve soyu o devam ettirir. Kız çocuğu ise gidiçidir. Köylü kız için "kız el çarasıdır", "kız el kiridir". Onun için erkek çocuk farklıdır demektedir.

"Gebe kadınla ailesinin en büyük merakı doğacak çocuğun cinsiyetini anlayabilmektir" (1). Bu hususta halk bir takım pratikler ve çarelere bağ vermektedir. "Anneğin, "Ağ yerirken acalı yiyecekleri severse oğlan, tatlı yiyecekleri seviyorsa kız doğuracaktır". "Anne karnındaki çotuk çok hareketli ise kız, az hareketli ise erkek çocuktur". "Anne hamilelik esnasında güzelleşirse erkek çocuğu, yâsılıda giller çıkar ve çirkinleşirse kız çocuğu doğuracağı inancına varılır". "Gebe kadının karnında çocuk sağda oynarsa erkek, solda oynarsa kız çocuğu olur ". "Karı koca cinsel ilişkilerden sonra kadın sağa yatarsa erkek, sola yatarsa kız çocuğu" olacağına inanılır.

Köyle kız çocuğu ve erkek çocuğunun farklılığını anlamak için annelere ve babalara "Birtok çocuğunuz olsaydı bunun kız mı, yoksa erkek mi olmasını isterdiniz"? sorusunu yönelttik. Soruya verilen yanıtlar tablo 33 de yansımaktadır.

Tablo. 33

Kadınlar	Sayı	%	Erkekler	Sayı	%
Kız Çocuğu İsterim	-	-	Kız çocuğu isterim	-	-
Erkek Çocuğu İsterim	31	98.78	Erkek Çocuğu İs.	79	100
Toplam	31	98.78	Toplam	79	100

(1) Osman Köprülü, s. G. e., 1974, s. 31.

Görüldüğü gibi yukarıda kız ve erkek birdir. İkisi-
de Allah vergisidir diyen zınniyet, tablodaki görüşlerle
çelişkiler teşkil etmektedir. Aslında bir çocuğunuz olsay-
dı bunun kız mı, erkek mi? sorusu yerine iki, üç çocuğunuz
olsaydı sorusu sorulsaydı yanıtların yine de erkek çocuğu
lehinde olacağı kanısındayız.

Tabloda kadınların % 98.78 i erkek çocuk isterim de-
mesine karşın ancak bir kadın hayırlısı olsun hangisi olur-
sa olsun söylemektedir. Bu sadece bir kadın olması nede-
niyle tabloya dahil etmedik. Tablo da erkeklerin % 100 ü
erkek çocuk istemektedirler. Görülüyor ki cinsiyet olarak
erkek çocuğu tercih edilmektedir.

Erkek çocuğunun kız çocuğuna tercih sebeplerini de-
nekler ortak ve ayrı fikir olarak şu şekilde yorumlamaktadırlar.

A- Kadınların Görüşleri:

a) Kadın eksik etektir. Ol varıdır. b) Erkek ocak
ümiddir. c) Kocam erkek çocuk istiyor, yoksa üstüme evlenir.
d) Kız el çirasıdır. Daima insanı düşündürür, e) Kız el
ateşidir, f) Nasıl olsa oğlan anneye bakar, g) Kız бага
kalkılıyor, ğ) Erkek baba ocağını tutturur, h) Babasının
malı miras olarak kimseye kalmasın, ı) Ben ne hayır gördüm-
ki kızım ne hayır görsün, i) Kızların yanı eğridir, eksik
etektir, kız derttir. Burada köyün sosyo-ekonomik düzey,
geleneksel değerler ve ataerkil aile özelliğinin varlı-
ğı kondiliğinden anlaşıldığı kanısındayız.

B- Erkeklerin Görüşleri:

a) Kız bag belasıdır. İyi bir yere mi, kötü bir ye-
re mi düşer o bilinmez, b) Erkek çocuğu ocak ümididir. İn-
sana arka çıkar, c) kız el çirasıdır, d) Ol demesin ki o-
cağı kördür, e) Yaşlılıkta erkek çocuk bize bakar, f) Erkek
çocuk evine, malına sahip olur ve sülaleyi devam ettirir.
Burada da cinsiyete ilişkin görüşler açıkça sergilenekte-
dir. Kız ve erkek çocuğunun cinsiyet ayrılığına neden olan
bir erkek vermeye çalışalım. Topiler'de matrilineal grupta
çiftin kadın tarafında ikâet etmesi gerekiyor. Topi'ler

billasse kız evlatlarına çok  nen verirler. Erkek çocukları ne  e kayna  ı olmakla birlikte kız çocukları kadar önemli tutulmazlar. Çünkü erkek  ocuk karısının hanesine kız ise kendi hanesinde kalacaktır (1). Bu durumun yerle  imle, aile tipleriyle, ekonomiyle, e  itimle ve menfaatlerle yakından ili  kisi vardır. Aileden ba  lıyarak topluma kadar yayılan erkek çocu  un istenmesi gebe kadın üzerindeki baskısı küçümsenemez. Bu nedenle gelece Çin annesi do  uracak  l çocu  un cinsiyetine inand  ı bir çok inan  larla yüklüdür. Bunlar geleneklerle nesilde nesile aktarılarak devam ettirmektedir.(2)

(1) Bernin Erdent  , Sosyal Münasebetler ve Evlenme Adetleri, Ank.  . Der  Notları, II. S n. (1968-1969), s. 8.

(2) Devlet Ve  is  m k, Türk Halk Bilimi, Ank., T.  y B nk., Yay., 1977, s. 136.

5. 3- Öngörülen Çocuk Sayısı ve Nedenleri

Buradaki amacımız fazla çocuk sahibi olan ailelerin tutumlarını ve düşüncelerini yansıtmaktır. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeydeki değişikliklerin ailelerin görüşleri üzerinde etkili olup olmadığını saptamaktır. Bu nedenle kadın, erkek ve çocuklara "Sizce bir evin kaç çocuğu olmalıdır"? Sorusuna yönelttik. Bu soruya verilen yanıtlar aşağıdaki Tablo. 34'da görülmektedir.

Tablo 34.

K a d ı n l a r						E r k e k l e r					
İstediği Çocuk	Sayı	%	Erkek Çocuk	S.	%	Kız Çocuk	S.	%	Erkek Çocuk	S.	%
1 kız ist.	53	64.63	1 erkek ist.	7	8.54	1 kız ist.	50	63.29	1 erkek ist.	2	2.53
2 " "	25	30.49	2 " "	44	53.65	2 " "	20	25.32	2 " "	21	26.58
3 " "	-	-	3 " "	19	23.17	3 " "	2	2.53	3 " "	32	40.51
4 " "	1	1.22	4 " "	3	3.66	4 " "	1	1.27	4 " "	13	16.46
5 " "	-	-	5 " "	3	3.66	5 " "	-	-	5 " "	3	3.80
6 + " "	-	-	6 + " "	1	1.22	6 + " "	-	-	6 + " "	3	3.80
Hiç kız istemiyenler	3	3.66	Hiç erkek istemiyenler	-	-	Hiç kız istemiyenler	6	7.59	Hiç erkek istemiyenler	-	-
Toplam	82	100	Toplam	82	100	Toplam	79	100	Toplam	79	100

Görüldüğü gibi kadınların % 64.63 ü bir evin bir kız çocuğu olmasını, % 30.49 u iki kız, % 1.22 i dört kız, % 3.66 ı ise hiç kız çocuğu istenmemektedirler. Buna karşın yine kadınların % 8.54 ü bir erkek çocuğu, % 53.65 i iki erkek çocuğu, % 23.17 i ise üç, % 9.76 ı dört, % 3.66 ı beş, % 1.22 ise altı ve daha fazla erkek çocuğu arzulamaktadırlar. Burada kadınların kız erkek ayrımı yaptıklarını rahatlıkla anlaşılmaktadır. Atacak ilave özellikler ve geleneksel değerlerin canlılığı yansıdığı gibi kadınların ekonomik bağımlılığını güçlülüğünü ve kışkırtıcı da kendi yaşantılarına benzer bir yaşantı süreçleri, isteklerine uygun bir evlilik yapmayı amaçladıkları düşünceleriyle çok az kız çocuğu arzulandığı söylenebilir. Oysa kadınların düşünceleri kız ve erkek çocukları tablo da istenilen çocuk sayılarına üzerinde olduklarını saptadık.

Tabloda belirlendiği gibi erkekler ise % 63.29 u bir kız çocuğuna, % 25.32'si iki kızı, % 2.53'ü üç kızı, % 1.27'si dört kız çocuğuna istemektedirler. Buna karşın % 7.59'u ise hiç kız çocuğu istememektedir.

Yine erkeklerin % 2.53'ü bir erkek çocuğu, % 26.58'i iki, % 40.51'i üç, % 22.78'i dört, % 3.30'i beş ve % 3.80'i altı ve daha yukarı erkek çocuğu istemektedir. Görülüyor ki kadın ve erkek arasında görüş bakımından bir yakınlık vardır. Ancak erkekler kadınlara nazaran daha fazla erkek çocuk olmasını tercih etmektedirler. Kadınlarda bir ve iki kızın dışında kız istememelerine karşın, erkek çocuklarının iki, üç ve dört olmasını arzulamaktalar. Kadınlar gibi erkeklerin çocuğu mevcut çocuklarına göre az çocuk istedikleri kolaylıkla söylenebilir. Çünkü bu tercihi yapanların hemen hepsinin çocukları tabloda istediklerinden daha fazladır. Çocuklara bakamayınca, sorunları ile ilgilenmeyince ve yorucu, sıkıntılı yaşama tanık olunca çok çocuğun iyi olmayacağına kanaat getirmiş olabilecekleri düşünülebilir. Ayrıca kız çocuğunun yaşam sorunu düşünülmektedir. Yani kız iyi bir insana mı, kötüye mi düşer, boganır mı, kötü yollara mı düşer-endigesi ve düşüncesi önemli bir etken olsa gerekir. Küyde "Namus kızlar için yüz karesi, ebedi bir leke, erkekler için ise elinin kinasıdır" denilir. Temelde namus kavramı ve ekonomik yetersizlik fazla çocuk ve bilhassa kız çocuğunun istenmesine büyük bir engel olduğu söylenebilir. Erkek çocuğuna karşı olan istek ve tercih ise, erkek baba çocuğunu tüttürecek, soyunu devam ettirecektir (1). Yani baba soyunu devamını esare alan aile sisteminin burada görmekteyiz (2). Burdada temelde ekonomik, sosyal ve kültürel değerler yatmakta olduğu ifade edilebilir.

Kadın ve erkeklerin görüşlerini toplamak ve bu durumun iyi yüzünü daha iyi aydınlatmak açısından "32 ilköğretmen öğrencisine" şu soruyu yönelttik: "Kaç kız ve kardeşinizin olmasını istersiniz?" Bu hususta aldığımız yanıtlar tablo 35'de görülmektedir.

(1) Çeşitli tapas (ancestorship)

(2) Patrilineal sistem.

Tablo. 35

Kaç Kız ve Erkek Kardeşinin Olmasını İstersiniz?

Kız Çocukları						Erkek Çocukları					
De- Kardeş İstiyenl.	S.	%	Erkek Kardeş İstiy.	S.	%	Kız Kardeş İstiy.	S.	%	Erkek Kardeş İstiy.	S.	%
1 kız ist.	4	44.45	1 Erkek. İst	2	22.22	1 kız. İst	5	21.74	1 Erkek. İ.	-	-
2 " "	3	33.33	2 " "	5	55.56	2 " "	7	30.43	2 " "	88	34.78
3 " "	-	-	3 " "	2	22.22	3 " "	2	8.60	3 " "	6	26.09
4 " "	-	-	4 " "	-	-	4 " "	-	-	4 " "	5	21.74
5 + " "	-	-	5 + " "	-	-	5 + " "	-	-	5 + " "	4	17.39
Hiç kız istemem- yenler	2	22.22	Hiç Er- istemem- yenler	-	-	Hiç kız istemem- yenler	9	39.13	Hiç Er- istemem- yenler	-	-
Toplam	9	100	Toplam	9	100	Toplam	23	100	Toplam	23	100

Kız çocukların % 44.45'i bir kız kardeşinin olmasını, % 33.33'ü iki kız kardeşinin olmasını isterken, % 22.22 i de hiç kız kardeş istememektedirler. Yine kız çocukların % 22.22 i bir erkek kardeşi, % 55.56 ı iki, % 22.22 ise üç erkek kardeşi istemektedirler. Erkekler sayı bakımından 23 kişi, kızlar ise 9 kişidir. Vinede açıkça bir fikir verebilmektedir.

Tablo görüldüğü gibi erkek çocukları % 21.74 u bir kız kardeşi, % 30.43 ü iki, % 8.60 da üç kız kardeş istemektedirler. Erkek deneklerin % 34.78 i iki erkek kardeş, % 26.09 u üç, % 21.74 u dört, % 17.39 u da beş ve daha yukarı erkek kardeşi arzulamaktadırlar. Bu tabloda kız ve erkek ayırımı ile daima erkek çocuklar önde tutulmaktadır. Burada geleneksel aile yapısı ve aileler arası ayırımı aile içinde tartışmalar sonucu meydana geldiği sergilenmektedir. Ayrıca çocukların aile içinde fazla olmaları nedeniyle ilgi, sevgi görmedikleri ve normal yeme, içme, giyinme ve rahatça yatma olanakları olmadıkları için tabloda düşüncelerini yansıtmış olabilirler. Aileler arası ayırımın sosyal, ekonomik ve kültürel olduğu da tabloda anlaşılmaktadır.

5. 4- Köylü Açısından Aile Planlaması:

Köylünün aile ve nüfus planlaması hakkında hiçbir bilgisi bulunmamaktadır. Halkın geleneksel değerler, alışkanlıklar ve cinsel bilgisizlik sürüp gitmektedir (Bkz. Tablo 47). Köylünün sözlü ifadelerine göre çocuğu veren Allah'tır. Onun rızkında veren Allah'tır. Çocuklar nasıl olsa büyürler ve herbiri bir iş görecekləri gibi yaşıllıkta da kendilerine faydalı olabilecekleri düşüncesiyle fazla çocuk yapılmaktadır. Yine köylü dinsel etkilere dayanarak "çocuk cennet meyvesidir", "Çocuksuz ev olmaz", "Çocuğu olmayan bedenden mahrumdur", "Çocuğu küçük yaşta ölenlere de teselli mahiyetinde öte dünyada da çocuğun yararı olacağı ve kısmen günahlardan affedileceği" söylenilmektedir. Bir diğer nedende geçimin tarıma dayalı bulunması ve geleneksel geniş ailelerin özelliklerini sürdürebilmesi olsa gerekir.

Ailelerin sahip oldukları çocukların büyüütülmesi, beslenmesi ve eğitilmesi geleneksel kültüre göre yürütülmektedir. Geliri düşük ve arazisi geniş olan ailelerde çocukların genellikle fazla olduğunu saptadık. Bu ailelerin hemen hepsinde okur-yazar bulunmamaktadır. "Genellikle gelir ne kadar düşüğe doğurganlık oranıda o kadar yüksektir" (1). Ailelerdeki doğurganlığının gelirle düşeyi ve gelirlerini tarımla sağlamakla yakından ilgili olduğu söylenebilir.

Rebe kalırmak için İslâm almayı genellikle dini açıdan ve ayıp düşüncesiyle değerlendirilmektedir. Köylüye göre: "Canı veren Allah, canı alanda Allah'tır." Oysa bu hususta İslâm dininde aile planlamasına veya çocuk teşekkülüne engel olmayla ilgili herhangi bir engellemeyici yargı bulunmamaktadır (2).

Köyde bugün çocuk fazlalığının iyi olmaması; şehir kültürü ile temasa geçmiş memur, işçi ve maddi olanakları iyi olan ailelerde bir değişim görülmektedir. Ancak bu durum sevindirici bir durum değildir.

(1) Robert Jensen, "İtalyan Demografisine Giriş", İ. İkt. İkt., 1976, s. 105

(2) Behar Kopalo İm, İslamda Kadın, İkt. 1966, s. 67-68.

çünkü ailelerde eğitim düzeyi oldukça düşüktür.

Anne ve babaların fazla çocuk sahibi olmaya isteyip, istemediklerini saptamak için kendilerine şu soruyu sorduk: "Fazla çocuk yapmamak için tedbir alınmalı mıdır? Bu soruya verilen yanıtlar aşağıdaki tablo 36 da görülmektedir.

Tablo. 36

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Tedbir Almalı	17	20.73	Tedbir Almalı	5	6.33
Tedbir Almak günahdır	46	56.10	Tedbir almak günahdır	47	59.49
Tedbir Almayı Bilmem ve Düşünemedik	18	21.95	Tedbir Almayı Bilmem ve Düşünemedik	21	26.58
Egim Hap Almıyor	1	1.22	Egim hap Alıyorur	6	7.60
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Kadınların % 20.73 ü tedbir almalı, % 56.10 u tedbir olmak günahdır, % 21.95 i tedbir almaya bilmem ve düşünemedik. % 1.22 i de kocam hap almıyor demektedirler. Bu hususta erkeklerin görüşleri de şunlardır: % 6.33 u tedbir almalı, % 59.49 u tedbir almak günahdır. % 26.58 i tedbir almaya bilmem ve düşünemedik. % 7.60 ise egim hap alıyorum demektedirler. Ancak hap almama rağmen egim pek kullanmadı. Erkeklerin bilgisi dahilinde köyde doktor kadının korunmaşunu kadınların menopoza girmesi konusunda belirtmiştik. Hap işe tevsiyesi kadınlardan bir kağı karı-koca ilâcından sonra ağarlayıp doktora götürülünce doktorların tavsiyeleri üzerine kullanmayı öğrenmişlerdir.

Cinsel sorunlar, çocuk doğum ve önlem almak açısından kadın ve erkeklerin eğitim durumları ve bu gündeki bilgileri yeterli değildir. Ancak alışla gelen geleneksel kültürün sonucu durumları, görülen, öğrenilmiş olanlar tatbik edilmektedir. Tablodaki kadınla erkeklerin verdikleri yanıtlar aşağı yukarı aynıdır. Ancak kadınlar tedbir almalı % 20.73 iken, erkekler ise % 6.33 tür.

Kadınlar doğumun saametinini, çocuk büyüme ve bes-
lemeninde güç olduğunu bildikleri veya yaşadıkları için
farklı yanıt verdikleri düşünülmektedir.

Tedbir almak açısından köyde kadın ve erkeklerin
sözlü olarak ifade ettikleri ortak düşünceler şunlardır:
"Tedbir almak günahtır", "Katilliktir", "Cinayettir",
"Can almaktır", "Ayıptır". Ayriyeten rızka veren Allah'tır.
Dünyaya gelecek bir canı yok etmek çok günahtır.

Buna karşın gebe kalmayı engellenek için kadınların
bazıları birtakım ilkel önlemler almaktadırlar. Örneğin,
muayene olmadan hap kullanmak, rahimin içine birtakım
seyler (kibrit kükürdü, cağ, sabun, tavuk tüyü v. s.)
götürmek, ağır kaldırmak, takla atmak gibi.

Doğum kontrolü tarihinde en eski tıbbi kayıtlara
kadar uzanmakla birlikte bu konuya ilişkin teknik ve tutum-
lardaki gelişme yenidir.

M. Ö. 1850 yıllarına ait Petri ve Kahun papirüsle-
rinde, M. Ö. 1550 ye ait Eber papirüslerinde bile timsah
pisliği kullanılması, Vaginaya bal konması ve balınamı ile
mangal kömürü yanan bir eteğin koklanması gibi korunma
öğütlerine rastlanmaktadır. Daha önceleri Çin'liler
gebeliği önlemek için cıva ve kurgun cevherlerini yutul-
masını önermişlerdir. 1193-1230 senelerinde yazılan büyük
Albert'in "Marikâlâde Sırlar yapıtı", öldürülmüş bir kurdun
penisinin kesilip biraz sağıla birlikte kaynatılıp içilmesi
önerilmektedir. Bağdat'lı Razi ise 382 de labana, nar kabu-
ğu, kulak salgısı, fil dışkısı ve sünmüş kireci korunma
çaresi olarak belirtmiştir. Bu hususta Ali İbni Abas, X.
yüzyılda kayatusunu kullanmayı, birkaç yıl sonra İbni Sina'
da çapı kullanmayı önermiştir (1). Görüldüğü gibi, nüfus
planlaması kökü çok gerilere gitmekte ve halk ge-
nitli çareler arayıp bulmuştur. Şefkat'te bugün halâ geçmiğin
halk hekimliği ve geleneksel de-
ğerlerin varlığı ile ya-
masını sürdürmektedirler. Tabloya 36 ya ve yukarıdaki düşünce

(1) Anthony Smith, çev. Osman Önen, Edebiyat, İnsan
Yapısı ve Yaşamı, İst., 1972, s. 91-92

ve tatbikatlara bakınca erkeklerin ve bilhassa kadınların cinsel ilişkiler ve diğer yündeki bilgisizlikleri sergilendiğini söylemek mümkündür.

Tablo 36 ya bakınca geleneksel aile özelliği, ailelerin sosyo-ekonomik yapısı ve ailelerle devlet kuruluğu arasındaki ilişkilerin düzensizliği ve kopukluğu sergilenmektedir.

Aile plânlaması ile Türkiye nüfusunun azalmasını değil; büyük fedakarlıklarla memlekete çocuk yetiştiren kadınların ve memleketin geleceği olan çocukların sağlığı açısından annelerin istemedikleri halde gebe kalmalarının önlenmesi gerekir. Bunun için nüfus plânlaması değil aile planlamasının uygulanması en doğrusu olur. Her aile önce Türk Ulusunun geleceği ve sonrada kendi sosyo-ekonomik imkânlarını ve annenin sağlığını dikkâte alarak aile büyüklüğünü kendi planlamalıdır (1). Gerçekten aileler besliyebileceği, sağlıklı ve istedikleri kadar çocuk sahibi olmaları için gereken önlemleri almasını bilen bir düzeyde olmadıkça nüfus ve aile planlamasından söz etmek mümkün olmazsa gerekir. Ayrıca nüfus ve aile plânlaması ayrı şeyler olabileceği kanısındayız. Nüfus planlamasındansa Aile planlaması demek ve bu yünden ilerlemeler kaydetmek gerekir. Bunun için de Devlet çocukların sağlıklı doğmaları için aileleri uyarmalı, onlara yardımcı olmalı, akraba evliliklerinin sakıncaı olduğunu işlemeli ve doğum hatalarının meydana gelmemesi için özen gösterilmelidir (2).

Aile plânlaması 1963 yılında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı tarafından hazırlanmıştır. Bu yasa ancak 1965 yılında kabul edilebildi. Yasa kabul edildikten sonrada istisrar edilmştir (3). Böylesi bir durumda hizmetin ailelere ulaşması ve dolayısıyla kalkınmanın sağlanması mümkün olmazsa gerekir. Aile plânlaması sadece kalkınma ve ekonomik açıdan değil, aynı zamanda sosyo-kültürel bir süreçtir de.

(1) Necati Kahinçaya, "Atay Bölgesinde Köy ve Yehinde Aile İhtiluluğu ve Çocuk Ölümü", Ank. A. Ü. Z.T. Yay, 1970, s.56

(2) Makale Öğün, "Türkiye'de Zihinsel Retardsiz Çocuklar ve Devlet", Ank., Yenig, Yıl:6, Sayı:6, 1979, s. 5

(3) Bu hususta geniş Bilgi için Bks., Sabahaddin Zafer, "Türkiye'nin Nüfus Hareketleri", Boğ. Ü. Yay. İst, 1973, s.111

-- "Inver Konger, İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İst, 1978, s.425-427. -- Klaus Lechsenberg, "Görke", 1978, s. 100. -- İdo an Kinalıbay, Anne ve Çocuk, İst, 1978, s. 100.

6- AİLE İÇİ İLİŞKİLER

6 - A İ L E İ Ç İ İ L İ Ş K İ L E R

6. 1- Karı - Koca İlişkisi

Geleneksel geniş aile düzeni içinde kadın tamamen ailenin büyüklerine bağımlı ve onlara uymak zorundadır. Kadının çok çalışmasına ve itaatına karşın baba soyuna dayanan geniş aile düzeni, ona kocasıyla eşit bir statü getirememiştir. Alışla gelen geleneksel tutum ve alışkanlıklar sonucu kadın daima ikinci planda kalmıştır. Yine bu tutum ve alışkanlıklar sonucu kadın için "sağı uzun akli kısa", "eksik etek", "elin horur iken erkek iğine karışmaz", ve erkeklere karşın kadınların aklının hiçbir göye ermez" diye söylenilmektedir. Oysa kadının ev içi ve bilhassa ailenin geçimi için her sıkıntı ve zahmetlere katlandığını ve ailelerini yönettiklerini saptadık (Bkz. Resim 5).

Tarım dışında iş alanlarının bulunmasından sonra geniş aileler parçalanarak çekirdeklenmektedir. Maddi olanakları iyi olan ve şehir kültürü ile sık sık temaskar sonucu çekirdek ailelerdeki karı-koca ilişkilerinde bir değişim görülmektedir. Bu değişim, kadının kocası, çocukları ile ilişkilerinde daha bağımsızca ve rahatça hareket edilmesinde ve kısmende giyinmede oldu'nu söylenebilir. Buna rağmen ilişkilerde yinede geleneksel geniş aile özellikleri görülmektedir. Bunun geleneksel aile düzeni, kalaktan dayana dinsel bilgelinin, batıl itikat ve muvafelerin etkisi, erkeklerin ve bilhassa kadınların eğitim düzeyinin düşüklüğü, yetiştirme ve beslenme alışkanlıkları, ekonomik yapı ve ailelerin yenilipleri çok geride ve bilincinde olmayarak izlenmeleri sonucu karı-koca ilişkilerinde fazla bir değişim görülmektedir.

Ekiden bugüne kadar kadınlar politik bakımdan da kocalarına bağımlı ve kocasıyla aynı hareket etmektedirler.

Kendi bağlarına hareket edememektedirler. Zaten bu yüzden bilgileride müsait değildir. Bu hususta geniş ve çokirdek aileler arasında bir farklılığın olmadığını da saptadık.

İlişkilerin iç yüzünü belirlemek için karı-koca ilişkilerinde enbagta gelen karşılıklı hitap şekillerini saptadık. Bunun içinde kadın ve erkek deneklere "Siz karınıza, Siz kocanıza nasıl sesleniyorsunuz"? sorusunu yönelttik. Alınan yanıtlar tablo 37'de görülmektedir.

Tablo. 37

Karı-Kocanın Karşılıklı Hitap (sesleniş) Şekilleri

Kadının kocasına seslenişi			Erkeğin karısına seslenişi		
	Sayı	%		Sayı	%
İsmen	43	52.44	İsmen	37	46.83
Ağa	2	2.44	Bey, kız 1	18	22.78
İsmi yanlış söyleme İbo (İbrahim), Memo (Mehmet)	28	34.14	İsmi yanlış söyleme Fatı (Fatma), Güli (Güllü)	20	25.32
İsim söylememek	4	4.88	Hanım	1	1.27
Tomo	1	1.22	Bey kızı	1	1.27
Çocukların Babası	1	1.22	Çocukların Anası	1	1.27
Merif	3	3.66	Çocukların ismi ile çağırmak	1	1.27
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Tabloya bakınca karı-koca arasındaki ilişkilerin iç yüzü görülmekte olduğu söylenebilir. Hitap veya seslenişler kişilerin tutum ve yetiştirme tarzları ile o toplumdaki kültürünü, alışkanlıklarını, ilişkilerini, sosyo-ekonomik düzeylerinin iç yüzünü yansıttıkları görülmektedir.

Tabloya bakınca kadınların yarısından (% 52.44) biraz fazlası kocalarını ismen çağırılmaktadır. Diğerleri ise değişik biçimlerde kocalarına seslenmektedirler. Erkekler ise ancak % 46.83 ü hanımlarına ismen, geriye kalanlar yanlış isim söyleyerek (% 25.32), Bey, kız (%22.78) diye çağırılmaktadır. Bir kısmıda hanım, bey kızı, çocukla-

rin anesi ve çocukların ismi ile seslenilmektedir. Bunlarda ayrı ayrı olarak % 1.27 oranındadırlar.

İsmen hitaplar sevgi, saygı, anlayış ve o toplumun dini anlayışını ve bilgi seviyesinde belirler kanındayız. Ayriyeten bu hitapların çoğu da erkekler tarafında alaylı ve küçültücü bir biçimde olmaktadır. Bazılarıda değer verme ve sevgisini belirtmek düşüncesiyle değişik seslenmeler kullanılmaktadır. Yeni evliler çoğu utandığından ve aile büyüklerine ve çevresine saygılı olduklarını göstermek için birbirlerine ismen dahi seslenmemektedirler. Köyde kadının isminin dile alınması ayıp ve çok kötü olarak değerlendirilmektedir.

"Hal Köyü"nde de eski terbiye dolayısıyla zevceler kocalarını adları ile çağırmazlar" (1). Bu da Cefkat'te ki tesbitlerimizi destekler durumdadır.

Köyde çekirdek ailelerde ve bilhassa geniş ailelerde karı-koca birbirinin ismini rahatça ve isteyerek söyliyememektedirler. Çünkü bu seslenişler ailede, akrabalar arasında ve çevrede ayıplamakta ve yanlış yorumlara neden olmaktadır. Kişileri yücelterek ve ismen doğru seslenişlerin İslamiyet'te günah olduğu köylüce söylenmesine karşın, yine de ismen çağrılmalar normal bir durumda değildir. Bu yanlış alışkanlıklar, tesanütü zavıflatarak ve ilişkileri olumsuz yönden etkilemektedir. Örneğin, bir babanın oğluna seslenişine tanık olduk. Baba oğluna olan kade (Kadir) gelde, annene yardımcı ol ! oğlu ise ismin yok mu? diyecek üslapta gelip yardım etmem çekilinde yanıt verdi. Bu tür hitaplara çok tanık olduk.

Karı-koca ilişkilerinin önemli bir yanı da çocuklarının yanında cöroyan eden ilişkilerdir. Bu bakımdan aile reisi erkeklerle "Çocuklarınızın yanında karınızla münakağa ve kavga ediyormusunuz?" sorusuna karşılık aldığımız yanıtlar tablo 33 de görülmektedir.

(1) Horman Erdentuğ, Hal Köyünün Etnolojik Tetkiki, Ank., A. T. İ. Enk. Yay. 1975, s. 47.

- Horman Erdentuğ, Ankara Hal: Toplumlarında Etnik ve Antropolojik An., Ank., A. T. İ. Enk. Yay. 1972, s. 31

Tablo 38.

Aile Reisleri	Sayı	%
Münakaga ve Küfür yaparım	10	12.82
Döverim, Küfredirim, kızar ve Münakaga ederim	66	84.62
Hiçbirgey söylemem Beddua ederim	2	2.56
T o p l a m	78	100

Görüldüğü gibi karı-koca çocuklarının yanında münakaga ve kavga etmektedirler. Aile reislerinin % 84.62 i eğine küfretmekte, münakaga etmekte, kızmakta ve dövmekte olduklarını göstermektedirler. % 12.82 i de münakaga ve küfür yaparım söylemektedirler. Aslında bunlarında içinde eğini döven olduğu kanısındayız. Ancak, evlerinin sırrını ifşa etmemek ve kendisinin hatalı veya cahil olduğunu ima etmemek için eğini dövdüklerini gizlemektedirler.

İki ailenin çocukları olmadıklarından tabloya dahil edilmemişlerdir.

Aile reislerinde hiçbirgey söylemem beddua ederim diyenler ancak % 2.56 dir. Burda dinin etkisi ve erkeklerin eşlerine nazaran güzellik ve fiziki yönden eksik olması ve kadınların eğin için çok çalışmaları ve evcil olmalarına bağlamak mümkündür.

Kadının ekonomik yönden kocasına bağımlı olması, boğarına ve namus nefesine ve baba evine kaçıp gitmenin iyi olmadığı düşüncesi kadını kocasına karşı bağı ve itaatkar duruma getirildiği kanısındayız.

Köyde karı-kocanın münakaga ve kavgalarına dört yas kaldırımına sürece bizzat tanık olduk. Bu tür vahşet davranışların eskiden daha sık olduğu yağlılarca ifade edilmektedir. Bugünde bu durum varlığını sürdürmektedir. Karı-koca münakaga ve kavgalarının çoğu maddi olanaksızlıklar içinde olan çokirdek ve bilhassa geniş ailelerde kayıtlı olduğunu gördük. Bugün maddi olanakları

yerinde olan çekirdek ailelerde karı-koca ilişkilerinde daha rahat ve uyumlu bir durumun olduğunu müşahade ettik. Bunun da nedenini tarım dışında geçim alanlarının bulunmasına, şehir kültürü ile temasta bulunmaya ve şehirde bulunanların zaman zaman köye gelip örnek olmalarına bağlamak mümkündür. Dayak, küfretmek ve kadının da kocasına karşı inatlaşması, küsmesi ve susgun durması adeta terhiye edici bir çare ve rahatlatıcı bir çözüm yolu olarak görülmekte ve tatbik edilmektedir. Burda geleneksel değer ve alışkanlıklarla birlikte eğitim durumunun eksikliği de söylenebilir. Gerçekten zaman zaman karı-koca arasında sürüşmeler çıkmaktadır. Kadın eğine konuşarak karşı koyarsa erkek varlık ve prestijini sağlaması ve etrafındakilerce kılıbik olmadığını, erkek olduğunu kanıtlanması bakımından döver (1). Karı-koca herhangi bir konuda münakaşa ederlerse veya etrafı onu tahrik ederse sonuç mutlaka küfür ve dayakla notalanır. Bir erkeğe en büyük hakaret "Sende erkek misin karına bile sahip olamıyorsun" sözüdür. Köyde bu söz nedeniyle hanımını kıyasıya döven iki örnek saptadık. Biri sopayla sokak ortasında eğini döverken, diğeri de eğini aldığı gibi su arkının içine atıyor. Karı-koca ilişkilerinin düzensizliği ve kavgalar bakımından çok sebepler söylenebilir. Bu sebepleri karı-kocanın kendi ifadelerinde arıyalım. Bu durumu saptamak için kadınlara "kocanız en çok hangi sebepler için size kızıyor, küfrediyor ve dövüyor". Erkeklerde de "karınıza en çok hangi sebepler için kızıp, küfredip ve dövüyorsunuz"? sorusuna yönelttik. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 39 da yansımaktadır.

(1) Bu hususta Hın., -- Niyazi Berkes, Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma, D. T. C. Fak. İktisadi İht. Fak., Ank., 1942, s.123.

Tablo. 39

K a d ı n l a r	E r k e k l e r
1- Konşulara giderde geç gelince, iş yapmayınca ve yatağına girmeyince	Karım inatçı, süzümü dinlemeyince, itirazcı, kavgaı olduğu için
2- Hiç kızdırmam ne derse yaparım	İş yüzünden, hatası olunca, birde itiraz ediyor
3- İnatlık yaparsam, yatağına girmeyince, yüzümü gözümü açınca, iş için	Çocuk yüzünden, kaynanam annem yüzünden çok sarf-yat yapınca, süzüm itiraz ederse
4- İçki içtiği zaman, kızdığımda, küstüğümde ve babam evine kaçınca	Çocukları kışkırtıp, kargına çıkartıyor.
5- İş teklifi yaparsam, yorulursa, kendisine karşılık verirken, yatağına girmezsem	Yokluktan
6- Kaynana, karınbaba, çocuk, iş için ve yatağına girmezsem, beşdua edersen	Sevgisizlikten, dünya işi için
7- İnatlık edersen, konşularla geçinmezsem, kapalı giyinmeyince, çok konuştursam ve nazaz kılmasam	İş ve cinsel yünden eksiktir.
8- Yaptığı işlere, aldığı eşyalara beşlenmesem, birşey bitince süvlersem	İçki kanamam yüzünden
9- Ceplerinden para alırsam ve habersiz bir yere gidersem	Kısacasıyla ayrı olduğundan

Tablo 43 de görüldüğü üzere karı-koca ilişkilerini oluşturan kültürel şartlarına ve sosyo-ekonomik durumuna dayandığı açıkça belirlanmaktadır. Ayrıca deneklerin ifadelerine göre cinsel etkilere, oğ sevgide veya evliliklerinin gençlerin arzularına uygun olmadıkları ve dinsel etkiler olduğunda anlamlı aktar. Denekler dürtülerinin ve ilişkilerin düzensizliğini yukarıdaki konulara bağlı oldukları da açıkça sergilenmektedirler.

Şefkat'te eşlerin münakaga ve kavgalarından sonra aralarındaki ilişkilerin nasıl devam ettiğini belirlemek için de aile reislerine "Münakaga ve kavgadan sonra eşinizle aranızdaki ilişkiler nasıl devam ediyor"? sorusunu sorduk. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 40 de görülmektedir.

Tablo. 40

Er k e k l e r e	Sayı	%
Küsüyoruz, sonra eşim Benimle Konuşuyor	59	74.68
Ben Eşimle Konuşurum	13	16.46
Suçlu isem ben eşimle konuşurum	7	8.86
T o p l a m	79	100

Karı-koca ilişkilerinin dengesizliği ve bozukluğu bu tabloda da sergilenmektedir. Çünkü erkeklerin % 74.68 i küsüyoruz, sonra eşim benimle konuşur diye erkeklik büyüklüğünü, egemenliğini ve cinsler arası farklılığı yansıtmaktadırlar. Buna karşılık ben eşimle konuşurum diye belirtenler % 16.46 oranındadır. Bunlarda genellikle yaşlılardır. Bunlarda da İslamiyet'te küsülü, dargın kalmak günahdır düşüncesinin etkili olabileceği düşüncesindeyiz. Ayrıca hakarete uğrayan kadındır. Çileyi, her türlü zahmeti çeken kadındır. Böylece kadınlara acıma hissi de etkili olabilir.

% 8.86 sı da ben suçlu olursam eşimle konuşurum söylemektedirler. Burda erkek suçlu olunca ancak konuşmaktadır. Tabloda erkeklerin göçanlığı şu hususları yansıtmaya çalıştıkları kanısındayız: "Ben erkeğim, ben ne diye kadınla konuşayım, kadın benimle konuşur, ben kılı-bakayım, ben aile reisi ve erkeğin, kadın bana hülmedemez" gibi yanlış kanaatler sakındır.

Karı-koca küsmeleri veya dargınlıkların en az birgün en çok bir ay sürdüğünü sorarak saptadık.

Karı-koca aile içinde ve birbirlerine karşı olan rollerini iyice bilmedikleri ve oynayamadıkları için bu tür geleneksel ilişkilerin sürüp gittiği söylenebilir. Kadınlar kadınlık rolünü oynayınca veya öğrenince erkeğe etkili olabildiğine ilişkin örnekleri köyde rahatlıkla görmek mümkündür.

Egler çoğu kez ilişkilerinin düzensizliğinde çocukları da birbirine karşı kullanmaktadırlar. Bu nedenle hoş olmayan alışkanlıklar daha küçük yaşta verilmektedir. Cinsler arası ayırım ve bilhassa erkeğin üstünlüğü kültürel ve sosyal yapımızdan kaynaklandığı söylenebilir.

"Bütün kurumlarımız, geleneksel kurallarımız, kanunlarımız, törelerimiz erkeğin imtiyazlı durumunu göstermektedir. Bu hal çocuklara karşı davranışlarda bile kendini belli etmektedir. Onların körpe ruhları üzerinde büyük etkiler yapmaktadır" (1). Bu husus yukarıdaki tesbitlerimizi doğrular niteliktedir.

Anne babaların evlilik hayatındaki ilişkileriyle ilgili düzenliliği çocuk taklit etmek suretiyle gelişir. Sınırlı anne, babanın çocuğun sınırlı olması çocuğun dengeli olarak gelişmesini sağlayan önemli bir husustur (2). Görülüyor ki anne baba ilişkilerinin düzenliliği ve düzensizliği çok önemlidir. Şefkat'te de anne ve baba arasında cereyan eden her davranış çocuklara yansımaktadır. Aileler arasında, çocuklar ve memba-ı olan karı-koca arasında küfürler çok kullanılmaktadır. Bu durumu saptamak için ailenin bir parçası olan kadınları da ele alarak erkeklerle kıyaslamak amacıyla aile reislerinin eşlerine küfrettiklerini tablo 41 de belirlemeye çalıştık.

(1) Alfred Adler, çev., Sabiha Üsgü, Nalis Üsgü, İnsanı Tanımak, İst., 1966, s. 83.

(2) André Vallée, çev., Mehmet Toprak, Anne Babanın Etkisi, Ant., 1963, s. 19.

Tablo. 41

Kocanız size küfrediyor mu?, Karınıza küfrediyormusunuz?

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Eğim küfrediyor	61	74.39	Eğime küfredi- yorum	65	82.28
Eğim küfretmez	17	20.73	Eğime küfretmem	9	11.39
Eğim Beddua eder	4	4.88	Eğime Beddua Ede- rim	5	6.33
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Kadınların % 74.39 u küfrediyor derken, buna karşılık erkekler ise % 82.28 i eğime küfrediyorum diye belirtmektedirler. Kadınların % 20.73 ü eğim küfretmez. Her ne kadar bunlar eğim küfretmez diyorlarsada gerçeği yansıtmıyorlar. Çünkü bu kadınlar eglerini kötülemek ve evinin sırnı yaymak istememektedirler. Ancak içlerinde küfretmiyende olabilir. Kadınların % 4.88 i, erkeklerin ise % 6.33 ü eğime beddua ederim. Bunlar içinde de yanlışya düşen vardır. Çünkü erkeklerden ikisinin eglerine, abla-larına ve çocuklarına küfrettiklerine tanık olduk. Görü-lüyor ki bir kısmı gerçeği yansıtmamaktadır.

Köyde maddi ve manevi alanda bir değişim göze çarpmasına karşın aile içi ve aileler arası ilişkilerde hala geleneksellik ve iç açıcı olmayan davranışlar eski canlılığı ile sürüp gitmektedir. Aileler ilişkiler ba-kımından gelişimlerin gerisinde kalmaktadır. Öğburn bu hususta şöyle söyler: "teknolojik gelişmenin örneğin buhar makinasından, otomobile kadar "maddi kültür" öğelerinin aile yapısını nasıl etkilediğini incelemiş aile içi ilişkilerdeki değişikliklerin ise teknolojik gelişimi bir göçkme ile izlediğini göstermiştir" (1). Öğburn'un bu tespiti yukarıdaki aile içi ilişkileri hakkındaki araştırmalarımıza destekler durumda olduğunu belirtabiliriz.

(1) Serin Timur, a. s. c., s. 9.

Şefkat'te karı-koca arasında rahatça konuşulup, konuşulmadığını da saptayabilmek ve ilişkileri bu açıdan da anlayabilmek için, kadınlara "Hergeyi ve her konuyu kocanızla rahatça ve isteyerek konuşabiliyor musunuz?" sorusunu sorduk. Bu soruya karşılık verilen yanıtlar tablo 42 de gösterilmektedir.

Tablo 42

K a d ı n l a r	Sayı	%
Konuşuruz	32	39.02
Konuşmayız	43	52.44
Bazı şeyleri konuşuruz	7	8.54
T o p l a m	82	100

Tabloda anlaşılabileceği üzere hergeyi rahatça konuşuyoruz diyenler % 39.02, bazı şeyleri konuşuruz diyenler % 8.54 iken, konuşmayız söyleyenler ise % 52.44 oranındadır. Kadınların yarısından fazlası eşiyle her konuda serbestçe, sohbet ederek konuşmamakta olduğu görülmektedir. Konuşuyoruz diyenler % 39.02 genellikle çekirdek aile durumunda, yaşları ilerlemiş ve şehir kültürü ile temasa geçmiş, maddi olanakları yerinde ve uyum içinde olan ailelerde rastlanılmaktadır. Cinsel konularda günah, ayıp, saygısızlık ve yanlış anlaşılımlar sebebiyle hiç konuşulmadığını deneklerin sözlü ifadelerinde saptadık. Malız olan ve güzelliği olan kadın ve akrabaları çok yakında olan kadınlar daha serbestçe davranmaktadırlar. Çoğu kez kadın, erkek arasında kaç göç vardır. Kadın bazı şeylerde tecrit edilmektedir. Örneğin kadın erkek ve karı-kocalar köyde serbestçe konuşamamaktadırlar. Günlük hayatta karı-koca arasında dahi resmi bir ilişki vardır.

Antropolog Margaret Mead'a göre kadın ve erkek farklarının en büyük bir kısmı, cinsiyete değil, kültürel şartlanmaya (enkültürasyona) ve kültürel öğretilerle olmaktadır (1). Gerçekten de yeni kuşaklar eski kuşaklardan

(1) Benkart Müvenç, a. g. e., 1974, s. 259.

intikal eden kültürel birikimlerle davranış kazanılmakta ve ilişkilerde buna göre yürünmektedir.

Karı-koca ilişkilerinden önemli bir hususta herhangi bir iş yapmada hangisinin daha çok sözünün geçerli olmasıdır. Bu konuda kadın ve erkeklere "Ev egypti, giyecek içecek alınarsa, komşulara herhangi birşey verilecekse ve bir komşuyagidilecekse hanginizin sözü ile olmaktadır. Veya hanginizin sözü geçerlidir?" Sorulun soruya verilen yanıtlar tablo 43 te ortaya konulmaktadır:

Tablo 43

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Benim sözüm	27	32.92	Benim sözüm	68	86.08
Kocaman sözü	45	54.89	Karımın sözü	4	5.06
Herikimizin sözü	10	12.19	Herikimizin sözü	7	8.86
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Bu tablodada geniş aile yani patriarchal aile zihniyeti ve erkek egemenliği görülmektedir. İlişkilerde anlayış ve ortak hareket yerine geleneksellik yansımaktadır. Erkeklerin % 86.08 i benim sözüm, % 5.06 ı karımın sözü, % 8.86 ı ise herikimizin sözü geçerlidir. Burada iki erkek karısının malı ile geçindiğinden, diğerleri de şehir kültürü ile temasa geçenlerin etkisiyle ve kendilerini iyi gösterme nedeniyle herikimizin sözü diye ifade ettikleri kanaatindeyiz? Ayrıca yağlı erkek ve kadınlardan bazılarıda aynı görüşleri sürmektedirler. Kadınların egine nasaran fiziki yönden güzel olmaları da önemli bir etken olacağına belirtmek gerekir.

Kadınların % 32.92 si benim sözüm, % 54.89 u kocaman sözü, % 12.19 u ise herikimizin sözü geçerlidir. Kadınların ifadeleriyle erkeklerin ifadelerinden ayrıcalıklar olmasına karşın, kadınların % 54.89 u kocaman sözü, erkeklerin % 86.08 i benim sözüm diyebilmesi bugün ailede ilişkilerin düzensiz olduğunu, bir iş yapmada birlikte karar verilmediği ve tek taraflı hareket edildiği açıkça belirlenmektedir. Bunun temelinde sosyo-ekonomik, cinsel kısıtlan-

lık ve geleneksel aile özelliklerinin bulunması söylenebilir.

Araştırma süresince erkeklerin eşlerine kızarak bazen, küfrederek benim haberim olmadan bir işi yapma?, bir işe karışma? dememiş miydım şeklindeki ifadelere bizzat tanık olduk. Ayrıca erkekler eşlerinin kendilerinden habersiz karar vermelerini genellikle istememektedirler.

Karı-koca ilişkilerini daha iyi belirlemek ve bazı sorunları meydana getiren cinsel ilişkilerinde araştırılması gerekirdi. Bu nedenle kırk (40) kadın üzerinde yapılan gayet güç bir araştırmadan sonra tatminkar sayılabilecek bilgiler saptadık. Bilgileri septamanızla ilgili yorum araştırmanın yöntem ve mülakatları uygulama kısmında belirtilmiştir.

6. 2- Karı - Koca ve Cinsel İlişkiler

Cinsel ilişkilerle ilgili Açıklamalar Tablo 44'de yansımaktadır.

Tablo 44 Yaş Gruplarına Göre Kadınların Cinsel Eğilimleri

Kadınların Yaş Grubu	Kadın sayısı	Anne, Babanın aynı odada yatıp yatm.		Cinsel İsteğin kimden geldiği			Cinsel Tatmin (orgasm)		Cinsel Birleşme (Haftada)			
		Yat	Yatm.	Kocad.	Ben-den	Ortak	Biliyorum	Bilmiyorum	Bir iki	Üç dört	Beş Altı	Hiç
20-24	5	4	-	4	-	1	1	4	1	-	4	-
25-29	5	5	-	5	-	-	2	3	-	1	4	-
30-34	6	6	-	6	-	-	3	3	-	2	4	-
35-39	7	7	-	6	1	-	3	4	-	5	2	-
40-44	5	4	1	5	-	-	2	3	2	3	-	-
45-49	3	3	-	2	1	-	1	2	3	-	-	-
50-54	3	3	-	1	2	-	2	1	2	1	-	-
55- +	6	4	2	5	1	-	1	5	4	-	-	2
Toplam	40	40		40			40		40			

Tabloda görüldüğü şekilde 40 kadından 37'si yani % 92.5 i kocası ve çocukları ile bir arada yaşamaktadırlar. Yine 40

kadından 3 ü (% 7.5) eşiyle çocuklarından ayrı bir odada yattıklarını belirtmektedirler. 40 kadında 34 ü (% 85) cinsel isteğin kocasından, 6 kadında (%15) cinsel isteğin kendilerinden geldiğini ifade etmektedirler.

Cinsel tatmin olmayı bilen 15 kadın (% 37,5), cinsel tatmin olmayı bilmiyenler ise 25 kadındır (% 62.5)

"20-24 yaş" grubundaki kadınlar sık sık yıkanıyoruz. Cinsel birleşme kocalarının istekleri oldukları zaman yıkanırız. Yıkanmayı istemediklerinde hakarete maruz kaldıkları, küstükleri ve hatta dövüldüklerini açıklamaktadırlar. Ayriyeten konut durumu müsait olmadığından bir arada yattığımız için utanarak, çekinerek yıkanıyoruz. Cinsel isteğin ortak olduğunu ancak bir kadın söylemektedir.

"30-34 yaş" grubundakiler, kocamızın isteği yerine gelmezse küsüyorlar, bizi dövüyorlar. Bu yaş grubunda bir kadın eşim iş dolayısıyla pek evde kalmıyor, yoksa cinsel ilişkilerimiz çok sık olur. Bir kadın ben kocamı seviyorum, o beni sevmiyor ve gözü hep dışardadır diye söylemektedir. Yine bu yaş grubundakiler cinsel birleşme isteği kocamızıdan gelir. Bir kadın kocamı hiç sevmeyin. Çocuklarım için herşeye katlanıyorum. Cinsel birleşme teklifi kocamdan gelir. Keyfi içinde hem beni döver, hem de bana küfrederek.

"35-39 yaş" grubundakilerden bir kadın ilk yıllarda kocamla aramızda anlaşmazlıklar oldu. Dayım oğlu olduğu için bağlarımız kopmadı. Zaten evliliğimizde büyüklerimizin istekleriyle oldu. Kocamın gözü hep dışardadır.

Bu yaş grubundaki kadınlardan yalnız bir tanesi cinsel istek benden gelir demektedir. Diğerleri ise cinsel arzusunun kocalarından geldiğini belirtmektedirler. İstek benden geliyor diyende bu orgasm olmayı kızken öğrendiğini ve ayriyeten insan cinsel yünden tatmin olmazsa çocuğu olmadığını ifade etmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi cinsel tatmin (orgasm) daha çok 25 ile 44 yaşları arasında olmaktadır. Bunun da sebebini

kocalarının gehir kültürü ile temasa geçmesi, okur-yazar olmaları ve cinsel yönde eğlerine kıyasen daha özgürce konuşup, sohbet etmeye ve sinemaya getmelerine bağlanabilir.

Tablodaki diğer yaş gruplarında cinsel tatmin ol-mada bir farklılık olmasına karşın diğer hususlarda hemen hemen aynıdır. 55 yaşında ve bu yaştan yukarı olanların ifadeleri yansıtmaktadır. Cinsel birleşmelerin fazlalığını her yaştaki kadınlar belirtmektedirler. Ancak yaşları ilerlemişlerde çok azı cinsel organını bilmektedir. 55 yaşından yukarı olan kadınlar gençliklerinde cinsel birleşmelerin sık ve kocalarının isteklerine göre olduğu belirtilmektedir. Hatta bunlardan bir iki kadının cinsel birleşmeden usandıklarını da saptadık. Kadınlardan biri eşimi hiç sevmiyorum. Çünkü küçük yaşta eylendim. Ay-rıca isteğime göre sevdiğimi alamadım. İstek eğinden gelir. İsteğim olmayınca kocam beni döver, küfreder ve argo kelimeler kullanır. Ayrıca bir iki kadında yaşlı olmaları nedeniyle birleşemediklerini belirtmektedirler. Orta yaştaki kadınların bazılarında cinsel isteğin kendi-lerinden geldiği görülmektedir. Tabloda yansıyan önemli bir husus karı-kocanın cinsel ilişkilerde bir anlaşma ve anlayış içinde olmadıklarıdır. Hâlâ geleneksel değerler ve alışkanlıklar seyrini devam ettirmektedir. Bu husus-ta tablo 43, 44 te karı-koca ilişkilerinin nasıl cereyan ettiği sergilenmektedir.

Cinsel ilişkilerin sadece erkeklerin arzuları doğrultusunda olması ve sık sık cinsel ilişkiler sonucu erkeklerin erken yıpranmasına bir neden olarak gösterile-bilir. Cinsel uyumsuzluk ve bilgisizlik anlaşmazlıklar, sürtüşmeleri ve daha başka sorunlar meydana getirdiği ka-sındayız. Cinsel birleşmede uyumsuzluk, istiyerek evlenme-mek, bilgisizlik, ekonomik durum, konut sorunu ve kadın erkek ayırımı ve cinsel etkiler olsa gerekir. Ayrıca, küçük yaşta erkek çocuğu kız çocuğu ilişkilerini sınır-lama, yanlış empoze ve terbiye şekli ile baba kız ilişki-lerindeki sert, toleransız ve ilgisiz durumlarında etkilere ulaşabilir.

Baba kız ilişkilerindeki düzensizliğin sonucunu Landers, şöyle açıklamaktadır: "Kız çocuklarının babalarıyla olumlu ilişki kuramamaları, babalarını korku veren, sert, hâsin cezalandırıcı bir varlık olarak görmeleri bütün erkeklerin babalarına benzedikleri kanısını yaratarak, yerleştirmektedir. Bu duygularla büyüyen genç kızda, eşi bile olsa, bir erkeğe karşı kendisini koruması gerektiği duygusu gelişmekte, kendisinden hiçbir şey vermemekte direten bir kişilik yapısı oluşturmaktadır" (1). Bu durum Şefkat'te ki baba kız ve karı-koca arasındaki cinsel ilişkileri destekler doğrultudadır. Kız ailesinde ve çevresinde gördükleri ile ancak hareket edebilir. Bu koşullar altında karı-koca ilişkileride buna göre oluşur.

Şefkat'te cinsel ilişkilerle ilgili bilgileri araştıracının eşi dolaylı sohbetlerle elde ettikleri verilerin değerlendirilmesi ve araştıracının bazı erkeklerden sözlü olarak alınan ifadelerine dayanmaktadır. Tablo 44 da ki bilgiler tablo 39 ki kadınların kocamın yatağına girmeyince dayak yerim, Ayrıca cinsel istekte, zevk ve istek erkeğindir ifadelerini doğrulanmaktadır.

Şefkat'te cinsel yönde bilgisizlik, yanlış alışkanlıklar, eş seçme ve erken evlilik sonucu meydana gelen iki örnek vermeye çalışalım.

(2)

1. Örnek: "Bir kadın yaş bakımından benden büyük olan kocamla ilk evlendiğinde hiçbir şey bilmiyordum. Evlilik, gelin olmak hoşuma gidiyordu. Düğününün yapılması ve ata binerek gelin olmaya özeniyordum. Ancak ben evliliği sanki gezmeye veya misafirlığe gitmek şeklinde düşünmekteydim Şefkat'te gelin götürüldüğünde gerdek gecesinde kocam bana yaklaşmak istedi. Ben çok korktum ve utandım. Kocama terbiyesiz, utanmaz diyerek kendime yaklaştırmadım. Kocamda baskıyla, zorla beni almak istiyordu. Bende bağırıp, çağırarak, hakaret ederek cinsel birleşmeyi

(1) Mithüvvet Bilan, a. g. e., s. 83.

(2) Örnek birdeki kadın 65 yaşındadır.

istemiyordum. O esnada kapı arkasında sağdıç kocama seslenerek olan egek, aptal kızı zorlama, iyilikle, yalvararak gönlünü yaparak hareket etmesini telkin etti. Ondan sonra kocam bana yalvardı. "Ayıptır, el alem içinde beni rezil etme demesine rağmen yinede kendime yaklaştırmadım. Bundan sonra sağdıç kapı arkasında bana kızarak bağırdı. Bu esnada utancımдан gşırdım. Ondan sonra kocam gerdeğe girdi.

2. Örnek: "Bir kadın (1) ilk evliliğinde kocamı sevmesdim. Onun içinde beraber yatmak içinden gelmezdi. Cinsel ilişkide de tatmin olmayı bilmezdim ve zevkte almazdım. Sadece kocam tatmin olurdu. Cinsel ilişkiden sonra kocama arkama döner ve yatarım. İsteğimle evliliğim olmadığı gibi yaşımda küçüktü. Evliliğim isteğimle veya sevdiğim biriyle evlenseydim ve yaşımda normal olsaydı eğimle beraber yatmayı isterdim.

İnsanlar ve ailelerdeki fertler arası ilişkiler düzenli ve düzensizliği birtakım sebeplere bağlı bulunmaktadır. Bunların sebeplerini denekler tablolarında görüldüğü gibi çok güzel sergilemektedirler. Karı-koca ilişkilerin bağında cinsel uyumun ve cinsel yönde bilgi sahibi olmanın başta geleceği söylenebilir.

Köyde geleneksel değerler, ekonomik yapı gereği ve bilhassa eğitim düzeyinin düşüklüğü sonucu boş zamanlarda dahi karı koca bir arada olmaları olanaksızdır. Bir erkeğin evinde egi ve çocukları ile oturup zaman geçirmesi hiç boş kargılanmaz ve kılıbıklıkla suçlanır. Ayrıca, karı-koca bir arada kalınca münakağa ve kavgalar olmaktadır. Erkekler iş gücün dışında zamanlarını Baskil'de kahvelerde oturarak, oyun oynamakla geçirirler. Kadınlar kadınlarla, erkeklerde erkeklerle daima sohbet ederler. Kışın ancak ağılı karı-kocalar kargılıklı olarak birbirlerini ziyaret ederek zaman geçirirler.

(1) Örnek ikiddeki kadın ise 69 yaşındadır.

Kızla erkek çocuğun, kadınla erkeğin bir arada görünmeleri Köylüce, "benzinle atevin bir arada olması şeklide düşünölmektedir." Yaşıtl olmayan ve aynı cinste olmayanlar arasında cinsel konular kattiyen konugulmaz. Bu konuda utanma, ayıp ve dinsel etki ön planda tutulmaktadır.

"Cinsel yaşamın sonu cinsel ilişkiyle biten duygusal yönünü bireyin, özgür, sağlıklı, dengeli ve korkusuz olması tek tümceyle, tüm toplumun ekonomik, kültürel kalkınmasıyla yakından ilgilidir. Bu ilişkinin sağlıklı olması için gerekli eğitim ise evde, okulda, çevrede özgün ve yaygın olarak ele alınıp aktarılabilir" (1). Kari-kocanın istenilen düzeyde sağlıklı ilişki kurabilmesinin temel koşulu eşlerin genellikle karşılıklı istekle evlenmeleri, eşlerin cinsel ilişkiler hakkındaki bilgileri, anlayış ve maddi olanakların yerinde olması ile ancak mümkün olabilir.

(1) Ürcan Könel, a. g. e., s. 61.

6.3- Anne İle Çocuk İlişkileri

Şefkat'te evliliğin önemli unsurlarından biride çocuk sahibi olmaktır. Ailenin temeli çocuk olarak kabul edilmektedir. Ailede anne ancak yerini bilhassa bir erkek çocuğa do mak suretiyle sağlamlaştırmaktadır. Ataerkil aile özelliği ve alışlagelen kültürel ve sosyal şartlanma nedeniyle kız ve erkek çocuğu arasında ayırım yapılmaktadır. Aile ve aile büyüklerine bakacak, çalışacak ve güvence verecek erkek çocuğu kabul edilmektedir. Anneler bu durum karşısında erkek çocuklarının olmasını çok arzulamaktadırlar. Ancak kız çocuğu oluncada onun her yönden en yakın arkadaş annesi olmaktadır. Kız büyüyünce, terbiyesi, becerikliliği ve iş görmesi anneye bağlanır. Kız ev işi ve ev dışı işlerde anneye yardımcı olmaktadır. Anne kızın tek sorumlusu olarak onu yetiştirmeye bilgisi dahilinde özen göstermeye çaba sarfeder. Kızın dört ortağı anne olmakta ve kız anneye, anne de kızla değerlendirilmektedir. Anne kızın sırdaşı ve akıl hocasıdır. Anneye kız ilişkileri zayıf olunca ailede baba anneyi suçlamakta ve birtakım huzursuzluklara sebep olmaktadır.

Anne kız ilişkilerini olumsuz yönde, anne erkek çocuğu ilişkileri etkilenmektedir. Anne kızı erkek çocuklara karşı ikinci plana itmekte ve erkeklere çok daha tolerans tanımaktadır. Kız daima suçlanır. "Kız sen sus, dilini tut, sen bir kızsın, terbiyeli ol !" Bu hususlar kızların erkek kardeşlerine ve abilerine karşı direnmemesi, karşı gelmemesi, onların söylediklerini yerine getirmesi için söylenir. Oğlan çocuğuna tolerans gösterilmesi annesine karşı olan ilişkilerinde isyankâr tutumludur. Kondisinin her isteğinin olmasını annesinden ister. Annede çoğu, kes isteklerini yerine getirir. Kızlara her türlü iş gördürülmesine karşın, erkek çocuklara ise bir kızı gördürülmiyecek işler dahi ço u kez teklif edilemiyor. Kız çocukları bazen bu duruma itiraz ederler.

Kız en ufak bir itirazda tepkiyle kargılanır ve bazende annesinden dayak yer. Anne erkek çocuğu ile övünür ve haz duyar. Anneler erkek çocuklarını çoğu defa babalarının baskılarına karşı korurlar. Erkek çocukları annelerini kendilerine yakın görmeleri sebebiyle onlara sırlarını açmakta ve hürmet duymaktadırlar. Ancak yetiştirme tarzlarından dolayı yani ataerkil aile özelliği gereği erkek çocukları çoğu kez annelerine emir verici biçimde konuşmaktadırlar.

Genellikle yetişkin erkek çocukları annelerine yardımcı olmayı ve onlara bakmayı bir vazife olarak bilirler. Bu arada müstesnalar da bulunmaktadır.

Anneler erginlik çağındaki erkeklere olgunluk gösterirken kızlara aynı olgunluğu gösterememektedirler. Anne kız ve erkek çocuğuyla olan ilişkiler çok sıktır. Anneyle çocuklar arası ilişkiler tamamen geleneksel düzeydedir.

Anne çocuk ilişkileri insanın topluma girişinin ilk dönemidir. Anne çocuk ilişkisinin insanın ruhsal gelişimi üzerinde önemli izlerini yetişkin hastaları psikanalitik olarak incelediğimizde rahatça görülmektedir. İlk yaşam süresinde çocuk için en önemli tatmin objesi olan anneyle direkt iliskidedir. Çocuğun ilk çağlarında anne ile çocukların ilişkilerinin bozukluğu ilerde çocukların ruhsal gelişiminde bazı aksaklıklar meydana getirmektedir (1). Yekfat'te anne baba ve çocuk ilişkilerini saptamak için deneklere "Çocuklarınız itiraz ediyor, karşı geliyor, küfür ediyorlar mı"? sorusunu sorduk. Bu hususta aldığımız yanıtlar tablo 45'de görülmektedir.

(1) Mualla Mahmutoğlu, Solunum Bozukluklarının Psikolojik Yönden İncelenmesi, İst, Doktora Tezi, 1975, s. 27.

Tablo 45

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Çocuklar sözüme itiraz ediyorlar	17	22.25	Çocuklar sözüme itiraz ediyorlar	20	26.31
Çocuklar sözüme itiraz etmezler	22	27.50	Çocuklar sözüme itiraz etmezler	51	67.11
Çocuklar sözüme hem itiraz hemde küfür yapıyorlar	41	51.25	Çocuklar sözüme hem itiraz hemde küfür yapıyorlar	5	6.58
T o p l a m	80	100	T o p l a m	76	100

Tabloda görüldüğü gibi düşündürücü bir durum göze çarpmaktadır.

Kadınların % 21.25 çocukların sözüme itiraz ediyorlar, % 51.25 de hem itiraz, hemde bana küfrediyorlar demektedirler: Ancak % 27.50 i çocukların sözüme itiraz etmezler diye ifade etmektedirler. Bu oranında doğruluğunda da şüphe etmekteyiz. Çünkü bu durumu saptarken bir erkek çocuğun annesine, babasına dikeldiğini ve küfrettiğine bizzat tanık olduk. Ayriyeten kadın evin sırrını açıklamamak, prestijini sarsmamak düşünceleriyle çocuklarının sözlerine itiraz etmedikleri ve küfretmediklerini belirtirler.

George Herbert'e göre, "iyi bir anne yüz öğretmene bedeldir. O, evde "bütün kalpleri çeken bir mıknaatıs ve bütün güzlere yol gösteren bir çoban yıldızıdır" (1). Aile bir bütündür. Ancak ilişkilerin düzenliliğinde annenin etkinliği çok büyük olsa gerekir. Babasında bunu takviye etmesi gereğine inanmaktayız.

Yine tabloda görüldüğü gibi erkeklerin % 26.31 çocuklar sözüme itiraz ediyorlar, % 6.58 i ise çocuklar hem sözüme itiraz, hemde küfür ediyorlar derken, % 67.11 i de sözüme itiraz etmesler diye belirtmektedirler. Burada ataerkil ailenin özel ilişkileri ve kadın erkek arasında büyük bir sıtılık ve çelişki görülmektedir. Buna rağmen erkeklerinde çocukları ile ilişkilerinin düzenli olduğunu söylemek mümkün olmasa gerekir.

(1) Carmel Shuler, çev., "Kıta'ya Gelen Karakter", Londra, 1978, "Çoban Atılsalılık Sanayii A.Ş.", 1975, s. 30

Şerhat'te daima erkek çocuktan şikâyet edilir. Fakat, hem erkek, hemde kadın erkek çocukları önde tutmaktadırlar. Erkeklerin % 6.53 i çocuklarının itirazkar ve küfrettiklerini söylemektedirler. Kadınlar erkek çocuklarına aşırı ilgi ve toleransı kocalarıyla aralarında ilişkilerin bozulduğunda onlara sığınma, onları bir güvence olarak görme düşüncelerinden ileri gelse gerekir. Bu hususu doğrulamak açısından tablo 39 da erkekler şöyle demektedirler: "Eğim çocukları kışkırtıp kargama çıkartıyor." Gerçekten kadın erkek çocuğunu bir güvence veya koruyucu bir gözle görmektedir. Kadınların sözlü ifadelerine göre kızlar söz dinliyorlar, onlardan memnunuz. Fakat erkek çocukları bizi dinlemiyorlar. Bir kısımda kızlar erkeklere nazaran iyidir ama onlarda inatçılar, karşı geliyorlar ve biz ne dersek onlarda aynı şeyi bize söylüyorlar. Burada şu netice çıkıyor. Anne baba arasındaki ilişki düzenli olduğunda anne çocuklar arası ilişkilerde genellikle düzenli olabilir. Kız erkek çocuğu ayırımını evvelâ anne bağlatmaktadır. Bunun da nedeni geleneksel değerler ekonomik ve sosyal yapı olsa gerekir.

Anne ve baba kızınca veya çocuklar istediklerini yapmayınca onlara takma isim takarak ve başkalarına benzettirler. Böylece de çocukları olumsuz durumlara itmektirler.

Anne ve baba çocuklara her türlü küfür ve beddualar yaparak onları o şekilde eğittiklerine, intikam aldıklarına ve sonunu bu şekilde gözüleceğine inanmaktadırlar. Anne ve babaların kızlara ve erkek çocuklara çok kötü küfürler ve beddualar yaptıklarına defalarca tanık olduk.

6. 4- Baba ile Çocuk İlişkileri

Erkek çocuk ailenin devamlılığını ve temelini oluşturan kigidir. Bunun için de köyde her aile-reisinin erkek çocuk sahibi olması çok önemlidir. Bir aile reisi birden fazla erkek çocuğana sahipse hem güvencesi vardır, hende prestijini artırmaktadır. Baba hergeyden evvel erkek çocuğunun olmasıyla erkeklik gücünü ve varlığını hissetmekte ve geleceğe bir ümitle bakmaktadır.

Erkek çocuklar oyun çağından çıkmayana kadar serbest bırakılmakta ve hiçbir iş beklenmemektedir. Ancak büyük çocuğu olmayan aileler bu yaştaki erkek çocuğunu hayvanları gütmeye gönderirler. Erkek çocuğu küçük yaşımda ilgi görmekte ve her hareketi genellikle toleransla karşılanmaktadır. Erkek çocuk yetişkin duruma gelince babası ile arasındaki mesafe açılmaktadır. Bu yaşımda babasının yanında goliği güzel konuşamaz, oturamaz ve sigara da içemez. Ekonomik yönde yetişkin erkek çocuğu babaya bağımlı ise onunla ilgili bütün kararı babası vermekte ve oda hiç itiraz etmemektedir. Baba daimi olarak oğullarında saygı ve itaat beklenmektedir. Ancak yaşımda bu durum zayıflamaktadır. Baba ölüncede büyük erkek çocuğu aile içinde söz sahibi olabilmektedir. Bugün tarımda uğraşanların dışında durum değişmiştir. Erkek çocukların tarım dışında iş görmeleri, tahsil yopmaları ve maddi olanaklara kavuşmaları, baba oğul ilişkilerinin gözölmesine etken olmaktadır. Böylecede baba otoritesinde bugün kısmen bir gerileme görölmektedir. Örneğin, geniş aile içinde evli bir erkek çocuğu tarım dışında işe giresiye kadar babasına her bakımdan itaatkar ve isteklerine harliyon uymaktaydı. Ancak tarım dışında işe girince babası ile çatışmaya girdi ve oğini, çocuklarını alarak baba evinden ayrıldığına tanak oldu. Köyde bir geçici geniş ailecede iş nedeniyle annesinden ayrılıp iş mahalline gödeceğini yapadık.

Baba erkek çocuklarını kızlardan ayırmalarına karşın erkek çocuklarında sevgi ve yakınlığı pek gösterememektedir. Ancak baba toleranslı davranmaktadır. Erkek çocukları küçük yaşta babalarını kopuş ederek, davranışlarını yansıtmaya çalışırlar. Baba erkek çocuğuna kendi duygu, düşünce veya mizacına uygun doğrultuda olmasını dolaylı şekillerde ve bazende direkt empoze etmeye özen göstermektedir.

Baba kız çocukları ile küçükken bile ilgilenmektedir. Kızla anne daima baş başa bırakılmaktadır. Kız ve erkek çocukların bebeklik dönemlerinde de babalar ilgilenmedikleri gibi çocukların nasıl büyütüldüğünde haberi bile olmamaktadır. Çocuk büyütülmesi, sevilmesi tamamen anneye sürdürülmektedir. Babanın çocuğunu sevmesi ve ilgilenmesi hem aile içinde, hemde çevreye yadırganmaktadır. Ayrıca baba iş-güçle meşgul olmaktadır. Boş zamanlarında da kahvede zaman geçirmektedir. Kısaca çocukların küçükken tek yönlü ve geleneksel tarzdaki aile sevgisi ve terbiyesi ile büyüdükleri söylenebilir.

Kız çocukları ergenlik çağına girmeden babaları ile zaman zaman ilişkileri olmaktadır. Baba ve anne herhangi birşey istiycekleri zaman erkek çocuğuna değil kız çocuğuna teklif ederler. Kız çocukların sözlere hiç itirazı istenmez. Anne ve baba kızların erkek çocukların tekliflerine karşı itirazları sert tepkiyle karşılırlar. Bir kız küçük veya büyük olsun yanlış hareketleri hemen tenkit edilerek, azarlanmaktadır. Kız ergenlik çağına girince baba ile pek konuşmaz ve isteklerini annesi vasıtasıyla babasına iletmektedir. Baba kızların terbiyesi, saygılı, ailele konuşmayan, itiraz etmeyen ve iş gören biri olarak görmek, ve yetişmesini istemektedir. Baba kız hususunda daima hanımını muhatap almaktadır. Kız çocukları babayla birlikte erkek kardeşlerinin baskısı ve denetimi altındadır. Bu zemini hazırlayanda baba ve dolayısıyla annedir.

Kız çocuğu ancak evlendikten sonra babası evine ilgi ve menfaat açısından ters düşmüyorsa, o kızın hayırlı olduğu ve itibar edildiği görülmektedir. Baba kızına ve oğluna seslenirken çoğu kez ismini yanlış, tahrik edersesine ve kötülercesine söylemektedir. Bu durum genellikle baba kızına ve erkek çocuğuna iç için ve emirleri anında yerine gelmeyince olmaktadır. Örneğin, kız fatı (Fatma), olan kado (Kadir) şeklinde ve daha başka hakaretler yapılmaktadır. Kızlardan bir kısmı babalarını ismen, bir kısmı isim vermiyerek ve çok azı da baba diye seslenmektedirler. Bu biçim hitaplar genellikle geniş ailelerde olduğuunu saptadık.

Spolke ve arkadaşları en güvenli çocukların, babaları ile en çok ilişki kuran çocuklar olduğunu saptamışlardır. Bir başka çalışmada da erken çocukluk döneminde babaları ile sağlıklı ilişki kuran çocukların daha araştırmacı ve güvenli, sağlıklı ilişki kuranlar ise ileriki yaşamlarındaki ilişkilerin bozuk olduğu islenmiştir (1). Gerçekten aile ve aileler arası ilişkiler toplumun sağlıklı olması açısından büyük bir önem taşıdığı kanısındayız.

(1) Ayşe Yılmaz, "Kıbrıs Çocuk Psikolojisi", Psikoloji Yayınevi, Sayı: 5, Ankara, 1973, s. 31.

6. 5- Çocuklar Arası İlişkiler

Şefkat'te kardeşler arası ilişkiler ailedaki ilişkilerden kaynaklandığını dört yıllık bir çalışma sonunda saptanmış bulunmaktadır. Babanın anneye küfretmesi, onu bir kadın gözü ile görmesi, küfretmesi, dövmesi ve küçültücü sözler sarfetmesi çocukların gözü önünde cereyan etmektedir. Bu hususu doğrulamak bakımından otuziki ilkökul öğrencisine "Babanız ve annenizin münakağa ve kavgalarına tanık oldunuz mı? Sorusuna sorulduğunda aldığımız yanıtlar tablo 46 da gösterilmektedir.

Tablo. 46

Çocuklar	Sayı	%
Gördüm	27	84.32
İyidim	5	16.62
T o p l a m	32	100

Görüldüğü gibi çocuklar annesi ve babası ile münakağa ve kavgalarını gördüklerini ve duyduklarını belirtmektedirler. Gördüm diyenler % 84.32, duydu diyenlerde %16.62 oranındadır. Bu durumla ilgili karı-koca ilişkilerinde Tablo 38 de hanımına küfreden, kızar, münakağa eder ve döven diyen erkekler oran bakımından % 84.62 dir. Birbirini doğrulayan bu hususlara ve çalışma sahastaki müşahadelereimizin sonucu olarak aile içi ve kardeşler arası ilişkilerin 19 yüzü ve düzensizliği rahatlıkla söylenebilir.

Erkek çocuklar kız çocuklarını kardeş saymamakta ve onlara ev içinde söz hakkı vermemekte, daima efenelik kurmak istemektedirler. Kız çocukları erkek kardeşlerinin korumasında aile dışında dahi serbestçe hareket etmemektedirler. Kızlar genellikle erkek çocukların denetimini altındadır. Bu durumu anne ve babanın tutumlarından ve hoş görülmesinden veya öyle istenmelerinden ileri geldiği söylenebilir.

Kız çocukları erkek çocukların hiçbir şeyine karışmazlar. Karakterleri itibinde kavga çıkar ve kız kardeşlerine

güçleri yetmediğinde de anne ve babalarına gıkayette bulunurlar. Yağ bakımından büyük ve küçük erkek çocuklar kız kardeşlerine ve ablalarına emir verirler. Çocuklara aile içinde ve çevrede "sen kızsın, herşeye karışma, erkek çocuğa sen erkeksin, erkek ağlar mı, sen erkeksin kızlar ağlar, kız işleriyle uğraşma" gibi empozeler yapılmaktadır. Bu nedenle ayarım daha küçükken başlamaktadır.

Kız çocuklarında birbirini çekemezler. Büyükler küçüklere hükmederler. Büyükler küçüklere iş göstermekte ve emretmektedirler. Kız çocukları erkek çocukların kendilerine yaptıklarını, onlarda birbirine uygulamaya çalışırlar ve erkekliğe özentî duyarlar. Çünkü erkek çocuğa gösterilen taktire ve ilgilere kıskanılmaktadır. Aile içerisinde erkek çocukların sözü daha geçerli olduğundan veya daha çok toleransla karşılandıkları için onlara yaklaşmak ve onların hoguna gidecek davranışlarla kendi arzu ve isteklerini onlar vasıtasıyla yaptırırlar.

Erkek çocuklarının yağ durumlarına göre aralarında ki ilişkiler değişmektedir. Büyükler en küçük kardeşini sever ve korurlar. Yağ bakımından birbirine yakın olanlar kendilerini birbirine kabûl ettirmek için çekişirler. Yağ bakımından büyük olandan çekinirler.ve ona saygılı davranırlar. Davranmadıkları taktirde azarlanarak dayak yerler. Büyük erkek çocuğa ailenin ikinci bir aile reisi sayılabilir. Erkek kardeşler evlendiklerinde birbirine daha itaatkar ve saygılı davranmaya ösen gösterirler. Erkek çocuklardan evlenmeyi evlendirmek en büyüğünün görevidir. Bu görevi babalarının adına yapmaktadırlar. Aile reisi ölmüşse büyük erkek çocuğu annesine ve kız kardeşlerine sahip çıkma ve onları yönetmek zorundadır. Çayet erkek çocukları küçüğe ve mal bölünmemişse aile reisliğini anne yapmaktadır.

Kardeşler birbirini değişik şekilde çalmaktadırlar. İlişkilerin düzensizliği evvelâ hitaplarda anlamak

mümkündür. Kardeşler arası çağrılma durumu aşağıdaki tablo 47 de görülmektedir.

Tablo. 47

Hitap Şekilleri	Sayı	%
İsme	49	59.75
Abi, Abla, Kardeş	6	7.32
İsmi yanlış söyliyerek	25	30.49
Kız, olan söyliyener	2	2.44
T o p l a m	82	100

Kardeşlerin birbirine nasıl seslendiklerini annelerden öğrendiğimiz gibi köyde bu husus tarafımızdan yapılan izlemeler sonucunda saptanmıştır. Yukarıdaki hitaplar normal ve günlük ilişkilerde kullanılmaktadır. Kardeşler birbirine kızdığında ve gakağacırlarken takma isim, argo tabirler ve benzetmeler yapmaktadırlar. Ayriyeten Ey, olan, oğlum, salak, öküz, inek gibi hitaplar kullanılmaktadır. Tablo da görülen hitaplarda normal hitaplar değildir.

6. 6- Gelin Kayın-ana ve Kayın-peder İlişkileri.

Türk toplumunda oğulun eğine "Gelin" denir. Etimolojisine göre, "gelen kimse" demektir. Gelinin aile içinde daima heri için yapılması ve kayın-peder ile kayın-anayada hürmet ve hizmet etmesi beklenir. Baba soyunu izleyen geniş ailelerde bir gelin ile kaynana arasındaki ilişkiler evliliğin sağlıklı yürümesi açısından ve huzursuzluğun çıkması yönünden kocası ile olan ilişkisinden daha çok önemlidir (1).

Şefkat'te gelin statü bakımından ve ayrıca yaş bakımından kendisinden büyüklere saygılı olmak zorundadır. Gelinin kayın-anaya boyun eğmesi ve itaati daima telkin edilmektedir. Gelin kayın-ananın arzusunu yerine getirirce, onun isteklerine uygun davranışta bulunursa çatışmalar çıkmamaktadır. Aksi taktirde aile içinde huzursuzluklar başlar. Kayın-analar kendi alışkanlıklarını, tutum ve davranışlarını gelinin de de görmeyi arzuederler. Gelinlerde çoğu kez kuşaklar arası, yaş ve yetiştirme farklılığından dolayı uyumamaktadır. Bunun sonucunda da ilişkiler bozulmaktadır. Kayın-ana gelinin ailesini suçlar, oğlunu kıskartır ve gelinine ağır tabirler kullanarak onu buhalımlara iter. Gelinde bu durumu annesine ve kendisine yakın gördüklerine dertleşmek bakımından söyler. Bu söylentiler dedikodu şeklinde yayımlanır. Neticede kayın-ana gelini sıkıştırır, o lüne dövdürtür. Bazı kayın-analar kendileride döver. Böylece aile içinde geçitli huzursuzluklar ve ilişkilerde soğukluklar, düzensizlikler başlar. Kayın-ana gelin çatışmalarında gelinin kocası, annesi haklı ve haksız olsa dahi eğini döver ve annesinin haksızlığını hiçbir zaman ifade edemez. Çünkü hem ekonomik yönde bağımlı, hem de hayran, saygısız, karı süsünde çıkmayan ve kılıbik olarak itham edilecektir. Geniş ailelerde gelin getirmek, iş-güç yapmak, çocuk doğurmadan başka sanki gelinin bir sorumluluğu yokmuş islenimi verilmektedir.

(1) Hemin Ardentuğ, a. g. e., 1972, s. 33

Bazende gelinler ailesinde gördüklerini ve yaşıntısının aynısını kocası evinde yapmak ister ve gelin annesindeki davranışları kayın-annesinde görmek ister ve böylece yine çatışma çıkmaktadır. Kayın-anne gelinin gelmesiyle ailedeki görmüş olduğu erkek otoritesini ve daha evvel kayın-anasından gördü ünlü aynısını o da gelinine tatbik etmek istemektedir. Bir eve iki gelin gelince kaynana daha çok rahat etmekte ve prestijide ona göre artmaktadır. Çünkü gelinler arasındaki rekabet statü bakımından kayın-anayı daha yüceltmektedir. Kayın anne artık bir hakem ve amir durumundadır.

Gelinlerin güzel giyin ve bilhassa süslenmelerine, makyaj yapmalarına kattiyen müsaade edilmemektedir. Zaten bu durum köyde hiç hoş karşılanmadığı gibi ve maddi olanaklarda buna müsaait değildir. Gelin ilk geldiği günlerde kayın-anasıyla gelinlik etmektedir. Ondan sonra kayın-anası ile konuşur. Çünkü gelinin aile içinde iş birliği ve iş bölümü yaparak kayın-anadır. Gelin, kapalı giyinmek, habersiz bir yere gitmemek, çevreye karşı hareketlerinde sorumlu ve sakıncalı davranmalıdır.

Gelin kayın-baba ilişkileri daha sınırlıdır. Gelin kayın-peder ile uzun süre gelinlik eder (konuşmaz). Kayın-peder yanında yemek yemez, gülmaz, saçını, yüzünü açmaz, büyüklerin yanında çocuğunu sevmaz, ilgilenmez ve eşiyle gayet resmi davranır. Bu hususun iki ay ile bir yıl arasında devam ettiğine dair birçok örneğe tanık olduk. Yalnız belirtilen süreden sonra konuşulur. Ancak, sakıncalı, kapalı giyinmek, kocasıyla rahatça konuşmamak ve resmiyet yine devam eder. Gelin kayın-peder ile ilişkileri çok seyrek olmaktadır. Gelinle kayın-peder arasında kayın-ana genellikle vardır. Kayın-peder saygınlığını yetirmemek, oğlu ile karşı karşıya gelmemek, yüzgöz olmamak ve sakıncalı nedenlerle gelinle muhatap olmamaktadır. Gelinin bütün ilişkileri kayın-anayla olduğu için gelin kayın-peder çatışması olmaktadır. Ayrıca erkeğe karşı kadının saygısızlığı ve karşı koyması çevrede katıyetle iyi karşılanmaktadır. Bu nedenle gelinlerin çoğu kayın pederden memnundur.

Ancak, geçici geniş ailelerde kayın ana olmayan ailelerde gelinlerin bazıları kayınpederden iş gördürme, oğlunu kışkırtma yönünde şikayetçi oldukları da saptadık. Örneğin, kayınpederlerden yaşı 66 olan biri sevinerek şöyle demekteydi: "Ben oğlanlarımdan memnunuz. Bana karşı saygılılar. Hatta geçen gün büyük oğlunun hanımını dövdüğüm halde oğlum birşey söylemediği gibi bana çok iyi yaptığımı söyledi."

Gelin kayın-ana ve kayın-peder ilişkilerini daha iyi belirlemek için kadın deneklere "Kayın-ana ve kayın-pederden memnun musunuz"? sorusunu yönelttik. Bu konuda aldığımız yanıtlar tablo 48 de görülmektedir.

Tablo. 48

K a d ı n l a r a													
Kayın Anandan Memnunum		Kayın Anandan Memnun Değilim		Kayın Anası Olmayanlar		Toplam	Kayın Pederden Memnunum		Kayın Pederden Memnun Değilim		Kayın Pederi Olmayanlar		Toplam
S.	%	S.	%	S.	%	S.	S.	%	S.	%	S.	%	S.
19	23.17	43	52.44	20	24.39	82	36	43.90	17	20.73	29	35.36	82

Tabloda görüldüğü gibi kayın-anasından memnun olanlar % 23.17 iken, memnun olmayanlar ise % 52.44 tür. Kayın-anası olmayanlar ve kayın-anaları görmeyenler de % 24.39 oranındadır. Oysa kayın pederlerden memnun olanlar % 43.90 iken, memnun olmayanlar ise % 20.73, kayınpederleri görmeyenler ve olmayanlar da % 35.36 dır. Burada görülen hususlardan biri kayın-anadan memnun olmayanların çoğunlukta olmasıdır. Oysa kayınpederlerde ağırlık yukarı bunun tersi görülmektedir. Yani gelinler genellikle kayın-pederden kayın-analardan memnun değiller.

Denekler bunun sebebini şöyle açıklamaktadırlar: Kayın-analar her işe karışıyorlar, küfrediyorlar ve kışkırtıyorlar. Arıcın kocamla aramızda giriyorlar. İş-güç, çocuklar için, hasta bakımına olumsuz hadise çıkartmaktadırlar. Bazen de kocalarını azı tahrik ederek bizi dövdürttirmektedir.

Oysa kayın-pederler bize pek karışmazlar. Ancak bazıları kayın-pederimiz bize çok iş yaptırtmayı istemektedirler. Bununla yine sebebini kayın-anaların olduklarına bağlıyorlar. Köyde saptamış olduğumuz önemli iki örnek vermek faydalı olacaktır. Birinci örnek: Altmışaltı yaşında olan bir kayın-ana gelinine; oğlum hastadır, fazla yıkanmalarını için ikaz ve baskılarda bulunuyormuş. Konut durumunda müsait olmadığından çoğu kez gelin kocasıyla istiyorsa, rahatça cinsel ilişkilerde bulunmadıklarını, ancak utançlarından evliliklerinin ilk yıllarında çoğu kez samanlıkta cinsel ilişkilerde bulunduklarını saptadık. İkinci örnek: Altmışbeş yaşında olan bir kayın-ananın gelinine devamlı çok gazwağı ve sabun sarfiyatı olmaktadır. şeklindeki ikazlarını saptadık. Diğer yandan kayın-analar gelinleri kocalarının yanında, başkalarının yanında rencide etmekte ve gelinlerinin iş yapmadıklarını, ancak keyiflerine baktıklarını ve tüketici olduklarını yüzlerine söyledikleri gibi, yakın çevrelerine sızdırdıkları da bilinmekte ve söylenilmektedir. Bu saptamaların doğruluğu araştırmacının eşi tarafından gelinlerle yapmış olduğu dolaylı sohbetlerle ortaya çıkartılmıştır.

Geniş ailelerde mevcut 15 gelin üzerinde yapılan mülâkatlarda da Tablo 50 ki sonuçlar yansımaktadır. Bu durumu Tablo 49 da görelim.

Tablo. 49

15 G E L İ N													
Kayın Anandan Memnunun		Kayın Anandan Memnun Değilin		Kayın Anası Olmayanlar		Toplam	Kayın Pederden Memnunun		Kayın Pederden Memnun Değilin		Kayın Pederi Olmayanlar		Toplam
S.	%	S.	%	S.	%	S.	S.	%	S.	%	S.	%	S.
3	20.0	9	60.0	3	20.0	15	8	53.33	5	33.33	2	13.13	15

Bu tabloda fazla bir yorum gerek olmayacağı kanısındayız. Onbeş (15) gelinden 9 u (% 60) kayın-anadan memnun görünmesine karşın memnun görünmeyenler ise ancak % 20 oranı vardır. Kayın-pederlerden memnun değilin (% 33.33)

söyliyenlerin oranı daha düşük olabilirdi. Memnun değilim diyenlerin bir kısmı geçici geniş ailelere mensup gelinlerdir. Burada kayın-peder, kayın-ana olmadığı için onun görevinide bir nevi yürütmektedir. Eve hakim olan ve kayın ana yerini de tutan kayın-pederler vardır. Kayın-peder oğlunu ve gelinini iş-güç için fazla yordadığından ve herşeye karıştıklarından istenmemektedir.

Gelin, kayın-ana, kayın-peder geçimsizliklerinin nedenlerini aşağıdaki maddelere bağlamak mümkündür.

1- Kültürel veya kuşaklar arası farklılıklar, 2- Yoksulluk veya Maddi olanaksızlıklar, 3- Okur-yazarlıksızlık iyi bir eğitim görmemek, 4- Kayın-ananın oğlunun sevgisini paylaşamaması, 5- Gelinin annesinin menfaate dayalı tahrik ve teşvikleri, 6- Gelinin kocası ve çocukları ile iyi ilişkiler içinde olmamayışı, 7- Kayın-ananın tecrübesini, alışkanlıklarını tutumlu ve tutumsuzluklarını geline açılama kabul ettirme çabası, 8- Gelinin kocası tarafına ekonomik bağımlılığı, 9- Geleneksel tüm tutumlar sayılabilir.

6. 7- Etiler Arası ve Elti - G r nc ler Arası İlişkiler

Şefkat'te sadece dört geniş ailede etilerin bulunduğunu saptadık. Bunun için fazla bir bilgi vermemiz olanaksızdır. Geçmiş durumları da dikkate alarak m lahedelerimize ve deneklerin sözlü ifadelerini dikkate alarak g r nc ler arası ilişkileri belirlemeye çalışacağız. Genellikle "etiler" yani erkek kardeş eşleri ekonomik y nden bağımlı bulundukları aile reisi yanında veya geniş aile içinde yaşantılarını s rd r rl r. Ekonomik bağımlılık devam ettiğı müddetçe ilişkilerinde geleneksel geniş aile özelliklerine uyum sağlamak zorundadır. Etiler kayınananın taktirini kazanmak ve hoşuna gitmek için olumlu davranışta bulunurlar. Bir ailede bir gelin varsa daimi çok avantajlıdır. Ancak birden fazla gelin olduğu durum değismektedir. Bu durumda etiler kayınananın hoşuna gidecei için saygısını göstermekte ve her türlü çabaya  zen göstermektedirler. Bu yarışta kazanan daima itibar görmektedir. Aksi davrananda ilgisizlikle karşı kargıya kalmaktadır. Etiler arası yarış kayınanananda lehinde olmaktadır. Etiler arası s rt ğme kayınananın ve kayınbabanın tutumlarından kaynaklandığı kanısındaız. Ayriyeten etiler geleceğini düşünme, yaş farklılığını, değişik kültür gevrelerinde gelişleri, biribirine iş görme hususunda emir vermeleri ve kocalarıyla aileden kopup bağımsızca yaşama istemlerinden kay aklandığı söylenbilir.

Şefkat'te  r nce olarak beraber kalan altı ailede altı görünce saptadık.

Etilerin g r nc lerle de birbirini kışkırmakta ve sık sık s rt ğmekte olduklarını saptadık. S rt ğmelerde kayınana daima kızıyı kayırmakta ve kızını g linlere ezdirmektedir. Zelinler g r nc lerine karışanırlar. Sevk ve idare kayınananın elindedir. Zelin ve g r nc lerin s rt ğmeleri iş görme sebebiyle, g r nc lerin g linlerden ilgi beklemelerinden ve g linlere  senerek kışkırılık duygularından ileri gelse gerekir. Ayrıca kiş lt ken aile içindeki  zikliklerini tatmin etmeye çalışmakta ve abilerinden

veya kardeşlerinden görmedikleri ilgiyi gelinler kocalarında görmeleri sonucu görümcüler kıskançlıklarından gelinlerle çatışırlar. Görümcüler kendilerini gösterme kabul ettirmek için gelinlerin işine karışmakta ve onların hoş gitmeyen her hareketlerini annelerine aktarmaktadırlar. Örneğin görümcüler gelinlerin yemek pişirmesinden, komzulara bir malzeme verilmesine ve yakınlarına herhangi birşey vermesine kadar herşeye karışmaktadır. İşte kaynananın ve gelinlerin sürtüşmesinin bir sebebi bu durum olabileceği görüşündeyiz.

7- AİLELER ARASI İLİŞKİLER

7 - A İ L E L E R A R A S I İ L İ Ş K İ L E R

7. 1- Akrabalık İlişkileri

Eskiden köyde, geçimin tamamen tarımla sağlandığı dönemlerde hem ekonomik faaliyetlerde, hem de sosyal alanda akrabalık yardımlaşmasının daha çok olduğu yaşıllarla belirtilmektedir. Bu dönemlerde daha fazla görülen imece de, akrabalığın ve komşuluğun önemli bir görevi vardı. Ayrıca, akrabalar daima birbirlerini gözetir ve dar günlerinde yardımlaşırlardı. Köylü, akrabaların birbirleriyle yardımlaşmasını ve ilgilenmelerini hem insani, hem de dinin bir gereği olduğu inancındadır. Bu düşünce eskiden olduğu gibi bugünde yaşamaktadır.

Eskiden herkes kendi sülâlesinden kız almak sülâlesini geliştirmek ve üstün görmek düşüncesine karşın, bugün bu düşünce zayıflamıştır. Bugün bile menfaat söz konusu olduğu zaman şöyle söylenmektedir: "Et kemikten olur mu", "İnsan kendisinin ekşi yoğurdunu elin tatlı yoğurduna değişmez", "ateş düştüğü yeri yakar". Ancak bugün sülâle kavramı hala geçerlidir. Fakat, yakınlarından kız almak değişmiş durumdadır. Çünkü akraba evliliğinin iyi olmadığı ve akrabaların ilişkilerini etkilediği düşüncesi toplumda anlaşılmıştır.

Köyde baba soyu akrabaları ana soyu akrabalarından üstün görülmektedir. Bu durum erkeklere göredir. Kadınlar da kendi tarafındaki akrabaları ön plânda tutmaktadır. Baba ve anne tarafını aynı üstünlükte gören bazı nüsetmeler olabilir (Bkz. Tablo 50).

Akrabalar arası yardımlaşma sayıflamasına karşın yine de eskiden olduğu gibi bugünde olanaqları ölçüsünde negeli ve acıklı günlerinde birbirlerine ortak olmaktadırlar. Örneğin köyde bilhassa evlenme, sünnet, doğum, hastalık ve ölümelerde eski alışkanlıklar aynı canlılığını sürdürmektedir. Ancak, gençlerde bu önemli alışkanlıkların

devamında bir ilgisizlik ve zayıflamanın olduğu yağlılarca üzüntüyle söylenmektedir.

Şefkat'te devam eden bu geleneksel alışkanlıklar çevre köylerce daima bir övünme olarak birbirlerine örnek olarak gösterilmektedir. Sebep olarakta, dinsel etki (hayır-igleme veya kazanma), çoğunun akraba olmaları, başa kalkışılmasın, dedikodu yapılmasın, ilerde kendilerininin bağından geçebilecek hususlar olduğunun düşünülmesi ve sosyal bir denetim esaslarına bağlanabilir. Ayrıca, akrabalar kendi yakınlarının, hatta komşularının dul, ve yetimlerine eskiden ve bugünde görevini yapmak, bil-hassa sevap kazanmak düşüncesiyle yardım etmektedirler. Muhtaç durumda olan akrabalara fitre, zekât ve zaman zaman olanakları dahilinde yiyecek ve giyecek yardım da yapılmaktadır. Ancak, bu durum dışarıda geçim alanlarının bulunması, köyün para ekonomisine girmesi ve okuyanların sayılarının artması sonucu değiştiği söylenebilir.

Antropologların iddiasına göre ticari ilişkilerin, haberleşme imkanlarının ve modern münasebetlerin bulunduğu yerlerde akrabalık ilişkilerinin zayıf olduğu belirtilmektedir. Akrabalık esasında sosyal münasebetleri dikkâte alırlar (1). Morgan "aile" aktif unsurdur, asla durgun değildir. Toplum aşağı bir dereceden daha yüksek bir dereceye geliştiği ölçüde, aile aşağı bir biçimden daha yukarı bir biçime geçer. Buna karşın akrabalık sistemleri pasiftir; ailenin zaman boyunca kaybettiği gelismeleri, akrabalık sistemleri ancak uzun aralıklarla kaydederler ve ancak aile köklü bir dönüşüm gösterdiği zaman, akrabalık sistemleride köklü bir dönüşüme uğrarlar (2). Gerçekten akrabalığın değişimi ailenin ve toplumun değişimine bağlıdır. Değişim kaynağında aile olacağı söylenebilir. Şefkat'te geniş aileden dar aileye doğru geçiş, evli çiftler ve çocuklar üzerindeki akrabaların ilgisini azaltan sebeplerden

(1) Edmund Leach: Claude Levi-Strauss, Moderne Teoretiker, 1967, s. 104

(2) Friedrich Engels, Çev. Kanan Somer, Ailenin Tarih ve Evrimi ve Devletin Kökeni, Ank., 1967, s. 47

biri olsa gerekir. Köylünün deyimleriyle bugün akrabalar arası ilişkilerde menfaat ön planda tutulmaktadır. Bu hususta çoğu kez "Akraba akreptir", "Kendilerinden başka kimseyi düşünmezler", "Faydalarından çok zararları insana dokunuyor" ve "Yabancıdan insana zarar gelmez, insanın kendi yakınından zarar gelir" şeklinde söylenilmektedir.

Köyde eskiden akrabalar arasında küçükten büyüğe doğru hepsinin birbirlerine karşı saygılı olmasına karşın; bugün bu durumun değiştiği yaşlılarca belirtilmektedir. Yine yaşlılar "ah İ.. ah İ.. ne zamana kaldık. Artık sevgi, saygı, terbiye, anlayış, söz, sohbet ve güven kalmaz oldu demektedirler".

Kadınlar bugün aile içinde ve dışında kapalı giyinmektedir. Kadın ve erkekler arasında sakınmalar görülmektedir. Kadınlar erkeklere saygı göstermektedir. Örneğin kadınlar erkeklerin yolunu kesmezler, onların önünde ayakta kalkarlar. Bu durumun eskiden daha katı olduğu söylenmektedir.

Sakınma, saygı, kadın erkeğin rahatça konuşmaması sebebi aile ve aileler arası anlaşmazlıklarla, çatışmaların ve cinsel yönde ilişkilerin düzenliliğine yardımcı olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca burda dininde büyük etkisi olsa gerekir.

Köyde akraba sayılan kan kardeşliği, süt kardeşliği, ahiret kardeşliği gibi tasavvuri akrabalık örnekleri de görülmektedir. Ancak bu çegit akrabalık bugün için değişmektedir. Bugün süt kardeşliği biraz önem verilmektedir. Bu çegit akrabalık kurulması ve ilişkilerin sağlanması menfaata dayalı ve güvenlik sağlamak için olacağı kanısındayız. Bu hususu sosyo-ekonomik yapı içinde ara-
mak gerekir.

Netice olarak akrabalık arası değişiklikleri kasa-
ba, şehir ilişkilerinin artması, tarım dışında geçim alan-
larının bulunması, para ekonomisinin köye girmesi, aile-
lerin küçülmesiyle akrabalık arası ilişkiler ve geleneksel
davranışların değiştiği ve çözülmelerin sürdüğü görülmektedir.

Küyde akrabalar arasında yakınlık derecesine göre ilişkiler farklılıklar göstermektedir. Yakın akrabalar uzak akrabalarından daha önde tutulmaktadır. Karı-kocanın da akrabalarıyla ilişkilerini ve sevgilerini saptamak bakımından tablo 50'e bakmak gerekir.

Tablo. 50

Karı-Kocanın Birbirlerinin Akrabalarına Kargı Sevgi Durumları

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Kendi Akrabalarını severim	76	92.68	Kendi Akrabalarını severim	64	81.01
Kocanın Akrabalarını severim	5	6.10	Kocanın Akrabalarını severim	6	7.59
İki Tarafıda severim	1	1.22	İki Tarafıda severim	8	10.13
Hiçbirini sevmem	-	-	Hiçbirini Sevmem	1	1.27
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Tabloda görüldüğü üzere kadınların % 92.68 i kendi akrabalarını sevdiği, % 6.10 u kocasının akrabalarını, % 1.22 de iki tarafı sevdiklerini açıklamaktadırlar. Erkeklerin % 81.01 kendi akrabalarını, % 7.59 karısının akrabalarını, % 10.13 ü iki tarafın akrabalarını sevdiklerini, % 1.27 de hiçbirini sevmediklerini belirtmektedirler. Oranlar hemen hemen aynıdır.

Deneklerin sözlü beyanlarına göre şu yanıtları saptanmış bulunmaktayız. "İnsan daima yakınına sever, kendi tarafındaki akrabaların kendi kanıdır." "İnsan kendi ekşi avranını başkasının tatlı yoğurduna değişmez".

Kadınların % 6.10 u kocanın akrabalarını, erkeklerin ise % 7.59 u da karının akrabalarını severim demektedirler. Bunun nedeninide birkaç kişinin kendi soyundan akrabasının olmadığı diğerleride akrabalarından hiçbir menfaat ve ilgi görmediklerine bağlanmaktadır. Denek ki menfaatler akrabalar arasında aranmaktadır. Bunu sadece maddi olanaklara değil, aynı zamanda ilgi, saygı ve sevgiyede bağlamak lâzımdır. Maddi olanakları iyi olmayan akrabalar maddi olanaklara iyi olan akrabalarından ilgi ve menfaat beklediklerini dolaylı olarak belirtmektedirler.

Köyde akrabalar arası ilişkileri daha iyi anlamak için deneklere "Akrabalarınız Size karşı iyiler mi, de-ğil-ler mi"? sorusunu sorduk. Bu soruya verilen yanıtları Tablo 51 de görülmektedir.

Tablo. 51

Aile Reisleri	Sayı	%
İyiler	20	22.47
Ne iyi, Ne de Kötüler	53	59.55
İyi Değiller	16	17.98
T o p l a m	89	100

Aile reislerin % 22.47 nin akrabalarının iyi olduk-larını, % 59.55 ne iyi ne kötü oldukları, % 17.98 i ise akrabalarının iyi olmadıklarını göstermektedirler. Ne iyiler, ne kötüler demekle akrabalarından memnun olma-dıklarını, menfaatlerinin olmadıkları, ilgisiz ve bir işe yaramadıklarını belirtirlerken, ayrıca kötü olmadıklarını da ifade etmektedirler. Bugün için Şefkat'te akrabalar arası ilişkilerin zayıflamasına karşın yine de akrabalar-ın ön plânda tutuldukları aşağıdaki tablo 52 de yansı-maktadır.

"Akrabalarla mı çok samimiyetiniz ve ilişkileriniz var yoksa komşularla mı"? sorusun deneklere yöneltilmiştir.

Tablo 52

Aile Reisleri	Sayı	%
Akrabalarla	49	55.06
Komşularla	26	29.21
Herikisiyle	14	15.73
T o p l a m	89	100

Tablodan anlaşılabileceği gibi ilişki ve samimiyet en çok akrabalarla olmaktadır. Bu oran % 55.06 iken komşularla % 29.21 dir. Akrabalara sitem edilirken, akrabalık kalmaması, insanın gözünü oyan insanın kendi akrabasıdır söyliyener , akrabalarından da olmaktadır. Demek ki temelde ekonomik sıkıntılarla, birbirine ilgi ve yardım hissi yitirilmekte olduğu

belirtilebilir. Ayrıca, akrabalar biribirlerinden sevgi ve saygı beklemektedirler.

Akrabalar arasındaki hitaplarda ismen olmaktadır.

7.2-Komşu ilişkileri

Şefkat'te komşuluğa en az akrabalık kadar önem verilmektedir. Bunun için köylü "Komşu hakkı Tanrı hakkıdır", "Allah insanı kapı, komşusundan etmesin", "Komşu komşusunun külüne muhtaçtır" derler. Böyle söylenmesine karşın yinede komşular arasında sık sık takışmalar, münakaşalar ve az olmak kaydı ile de kavgalar olmaktadır. Buna karşın komşular hastalık, evlenme ve ölümlerden birbirlerine ilgi göstererek ve birbirlerinin yardımlarına koşarlar. Bu özellik eskiden olduğu gibi bu günde varlığını değiştirmeden sürdürmektedir. Önemli bir özellikte eskiden olduğu gibi bu günde kapı komşu birbirinin namusuna çok saygılıdır. Herkes başkasının namusunu kendi namusu gibi düşünmektedir. Bu hususta komşular arasında hiç tolerans yoktur. Bu nedenle kadınlar erkeklerden sakınır ve çekinirler, kadınlar kapalı giyinirler, yolda giderken elinde ve sırtında herhangi ağır bir eşyada olsa durup erkeğin geçmesini beklerler. Yol kenarlarında, evlerin önünde veya herhangi bir yerde yanında erkek geçince önünde ayağa kalkarak saygılarını belirtmeye çalışırlar. Kadınlar erkeklerle şakalaşmaz ve çok resmi olarak konuşurlar. Ancak yaşlıların birbirleriyle sınırlı olmak gartı ile daha rahat konuşukları gibi; bir yerden bir yere beraber gidip gelmeleri de yadırganmamaktadır. Cinsiyete ve yaşlara göre kadın ve erkekler arasındaki ilişkiler değişebilmektedir. Örneğin genç bir kadın genç veya orta yaşlı bir erkekle serbestce sohbet edemez ve birlikte bir işe gidemezler. İlişkiler tamamen sınırlı ve kontrollüdür.

Komşuların eskiden inece usulüyle biribirlerine çok destek oldukları söylenilmektedir. Bu gün bu durum hemen hemen ortadan kalkmış gibidir.

Komguluk ve akrabalık ilişkilerinde kadınlar erkek-
lere göre daha fazla etkili olmaktadırlar. Hadiseleri
yaratmada da kadınlar yine erkeklerden önde gelmektedirler.
Komguluk ilişkilerinde kim kime yakınlık gösteriyorsa,
onlarda diğerlerine göstermektedirler. İlişkilerde ilgi ve
menfaatler önde gelmektedir. Bunun nedeni kadınlar, erkek-
ler arası ilişkilerdeki farklılıklar eğitim ve ekonomik
durumdan kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca, erkekler
kadınlara karşı daha çok gehir kültürü ile ilişkiler
kurmaktadırlar.

Köyde eskiden bugüne kadar iyi olmayan ve değiş-
meyen hususlardan biride komguların birbirlerine zarar
vermeleridir. Örneğin, çocuklar komgulara çok zarar ver-
mektedir. Komgu ve akrabalar hayvanlarına sahip olmazlar,
bağ bahçeler tahrip edilmekte, tarlaların sınırlarına
tecavüz edilmekte, sulama suları değilmekte, ağaçlar
gizlice kesilmekte, bağ ve tarlaların genişletilmesi
için yollara tecavüz edilerek ve tarlalardan toplamış olduk-
ları taşları yolların ortasına atmaktadırlar. Ayrıca
sulama sularının geçebileceği bir markı; birleşerek ya-
pamadıkları gibi yolların ortasından tarla ve bahçelere
su götürülmektedir. Tarlalar, bahçeler sulanırken akan
sular yolları tahrip etmektedir. Eskiden olduğu gibi bir
araya gelip sorunlara gözüm yolları aranmamaktadır. Şahsi
menfaatler, ihtiraslar önde gitmektedir. Menfaatler sağ-
lanmadan, menfaatler sağlanmamaktadır. Komgular bu husus-
ta birbirlerinden çok şikâyetçidirler. Köyde gerçekten
sürtünmeler, birbirini engellemek ve birbirlerine zarar
vermeleri nedeniyle takımlarına defalarca tanık olduk.
Örneğin: "Aman aman bu köyden viden Allah'a yakın gitmiş
olur", "İnsanlık kalmamış, edep kalmamış; Allah'tan
korkma yok", "Çocukları başıboş, hayvanları başıboş" gibi
siten dolu ifadeler sarfedilmektedir. Bütün bunlara rağmen
komgular birbirlerine yardımcı olmakta, kendilerinden
bulunmayan şeyleri karşılıklı olmak koşulu ile birbirlerine
vermektedirler. Örneğin ekmeç, tuz, geker ve diğer ana şey-
ler birbirine borç verilmekte ve alınmaktadır. Değişik

yemekler, turfanda geyler birbirlerine gönderilmekte ve fakir komgularda düşünülmeştir. Komguluk, karşılıklı ihtiyaç oluğ, komguluğun temelini oluşturmur. Komguluk gerçekten yaşayan bir beraberliktir (1). Bu husus köylünün fikrini doğrulamaktadır.

Bugün arazinin köydeki mevcut nüfusun gereksinimlerini karşılayamaması, geniş ailelerin parçalanması, köydeki aile reisleri ile eğlörünün hemen hemen hepsinin okur-yazarsız olması, gelir kültürü ile temas sağlanması ve tarım dışında geçim alanlarının bulunması komgular arası ilişkilerin değişiminde olumlu ve olumsuz yönde etkiler olarak görmek mümkündür. Ayrıca arazinin sınırlılığı ve kıskançlık nedeniyle komgular arasında geçmişte kan davaları dahi olmuştur. Bu hususa arazi bölümünde değinilmiştir. Namus hususunda da çok önceden olan bir tek cinayeti septadık.

Köyde bir geçim endişesi doğmuştur. Herkes kendi geçimi peşinde koymaktadır. Bu nedenle ilişkiler eskisi gibi kuvvetli ve düzenli değildir.

Komgular arası ilişkilerin durumunu septamak için aile reislerine "Bir ihtiyacınız ve sıkıntınız oldu mu evvela kime gidersiniz?" sorusunu yönelttik. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 53 te görülmektedir.

Tablo 53

Hane Reislerine	Sayı	%
Köyün Zenginine	2	2.22
Komgulara	27	30.00
Akrabalara	46	51.11
Hiçbirine	15	16.67
T o p l a m	90	100

Görüldüğü gibi önce akrabalara bağvuran % 51.11, komgulara % 30.00, hiçbirine bağvurmam söyleyenler ise % 16.67 ve ihtiyacım için evvela köy zenginine giderim

(1) Johan Pietsz, çav. M. Ali Akadimir, Bir Hittin Topluluğu Olarak Köy, İstanbul, 1946, s. 28

diyenler de % 2122 oranındadır. Burada ilişkilerin iç yüzü tam yansımamakla birlikte yine de bir düzensizlik, bir istenemeslik görülmekte olduğu belirtilebilir. Tabloda da anlaşıldığı gibi hiçbirine başvurman, köy zenginine baş vururum ifadeleri ilişkilerin düzensizliğini ve menfaatlerin düğüldüğü kanısındayız.

Akrabaların birbirlerini çekemedikleri ve ilişkilerin menfaate dayalı olduğu akrabalık ilişkileri bölümünde belirtmiştik. Akrabalar yüz yüze gelince birbirine iltifatlar, bağlılık ifadelerini v. s. çegitli roller oynadıklarına tanık olduk. Demek ki akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde his ve menfaatler düğülmektedir. Kısaca temelde sosyo-ekonomik durumlar bulunmaktadır.

Komşuların, akrabaların ve çocukların birbirlerine zarar verip vermediklerini daha iyi belirlemek için kadın ve erkeklerle "Komşular, akrabalar ve çocuklar birbirlerine zarar veriyorlar mı? sorusunun cevapları tablo 54 te gösterilmektedir.

Tablo 54

Kadınlar	Sayı	%	Erkekler	Sayı	%
Evet	82	100	Evet	78	98.73
Hayır	-	-	Hayır	1	1.27
Toplam	82	100	Toplam	79	100

Komşuların birbirlerine zarar verdikleri, saygılı olmadıkları ve menfaatlerini ön planda tuttuklarını kadınlar % 100, erkekler de ağı yukarı % 100 u bulmaktadır. Aileler arası ilişkilerin iç yüzü burada çok açık sergilenmektedir. Menfaatimize göre ekonomik ve eğitim bakımından geri olan toplumlarda inanç, anlayış, sevgi ve saygı seyirlerini çok gerilerde takibetmektedir.

Kadın ve erkekler komşuların birbirleriyle ilişkilerinde sınıni olmamayı ve birbirlerine zarar vermeleri ve hak hukuka saygılı veya anlayış göstermediklerinin sebeplerini şu şekilde belirtmektedirler: "Kâr, menfaat için",

"İnançsızlıktan, hubulî dünya olmaktan, herşeyi unutup dünya malına tapmaktan", "Bilgisizlik ve menfaatten", "Kötü insan oluşlarından", "Mainlikten ve pis nefisli olmaktan", "Allah'tan korkmadıklarından", "Dar gelirli olduklarından", "Çocukları sadece doğurup ortaya salmaktan olmaktadır". Kadın ve erkeklerin bu düşüncelerini dikkâte alacak olursak bir toplumun ilişkilerinde düzen ve her açıdan sağlıklı olması için ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin çoğalmaları veya kurulmalarıyla mümkün olabileceği söylenebilir. Ayrıca dinsel inançların sağlıklı olmamaları, kulaktan duyulan bilgilere sahip olunması ve dinin bilincinde olmamanında ilişkileri olumsuz yönde etkilediği kanısındayız.

Köyde çekirdek ailelerde, geniş ailelere karşılık daha çok ferdiyetçilik ve kontrolsuzluk olduğu da köylünün süslü ifadelerine ve mülahadelerimize dayanarak söylemek mümkündür.

Her fenalık ve anlayışsızlık bencillikten, yani kendi nefisini fazla sevmekten ileri gelmektedir. Bunun aksi özgeciliktir. Yani kendisinden başkasını insanı sevmek ve kayırmaktır (1). Bununda mayası aileden atılır. Ayrıca, ailelerdeki sosyo-ekonomik yetersizlik önemli bir etken olsa gerekir. Bu şekilde de çalışmamızda ki tesbitlerin doğruluğunun desteklendiğini ifade edebiliriz.

(1) Halil Vikret Kanat, Ailode Çocuk Terbiyesi, İstanbul, 1969, s. 50

7. 3- Ailede ve Aileler Arası İlişkilerde Kullanılan Küfürler, Beddualar, Dualar, Yeminler ve Takma İsimler

Bir toplumda küfürler, beddualar, yeminler ve takma isimler o toplumun sosyo-ekonomik düzeyini belirlediği gibi ilişkilerinde belirlenmesinde önemli etkenler olacağı söylenebilir. Ayrıca bu hususlar her ailenin ve her toplumun iç yüzünü yansıtacakları kanısındayız.

Şefkat'te çocuklardan büyüğe kadar kullanılan küfürler: 1- Eşek oğlu eşek, 2- İtoğlit (it oğlu it), 3- Eşek sıpası, 4- Hayvanoğlu hayvan, 5- Eşek yavrusu, 6- Köpek yavrusu, 7- Eşek ananı....., 8- Ağzına gözüne....., 9- Eşeğin penisini sana, annene, 10- Ananı, 11- Dinini, imanını kitabını, 12- Ölülerin kemiğine....., 13- Ölüne, dirine, sivikteki kuguna....., 14- Ananı, avradanı, kızını kısırağını....., 15- Davar, hayvan, 16- Canını, kanını....., 17- Dinsiz, inansız, kelp, kafir, 18- Dünyadaki ağaçların hepsini sana....., 19- Bacağımı sana....., 20- Orosu, ortalığın orospusu, 21- Kaltak, fahişe, namussuz, boynuzlu, kavat, kerhaneci, puşt pecevenk, dellek, ibne, fitne, iblisoğlu iblis (geytan) 22- Babanın, annenin kefenini....., kemiklerini....., 23- Piçoğlupış v. s.

Kanımızca küfür acizliğin, geleneksel alışkanlıkların, tatmin olabilmemenin, eğitimsizlik, bilgisizlik, saygısızlık ve normal düşünememenin bir sonucu olsa gerekir. Köylülerce kullanılan bazı küfürler sevmek ve şaka yapmak birde büyüklük taslamak sonucu olarak yapılmaktadır. Örneğin eşek, it, itoğlu it, namussuz, kerhaneci, hayvan herif, ağzına sigarım v. s.

Beddualar:

1- Allah, seni kahretsin, canını alsın, belanı versin, sana çarpsın, 2- Allah karnını doyurmasın, sana diş tırnak vermesin, 3- Benden bulma Allah'tan bul, 4- Beddeninden mahrum olasın (çocuğun olmasın), 5- Boyun bosun toprağa girsin, o boyda kalasın, 6- Benim yolunu göresin (Benim başımdan geçenler seninde başından geçsin),

7- Baykuş ocağında öte (ocağın kör ola), 8- Bu tarafta gide, o taraftan gelmiyesin, 9- Cehenneme postumu serresin, 10- Canından hayır görmiyesin, 11- Can derdine gelesin, 12- Canına kurtlar düşe, 13- Canından ciğerinden bulasın, 14- Cennet yüzü görmiyesin, 15- Çaresiz derde gelesin, 16- Dünyada hayır görmiyesin, daima mahrum olasın, 17- Evin yana, 18- Gözün kör ola, 19- Gavur kurgunu ile gidesin, 20- İnim inim inliyesin, 21- Her iki dünyada yüzün kara ola, 22- İnşallah yüzün gülmes, 23- İnşallah sürünürsün, 24- Kazancından inşallah yemiyesin, haram ola, 25- Murat almayasın, 26- Ocağın kör ola, 27- Olduğun yerde koruyasın, 28- Şişip patlıyasın, 29- Yüzün kara ola, gülmiye gibi.

Dualar:

1- Allah senden razı ola, 2- Can derdi görmiyesin, 3- Allah Kur'an imanını nasip etsin, 4- Allah seni darda komasın, 5- Peygamberin şefaatinde mahrum olmayasın, 6- Allah çocuklarını sana bağışlasın, 7- Hurriler ve melayikeler senden razı ola, 8- Eline neya atarsan altın kesile, 9- Sen olasın sen olasın yoksulluk yüzü, derdi görmiyesin, 10- Allah sana sütü, cibiliyeti temiz birisini nasip ede, 11- Sen olasın, sen olasın ağlama yüzü görmiyesin, hep gülesin, 12- Allah her ikinizi bir arada kocaltsın, 13- Her iki dünyadan da mahrum olmayasın, 14- Allah insanı şeytan şerrinden emin eyliye veya korusun.

Yeminler:

1- Allah hayrından mahrum olayım ki, 2- Allah adına yemin ederim, 3- Allahın elindeki Kur'an için, 4- Allah gözlerimi kör etsin ki, 5- Allahın hayrından mahrum olayım ki, 6- Allahıma, peygamberime, 7- Allah beni süründürsün, 8- Allah ruhumu alsın ki, 9- Aziz yatırım bağı için, 10- Bu nimet bana garpaki, 11- Ben hiç murat almayayım ki, 12- Bu ekmeğe (nimete) yemin ederim, 13- Günege yemin ederim, 14- Güneş beni garpsın ki, 15- Bu evin hayrı bereketi için, 16- Cennetin hayrını görmiyeyinki, 17- Canı bana garpa ki, 18- Biniye imanına, 19- Dört kitaba yemin içerim, 20- Kur'an garpsın ki, 21- Karın benden boy ola ki, 22- Çaresiz, namussuzun ki, 23- İmam avradın olsun ki, 24- Öğlünün bağı

başı için, 25- Vallahi ve billahi gibi.

Takma İsimler:

Köyde birbirini çekemiyen, birbirine kızan ve şaka yapanlar alaylı ve küçültücü, benzetici, gülünç isim takarlar. Örneğin: 1- Deve, leylek, 2- Yarım, kısa (boyu kısa olanlar için), 3- Ölmüş sıçan, kör yılan, akrep, yengeç, 4- Çındar (cinli), 5- Kazma dişli, sarı ağızlı, hayvan ağızlı, 6- Köfte burunlu, deve dudaklı gibi.

8-AİLELERİN SOSYO -EKONOMİK
YAPILARI

8- AİLELERİN SOSYO - EKONOMİK YAPILARI

8. 1- Toprak Mülkiyeti

Şefkat'te toprağa sahip ve bağlı olmak oldukça kuvvetlidir. Ancak onu yeterince kullanamamaktadırlar. Toprak kutsal sayılır. Bunun için köylü şu şekilde ifadeler kullanmaktadır. "İnsanın bir çuval altına olacağına bir karış toprağı olsun", "Allah insanı öküz emeğinden etmesin", "Allah insanı topraksız etmesin", "Toprak hayırdır, berekettir", "Mal ataların yadigârıdır, mal tatlı beladır", "Mal canın yongasıdır", "Mal dar gün içindir".

Köylü toprağı bir namus gibi düşünür ve ona sahip çıkma adı, nefissiz, hayırsız ve kötü olarak değerlendirmektedir. Bu düşünce ve tutku ile malın yabancı ellere gitmesini istememektedir. Bu sebeple de ocaklarının tütmesini, yani erkek çocuğı sahibi olmayı çok çok arzulamaktadır.

Köyde tapu kaydı kimin üzerinde bulunursa bulunsun gerçekte toprak mülkiyeti genellikle hane topluluğumdur. Doğu Anadolu, Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi toprak mülkiyeti durumu karışıktır. Tapu kadastro çizimleri oldukça yavaş yürümekte ve henüz çoğu toprakların tapu işlemleri yapılmamış bulunmaktadır. Bugünkü toprak mülkiyeti sistemi, "Sosyal adalete ve eşitliğe ters düşmektedir. Yani dengesiz toprak dağılımının sonucu olarak gelir dağılımında bir dengesizlik doğmuştur. Düşük gelir grupları, modern tarım araçlarını sağlayamadıkları gibi aralarındaki yavaş bilgisizlik sebebiyle bunları kullanma becerisinden de yoksundurlar (1). Şefkat'te de arazi bugüne kadar tapu kadastro görmediği gibi, olan arazide bilgisizce, düzensiz, randımansız ve insan gücüne dayalı olarak işletilmektedir.

(1) Necide . Cafer, Mirköçeri Ali Yıldız, Az Belirsizlik İçin-
de Teri Baraktırılabilmek, İst., 1979, s. 103-105.

Köyde toprak mülkiyetini saptamadan önce Baskil İlçesi Maliye Dairesindeki resmi toprak mülkiyetlerini saptadık. Resmi kayıtlarda ancak köylünün beyanlarına göre olan sulu, susuz, bağ, bahçe olarak 2368 dönüm arazi gösterilmiştir. Ayrıca 52 hanenin de arazisi vergi dığı bırakılmıştır. Arazisi 50 dönümün üstünde olanlar 50 dönümün altında göstermişlerdir. Bu nedenle de arazi vergi dığı bırakılmıştır. Burada köylü yanlış yola itilmiş, durumda olduğu kanatındeyiz. Köylünün gelişip kazanması için olanaklar sağlanmalı ve köylü normal şekilde vergisi ne ise onu vermelidir. Devlet ve aileler ilişkiler içinde bir doğrultuda olmalıdır. Aksi taktirde çelişkiler, sorunlar birbirini takip eder. Köyde bizim saptadığımız duruma göre sadece köyde bulunan ailelerin arazisi 3845 dönümdür. Köy dışında olanlarında 478 dönümdür. Oysa köylünün Maliye'ye verdiği beyanlarda toplam arazi 2368 dönümdür. Arada bir hayli çelişki görülmektedir. Saptadığımız miktar resmi kayıtlardaki kayıtların aşağı yukarı iki mislidir. Bu inkar ve çekingenlik ailelerle Devlet arasındaki ilişkilerin düzensizliğinden ileri geldiği kanısındayız. Köydeki arazinin aileler ve devlet lehine işlenmediği de açıkça belirlenmektedir. Çünkü hem arazi az işletilmekte, hem arazi az gösterilmekte, hemde araziye az gösteren de vergiyi az veya hiç vermemektedir.

Köyde arazinin 2326 dönümü sulu, 1997 dönümü de susuzdur. Bahçe 280 dönüm, bağ ise ancak 15 dönüm kadardır.

Köyde toprak mülkiyetinin dağılımını hane birimine göre incelenmiş bulunmaktayız. Hanelere göre toprak mülkiyetinin dağılımı tablo 55'de gösterilmektedir. Ancak köy dışında ki hanelerin 478 dönüm arazisi tabloya dahil edilmemiştir.

Tablo. 55

Arazi Büyüklüğü	Hane Sayısı	%	Toplam Arazi (Dönüm)	Toplam Araziye Oranı %
Topraksız	11	12.1	-	-
1-10 Dönüm	17	18.7	129	3.4
11-25 "	19	20.9	389	10.1
26-50 "	20	21.9	765	19.9
51-75 "	10	11.0	612	15.9
76-100 "	5	5.5	460	12.0
101-150 "	7	7.7	890	23.1
151-200 "	-	-	-	-
201-300 "	2	2.2	600	15.6
T o p l a m	91	100	3845	100

Görüldüğü şekilde topraksız haneler % 12.1 oranındadır. Bunlardan bir kısmının arazisi yok, bazılarının da arazisi henüz babaları tarafından bölüştürülmemiştir. Aile reisi isterse ölmöden önce araziyi erkek çocuklarına gıfaen taksim edebilir. Yine aile reisi isterse ölene dek araziyi bölüştürmeden devam ettirebilir. Köyde her iki durumda da örnekler görülmektedir. Ayrıca aile reisi sağlığında arzu ederse erkek ve kız çocuklarına mal vermeden bir erkek çocuğunun üzerine tapu edebiliyor. Medeni Kanun'a göre taşınmaz mal mülkiyeti bazı haller dışında, genellikle ferdi bir haktır. Köyde bu hususta kanundan çok geleneksel değer yargıları ön planda gelmektedir. Buna karşın bir kadın isterse babasından veya abilerinden ve kardeşlerinden mahkeme yolu ile mal alabilmektedir. Ancak babanın sağlığında mal alan hiçbir kız saptayamadık.

Şefkat'te arazileri "1-10" dönüm arası olanlar % 18.7'dir. Buna karşın "201-300" dönüm arazileri bulunanlar ise ancak % 2.2 oranındadır. Köyde en çok arazi 101-150 dönüm olarak 7 hanenin elinde bulunmaktadır. Arazi çokluğu ortalama 20 hane hisasındaki 26 dönümdür. Yüksek değer (mod) olarakta 890 dönümdür. Genellikle arazileri 50-200

dönüm arasında olan ailelerin geniş ve geçici geniş aile olduklarını saptamış bulunmaktayız.

Köyde mer'a olarakta 3700 dönüm bulunmaktadır. Bu miktarın 3000 dönümü Şefkat'ın 2 km. Kuzey doğusundaki Keluşağı Köyü ile ortak durumdadır. 700 dönümde sadece Şefkat'a aittir.

Genellikle arazisi az olanlar veya geçimi olmayacak durumdakiler ve hatta erkek çocukları çok olan ailelerdeki fertler tarım dışı sahalarda iş sahibi olabilmek telâş ve heyecanı içindedirler. Köyde yeterli arazisi olanlar ancak 14 hane sayılabilir. Bazılarının arazileri kendilerini geçindirebilecek durumda ancak onların sulama suları çok az veya hiç bulunmamaktadır.

İleride bu hanelerin arazileride erkek çocukları arasında parçalanınca yeterli arazi kalmıyacak ve verimden de düşecektir. Bir de bunun somucunda değiş tokuşlar ve bazı satışlar da olacaktır. Böylece arazi el değiştirecektir.

Köylünün dışarı ile ilişkileri, tarım dışında geçim olanaklarına kavuşması, okuyanların çoğalması, iş gücündeki değişiminin başlıca sebepleri olmuştur. Toprak bölünmeleri, yetersizliği, kullanamama, maddi olanaksızlıklar ve topraksızlaşmak endişesi insanları köy içinden köy dışına itmeye zorlamıştır. Bir taraftanda iş-güç düzenindeki değişim, eğitim görebilme ve yeni geçim kaynaklarının bulunması, birçok fertlerin ve dolayısıyla ailelerin dışarıya göçmeleri toprak, mülkiyet yapısı üzerinde etkili olmuştur.

Şefkat'te 75 dönümden aşağı arazi parçaları küçük mülk sayılmaktadır. Bu husus köylünün ifadeleriyle, müşahadelerimiz sonucu saptanmıştır. Belirtilen dönümden aşağı olan arazide tarım güçleşmekte ve rahatlıkla bir aileyi geçindirmesi olanaksızdır. Köyde topraksız ve küçük mülk sahibi hanelerin oranı % 84.6'ı bulmaktadır. "0-75" dönüm arasında toprağı olan hanelerin çoğunluğu "26-50"dönüm

(% 21.9) ve "51-75" dönüm (% 11.0) oranındadır. "26-50" dönüm arazinin toplam araziye oranı % 19.9'dur. "51-75" dönüm arazisi olanlar bütün arazinin % 15.9'dur. "101-150" dönüm arazisi olanlar bütün arazinin % 23.1, "201-300" dönüm arazisi olanların bütün araziye oranı ise % 15.6'dır. Genel olarak topraksızların ve küçük mülk sahiplerinin % 84.6 oranda olmaları demek tarım dışı yerlerde iş sahibi olma eğiliminin artması en önemli nedeni olsa gerekir. Toprak mülkiyeti küçük birimler şeklinde parçalandığını, ailelerin büyük çoğunluğunun geçimleri için yeterli toprakları olmadıklarını incelediğimiz verilerden saptamış bulunmaktayız. Bir yıl hem tarım alanında, hem de boş zamanlarda çalışarak yan gelir elde etmek sonucu aileler ancak geçimlerini sağlamaktadırlar.

Şefkat'te hane başına sulu ve susuz arazi olarak yuvarlak 40.1 dönüm arazi düşmektedir. Köy dışındaki nüfusta ortalamaya dahil edilirse bu oran daha da küçülecektir. Araziyi köydeki mevcut nüfusa oranlarsak ancak her kişi başına 6.7 dönüm arazi düşmektedir.

Arazinin aileden aileye intikali şu şekilde olmaktadır. Maddi olanaksızlıklardan, kumar içkiden, evlenme masrafların karşılanmasında, bir kısımda tembellikten arazisini satmaktadır. Ayrıca miras alınması, verilmesini de söylemek gerekir.

Aile reislerine "Araziye nasıl sahip oldunuz? sorusuna karşılık alınan yanıtlar tablo 56'da görülmektedir.

Tablo. 56

Aile Reisleri	Sayı	%
Babandan Miras	48	59.26
Babandan Miras + Satın aldım	22	27.16
Kadın Mali	4	4.94
Mal Babamın Elindedir	3	3.70
Arazim yok. Sadece Bir Ev yeri ve bir Bahçe satın aldım	1	1.26
Babandan Miras+Satınaldım+Kadın Mali	3	3.70
T o p l a m	81	100

Tablodan anlaşılacağı üzere arazi bakımından miras kaldı diyenler % 59.26, babamdan miras ve satın aldım diyenler % 27.16, kadın malı diyenler % 4.94, mal babamın elindedir diye belirtenler % 3.70, babamdan kalma satın aldım ve kadın malı olarak ifade edenler ise % 3.70 oranındadır. Demek oluyor ki arazinin çoğu babadan intikal etmektedir. Evli kadınlar baba evinden genellikle mal almadıklarından araziyi satma veya satın alma görülmemektedir. Ayrıca, bu nedenle arazide daha fazla parçalanmada olmamaktadır. Köyde malın erkek çocuğuna intikaline özen gösterirler. Mal insan varlığının bir devamıdır. Onu da devam ettirecek erkek çocukları olduğu ifade edilmektedir. Kızlara bu nedenle miras vermek istenilmemektedir. Burada cede bağlılık da söz konusudur.

Köyde arazi satışı pek olmaz. Olsa dahi evvela yakın akrabalara teklif yapılır, gayet onlar almasalrsa komşulara veya çevre köylere satılmaktadır. Burada mal dıgarı verilmek istenmemektedir. Bir de prestij ve dinsel etkinin de rolü vardır.

Arazi için ailelerde ve aileler arası çok gizli, kapalı ve çirkin oyunlar oynandığı köylüce sözlü olarak ifade edilmektedir. Biz de bu durumları saptadık. Üzet olarak şu örnekleri belirtebiliriz: a) Biribirlerini sevmiyen gençlerin mal nedeniyle evlendirilmeleri, b) Kadının miras almaması nedeni ile aile huzurunun bozulduğu, işkence edildiğini (Bu yüzden iki üç kadının boğandığını saptadık). Bir kadında kardeşinden mal almamak için kocasından kaçarak kötü yollara itilmiştir. c) Mal yüzünden üç cinayet işlenmiştir (1). Ayrıca sık sık münakağa ve bazende kavgalar

-
- (1) Köyde zengin iki ailenin arazilerinin yan yana oluğu, sınırda bir doğağan ağacının bulunluğu ve oradan yolun geçişi, ayrıca kadının küfredmesi, komşularında kargı tarafın erkeğini kıskartması neticesi beğ kığı öldürülmüştür. Ancak bu ölenler küfreden kadınla beraber olan akrabalarıdır. İkinci bir örnekte arazisi olmayan bir ailenin, arazisi çok olan bir ailenin bitişliğinde olması ve tavuk beslemesi, bu tavukların arazisi olana zarar vereceği yüzünden olmuştur (2 kişi öldürülmüştür) Üçüncü bir cinayet yine arazi ve çökememeslik yüzünde olmuştur. Bu cinayetler dışında bir çok yaralanmalar ve aile zararları olmuştur.

cereyan etmekte ve aileler arası kıskançlık, çekememezlik ve tahrikler yaygın bir şekilde görülmektedir. Bu nedenle de birkaç aile köy dışına göç edilmeye mecbur edilmiştir. d) Mal yüzünden yalan söylemek, sahte oyunlar oynamak, yalançı şahitlik ve kışkırtmalar yapılmaktadır.

Tabloda % 4.94'u mal kadınıdır demektedirler. Bunlar iç güveyi durumundadırlar. Bu nedenle ailelerde genellikle söz hakkı kadına ait olduğunu saptadık. Hatta aile reisleri bu yüzden eglerinden memnunyetsizliklerini açıkça belirttiler.

8. 2- Toprak İgleme Biçimi

Şefkat'te topraklar nasıl değerlendirilmektedir? Bu soruya yanıt verebilmek için tablo 57 inceliyelim.

İgleme Biçimi Tablo. 57

İgleme Biçimi	Hane Sayısı	%	Dönüm	%
Sahibi Tarafından İglenen	63	69.23	470	49.68
Ortakçıya Verilen	7	7.69	206	21.78
Bos Bırakılan	10	10.99	270	28.54
Arazisi Hiç Olmayan	11	12.09	-	-
T o p l a m	91	100	946	100

Sahibi tarafından iglenen arazi % 49.7 ı bulmaktadır. Ortakçıya verilen arazi ise % 21.78, bos bırakılan arazi ise % 28.54'tür. Arazisi olmayan aileler de "11"dir. Köyde 63 aile geçimini sağlamak için arazisini iglenekte ve başka iglerden de yan gelir temin etmektedirler. Ortakçıya verilen arazi % 21.78 dir. Arazisini ortakçıya verenlerin hepsinin erkek çocukları tarım dışında maaşlı olarak çalışmaktadırlar. Bu nedenle köyde arazisi az veya çok az olan aileler, maddi olanakları zayıf aileler ve köy dışında bir işe giremeyenler, zorunlu olarak ortakçılık yapmaktadırlar. Deneklerin ifadesine göre geçimin sadece tarımla olduğu 25-30 sene evvel her aile mutlaka ya kendisinin malını veya hem kendi, hem de malı çok olan nankini iglenekteydi. Arazisi olmayanların köy içinde ve geçici olarakta dışarıda işçi olarak çalıştıkları ifade edilmektedir. Köy dışında iş sahası açıldıkça, yani şehirleşme ve sanayileşme ilerledikçe ortakçılıkta yapılmamaktadır. Bu hususu tarım dışında iş sahalarının çoğalması, çiftçiliğin zorluğuna karşın, geçimin sağlanması, nüfusun artması, arazinin parçalanması ve en önemlisi prestij veya gurur meselesi yapılması esaslarına bağlayabiliriz. Köyde bağkasının içinde ve hatta kendi içinde çalışmak, sebze, meyveyi satmak, ticaret yapmak

kötüyüğü, ayıpmış geklinde düşünülmede kabadayılık, prestij ön planda tutulmaktadır. Ayrıca kıskançlık yüzünden, çalışanları da çevrede suçluyarak, tenkit ederek, dedikodu, tahrik ve tegvik yaparak usandırmak suretiyle kaçırılmaya çalışılmasında önemli bir etken olduğunu söylemek gerekir. Bu durum iş gücünü ve ilerlemeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Köyde toprak işleme tarzında çiftçilik mesleği ile ilgili geleneksel bilgi ve alışlagelen alışkanlıklar hakimdir. Arazi tesadüfi, bakımsız, emeksiz ve halen kadenci bir zihniyetle değerlendirilmektedir. Acıpayamalı, "Türkiye Etnolojisine Ait Bazı Meseler" adlı makalesinde bu hususta şu görüşü ileri sürmektedir: Ortalama olarak, yılda üç aylık çalışması onu ve ailesini geçindirebilmektedir. Senenin geri kalan ayları ise tembelliğin türlü şekilleri ile kaybedilmektedir. Her ne pahasına olursa olsun, Anadolu adamının bu korkunç kanaatkârlığını önlemek lâzımdır. Artık, bir lokma, bir hırka zihniyeti tarihe gömülmelidir. Ne yapıp yapıp kahvelerde uyuyan enerjiyi tarlaya işe intikal ettirmenin yolunu bulmalıdır. Türkün ekmek babası olan toprağın küçük parçalara ayrılması önlenmelidir" (1). Gerçekten aileler yıllık geçimlerini sadece düşünmektedirler. Merceyi kadere, nasibe bağlanaktadırlar. Çevrelerine hükmedebilecek bir bilgi düzeyinde olmadıkları rahatlıkla söylenebilir. Acıpayamalı'nın yukarıdaki görüşü araştırmamızdaki tesbitlerini doğrular ve destekler durumdadır.

Köyde gün geçtikçe arazi bölünerek küçük parçalar haline gelmektedir. Ayrıca bu durumda olan araziye su kifayet etmediği gibi gübreleme usulüde bilinmemektedir. Gübre genellikle hayvan gübresi kullanılmaktadır. Hayvan gübreside hayvanı olan aileler az miktarda kullanmaktadırlar. Fenni gübreyi yanlış kullanım ve telkinler sonucu

(1) Osman Acıpayamalı, "Türkiye Etnolojisine Ait Bazı Meseler", Ank., 1962, s. 176

pek itibar görmemektedir. Gübre hususunda aile reislerine tarlalara her sene gübre verip vermediklerini sorduğumuzda aldığımız yanıtların % 40.28 i evet, % 59.72 i ise hayır demektedirler. Yani 72 aile reisinde 43 ü hayır, 29 u ise evet demektedir. Evet kullandım diyenlerin çoğu fenni gübreyi kullandıklarını belirtmektedirler. Yine aile reislerine "arazinizde düzeltmeler, temizlemeler ve istenilen şekilde emek veriyor musunuz"? sorusuna verdikleri yanıtların % 83.33 (60) ü hayır, % 16.67 (12) i evet diyebilmektedirler. Bunlarda arazisi olan ve geniş aile durumunda olupta geçimini hemen hemen tarımla sağlayan ailelerin vermiş oldukları yanıtlardan ibarettir.

Arazinin değerlendirilmesi için araç ve gereçlerin, iş-gücü ve toprak arasında düzenli ilişkilerin sağlanması emek üretimini çoğalttığı gibi, ortakçı olanların geçinlerini sağlamaktadır. Yalnız ortakçı kazancın yarısını alacağı için geçim yine zorlaşacaktır. Çiftçiliğin dışında iş bulunursa işçilik, bulunmazsa mecburen sıkıntı çekecektir. Sonra ortakçılık geçici olduğu ve arazi kendi malı olmadığı içinde verimin düşmesine sebep olacağı görülmektedir.

Tarlalar küçük, dağınık ve bazıları taşlık olduğu için öküzle sürülmesinin daha elverişli olduğu söylenebilir. Maddi olanaklar bakımından traktör daha kârlı olmaktadır. Köyde hiçkimsenin traktörü yoktur. Tarlasını sürdürecekler para vermek suretiyle etraf köylerden getirtmektedirler. Traktörle arazisini, geçini kadar sürenlerin çoğunun evine maas girmektedir. Köyde arazi eskiden tamamen öküzle sürülürken, bugün ancak 19 çift öküz bulunmaktadır. Birde üç tek öküz vardır. Öküzü tek olanlar çoğu kez öküsün kargasına kendi egeğini koymak suretiyle arazilerini sürmektedirler (Bks. Resim 6)

Köyde çoğunun arazisi boğ, çoğununda sadece sulu arazisi değerlendirilmektedir. Köy dışında olanlarında sulu ve susuz arazileri tamamen boğ kalmaktadır. Arazileri boğ kalanların çoğu köy dışında meşur işçi durumundadır.

Köyde arazinin çoğu sulu olmasına karşın sulama suyu yetmemektedir. Çünkü arazinin çoğu köyün kuzey kesimindedir. Arazi esas suyun bol olduğu diğer su harkıların çok üstüne düşmektedir. Araziye su yetmediğinde bu araziyi basan su nöbet haline dönüştürülmüştür. Nöbetler 17 günden bir, saat usulü ile dönmektedir. Suyun çoğu dört, beş ailenin elinde bulunmaktadır.

Köyün hemen üstünde ve altında olmak üzere iki su harkı geçmektedir. Bu su nöbet değildir. Kim evvela gidip suyu getirirse o arazisini sulamaktadır. Ancak su biribirinin üzerinde değilerek (çalınarak) zaman ve üretim kaybına sebep olmaktadır. Ayrıca suyun değilmesi (çalınması) ilişkilerin bozulmasına da sebep olmaktadır.

Köyde arazi eskiden değerlendirilirken daha çok tahıl maddeleri için kullanılıyordu. Bütün geçim tahıl maddelerine bağlıydı. Bugün ise bahçecilik gelişmektedir. Gün geçtikçe tarlaların en iyisi dahi bahçe haline dönüştürülmektedir. Köyde geniş aileler verimli tarlalarının etrafını ve tarıma elverişli olmayan kesimleri ağaçlandırmaktadır. Geniş aileler araziye en çok, eskiden olduğu gibi buğdaya ayırmaktadırlar. Diğer aileler bahçeciliğe yönelmiş durumdadır. Köyde 1977 yılının Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim Ay'larında bağlamak suretiyle 1978, 1979, 1980 yıllarının da aynı aylarında araştırmalarımız aralıksız sürmüştür. Araştırma yaptığımız son yılda (1980) dönüme göre ekilen tahıl maddeleri aşağıdaki Tablo 58 de gösterilmiştir.

Tablo. 58

B U Ğ D A Y
Dönüme Göre Ekim

Dönüm	İşletme Sayısı	5
1-10	41	56.94
11-20	18	25.00
21-30	8	11.11
31-40	1	1.39
41-50	3	4.17
50 +	1	1.39

A r p a

Dönüme Göre Ekim

<u>Dönüm</u>	<u>İşletme Sayısı</u>	<u>%</u>
1-10	17	23.61

Mercimek

1-10	9	12.41
------	---	-------

Kuşne

1-10	20	27.77
------	----	-------

Görüldüğü gibi çiftçilikle uğraşanlar yani geçim-leri tamamen tarıma dayalı olanlarla, bir yan gelir elde etmek isteyenler ancak sadece geçimlerini sağlayacak gekilde araziyi değerlendirerek üretim yapmaktadırlar. Bununla birlikte ailelerin çoğu normal bir üretim yapmadığından, bir gehirli gibi yağın, yumurtasını, kışlık sebzesini dahi gehirde ve kasabada karşılamaktadır. Köyde sebzeyi sadece dokuz aile arazileri az olduğundan ve sebzeyde müsait yerleri bulunmaları sebebiyle sebze üretmekte ve yıllık geçimlerini sebzeyle sağlamaktadır. Bugün bunlarında çocukları okuyup memur olmaları ve bazılarının köy dışında işçi olarak para kazanmaları sonucu eski üretim dümmekte sadece iki aile sebzeyi kendi geçimleri için yetiştirmektedir.

Arazinin bugün tamamen değerlendirilmemesi ve üretimin yüksek olmamasının nedenlerini kısaca şu maddelere bağliyabiliriz: a) Mufusun çoğalıp bir itim gücü haline gelmesi, b) Arazinin daimi erkek çocukları arasında bölüştürülmesi, c) Endüstrileşme ve kentleşmenin olması, d) Köyde okuyup memur olanların çoğalması, e) Politikacıların köylüleri çıkarları için gehirlere çekmeleri, f) Arazinin çoğunun bahçe haline dönüştürülmesi, g) Devlet kurumları ile ailelerin ilişkilerinin kopukluğu, h) Kadınların okur-yazarlık olma ve taranda en çok bunların

çalışmaları, h) Çiftçiliğın iptidai tarzda oluğu ve insanın gereksinimlerini karşılıyaması.

Köylü eskiden üretimin fazla olduğunu belirtmektedir. Bununla sebebini şöyle açıklıyorlar. "Eskiden hayır bereket vardı. İnsanlık vardı." Eskiden tarımın dışında geçim olanakları bulunmadığından aileler tüm güçleriyle çiftçilikle uğraştıkları için daha fazla üretim sağladıkları kanaatindeyiz. Ayrıca, bugün bahçe haline dönüştürülmüş tarlalar eskiden tarım için kullanılmaktaydı. Eskiden olsun, bugün olsun arazinin işlenmesi açısından ileriye yönelik, akılcı bir değışimin olmadığı söylenebilir. Zaten tarımla uğraşanlar yağı, okur-yazarsız işsiz durumda olanlardır. Çağımızda şehirleşme ve sanayileşme ilerlediğinde ve nüfusta gün geçtikçe arttığından köyde mevcut arazi ve arazinin işleyiş biçimi ailelerin gereksinimlerine yanıt verememektedir. Ayrıca köy şehir olanaklarından yoksun bulunduğundan bir itim ve şehir ise bir çekim merkezi haline gelmiştir. Son üç dört yılda düzensiz ve akılcı olmayacak şekilde 65 yağına giren herkese maanın bağlanması köylüyü çiftçilikten daha çok uzaklaştırmış ve tüketici bir duruma itmiştir. Bir kısmı beslediğı hayvanlarını dahi satmıştır. Çiftçilik, güvencesi olmayan ve üstelik güç olduğu gibi, karında doyurmayan bir meslek durumuna düşmüştür. Köyde çiftçilikle uğraşan "28" hanedir. Bunların içinde geçimlerinden fazla üretenler 7 aile bulunmaktadır. Gün geçtikçe çiftçilik zayıflamakta ve dışarıda iş olanaklarına kavuşanlar köy dışına geçmektedirler.

Köyde tarım alanlarında kadınlar güçleri nisbetinde her işte çalışmaktadırlar (Bkz. Resim 7). Köyde zaten eskiye oranla üretimin düşmesinin verimin azalmasının bir nedenide kadının erkeğe göre iş-gücü bakımından ve eğitim yönünde geri olması üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Buna karşın yine de geçim için kadınlar daha çok tarımla uğraşmaktadırlar.

Çiftçiliğin veya tarımın gerilediğini doğrulamak ve köylünün içinde bulunduğu yaşıntıyı ve yaşıntı özlemini belirlemek bakımından kadın ve erkeklerle "Çocuklarınızın çiftçi olmasını ister misiniz"? sorusuna verilen yanıtlar tablo 59 da yansımaktadır.

Tablo. 59

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Çiftçi olmasını isterim	6	7.32	Çiftçi olmasını isterim	10	12.66
Çiftçi olmasını istemem	74	90.24	Çiftçi olmasını istemem	69	87.34
Çiftçi ve memur olsun	2	2.44	Çiftçi ve Memur olsun	-	-
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Tabloda görülüyor ki kadın ve erkeklerce çiftçilik istenmemektedir. Çocuklarının çiftçi olmasını isteyen kadınların yaşları ellinin yukarısındadır. Bunlarda çocuklarının çiftçi olmalarını şu koşullar altında istemektedirler: a) Arazi ve su olursa, b) Malımız olduğu için, c) Köyün havası suyu iyidir.

Çocuklarının çiftçi olmamalarını isteyen kadınlar ise sebepleri şu şekilde belirtmektedirler:

1- Rençberlik (Çiftçilik) zordur, geliri azdır ve sonu da yoktur, 2- Çiftçilik kanlı, irinli lokmadır, 3- Biz çürüdük bari çocuklarımız çürümesin, 4- Ben çok çektim, hende fakirliktir, 5- Ömrümüz gitti birşey kazanamadık, 6- Gelir yok zahmeti çok, 7- Memurluk rahattır, iyidir, 8- Arazimiz yok, hende zordur, 9- Bir kâr etmemişiz ki, arazimiz yok, suyumuz yok ve yeterince karnımız da doymuyor, 10- Allah kurasın çiftçilik ağılıktır, 11- Çehirde olsun insan. hamal olsun.

Erkeklerden de çiftçiliği isteyenlerinde yaşları kadınlarda olduğu gibi ellinin üstündedir. Ayrıca, bunların çoğununmalı vardır. Köyde daha rahat edeceklerini, suyunun,

havasının iyi olduğunu, şehirde ahlâksızlık, pislik, vurma kırma vardır. Köy hayattır. Sonra Allah insanı öküz emeğinden etmesin. Kilo buçuk doymayız." Görülüyor ki köylü şehire yabancısıdır. Şehir ve köy arasında mesafeli çelişkiler vardır. Ayrıca köylüde korkmadan, emniyetli, özgürce bir yaşantı isteği vardır. Erkeklerin bir kısmı bunu şehirde bulabileceklerine inanmaktadırlar.

Erkekler, Çiftçiliği istememelerinin sebeplerini ortak ve ayrı görüşleri ile şu hususlara bağlamaktadırlar:

1- Çiftçilik iyi değildir. Çünkü hayat garantisi yoktur ve üstelik zahmetlidir, 2- Çiftçinin yaşamı kötüdür, 3- Arazimiz yok, çiftçilik zahmetlidir ve emeğimizi karşılamıyor, 4- Çiftçilik iyidir. Ancak emeğimizi karşılıyamamaktadır, 5- Çiftçilik zordur. Kolaya herkes koşar, 6- Okumak daha iyidir, 7-Malımız yok, çiftçilik yapmak isterdim, 8- Çiftçilik iyidir. Çünkü geliri helâldir. İnsan darlığa girmez, 9- Ben çiftçilikte hayatımı kaybettim, 10- Verimli toprağım olmadığı için hayır, 11- Çiftçinin lokması kan ve irindir, 12- Çiftçilik yapmak haramdır. Kolay ekmek olsun". Burada çiftçiliğin zorluğu, kişinin bir güvencesi olmadığı, çalışmanın zor olmasına karşın yinede insanın rahatça geçinemediği ve şehir olanaklarının bulunmadığı, teknik ve randımanlı bir çiftçiliğin yapılmadığı vurgulanmak istendiği kanısındayız.

8. 3- Ailede Miras

Şerhat'te miras çok eskiden olduğu gibi hala geleneksel esaslar dahilinde yürütülmektedir. Başka bir deyimle patriklineal sisteme göre düzenlenmiş miras kuralları hakim durumdadır.

Medeni Kanun çıkmadan evvel uygulama geriat hükümlerine göre yapılmaktaydı. Mal kız ve erkek kardeşler arasında farklı şekillerde taksim edilirdi. Kız çocuğuna yarım, erkek çocuğuna bir ve kadına da koca hakkı olarak 1/8 hisse verilmekteydi. Tek kız evladı olan ailelerde malın 3/4'ü kıza, 1/4'de ölenin erkek kardeşine yani amca ve oğulları erkek tarafı akrabalara verilirdi. Medeni Kanun'la birlikte evlâtlar arasında veya mal taksiminde adil bir çözüm sağlanabilmıştır.

Çocuksuz bir çiftin durumunda erkek ölürse bütün mal mülk kadına kalır. Ancak kadın köyü terkederse müras-tan ancak 1/4 pay alır. Geriye kalan erkeğin en yakın akrabalarınınındır. Ancak eskiden bugüne kadar köyde baba evinden evlenmek suretiyle çıkmış kızlar-birkaç müstesna-nın dışında- babalarından ve erkek kardeşlerinden ne geriat esaslarına, nede Medeni Kanun'a göre mal almadıkları-nı saptadık. Kızların babalarından veya erkek kardeşle-rinden mal almaları yadırganır, tenkit edilir, "hayırsız evlat malı elin erkeğine yedirecek" diye söylenilir. Çevrede de mal almak çok kötü olarak değerlendirilmekte-dir. Evli kızın iyisi, hayırlısı babası gile bağlılığı olanı ve mal iddiası etmiyenidir. Çayet evli kız mal almaya yeltenirse, eskiden kız dövülür, tehdit edilir ve kocasında tehdit edilirdi. Mal verilmemesi için çegitli oyunlar tezgâhlanırdı. Ancak bir kız bugün malını almak isterse mahkeme yolu ile rahatlıkla alabilmektedir. Ancak kısan babasıyla ilgisi kesilir ve evlat olarak tanınmaz.

Bugün ve eskiden köyde evli kadının babası veya abileri bir elbise, bazı giyim eşyası, bazende biraz para

ile malının kati satış şeklinde ellerinden alındığını öğrendik, köyde bu durumda olan beg kadın saptadık. Bunlar bugün pigman durumda olduklarını ifade etmektedirler. Malı kardeşlerinizden ve abilerinizden almazdık. Fakat, kesin satışta yapmazdık. Çünkü kesin satışı yapınca baba evinde hiçbir itibarımız kalmadı.

Köyde kısaca miras Medeni Kanun olmasına karşın yine de geleneksel düşünce ve usullerle yürümekte ve mal sadece erkek çocuklarındır şeklinde düşünülmektedir.

Bedevilerde miras hakkı, Mülleriin de belirttiği gibi oldukça basittir. Kural olarak, islâmlak öncesi esaslar geçerlidir. Bunlara göre kadını miras haklarından yoksundur. Kızların mirasta hak sahibi olabilmeleri ise ancak erkek evlâdın olmayışı ile mümkündür (1). Sümer ve Babil ailesinde hakimiyet babaya aittir. Bu sistem içinde ailenin bütünlüğü babaya ve onun yokluğunda büyük oğlana aittir. Ataların hatırasını koruyan, ölenin yerini tutan; mülkiyeti bakımından atanın şahsiyetini sürdürendir (2). Burada da erkek çocuğun mirasta önde geldiği ve pederşâhi aile tipi görülmektedir. Şefkat'te de mirasın kıza verilmemesinin bütün nedeni erkek çocuğunun varlığı ve atalara bağlılık sorunudur söylenebilir.

Eskiden Şefkat'te kocası ölen bir kadın çocuklarını terk edip ikinci bir evlilik yaptığında mal alamazdı. Kadın evlenmeyince de islâmi esaslara göre hissesine düşen verilmekteydi.

İcadiye Köyünde de mal kadına toprağın ve sığırların 1/4'i verilir. Kalan, çocuklar arasında eşit olarak paylaşılır. Eskiden İslâm hukukuna göre oğullar 2/3, kızlar

(1) Von Kortense Reintjens, Die Soziale Stellung Der Frau BEI DEN NORDARABISCHEN BEDUIN IN UNTER BESONDERER BERÜCKSICHTIGUNG IHRER EHE- UND FAMILIENVERHÄLTNISSE, BON. Begründet von p. Kahle und W. Kirfel, 1975, s. 89.

(2) Kadriye Yalvaç, "Eski Babil'de Kız Evlâdan Miras Mesalesi" Ak Ü. D.T.C. Fak. Dergisi cilt XXIII, Sayı: 1-2 Ocak-Ağustos 1965, Ank, 1966, s. 31.

1/3 pay alırdı. Ancak çoğu kez kınlara bu 1/3 değil uygun görülen bir miktar verilirdi. Bugün ise İslâm Hukukuna uyulmamaktadır. Ancak köy dışı evlendirilmiş kızlara paylarını vermekte gösterilen tereddüt İslâm Hukuku na göre uygulamanın bir sonucu olsa gerektir (1).

"İslam yasasına göre, kız çocuğun payının erkeğinkinin yarısı olduğu bilinir" (2). Şefkat'te mirasta en önemli etken erkek çocuklarının varlığıdır. Malın kutsallığı ve mala gömülü hatıraların etkileridir.

Şefkat'te kadınlara "babadan size kalan veya kalacak olan mirası almak ister misiniz"? sorusunu yönelttik. Bu hususta verilen cevaplar tablo 60'da görülmektedir.

Tablo. 60

K a d ı n l a r	Sayı	%
Miras Almam	62	76.54
Miras Aldım	16	19.75
Miras Alacam	3	3.71
T o p l a m	81	100

Tabloya ilk bakışta miras almak istemiyenlerin % 76.54 oranında olduğu görülmektedir. Miras aldım ve alacağım şeklinde ifade edenler miras almam diyenlerin 1/3 bile değildir. Demek ki genellikle miras alınmamaktadır. Bir kadının babasının malı olmadığı için tabloya dahil edilmemiştir. Miras almak isteyen ve aldım diyenlerde şu sebepleri ileri sürmektedirler: "Kardeglerimiz hayırsızlardı. Onun için aldık", "Kocamla kaçtım, ihtiyaç sahibi idik onun için aldım. Bu kadın malı mülkü olmayan bir erkeği iç güveği olarak almış. Malı almamın bir nedenide kardegimin üvey olmasıydı", "Kocam zorlarsa, mecbur kalırsam alırım", "Kardeglerim bana sahiplik etmiyorlar malımı alacam", "Kocam beni zorladı ve aldım".

(1) Erhard Franz, Das Dorf İcadiye, Berlin, 1969, s.211-213.

(2) Paul Stirling, çev. Oğuz Aktan, "Türk Köyü", Ulusal Kültür, Kültür Bakanlığı Yay., yıl 1, Sayı 2 İkinci 1978, s.213.

Kardeşlerinden veya abilerinden mal almak istemeyen kadınlar şu hususları ileri sürmektedirler: "Kardeşlerimizi üzmeziz", "Elin oğlu kardeşlerinden üstün değildir.", "Mal almayız ayıptır, günahdır, herkesede iyi gelmez", "Kardeşlerimizi üzmeziz", "Annemizden vasiyetliyiz", "Kardeşlerimiz üzülür, mal almakta adet değildir", "Miras almayız Çünkü kocamızla belki geçinemeyiz", "Miras almadık kardeşlerimize tapu verdik", "Kocamız hem bizi döve, küfrede hemde malımızı alıp yiye" diye mirasın iç yüzünü yansıtmaktadırlar.

Yansıtılan durumlara göre mirasın alınmamasının nedenlerini şu maddeler halinde gösterebiliriz: a) Anne, baba ve çevrenin etkisi, b) Kadınların ekonomik bakımandan kocalarına bağımlı olmaları ve gelecekte kendilerini güvence içinde görmemeleri düşüncesi. Başka bir deyimle kadın mirasını kardeşleri yanında bir emniyet, garanti olarak bekletme düşüncesi, c) Abilerinin ve kardeşlerinin miras için kendilerine ilgi göstermeleri düşüncesi, d) Dinsel etkiler (ev yakanın evi olmaz, haramdır, günahdır telkinleri), e) Prestijlerini sarsmamak, f) Baba ocağının kutsallığı ve ataerkil aile özelliğinin sonucu ata, dede malı, ocak tütsün düşüncesi, Zaten mal geniş ailelerde bir geçim, ümit ve varlık kaynağıdır.

Köyde eskiden miras yüzünden gelişmiş güzel evlilikler, huzursuzluklar, hile ve tuzakların çok cereyan ettiği deneklerce ifade edilmektedir. Ayrıca miras yüzünden çok evlilik olması, kadınların boğanması ve bir kadının kötü yola itilmesini köylülerin ifadelerine göre saptamış bulunmaktayız. Yine miras nedeniyle çok gençler gönülsüz, isteksiz evliliklere ve düzensiz, sağlıklı ailelerin kuruluşuna itilmişlerdir.

Mal sebebiyle akrabalarla ve kayın-birader evliliklerinin de olduğunu saptadık.

Miras alıp verilmesini daha iyi belirlemek için ayrıca aile reisi durumundaki erkek ve kadınlara "Kız çocuklarınızın miras vermek ister misiniz?" sorusuna verilen yanıtlar tablo 61'de görülmektedir.

Tablo. 61

Aile Reisi Erkek ve Kadınlar	Sayı	%
Miras Vermek İsterim	5	5.62
Miras Vermek İstemem	84	94.38
T o p l a m	89	100

Mirası kızlarıma vermek isterim söyleyenler % 5.62, vermek istemem söyleyenler ise % 94.38'dir. Bir hanede gözden sakat ve bekar olan bir erkek ile ceza evinde bir erkek tabloya dahil edilmemiştir. Bu iki kişinin cevaplarının olumsuz doğrultuda olacağı kanaatindeyiz. Tabloda görüldüğü gibi kız ve erkek çocuğunun değeri belirlendiği gibi, kadın ve erkek arasındaki farklılıkta kendisini göstermektedir.

Mirası kızlarıma vermek isterim diyenler içinde üç öğretmen bulunmaktadır. Bunlardan biri malım yoktur. Malım olsa kızıma vermek isterim. Aynı kültür içinde yaşayan bu üç öğretmenin ifadelerinde ne kadar samimi oldukları da düşünmek ve araştırmak gerekir. Belki de ekonomik güçsüzlükleri olduğu ve cahil olmadıklarını kanıtlamak için bu eğilimde oldukları söylenebilir.

Miras durumunu aile yapısı ile yakından ve hatta iç içe olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca miras durumu sosya-ekonomik durumlarda ilgilidir. Mal bölündükçe ailelerin bir değişim veya parçalanma içine girdiğini görmekteyiz. Mirası aile reisi oğulları arasında taksim etmedikçe geniş aile varlığı devam eder. Baba sağken malı bölüştürenler olduğu gibi bölünmeyenlerde bulunmaktadır. Genellikle mal bölünmemektedir. Mal bölünse dahi geklen ve sözlü bir ifadeye göre belirlenmektedir. Baba sağken malın en verimli bir kısmında bölmeden kendi ve karısı için ayırır.

Gaye muhtaç olmak ve çocukları üzerinde otoritesini sürdürebilmek olsa gerekir. Aile reisi öldükten sonra eşi aynı durumu devam ettirmektedir. Baba ölmeden mal -

belirlenmişse aynı taksim devam eder. Mal şeklen belirlenmişse baba ve annelerinin ölümlerinden sonra geleneksel usulle arazi tarla tarla veya her tarla bölünerek kar'a çekilir. Köyde bugün halâ, iki ayrı örnek olarak amca çocuklarının ortak, yani bölünmemiş bazı malları bulunmaktadır. Bu hususunda çegitli sorunlara neden olduğuna defalarca tanık olduk. Örneğin, kavga ve münakaşalar olmaktadır. Kısaca malda ve mirasta halâ geleneksel usuller yürürlüktedir.

Erkek aile reislerinin miras hususundaki sözlü ortak ve ayrı olan ifadeleri şunlardır: "Mali oğlanlarımız için vermek istemeyiz", "Kızımızı kime vermişsek geçimini onlar sağlasın", "Hem kızımızı verelim, hemde malımızı mı verelim", "Ne malımız var ki kıza verelim, ancak oğlan çocuklarımızı idare edebilir", "Biz ölüsek ne yaparsa yapsınlar, biz sağken mal veremeyiz", "Kızım şu an yoktur. Olsa da vermem. Çünkü yabancıya gidecek", (Bunu söyleyen bir öğretmendir). "Kızlara mal vermek adet olmamıştır", "Evlenen hanımını beslemeye mecburdur".

Kadın aile reisi durumunda olanlarda şunları söylemektedirler: "Kızlar kardeşlerine kıymıyorlar", "Kızlarımızı kime vermişsek onlar beslesinler", "Oğlanlar ileridir, kızlar eldedir."

Tabloda miras vermek isterim söyleyen iki erkekte kız da evlattır. Biz ahiretimiz kötü etmeyiz ve miras veririz diye belirtmektedirler. Bunların düşüncelerinde samimi olacakları kanısında değiliz. İfadeleri sadece dinin etkilerinden kaynaklandığı, kızlarında mal almayacaklarını bildikleri için bu düşüncede oldukları söylenebilir.

Mirasın kızlara verilmemesi sebeplerini aşağıdaki maddeler halinde gösterebiliriz.

a) Oğlan çocuklarının aileyi, babacığını, ata soyunun varlığını devam ettirmesi düşüncesi, b) Ekonomik çıkar veya menfaat, c) Ataerkil aile üselliğinin yagaması, ç) Malın kutsallığı, mala bağlılık, ata yadığı düşüncesi, d) Bini etkenler (günahlar, ev yakanın evi olmaz, harandır. Gibi telkinler ve alışık gelen aile kanlıkları)

3. 4- Meslek Grupları

Şefkat'te ailelerin temel iş-güc tiplerine göre bölünmelerini tablo 62'de görmekteyiz. Ailelerin ana gelir kaynağını meydana getiren temel iş-güc olarak ekonomik durumu çiftçilik olarak görmekteyiz. Ancak temel iş-güc biçiminin yanında ailelerin geçimleri için yan iş-güc tipleride görülmektedir.

Aile reislerinin eğleri sadece ev işlerini görmekte bununla birlikte tarımsal faaliyetlerle uğraşarak ev ekonomisine önemli derecede katkıda bulunduklarını saptadık. (Bkz. Resim 8).

Tablo 62 meslek gruplarını 1979 yılına göre tanzim edilmiştir.

Tablo. 62

Aile Tiplerine Göre Meslek Grupları

Meslek Grupları	A i l e T i p l e r i										Toplam Hane olarak Bir Sak Sayısı
	Çekirdek aile		Ataerkil Gen.Aile		Geçici Gen.Aile		Parçalanmış Eksik Aile		Hane olarak Bir Sak Erkek		
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	
Çiftçi	8	8.79	8	8.79	9	9.89	3	3.30	-	-	28
Çiftçi+İşçi	13	14.29	1	1.10	1	1.10	-	-	-	-	15
Yarıcı+İşçi	4	4.39	2	2.20	-	-	-	-	-	-	6
Esnaf+Çiftçi	3	3.30	2	2.20	2	2.20	-	-	-	-	7
Kadrolu İşçi + Çiftçi	4	4.39	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Memur+Çiftçi	6	6.59	1	1.10	2	2.20	-	-	-	-	9
Emekli+Çiftçi	4	4.39	-	-	1	1.10	-	-	-	-	5
Memur	6	6.59	-	-	-	-	-	-	-	-	6
İşçi	3	3.30	-	-	-	-	-	-	-	-	3
İşsiz	-	-	-	-	-	-	7	7.69	1	1.10	8
Toplam	51	56.03	14	15.39	15	16.49	10	10.99	1	1.10	91

Tabloda görüldüğü gibi çekirdek ailelerde çiftçilik ve işçilik yapanlar % 14.29 ile en yüksek orandadır. Ondan sonra % 8.79 ile çiftçilik gelmektedir. Bunları % 6.59 ile memur ve % 6.59 da memur ve çiftçilik izlemektedir. Ataerkil geniş aile de % 8.79 ile çiftçilik en yüksek orandadır. Geçici geniş ailelerde aynı durumdadır. Parçalanmış eksik ailelerde ise % 7.69 ile işsizlik önde gelmektedir.

Temel iş-güç olarak çiftçilik, ikinci planda işçilik ve sonra da memur ve memur + çiftçi gelmektedir. Tabloda yansıyan önemli bir hususta çiftçiliğin gerilemesi ve geçim için meslek gruplarının çeşitlilik göstermeleri hususudur.

Köyde oturan memur, Elazığ ve Malatya'da bulunan memur ve işçiler köyde yan gelir olarak çiftçiliğide sürdürmektedir. Yalnız Baskil'de memur olup köyde oturanlardan arazisi olmayanlar çiftçilik yapmaktadırlar. Bunların sayıları da azdır. Bunlar çiftçilikle uğraşmamalarına karşın yine geçimlerini sürdürebilmek için inek, küçük baş hayvan birkaç, tavuk beslemektedirler. Ayrıca fındıktan ekme almıyarak, sac ekmeği yaparak aynen köy hayatını yaşayarak geçimlerini sürdürmektedirler. Köyde çiftçilikle geçinen her evde mutlaka bir, iki ve bazı ailelerde üç inek, birkaç küçük baş hayvan bulunmaktadır.

Köy dışında olan memur ve kadrolu işçiler sık sık tatillerde izin alarak ve her cumartesi ve pazar günleri köydeki işleri ile meşgul olmaktadır. Bazende köyden Baskil'e kahvelerde oyun oynamaya giderler.

Köyde işsiz olanlarda tabloda görülmektedir. Bu işsizlerin aile hayatı parçalanmış, dağınık ve eksik aile durumuna girmişlerdir. Yalnız bunlardan bir tanesi gözlerinden sakat olduğundan hiç evlenmemiştir. Ancak bu bir hane meydana getirmektedir.

Köyde çiftçilik yapan ve ayrıca Baskil ilçesinin yakın olması sebebiyle esnafılık yapanlarda tabloda

görülmektedir. Durumu iyi olup, köyde araziden kasandığını biriktirerek Baskil'de ayrı bir gelir kaynağı olan esnaf-
lık mesleğini devam ettirenlerdir.

Kadrolu işçi olarak iki aile reisine Baskil Yatılı Bölge Okulu'nda hem müstahdem ve hemde çiftçiliklerini beraber yürütmektedirler.

8. 5- Gelir Durumları

Şefkat'te gelir durumunun 30-40 sene evvel tamamen tarıma dayalı olduğunu deneklerin sözlü ifadeleriyle saptanmış bulunmaktayız. Ancak bugün bu durum genellikle değişime uğramıştır. Bugün Şefkat'te ailelerin gelirinde yeni bir gelir kaynağı olan kayısıcılığı göz önünde bulundurmak gerekir. Köyde en fakirinden en zenginine kadar hemen her ailenin kayısı bahçeleri vardır. Kayısıdan son beş-on sene içinde arazisi olmayanlar hariç diğer aileler gelir sağladıklarını yazın bahçeleri gezerek ve sormak suretiyle duruma bizzat tanık olduk. Eskiden köyde her evin ancak 5-10 kök ağsız kayısı ağacı olduğu ifade edilmektedir. Oysa bugün ağıllı kayısı bir gelir kaynağı haline getirilmiştir. Köylü gün geçtikçe kısmen düzenli bahçe yetiştirmekte ve gün geçtikçe de kayısıcılık hızla artmaktadır. Bugün köyde 7652 kök ağıllı kayısı ağacının bulunduğunu saptadık. Bu miktarı 91 aileye taksim ettiğimizde ortalama olarak her haneye 84-85 kayısı ağacı düşmektedir.

Ailelerin kayısıcılığa vermiş oldukları emeğinin karşılığını alıp, almadıklarını sorduk. Soruza verilen yanıtların % 57.33'ü evet, % 42.67'si ise hayır demektedirler. Hayır diyenlerin bahçecilik bilgilerinin bulunmadığını ve hatta evet diyenlerinin de çoğunun bahçecilik bilgi ve becerisinden yoksun olduğunu saptadık. Ürneğin, kayısıların kuruması dalları kesilmekte, ilaçlama yapılmamakta, gübreleme düzensiz ve her sene olmaktadır. Ayrıca düzenli bir sulama yapılmadığına da tanık olduk. Bu nedenle de kayısılar her sene verim vermedikleri gibi verim verdikleri senede

arzu edilen düzeyde değildir. Bazı seneler iklim koşulları ve bakım, verimi geniş ölçüde etkilemektedir. Burada ailelerin Devlet kuruluşları ile ilişkilerinin kopukluğunda sergilendiği kanısındayız. Bu hususta "Köylünün Devlet Kurumları ile ilişkileri ve sorunları" bölümündeki tesbitlerimizi doğrular niteliktedir.

Bugün köyde kısmen düzenli kaysı bahçeleri yetiştirilmektedir. Ancak eski durumları da dikkâte alarak söylemek gerekirse köyde düzenli ve bilerek bahçe yetiştirmek çok geridir. Bahçelerin karışıklığı ve bir bahçede çeşitli ağaçların iç içe veya çok sık yetiştirilmesiyle ilgili olarak deneklerden biri şöyle demektedir: "Bizde bahçecilik terbiyesizliktir." (1). "Sonra bir yatakta üç, dört kişi yatar mı?" Burada köylünün bahçe yetiştirmeyi bilmediği ve bu için bilincinde olmadığı vurgulanmak istenmektedir.

Köyde kaysıcılıktan sonra yirmibeş aile ceviz satmakta, geriye kalan ailelerde kendi ihtiyaçları kadar mahsûl almaktadırlar. Mahsulün çok olduğu senelerde bu aileler içinde ihtiyaçları fazlasının satıldığını da belirtmektedirler. Ayrıca, çoğu ailelerde süğüt ve kavak ağacından gelir sağlamaktadır. Ailelerin eskiden beri temel gelir kaynağı buğdaydır. Eskiden ve bugün geçimleri kadar buğday yetiştirilmektedir. Geniş ailelerde ihtiyaç fazlası buğday yetiştirilmektedir. Üretim fazlasını ancak dokuz aile satabilmektedir. Üretilen tahıl maddelerini "İşleme biçimleri Bölümünde" belirtilmiştir.

Sebzecilik ise beş-altı ailenin dışında gereksinimlerini bile karşılayacak durumda değildir. Eskiden genellikle her aile yaz ihtiyacını ve kışlık salça, turgu ve kurutulmuş sebzelerini idare edebilecek şekilde yetiştirmekte oldukları köylüce ifade edilmektedir. Oysa bugün ihtiyaçlarını karşılayamadıkları gibi kışlık salça, turgu ve kurutulmuş sebze kasabadan ve bazıları da köy içinde yetiştiren beş, altı aileden satın almaktadır. Yazın da

(1) Mevlüt Üsdenir, Meki Eğitimci, Bugün yarıca çiftçilikle geçmektedir, 56 yaşındadır.

günlük yemek için sebze aynı şekilde temin edilmektedir.

Köyde gelirin ayrı bir yanında hayvancılıktır. Hayvancılık önemli bir gelir ve bilhassa bir geçim kaynağıdır. Ancak bahçecilik ilerleyince mer'alar daralınca, çiftçilik gerileyince ve 65 yaşındakilerde maaş bağlanınca hayvancılığın gerilemesine neden olunmuştur. Ayrıca gençlerin okumaları, şehirleşme ve endüstrileşme sonucu köy dışında iş bulunmasıyla çiftçilik ve dolayısıyla hayvancılıkta gerilemiştir. Örneğin; eskiden köyde 85-90 çift öküz varken bugün köyde "19 çift öküz" bulunmaktadır. Ondört hane hariç diğer aileler kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar hayvan beslemektedir. 1979 senesinde yaptığımız hayvan sayımına göre 123 inek, 17 dana, 139 koyun, 308 keçi, 46 eşek, 2 at beslendiğini saptadık. Kümes hayvanlarından tavuk 239, horoz ise 37 tanedir. Köyde mevcut hayvanlar ancak ailelerin gereksinimlerini verimsizlikten, bakımsızlıktan dolayı kısmen karşılayabilmektedir. Çoğu fazla hayvan beslemediği gibi, beslediği hayvanlardan da çok düşük verim almaktadır. Bir inekte günde üç, dört veya beş kg., bir koyundan yarım veya bir kilo, bir keçiden ise birbuçuk kg. süt alındığını kadınlardan sormak suretiyle saptamış bulunmaktayız (Bkz. Resim 9). Hayvanlardan alınan süt ailelerin gereksinimlerini bile karşılayamamaktadır. Köyde arıcılık ve ipekböcekçilik için koğullar olarak dahilinde olmasına karşın yine de yapılamamaktadır. Bu hususlarda köylünün tamamen bilgisiz olduğu söylenebilir. Bugün köyde arıcılığı ancak altı aile geleneksel usullerle yapmaktadır. Üretim fazlasını ancak üç aile satabilmektedir.

Aileler türlü ihtiyaçları için küçükbaş hayvanları danaları satmaktadırlar. Hayvan yetiştiriciliği ve bakımı tamamen eski bilgi ve alışkanlıklara, yani geleneksel durumdadır. Örneğin; hayvan verim vermedikçe, hastalanınca ve aniden ölünce nazar değdi şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca eskiden yapılagelen usuller dışında yapıca, değişik bir durum görülmektedir.

Köyde ilk olarak ihtiyaç sahibi olan nüfus 1938 lerde Malatya ve Baskil'den geçen Devlet Demir Yollarında işçi olarak çalışmaya başlamışlardır. Gün geçtikçe artan nüfus, arazinin bölünmesi karşısında nüfusun dışarıya taşmasını zorunlu kılmıştır. Köyde sağlanan üretimle aileler geçinmediği gibi çiftçiliğin çok ağır olması karşısında genellikle geçici işçi olarak genç ve orta yaşlıların şehirlere gittikleri yağlılarca söylenecektir. Son senelerde ise eğitim görenlerin çoğalması sonucu memur olmaları, bir kısmının Baskil, Malatya ve Elazığ'da işe girmeleri ve bir kısmının parti kanaliyle işe girmeleri sonucu ailelerin gelir kaynakları çeşitlenmiştir. Ailelerin gelirleri hakkında kesin rakam ve yargılara varmak olanaksızdır. Gelir kaynakları çeşitlenince geniş aileler, geçici geniş aileler parçalanmış, tarıma dayalı üretimin her alanında eskiye oranla daha düşmüştür. Ancak buna karşılık olarak bahçecilikte kayıtsızlık gelişmektedir.

Köyde üretimde bulunanlar okur-yazar değildir. Geniş aileleri oluşturan ailedeki yağlılarla, geniş ailede kalan bir evli erkek çocuk, gelini ve diğer evdeki çocukları ile tarım sürdürülmektedir. Ayrıca çekirdek ailelerde ise karı-koca ve yetişkin çocuklar tarımla uğraşmaktadırlar.

Eskiden hemen hemen kapalı ekonomik bir düzen hakim bulunuyordu. Ticaretin büyük çoğunluğu, yarı trampa usulü ile ticaretle uğraşmanın ayıp sayılması düşüncesi köylüyü olumsuz yönden çok etkilemiştir. Bugün bu durum genellikle değişmiştir.

Bugün ailelerin çoğu daha öncede belirttiğimiz gibi sadece ürettikleri ile geçinememektedirler. Üretimin yanı sıra bir evde bir maağlanın bulunması, geçici işçilik, daimi işçilik, bazı çekirdek ailelerin tamamen memuriyet sonucu köyde hem maağlı, hemde yan gelir olarak hayvan beslemesi, kısmen aile reislerinin Baskil'de ticaretle uğraşmaları sonucu aileler gelirlerini temin etmektedir. Köydeki ailelerin aile gelirlerini ve karşılık olarak

giderlerini aile reislerinden sorduk. Aile reisleri yıllık gelirlerinin tablo 63 te görüldüğü şekilde ifade etmektedirler. Aile reisleri memurlar hariç diğerleri köyde üretilen hürgeyi dikkate alarak tahmini bir miktar olarak söylemektedirler. Memurların gelirleri daha belirlidir. Memurların hemen hepsinin yıllık gelirleri 60.000 ₺ ile 100.000 ₺ arasında değişmektedir.

Köyde son dört, beş senede 65 yaşındakilere Devlet tarafından bağlanan maaş tablo 63 te dikkate alınmıştır.

Tablo 63

Gelir Grupları (₺)	A i l e T i p l e r i										Top. Hane Sayısı
	Çekirdek Aile		Geniş Aile		Geçici Geniş Aile		Parçal. Eksik Aile		Sakat		
									Evlenmemiş Bir Erkek Ayrı Hane		
									S.	%	
5.000-15.000	8	15.68	2	14.28	4	26.67	5	50.00	1	100.00	20
16.000-26.000	6	11.76	4	28.57	3	20.00	4	40.00	-	-	17
27.000-37.000	8	15.68	3	21.43	2	13.33	-	-	-	-	13
38.000-48.000	10	19.61	1	7.14	2	13.33	1	10.00	-	-	14
49.000-59.000	4	7.84	2	14.28	3	20.00	-	-	-	-	9
60.000-70.000	8	15.68	-	-	-	-	-	-	-	-	8
71.000-81.000	3	5.88	1	7.14	1	6.67	-	-	-	-	5
82.000+	4	7.84	1	7.14	-	-	-	-	-	-	5
T o p l a m	51	100	14	100	15	100	10	100	1	100	91

Tabloda görüldüğü gibi 5.000-15.000 ₺ yıllık geliri olan çekirdek aileler % 15.68 iken, 38.000-48.000 ₺ gelire sahip olan aileler % 19.61 oranındadır. Gelirleri yükselen çekirdek ailelerin sayılarında da bir düşme olmaktadır. Gelirleri 71000-82.000 ₺ arasında olan çekirdek aile reisleri genellikle öğretmen, sağlık memurları veya memurlardır.

Geniş ailelerde de gelir grupları arttıkça aile sayılarında ona göre düşmektedir. Geniş ailelerde gelirleri yüksek olan iki aile görülmektedir. Bu da geniş aileler içinde oran olarak ancak % 14.28 dir.

Geçici geniş ailelerde 5.000 ₺. ile 59.000 ₺. geliri arasındaki gelirlerle sahiptir. Ancak geçici geniş ailelerde 71.000 ₺. ile 81.000 ₺. gelir grubunda bir aile bulunmaktadır.

Parçalanmış eksik aileler ise 5.000 ₺. ile 26.000 ₺. geliri arasında gelire sahip olan aileler 9 ailedir. 5.000 ₺. ile 48.000 ₺. gelir grupları arasındaki aileler "64 aile" iken, 49.000 ₺. ile 70.000 ₺. gelir grubunda ise "17 aile" bulunmakta, 71.000 ₺. ile 82.000 ₺. ve daha yukarı gelir grupları arasında bulunan aileler ise ancak "10 aile" dir. Zaten saptadığımız kadariyle köyde geliri normal ve düzenli olan ancak "10-12 aile" bulunmaktadır. Tablodaki durumdan da aşağı yukarı aynı olduğu görülmektedir. Tabloda gelirleri yüksek yani 71.000 ₺. ile 82.000 ₺. gelir grubu arasında "7 çekirdek geniş aile, bir de geçici geniş aile olmak üzere 10 aile görülmektedir.

Maddi olanakları yerinde olan aileler tabloda görüldüğü gibi ancak "10-15 ailedir". Bu da köyde saptadığımız geliri normal ve düzenli olan aile sayılarını aşağı yukarı doğrulamaktadır.

Şefkat'te beg ailenin dışında zengin olan daha doğrusu geçimini kolaylıkla sağlayan ve geliri yüksek olan aileler saptayamadık. Ailelerin çoğu orta halli ve fakir, geçinir, kanaatkar durumda oldukları söylenebilir. Aileler arasında gelir durumundaki farklılaşma, sahip oldukları işlenebilir topraklara bağlıdır. Ayrıca arazi dışındaki sahalarında elde ettikleri maddi olanaklara bağlıdır.

Şefkat'te gelire karşılık ailelerin giderlerini de saptamak gerekir. Aileler giderlerini karşılamak için değişik yollarda ve değişik işleri sürdürmek zorundadırlar.

Geleneksel usullere dayalı çiftçilikle ve mevcut nüfusla geçinmek olanaksızdır. Bu nedenle ailelerin bütçeleri düzenli ve belirli değildir. Aile reisleri yıllık geçimini sadece düşünmektedirler. Ayrıca çocuk mesuliyeti, gelir, gider ve bütçe hususunda herhangi bir

bilgileride bulunmaktadır. Sadece geleneksel bilgi ve tecrübeler hakikidir. Erkeklerin bir kısmının okur-yazar olmaları, diğerlerinin okur-yazar olmamayı ve bilhassa kadınların tamamen okur-yasarsız olması da gelir, gideri olumsuz yönde etkilemektedir. Köylü genellikle kanaatkâr ve tutumludur. Tahıl maddelerine ve ekmeği nimmet söylenir ve kutsal bilinir. Aileler ençok yiyecek ve giyecek masrafları ile kargı kargıyadırlar. Bu masraflardan sonra temizleyici maddeleri ve tekel maddeleri sırayı izlenmektedir. Önemli olan bir hususta köyde bugün çocukların okutulmaları sebebiyle giderin fazlalamasıdır. Bu durum ailelerin gelirine önemli bir darbe indirmiştir. Onun içinde köylüler köy dışına itilmek mecburiyetinde kalmaktadırlar.

Aile reislerine yıllık giderlerini sorduk. Aile reislerinin bu husustaki yanıtları tablo 64 da gösterilmektedir.

Tablo. 64

Gider Grupları (TL)	A i l e T i p l e r i										Top- lam Hane Say.
	Çekirdek Aile		Geniş Aile		Geçici Geniş Aile		Parçal. Eksik Aile		Sakat Evlenmemiş Bir Erkek Ayrı Hane		
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	
5.000-15.000	3	5.88	-	-	4	26.66	8	80.00	1	100.00	16
16.000-26.000	8	15.69	4	28.57	3	20.00	-	-	-	-	15
27.000-37.000	9	17.65	4	28.57	1	6.67	1	10.00	-	-	15
38.000-48.000	12	25.53	2	14.29	1	6.67	1	10.00	-	-	16
49.000-59.000	4	7.84	3	21.43	2	13.33	-	-	-	-	9
60.000-70.000	6	11.76	1	7.14	3	20.00	-	-	-	-	10
71.000-81.000	4	7.84	-	-	1	6.67	-	-	-	-	5
82.000 +	5	9.81	-	-	-	-	-	-	-	-	5
T o p l a m	51	100	14	100	15	100	10	100	1	100	91

T Tabloda görüldüğü üzere çekirdek aileler gelir bakımından en çok 16.000 ₺. ile 48.000 ₺. gelir gruplarına isabet eden 29 ailedir. 71.000 ₺. ile 82.000 ₺. ve daha yukarı gelir gruplarında 9 çekirdek aile vardır.

Geniş ailelerde gider 16.000 ile 70.000 ₺. grubu arasındadır. Geçici geniş ailelerde 60.000 ₺. ile 81.000 ₺. gider grubunda ancak 4 aile görülmektedir. Ek-sik geniş ailelerde ailelerin çoğu 5.000 ₺. ile 15.000 ₺. gider grubu arasındadır. Ailelerde ki giderlerin dengesiz-liği tabloda açıkça yansımaktadır. Köyde sağlık, huzur ve ilişkilerin bozulmasında gelir ve giderlerin düzensizli-ğinden kaynaklandığı kanısındayız. Gelir ve giderleri yeterli olmayan bazı ailelerde huzurun olmadığı, küfür, bedduaların yapıldığı, ailede dövülmelerin yaygın olduğunu, ilişkilerin samimi olmadığını, menfaate dayandığını ve birbirlerine zarar verdiklerini, çocukların hırsızlık yaptıklarını, etrafa zarar verdiklerini saptadık.

Ailelerin sağlık, tedavi ve başka umulmadık masraf-ları tablodaki gider gruplarına dahildir. Yoksul ailelerde bu masrafların daha çok olduğu söylenebilir.

Köyde çiftçilik ve kayıısıcılık kısa süreli bir çalışma gerektirdiği için köylü yılın 7-8 ayını boş olarak geçirmektedir. Boşa giden insan-gücünü değer-lendirmek gerekmektedir. Çünkü bu durum hem geliri, hemde gideri etkilemektedir.

8. 6- Ailede Eğitim

Çocuk okul çağına kadar ailesi ve akraba çevresinde geleneksel usullerle beslenir ve eğitilir. Yani çocuk doğumundan itibaren içinde bulunduğu çevrenin kalıplaşmış davranış biçimlerinin, kültür değerlerinin etkisi altında gelişir. Çocuğun kişiliği ve kabiliyeti içinde bulunduğu aile ve çevresinin karakterine göre belirlenir. Gerçekten kız ve erkek çocuklar herşeyi annesinden ve babasından kopye veya taklit ederek öğrenirler. Daha sonrada çevre ve okul sırayı izlemektedir. Aile eğitiminde genellikle, çocukta üstünlük ihtirasını yaratmağa büyüklük, menfaat arzusunun meydana getirmeye ve saldırgan yetiştirilmeye yöneliktir. Bunun da nedenini baba ve bilhassa annenin eğitimsizliğine bağlamak mümkündür.

Şefkat'te çocuk terbiyesinde tarıma dayalı dönemlerde, bugün dahi kısmen çocuk terbiyesinde geniş ailelerde anne, babadan çok diğer yakın akrabalarının ve hatta komşuların etkileri olmaktadır. Çekirdek ailelerde terbiyede kontrol ve denetim sadece anne, babaya ve kısmende yakın akrabalara aittir. Ancak geniş ailede daha etkili ve geniş bir kontrol vardır.

Çocuklar küçük yaştan itibaren hayata bizzat katılarak ve yaparak öğrenirler. Kız çocukları erkek çocuklara göre oyun süreleri kısa ve daha erken mesuliyet altına sokulmaktadır. Buna karşın çocuklar yinede fırsat buldukça oyun oynarlar. Çocuklar konutların elverişsizliği nedeniyle yan yana ve birkaç çocuk bir yatakta yatırılmaktadır. Çocuklar sıkıntılı koşullar altında gelişirler. Ancak büyüdülerinde ailelerin maddi olanaklarına ve sosyal durumuna göre ayrı yataklarda ve odalarda yatabilmektedirler. Aile içinde çocuklara hiçbir zaman cinsiyetle ilgili bilgi verilmediği gibi bu önemli konu hakkında konuşulmamaktadır. Çünkü çok ayıp, günah ve terbiyesizlikle yorumlanmaktadır. Ancak çocukların aile içinde iç içe yatmaları, çevrede arkadaşlarından ve çevre koşullarının elverişli

olması sonucu cinsel yönde çabuk uyanırlar. Örneğin çocukların hayvanları beraberce gütmeleri dönemlerinde cinsel yönde doğru yanlış çeşitli şeyler öğrenirler.

Köyde geleneksel eğitimin bir bölünmez parçasıda ve hatta en önemlisi din eğitimidir. Avşaroğlu bu hususta şöyle demektedir: "Anadolu halkının tüm sorunlarının temeli inanış sorunu içinde düğümlenir" (1). Ailedeki büyükler ve çevredekiler çocuklara küçük yaştan itibaren İslâm dininde kullanılmayan ve yeri olmayan kulaktan dayma dinsel bilgilerle, batıl itikat ve hurafelerle şartlandırılırlar. Örneğin, ay tutulmasında silâhın sıkılması, helânın bulunduğu yere melayikeler yanmaz, orda hayır bereket olmaz, çocuğunu imtihanını veya dersini bilmesi için yatıra gitmesi ve üzerinde bir dua bulundurulması telkin edilir. Ayrıca nasip neyse o olur, her şeyin tevekkülle karşılanması gerektiği aşılanır. İslâm dininde batıl itikat ve hurafeler olmadığı halde müslüman olmuş diğer kavimler İslâm cemaatine eski dinlerinden birşeyler getirmişlerdir. Bu kalıntı hurafeler her devirde bulasıcı "içtimai hastalık olmuştur" (2).

Çocuk aile içinde sevap, günah sayılan ve ahlâkî değerlerle karıştırılan yönlerini öğrenir. Çocuklar dinî bilgileri ailelerinin ve çevresinin dinsel bilgi ve tutumlarına göre biçimlenirler.

Cumhuriyet'ten önce köyde eğitim ve öğretim dinsel bilgilere dayanıyordu. Cumhuriyetten sonra dinsel bilgiler devam etmekle birlikte 1926-1927 de resmi okul açılmıştır. Okulun Şefkat'te bu yıllarda açıldığı ve bu yıllara ait bilgiler kayıtlardan saptanamamıştır. Çünkü 1950 de okul mühtarlıkça yıkılınca kayıt defterleri saklanamadığından yok olmuşlardır. Elazığ Millî Eğitim Müdürlüğü'nden de 1946'dan gerilere doğru olan yılların dosya ve kayıtlarını bulamadık. Zaten arşivin önemi ve gereği yeni bilinmektedir.

(1) Ali Avşaroğlu, Eğitim Sorunlarımız ve Yalıtıcı, Ege Mat., Ank., 1970, s. 45

(2) Abdülkadir İnan, Eski Türk Dini Tarihi, İst, 1976, s.178

Çoğu dairelerdeki, arşivlerde birer evrak yağını durumundadır. Bazı bilgiler bulunmakta, bazı bilgiler bulunmamaktadır. Bu durumun da bir eğitim sorunu olduğu söylenebilir.

Şefkat'te 1953 de okul yıkılınca bir süre çocuklar Baskil ilçesi İlkokuluna devam etmek mecburiyetinde kalıyorlar. Mevcut kayıtlardan 1945 yılından 1978 yılına kadar ilkokula kayıtlı öğrencilerin sayılarını saptayabildik. Yıllara göre ilkokula kayıtlı öğrencilerin sayıları tablo 65 de görülmektedir:

Tablo. 65

Öğrenim Yılı	Kız	Erkek	Toplam Sayı
1945-1946	-	26	26
1946-1947	-	28	28
1947-1948	-	33	33
1948-1949	-	36	36
1949-1950	-	38	38
1950-1951	-	39	39
1951-1952	3	41	44
1952-1953	6	32	38
1953-1954	-	10	10
1954-1955	4	29	33
1955-1956	3	30	33
1956-1957	-	21	21
1957-1958	-	25	25
1958-1959	1	27	28
1959-1960	1	33	34
1960-1961	3	34	37
1961-1962	-	35	35
1962-1963	3	29	32
1963-1964	3	30	33
1964-1965	2	36	38
1965-1966	4	27	31
1966-1967	12	15	27
1967-1968	19	56	75
1968-1969	22	68	90

Öğrenim Yılı	Kız	Erkek	Toplam Sayı
1969-1970	20	57	77
1970-1971	27	66	93
1972-1972	20	38	58
1972-1973	30	30	60
1973-1974	28	32	60
1974-1975	23	32	55
1975-1976	18	28	46
1976-1977	22	31	53
1977-1978	19	29	48

Tablo 65 te görüldüğü gibi çok üzücü bir gerçek yansımaktadır.

Kız çocukları uzun seneler okula gönderilmemiştir. 1953 te okulun yıkılması sonucu "1953-1954" ders yılında öğrenciler Çeşkat'ten 3,5 km. uzaklıktaki Baskil İlçesi ilkokuluna devam etmişlerdir. Köyde bu tarihe kadar kızlar okula gönderilmemiştir. Tablo da 1951-1954 yılları arasında kayıt edilen kızlarında ikinci ve üçüncü sınıflardan ayrıldıklarını saptadık. Kızların okula devam edilmemesine göz yumulmuştur. Ayrıca kızların yaşı mahkemede büyütülerek okula gönderilmemiştir. Öğretmenin de aynı köylü olması ve uzun bir süre köyünde kalmasında bu duruma bir zemin hazırladığını kanımsındayız. Okula kayıtlı olarak gönderilen kızlarda uzun süre devamsızlıkları sonucu okula bitirmeden ayrılmaya mecbur edilmiştir.

Kızların okutulması günah ve kötü sayılıyordu. Bu durum bugün kısmen değişmesine karşın, yinede aynı düşünceler ve bilhassa kızların yüksek tahsile göndermeme düşünceleri hakim bir durumdadır. Demek ki henüz tatminkâr bir değişim görülmektedir. Ancak bu durum erkek çocuğu için söz konusu değildir. Köylüye göre okuyan kızların ahlâksız olacağı, aşk mektupları yazacakları ve kötü yollara itileceği üzülmektedir.

Geçinin tamamen tarıma dayalı olduğu ve geniş ailelerin çoğunlukta bulundukları dönemde kızlar okutulmadığı gibi, erkek çocuklarının da bazı aileler okutmamışlardır. Yaşlıların çoğu okulları "gâvur okulu", "zeytan okulu" veya "İblis okulu" diye tenkitlerde bulunmuş olduklarını saptadık. Ancak okulların faydası görülünce okuma-yazmaya ve tahsil yaptırmaya köylü ilgi duymaya başlamıştır. Bu durum erkek çocukları için ancak söylenebilir.

1966-1967'de Şefkat'te okulun yeniden yapılması ve ilkokullarda devam mecburiyetinin takibedilmesi sonucu kız çocuklarının okula kayıtları yapıldı ve devamları da sağlandı. Ayrıca son senelerde şehir kültürü ile temas ve şehirde olupta kızlarını okutanların durumları köylüyü olumlu yönden etkilemeye başlamıştır. Bu arada şu atasözüünü söylemek faydalı olacaktır: "Üzüm üzüme bakarak siyahlaşır".

Kız çocukları ortaokul, lise ve Öğretmen okullarına da gönderilmeye başlanıldığını saptadık. Ancak bu durum erkek çocuklara karşı oldukça azdır. 1945'ten 1972 yıllarına kadar öğrencilerin sınıfta kaldığı Tablo 65'te görülmektedir. Ancak 1972 yılından 1978 yılına kadar hiçbir öğrencinin sınıfta kalmadıklarını yaptığımız araştırmalarda saptadık. Bunun nedenlerini eğitim sistemi içinde aramak gerekiyor. Bu ciddi ve uzun bir araştırmanın bir sonucu olabileceği kanısındayız.

Geçmişte bazılarının erkek ve bilhassa kız çocuklarının okutulmaması dinsel etkilere, geleneksel değer ve yargılara ve maddi olanaklara bağlıdır. Bugün dahi erkek çocukların okutulması, kız çocuklarının okutulmamasına tercih edilmektedir. Bu hususta aile reislerinin bugünkü sözlü ifadelerini aşağıdaki maddeler halinde saptadık: 1- "Kız okumamalıdır, ev geyidir", 2- "Kız ortaokulu bitirmeli yukarısı herandır", 3- "Kızları ilkokuldan yukarı okutacak hatadır. Dinimizin erkani bunu kabul etmez. Ateşle benzin bir arada bulunmaz". 4- "Kız çocuklarını

başkasının etkisi ile okutmadın. Şimdi çok üzgünüm ve acısına çekiyorum". 5- "Kız çocuğu için eski yazıyı tercih ederim". 6- "Kız lisan (dilini), Türkçeyi öğrenmek için ilkokulu bitirirse yeter." 7- "İmkân olsa eski yazıya gönderirim. İsterse beni idam etsinler." 8- "Kızı eski yazıya da küçükken göndermelidir." 9- "Kızın memuriyetini istemem." 10- "Kız erkeklerde ayrı olursa yüksek tahsili de isterim." 11- "Kız yeni yazıyı okumalı bu dünya için, eski yazıyı okumalı o bir dünya için faydalıdır." 12- "Kız çocuğunu okutmak istemiyorum. Ahlâksız itirazkar olurlar, çıplak gezer. O da zararlıdır." 13- "İslâmiyet yönünde ilkokuldan yukarı okumamalıdır." 14- "Kız okumamalı, okuyan kız başa beladır, hayır yoktur. Başka yerde memuriyet için tek başına gönderemem." 15- Bence kız hiç okumasın. Kızın okuması bir lekedir. Yoksa yanlışını söyledim. Bana bir zarar gelmesin." 16- "Kız çocuğu okuyup ne yapacak gûnahtır." Bu düşüncelerin benzerlerini tek olarak, ayrı olanları da ayrı ayrı belirtmekteyiz. Bu maddelere bakılınca bir değişimin olduğu kısmen görülmektedir.

Köylü geleneksel bir eğitimin ve alışıla gelen bazı kültürel alışkanlıkların veya normların etkileri altındadırlar. Ancak kızların okutulmaması, dinsel etkilerle birlikte, kız çocukları nasıl olsa yabancıya gidecek, elindeki maddi olanakları kıza kullanacağı yerde erkek çocuklar için sarfedilmesi düşüncesinden kaynaklandığı kanısındayız. Ayrıca kızların okutulmamasının bir başka önemli sebebi de namus anlayışıdır. Çünkü köylüye göre okuyan kız kötü yollara düşer.

Bugün köyde yaş gruplarına ve cinsiyetlere göre okuma ve yazma bilmeyenler Tablo 66'da görülmektedir.

Tablo 66

K a d ı n l a r				E r k e k l e r			Toplam Nüfus	Toplam	
Yaş Grupları	Toplam Nüfus	Okuma Bilmiyenl.		Toplam Nüfus	Okuma Bilmiyenler			S.	%
		S.	%		S.	%			
7-12	43	10	23.25	46	-	-	89	10	11.24
13-18	52	13	25.00	56	-	-	108	13	12.04
19-24	27	17	62.96	35	-	-	62	17	27.42
25-30	13	11	84.61	17	-	-	30	11	33.33
31-36	15	15	100	9	1	11.11	24	16	66.67
37-42	16	15	93.75	16	-	-	32	15	46.87
43-48	17	16	94.12	17	6	35.29	34	22	67.65
49-54	7	7	100	8	3	37.5	15	10	66.67
55-60	11	11	100	13	3	20.8	24	14	58.33
61-66	12	12	100	6	5	83.33	18	17	94.44
67-72	7	7	100	5	5	100	12	12	100
73 +	6	6	1000	8	7	87.5	14	13	92.86
Okuma Çağı Toplamı	226	140	61.95	236	30	12.71	462	170	36.79
- 7	50	-	-	57	-	-	107	-	-
Gen. Top.	276	140	50.72	293	30	10.24	569	170	29.87

Tablo 66'da görüldüğü gibi kadınların okuma çağını aşmış ve okuma çağında olanlar 226 kişidir. Erkeklerde ise bu sayı 236'dır. Kadınlarda 226 kişinin 140 kişisi okuma-yazma bilmemektedir. Bu sayı 226 sayısının % 61.95 'ni oluşturmaktadır. Yani kadınlarda okuma-yazma bilmiyenler % 61.95 oranındadır. Bilenler ise % 38.05'tir. Bu okuma-yazma bilenlerin hemen hepsi okuma çağında bulunanlardır. İlkokula devam mecburiyeti konulmasaydı okuma-yazma oranının daha da düşük olacağını söylenebilir.

Bugün dahi sevindirici bir durum görülmektedir.

Köy dışına memur ve işçi olarak çıkanların maddi olanakları yerinde olduklarından ve göçer kültürünün etkisi sonucu kızlarını okutmaktadırlar. Bu husus köydeki aileleride etkilemiş durumdadır. Bugün okuma-yazması olmayan kızların

rahatça koca bulamadıklarıda anlaşılmakta ve söylenilmektedir. Durum böyle olunca kızların okutulmasına bir yönelme görülmektedir. Okumayan kızları ancak okuyamamış erkekler istemektedir.

Baskil'in 1926-1927 de Şefkat'in yerinde kurulması ve köylünün memurların hayatına imrenmesi nedeniyle erkek çocuklarını okutmaktadırlar. Maddi olanakları yerinde olan aileler erkek çocuklarına yüksek tahsilede göndermektedirler. Tabloda yansıyan önemli bir hususta "7-12 yaş grubu arasındaki kızların okula gönderilmemesidir. Kızlarını okula göndermiyenlerin çoğu yağlı erkek ve geniş aile, geçici geniş aile reisleridir. Bunun nedenlerini de dinsel etkenlere, namus mefhumuna ve kızın yabancıya gitmesine bağlamaktadırlar.

Tabloda görüldüğü üzere erkeklerin okuma çağında ve buçağı aşmış erkek sayısı 236 kişidir. Bu sayı içinde 30 kişi okuma-yazma bilmemektedir. Bu sayı % 12.71 oranındadır. Yani % 12.71 okuma yazma bilmemektedir. Bilenler ise % 87.29 oranındadır. Eğitim açısından cinsler arasındaki farklılık gelişkili ayrılıkların korkunç bir manzara olduğu söylenebilir. Terazî adil tartamayan bir terazî haline getirilmiştir. Eğitim, bağı denge bozulmuştur. Bu terazînin bozulması ve adil olmaması hem satıcıya, hemde alıcıya çok zarar verir ve çesitli karmaşık sorunların temelinde doğmasına neden olur. Okuma çağında olan ve bu çağı aşmış olan kadın ve erkeklerden okuma-yazma bilmiyenler % 36.79 oranındadır. Erkeklerin bir kısmı askerden öğrenmişlerdir. Bir kısmı ise işe girebilmek için dışarıdan diploma almışlardır. Erkeklerde oranın yüksek olmasının bir nedeni de bu olsa gerekir.

Kadınların yaş grubuna göre okuma-yazma bilmiyenlerin yaş ortancası (medyan) 39 dur. Erkeklerde ise 63.4 tür. Demek oluyor ki erkeklerde okuma-yazma bilmiyenler yağlı gruptur. Gençlerde hepsi okur-yazar görülmektedir. Oysa kadınlarda hem genç hemde yağlılar da okur-yazar azdır.

Kadınlarda mod yani en fazla gökluğa tekabül eden kıymet, "43-48" yaş grubundadır; Erkeklerde ise mod, "73" yaş grubuna isabet etmektedir. Bunun açık anlamı tüm yaş grupları içinde en fazla okur-yazar olmayanların tekabül ettikleri yaş gruplarıdır.

Şefkat'te kadın ve erkeklere göre eğitim dereceleri tablo 67 de görölmektedir.

Tablo. 67

Eğitim Durumu	Kadınlar		Erkekler	
	Sayı	%	Sayı	%
İlkokula devam edenler	31	13.72	38	16.10
İlkokul Mezunları	33	14.60	59	25.00
Dişarıda İlkokulu Bitirenler	-	-	8	3.29
Okuma-yazması olanlar	3	1.33	2	0.85
Üçten Mezunlar	-	-	2	0.85
Okuma-yazma bilmeyenler	140	61.95	30	12.71
Ortaokulda olanlar	10	4.43	27	11.44
Ortaokuldan mezun olanlar	2	0.88	15	6.35
Lise ve Dengi Okullarda Olanlar	2	0.88	18	7.63
Lise ve Dengi Okullardan mezun olanlar	5	2.21	37	15.68
T o p l a m	226	100	236	100

Tabloda göröldüğü şekilde ilkokulu dışarıdan bitiren bir kadın dahi olmamasına karşın; erkeklerden okul dışında ilkokulu bitirenler bulunmaktadır. Ayrıca ortaokul üstü eğitim gören erkeklerle kadınlar arasındaki farklılıkta göze çarpmaktadır. Bu durumu köy dışında olan aileler içinde belirtilebiliriz.

Kız çocukların ortaokulda ve ortaokul üstü okuyan ve mezun olanları % 3.4 iken erkeklerde ise bu oran % 41.10 oranındadır. Kızlardan ve kadınlardan ilkokula devam edenler ve mezun olanlar % 28.32 olmasına karşın erkek çocuklarda ve erkeklerde bu oran % 44.49 dur. Burada da erkek

çocukların eğitime ve geleceğine değer verildiği halde, Şefkat, merhamet, eğitim, üretimin, bağarının, kalkınmanın, sevgi, saygının menbaı olan, geleceğin anneleri ve aile bütünüdürün yarısı olacak kızların ihmâl edildiği açıkça yansıtmaktadır. Bu önemli sorunu ailelere bağlamanın doğru olamayacağı kanaatindeyiz. Bu hususta gükranla anacağımız Atatürk'ün eğitim anlayışını unutmamak ve ihmâl etmemek gerekir.

Bugün köyde eğitim görmenin veya okumanın sebebi geçimini sağlamak ve hayatını garantilemek şeklinde düğünlmektedir. Tabloda görüldüğü üzere cinsler arasında farklılık vardır. Buna karşın yinede ilişkilerde ve tutumlarda cinsler arasında pek sarîh bir farklılık yansımadığı belirtilebilir. Eğitim, ferdi kendi yaşantıları içinde belli amaçlara doğru değıştirme olugumudur. Böyle bir eğitim yapacağı ise, kendisine teslim edilen varlığı tanımak bilinciyle bağlar....(1). Eğitim ve Üretim ferde düzenli doğru davranış verebilmelidir. Amaçsız bir eğitimin daha çok tehlikeli olacağı ifade edilebilir.

Kadın ve erkeklerde yaş gruplarına göre eğitim dereceleri tablo 68 de görülmektedir.

Tablo 63 de görüleceği üzere ortaokul üstü eğitim görenler ve görmüş olan kadınlar ancak % 3.09 oranındadır. Ortaokulda olanlar ve ortaokulda mezunları ise % 5.31 oranındadır. Bu oranlar kadınların erkeklere nazaran çok geride izlemekte olduğunu tablo 69 da görmek mümkündür. Tablo 68 de görüldüğü gibi okur-yazarlar tamamen "7-24" yaş grubu arasındadır.

Tablo 69 a baktığımızda erkeklerde ortaokul üstü eğitim görenler ve görmüş olanlar % 23.30 oranındadır. Ortaokulda olanlar ve ortaokuldan mesun olanlar ise % 17.79 oranındadır. Okur-yazar olanlar "7-12" den "55-60" yaş grubu arasındadır.

(1) Sabahattin Ardener, a. g. c., s. 5

Çocukların eğitiminde ailenin önemini bilhassa vurgulamak gerekmektedir. Çünkü çocuk okul eğitiminden önce aile içinde ve çevresinde şekillenmekte ve kişiliğinin temelide bu ortamda oluşmaktadır. Bu hususta Vallace Wall'ın şu görüşü fikrimizi destekler doğrultusunda olduğu kanısındayız. "Vallace Wall'ın üçyüz kadar üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı bir inceleme bunlardan %80 kadarının (korku, fobiler, kaygı ve üzüntüler, utangaçlık, çekingenlik, nefesine güven eksikliği ve mizantropluk, aşağılık duyguları, obsesyon ve zorguluk, kabuslar ve uykuda dolaşma, hülyacılık) gibi ikinci derecede ruhsal güçlüklerden ıstırap çektiği göstermiştir. Bu durumların büyük bir kısmının kaynağı çocukluk yıllarında ve aile çevresinde geçirilen tecrübelerde bulunmuştur" (1),

(1) Mithat Enç, Ruh Sağlığı Bilgisi, İst., 1978, s. 106.

Tablo. 68

Yaş Gruplarına Göre Kadınlarda Eğitim Dereceleri

Yaş Grupla- rı	İlkokula Devam Edenler		İlkokul Mezun- ları		Diğerlerinden İlkokulu Bitirenler		Okuma- Yazma Olanlar		Okuma- Yazma Bilmeyenler		Ortaokul- da olan- lar		O. Okul- dan me- zun ol.		Lise ve Dengi O. Olanlar		Lise ve D. Ok.Meiz.	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
7-12	29	12.84	4	1.77	-	-	-	-	-	-	10	4.42	-	-	-	-	-	-
13-18	2	0.88	20	8.35	-	-	1	0.44	-	-	13	5.75	10	4.43	1	0.44	2	0.88
19-24	-	-	7	3.10	-	-	-	-	-	-	17	7.52	-	-	1	0.44	-	-
25-30	-	-	1	0.44	-	-	1	0.44	-	-	11	4.87	-	-	-	-	-	-
31-36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	6.64	-	-	-	-	-	-
37-42	-	-	1	0.44	-	-	-	-	-	-	15	6.64	-	-	-	-	-	-
43-48	-	-	-	-	-	-	1	0.44	-	-	16	7.03	-	-	-	-	-	-
49-54	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3.10	-	-	-	-	-	-
55-60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	4.87	-	-	-	-	-	-
61-66	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	5.31	-	-	-	-	-	-
67-72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3.10	-	-	-	-	-	-
73 +	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2.65	-	-	-	-	-	-
Toplam	31	13.72	33	14.60	-	-	3	1.33	-	-	140	61.95	10	4.43	2	0.88	2	0.88

Tablo 68 ve 69 da görüldüğü üzere köyde erkekler kadınlara oranla çok tahsillidirler. Gençlerde yaşlılara oranla daha çok tahsillidirler. Şahinkaya'nında Orta Anadolu Köylerindeki saptamaları da bu doğrultuda olduğu kanısındayız. (1)

Tablo. 69

Yaş Gruplarına Göre Erkeklerde Eğitim Dereceleri

Yaş Grup-ları	İlkokula Devam Edenler		İlkokul Mezun-ları		Diğerinden İlkokulu Bitirenler		Okuma-Yazması Olanlar		Üçten Mezun-lar		Okuma-Yazma Bilmi-yenler		Ortaokulda Olanlar		Ortaokuldan mezun Olanlar		Lise ve Dengi O. Olanlar		Lise ve D. Okul Mez.	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
7-12	37	15.68	3	1.27	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2.97	-	-	-	-	-	-
13-18	1	0.42	4	1.70	-	-	-	-	-	-	-	-	19	8.05	9	3.81	17	7.20	5	2.12
19-24	-	-	5	2.12	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.42	4	1.70	1	0.42	23	9.75
25-30	-	-	13	5.51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.42	-	-	6	2.54
31-36	-	-	5	2.12	-	-	-	-	-	-	1	0.42	-	-	1	0.42	-	-	2	0.85
37-42	-	-	15	6.36	1	0.42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
43-48	-	-	9	3.81	1	0.42	-	-	-	-	6	2.54	-	-	-	-	-	-	1	0.42
49-54	-	-	3	1.27	1	0.42	1	0.42	-	-	3	1.27	-	-	-	-	-	-	-	-
55-60	-	-	2	0.85	4	1.70	-	-	2	0.85	3	1.27	-	-	-	-	-	-	-	-
61-66	-	-	-	-	-	-	1	0.42	-	-	5	2.12	-	-	-	-	-	-	-	-
67-72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2.12	-	-	-	-	-	-	-	-
73 +	-	-	-	-	1	0.42	-	-	-	-	7	2.97	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	38	16.10	59	25.90	8	3.38	2	0.85	2	0.85	30	12.70	27	11.44	15	6.35	18	7.62	37	15.68

Köyde aile reisleri "Çocuklarının bagarılı olmaları için Öğretmenle işbirliği yaptınız mı? Sorusunu yönelttik. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 70 te gösterilmektedir.

Tablo 70

Aile Reisleri	Sayı	%
Evet	11	13.10
Hayır	72	85.71
Başarı	1	1.19
Toplam	84	100

Ailelerin çocuklarının bagarılı olmaları için Öğretmen ve okulla işbirliği içinde bulunulmadığı açıkça sergilenmektedir. Ayrıca aile reislerinin çocukları ile ilgili ve ilişkileride yansıtılmaktadır. Öğretmen veya okulla işbirliğini belirtenler ancak % 13.10 oranındadır. % 85.71 gibi büyük bir oran hiç ilgilenmemektedir. Aile, içinde de çocuklarla pek ilgilenilmediğine yakinen tanık olduk. Yakın düzenli bir şekilde ilgilenmeleri olanaksızdır. Çünkü kadın ve erkeklerin eğitim, bilgi ve ekonomik düzeyleri de müsait olmadığını saptamış bulunmaktayız. Çocuklara daima iş yaptırılmakta ve onlardan menfaatle birlikte çok şeyler beklenilmektedir. Okul döneminde evleri gezdiğimizde hiçbir çocuğun rahatça ve düşünerek ne çalışacağı bir odası, ne bir masası ve nede belirli bir yerleri vardır. Tesadüfi iş işe çalışılmaktadırlar. Bunun yanı sıra çocukları, ağızlamak, tenkit etmek ve başkaları ile kıyaslamaktadırlar. Çocuklara rehber olmaktan çok engellemelere tanık olduk. Aile büyüklerinin herbiri ayrı bir ilişki ve terbiye uygulamaktadır. Çocukların bakımsız, ilgisiz olmalarını hem aile içinde, hemde okulda yaptığımız incelemeler sonucu saptamış durumdayız. Bunun için (Bkz. Resim 10). Çocukların bir kısmının sağları taranmış, bir kısmının taranmamış, bazılarının yakası açık, bazılarının yakası kapalı, bir kısmı yüzünü yıkamış, bir kısmı yıkamamış, birtakım ünlük altında pijama giymiş,

diğerleri giymemiş, kimisinin önlüğü yırtık, kimisinin ayakkabılarının arkası basık, durumdaydı. Kız çocuklarının erkek çocukların içine gireniyecek bir ürköklük, çekingenlik ve bir gartlanma içinde oldukları hissedilmekte ve görölmekte oldukları, ayrıca çocukların canlı ve güler yüzlü olmadıklarına da tanık olduk. Bütün bunların nedeni ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düğöklüğü ve pasif bir eğitim sisteminin varlığına bağlamak mümkündür.

Köye gazete, dergi, mecmua girmemektedir. Ancak 91 aile reisinden daima gazete okuyorum diyenler % 7.69 olduğunu, hiç okumuyorum diyenlerinde % 92.31 olduğunu sorduğumuz soru ile saptadık. Kadınların hepsi çocuklar ise hemen hemen hiçbirini gazete okumamaktadırlar.

Şefkat'te çocukların okutulmasında karı-kocanın etkinliğini belirlemek için deneklere "Çocukların okutulmasında hanginizin daha çok sözü geçerlidir?" sorusunu sorduk. Bu hususta aldığımız yanıtlar tablo 7I de gösterilmektedir:

Tablo.7I

Kadınlar	Sayı	%	Erkekler	Sayı	%
Benim sözüm	9	11.25	Benim sözüm	63	79.24
Kocanın sözü	58	72.50	Karımın sözü	6	7.60
Herikimizin sözü	13	16.25	Herikimizin sözü	10	12.66
Toplam	80	100	Toplam	79	100

Çocukların okutulmasında ilişkilerin ve ortak karar verebilmenin zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca ataerkil geniş aile etkinliğide dikkâti gelmektedir.

Kadınların % 72.50 i kocanın sözü, % 11.25 i benim sözüm ve % 16.25 i de herikimizin sözü geçerlidir diye belirtmektedirler. Kadınların bir taraftan eğitimsiz bulunmaları, diğer taraftan da ekonomik açıdan kocalarına bağımlı olmaları ve geñir kültürü ile az temasa geçmeleri, geleneksel değer yargıların etkisinde veya otoritesinin

etkili olduğunu söylemektedirler.

Erkeklerin % 79.24 ü benim sözüm, % 7.60 karımın sözü, % 12.66 sı ise herikimizin sözü geçerli diye ifade etmektedirler. Burada aile içinde erkek hakimiyeti ve ortak karar verememe durumu hala canlılığını sürdürmektedir. Erkeğin bu hakimiyeti eğitimde kızların aleyhine, erkek çocukların ise lehine işlemiştir.

Tabloda görüldüğü gibi kadınlardan bir kısmı benim sözüm diyenlerden bir kısmı yağlı, bir kısmı mallarının kendilerine ait olması bir kısmı da kocasına göre fikiî açıdan daha güzel olmasının etkili olabileceği söylenebilir. Ayrıca, kendilerini gösterebilme çabasında düşünülebilir.

Köy dışında kocaya verilen kızların eğitim durumu daha korkunçtur. Bu kızlar şimdi birer anne ve bir ailenin temelidir. Köyden dışarıya gelin olarak giden kızların yaş gruplarına göre eğitim durumu ve gelin olarak gittikleri yerleri tablo 72 de bütün açıklığı ile görülmektedir.

Dışarıya gelin olarak giden kızların yaşları, Eğitim Durumu ve gelin Olarak gittikleri yerler:

Tablo. 72

Yaş Grupları	Sayı	Okur-yazar	Okur-yazar Değil.	Etraf Köyl.	Baskil İlçesi	Elazığ	Malatya	İst.
14-19	5	1	4	4	1	-	-	-
20-25	21	-	21	12	1	4	-	-
26-31	24	-	24	8	3	9	1	1
32-37	13	-	13	10	2	5	-	-
38-43	16	-	16	7	2	5	2	-
44-49	3	-	3	1	2	-	-	-
50 +	3	-	3	1	1	1	-	-
Toplam	90	1	89	43	12	24	3	1

Tabloda yansıdığı gibi gelin olup köy dışına giden 90 kızdan ancak bir tanesi okur-yazardır. Bunun dışında 89 kadın ise okur-yazarsızdır. Eskiden kızların okutulmadığını ve tamamen cahil bıraktırıldığı açıkça görülmektedir. Bu 90 kadın 90 aile demektir. Bir erkek hanımını boğadığı için bekâr bir kızı etraf köyde evli olan ablasının yanındadır. Bu kızın da okur-yazar olmadığını saptadık. Okumayan bir kadın ve erkeğin kuracakları ailenin geleceğini ve ilişkilerini düşünmek gerekir. Yaşamak için güçlü olmak gerekir. O gücün en büyüğü iyi bir eğitim ve öğretimden geçtiği söylenebilir. Eğitim insan, insanda eğitim içindir. Herşeyin ve bilhassa ekonominin temeli ve neşesi eğitimidir. Eğitimsiz hayat ve ekonomi topal, sağır, dilsiz ve yoksul bir insan gibidir.

Atatürk eğitim hususunda şöyle der: "Hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi maarif işleridir. Bu işlerde muvaffak olmak için öyle bir program takip etmeye mecburuz ki; program Milletimizin bugünkü haliyle sosyal, hayati ihtiyacıyla, çevrenin şartları ve asrın icaplarıyla tamamen mütenasip ve uygun olsun....." (1).

(1) Necan Nöknel, a. g. e., s. 66.

8. 7- Ailede Beslenme ve Sağlık

8. 7. 1- Beslenme

Şefkat'te beslenme alışkanlıklarında değişme belirtileri olmakla beraber önemli yenilikler pek görülmemektedir. Bugün göze görünen yenilikler a'şak kaşıklar, toprak kaplar ve kısmende bakır kaplar yerine madeni kaşıklar, çinko, naylon ve porselen kapların yer almaları söylenebilir. Porselen tabaklar maddi olanakları iyi olan, maaglı ve gahir kültürü ile sık sık ilighilerde bulunan ailelerde misafirler için kullanılmaktadır. Özellikle geniş ailelerde bakır kaplar, naylon, çinko ve melamin kaplar görölmektedir. Bununda nedeni son zamanlarda gençlerin evlenmelerinde ve sünnetlerde akrabalar, komşuların hediye olarak mutfak ayyaları getirmeleri ve ayrıca köy dışında çalışan erkeklerin misafirleri için almalarından ileri gelmektedir.

Beslenme alışkanlıklarında birde sabah kahvaltılarında geleneksel çorbanın pıgırilmediğı zamanlarda çay, peynir, ve zeytinin yer alması durumudur. Bunların dışında beslenme alışkanlıklarında, beslenme tarzında hiçbir değişme görülmemektedir. Köyde yenmeye içmeye önem verilmesine karşın ancak normal ve düzenli bir beslenmeyi bilmemektedirler. Burda sosyo-ekonomik durumun büyük bir etkisi olsa gerekir. Başka bir deyinle beslenme ferдин içinde bulunduğu toplumun eğitim ve ekonomik düzeyi ile yakından ilgili olacağı söylenebilir.

Beslenmede gıdaların başında un ve undan yapılabuğ her türlü niğastalı yiyecekler gelmektedir. Eknek, bulgur pilavı ve sebzeli, ayranlı, tahıllı çorbalar denirbağ yemekleri olarak ön plandadır. Köyde yaz kış bazı farklılıklar bulunmasına karşın yinede bulunan her yiyecek her mevsimde yenilmektedir. Yazın kendi ürettikleri sebzeleri yerler. Bazılarında çarşıda alarak yerler. Ayrıca yazın yoğurt, eknek, süt eknek, pekmaz, ayran ve eknek, çorba

ekmek, pilav, soğan ekmeğe yenilmektedir. Kışın ise kurutulmuş ve hazırlanmış, sebze ve sebze turgusu tüketilir.

Köyde et ancak bayramdan bayrama, düğün, sünnet, misafir görmelerinde ve ölü yemeklerinde yenilmektedir (Bkz. Resim 11). Ayrıca, köyde bir hayvan hastalanıp kesildiğinde de et yüzü görülür. Bunun yanı sıra maddi olanakları iyi olan ve hayvanları çok olana ailelerde kışlık kavurma yaparak et ihtiyaçlarını karşılamış olurlar. Ailelerde yumurta, süt ve yağ pek tüketilmemektedir. Bu yiyecekler hem az üretilmekte, hemde bazı gereksinimlerini karşılayabilmek için satılmaktadır. Ailelerde beslenmede ağırlık tahıl maddelerindedir. Beslenme düzenli ve bilinçli olarak yapılmadığı gibi, vitamin ve protein de bilinmemektedir (1). Beslenmede kadın ve erkeklerin eğitim durumları oldukça önemlidir. Beslenmede eğitim ve bilginin önemi büyüktür (2). Çekirdek ve bilhassa geniş ailelerde yemek çok pıdırıldığı için konular malsene gereken lezzeti vermemektedir. Beslenme sadece mide ve barsaklarını doldurmaktır. Yemekte ailenin bütün fertleri bir arada ve yer sofrasında aynı kaplarda, karınlarını doyurma yarışıyla kaşıklarını batırıp çıkarmaktadırlar (Bkz. Resim 12). Küçük çocuklar sofrada daima avantajlıdır. Çocuklar çoğu kez arta kalan yemekleri yerler. Zaten aynı kaplarda büyüklerle yarığmaları olanaksızdır. Bu nedenle insanda aç gözlülük, yanlış davranış ve düşünceler kökleşmektedir.

Bazı geniş ailelerin ve çekirdek ailelerden, bir kısım aile reislerinin ayrı yemek yediklerindeki de saptadık. Fakat genellikle bir arada yemek yenilmektedir.

Sydney Smith, şu sözü ile beslenmenin önemini çok güzel vurgulamıştır: Kader bana dokunamaz; bugün yemek yedim" (3).

- (1) Bu konuda Geniş Bilgi için Bkz.- Üzcan Künel, Türk Toplumunda Bugünün Gençliği, İst., 1970, s. 42
- Orhan Türkdoğan, Yoksulluk Kültürü, Gecekonducuların Toplumsal Yapısı, İst., 1977, s. 66
- (2) Bu konuda Geniş Bilgi için Bkz.- Süleyman Baynak, Nejat Akar, "Sağlık Beslenme ve Eğitim" Toplum ve Ekonomi, İst., Türk Ekipler Birliği, Sayı: 10, Ekim 1978, s. 26.
- (3) Anthony Smith, çev. Ersoy Ömer, a. ş. e., s. 377.

8. 7. 2- Sağlık

Sağlık bakımından sevindirici bir durum görülmediği gibi, bir bilgi düzeyinde bulunmamaktadır. Sağlık bir tesadüfler, alışla gelen geleneksel alışkanlık, tevekkül ve kadereci bir düşünce ile yürümektedir. Oysa sağlık insanlığın yaşamı için en önemli bir sorundur. Beslenme ve temizlik sağlık için önemli iki husustur. Eskiden yoksulluk bilgisizlik ve sağlık teşkilatlarının yaygınlaşmaması nedeniyle hastalık ve pisliğin yaygın olduğu yağlılarca söylenilmektedir.

Köyde sağlık personeli bulunmamaktadır. Sağlık personeli ve hastane köye 3,5 km. uzaklıktaki Baskil İlçesi'nde bulunmaktadır. Ancak köylü bu hastaneden pek faydalanmamaktadır. Çünkü hastane hem yeni, hemde çoğu kez doktor bulunmamaktadır. Kısacası sorulara yanıt verebilecek bir düzeyde olmadığını rahatlıkla ifade edebiliriz. Köyde acil bir hasta oldum Elazığ'a götürülmektedir.

Doğumu köyde yerli ebeler yaptırmaktadır. Ancak çok acil hallerde hasta yine Elazığ'a götürülmektedir. Sağlıkla ilgili hiçbir aydınlatıcı, yol gösterici, düzenli, kurslar açılmamaktadır. Sağlık teşkilatı ve Halk Eğitimi'nin bu hususta teşkilatlanmadığını söylemek gerekir. Kurumlar ailelere yardımcı olmadıkça, eğitim düzeyi yükselmedikçe insan sağlığının daima tehlikede olacağı söylenebilir.

Köy ve çevresi temizlik bakımından çok üzücü bir durumdadır. Sokaklar, kapı önleri, çesme başları, üstü açık helâlar ve etrafta çöplükler ve gübre yığınları sonucu pislikten geçilmektedir (Bkz. Resim 13). Eskiden olanaksızlıklara karşı bugün temizleyici madde ve olanaklar bulunduğu halde istenilen düzeyde temizliğin bulunmadığını saptadık. Bunun nedeni fazla çocuk, iş-güç, kadınların ve erkeklerin eğitimsiz ve bilgisizliklerini gösterebiliriz.

Kadın ve kızların çesme bağlarında kap kaçak yıkadıklarını ve kaplardaki artıkları çesmenin etrafına döktüklerini ve çocuk bezlerini dahi çesmede yıkadıklarına bizzat tanık olduk (Bkz. Resim 14).

Çocuklar göplüklerde oynamakta, ellerini herçeye vurdıkları halde annelerce hiçbir çey telkin edilmemektedir. Babalar ise zaten çocuklarla hiç ilgilenmemektedir.

Ailelerin çoğunun tuvaletleri olmadığı için bahçeleri ve etrafta kuytu yerleri tuvalet yerine kullanmaktadır. Çark suları bir boruyla sokaklara ve evlerin bahçelerine almaktadır. Bu nedenlerden dolayı sivrisinek yaygın bir durumdadır. Sağlık teşkilatı, köylü ve nede köyün bağlı bulunduğu Baskil Belediyesi herhangi bir önlem almamakta ve düşünmemektedir.

Herçey kaderine terk edilmiş bir durumdadır. Köyün bir çamaşırvhanesi yoktur. Ailelerdeki kadınların hemen hepsi yazın bahçelerde, çesme ve su harklarına yakın yerlerde çamaşırlarını yıkarlar. Kışın da leğen ve teğterlerde salonda veya odada yıkarlar ve sularını kapıdan dışarıya veya bahçeye dökerler. Evlerde banyo bulunmamakta, banyo yerini odalardan birinden yapılmış çark almaktadır. Normal yıkanmalar yazın 7-10 gün, kışın 7-15 gün arasında değişmektedir.

Evlerin altlarında ahır ve samanlık bulunmaktadır. Odalarda ihtiyaca cevap verememektedir. Odaların altı ahır ve tabanı toprak olması nedeniyle evlerin çöğünde pire bulunmaktadır. Genel temizlik köyde ancak bayramdan bayrama yapılmaktadır.

Dinsel yönden temizliğin ve sağlığın gereği söylenildiği halde, tatbikatta çelişkiler ve uyumsuzluklar görülmektedir. Çünkü bilgisizlik veya geneleksi alışkanlık ve bilgiler, sosyal yağıntı, efitimsizliğin ve maddi olanaksızlıkların dinsel etkileri geride bıraktıkları belirtilebilir.

Anneler sağlıklarını bilmez ve düşünmezler. Çoğu çocuk düşürmek için akla gelmiyecek çeşitli tehlikeli şeyler kullanmaktadır. Örneğin, kibrit çöpü, sabun, tavuk tüyü ve cağı (1) rahime konulmaktadır.

Hastalıklarda çoğu zaman koca-karı ilaçları kullanılmakta ve yapılmaktadır. Ayrıca iyileşmek için yatırlara gidilmekte ve amulet yazdırmaktadırlar. Bunlardan başka bilhassa eskiden ve kısmen de bugün çocuklara, evlere göz boncuğu, it pisliğı, melhem ağacı ve amulet takılmaktadır. Nazara ilişkin inançlar toplumda sürüp gitmektedir (1).

Bugün dahi nazar için kurgun döktürme, tuz gezdirme ve dua okunarak nazara maruz kalanın yüzüne üflenir. Ayrı hastalık olmayınca doktor pek tercih edilmemektedir.

Okumuş gençler yağılılara nazaran hastalık ve ölümü daha akılcı bir biçimde düşünmektedir. Okuyanlar ve okumayıp gahirle ilişkileri olan ve maddi olanakları yerinde olanlar hastalarını doktora götürebilmektedirler. Okumuşlar arttıkça, maddi olanaklar düzelince, gahir kültürü ile temasa geçince ve yenilikler köye girince inanç ve tutumlarda değişimlerin olduğu belirtilebilir. Fakat bu seyir maddi yönden olan gelişimi çok gerilerde izlediğinin de rahatlıkla söylemek mümkündür. Erdentuğ tarafından, makineleşme ve yeni tarım çeşitlerinin uygulanması neticesinde gahirle bütünleşmekte olan köylerde inançların kültürün diğer yönlerine göre, daha ağır bir seyirle değiştiğı belirtilmiştir. Ayrıca Yasa, eğitim derecesi arttıkça, tarım mesleğinden koptukça başka iş güçlere gidildikçe inançlarda sayıflanmaktadır (2). Bu görüşler saptadığımız hususları destekler doğrultudadır.

Kısaca sağlık ve sağlık sorunları düşündürücü ve üzücü bir durumda olduğu vurgulanabilir. Bugün için köyde 91

(1) Orhan Acıpayamli, a. g. y. s. 175

(2) - Hermin Erdentuğ, a. g. e., s. 22-23

- İbrahim Yasa, a. g. e., 1969, s. 251

hanede 36 kişinin çeşitli şekillerde hasta olduklarını saptadık (Bkz. Tablo 73'e). Bu hastalıkların sebepleri çoğu bilgisizlik, dikkâtsizlik, yanlış geleneksel inançlar, maddi olanaksızlıklardan kaynaklandığını tablo 73 de anlamak mümkündür.

Geniş ailelerde konut sıkıntısı, ilişkilerin zayıflığı, başkılar, hızlı ve yorucu çalışmalar, dinsel etkiler, ayıp, günah, geleneksel alışkanlıklar ve maddi durumun kişileri bunalmaya ittikleri kanaatindeyiz. Köyde eskiden ve bugünde olmak üzere sara hastalığı olan altı kişi, ruh hastası olarakta yedi kişinin olduğunu ve bunların geniş ailelerde bulundukları, ayrıca maddi durumları zayıf ve çeşitli ailevi problemlerle, ilişkilerin düzensizliğinden ileri geldiğini saptadık. Köylü genellikle hastalığın her türlüşünün Allah'tan geldiğine inanmaktadır.

Tablo. 73

Ailelerde Saptadığımız Hastalıklar ve Sebepleri.

- 1- Hanımın kışınca bayılıyor. Çok sinirlidir.
Üzüntü ve yokluktan(Mevlut Özdemir)
- 22 Soğuktan tüberküloz geçirdim.....(Fahri Özturan)
- 3- Kızkardeşim çocukları yüzünden aklına
kaybetti.....(Zeki Karataş)
- 4- İlk hanımın tifodan çekti ve öldü.....(Müseyin Tatar)
- 5- Kardeşim ruh hastasıdır.....(İbrahim Orhan)
- 6- Mide ve safra kesesinden rahatsızım.....(Şevket Üzen)
- 7- Hanımın düğük yapmak yüzünden rahatsızdır.(Zeki Üzen)
- 8- Annem az görüyor. Gözleri sakattır.....(Hasan Çalıcı)
- 9- Üzüntüden sarılık geçirdim.....(Müseyin Orhan)
- 10- Babamın annemi vurması nedeniyle gözleri
görmiyordu(E. S.)
- 11- Gözünden ve dizinden sakatlık vardır.....(Hasan Tatar)
- 12- Erkek kardeşim ruhen hastadır.....(Kemal Bilboğa)

- 13- Beg yağında bir erkek çocuğum, dört yağında-
ki kızkardeşini balkondan iterek aşağı
düşürdüğü için korkusunda oğlumun dili
tutuldu. Bazı kelimeleri hiç söyleyemiyor. (Mustafa Yünkül)
Bir, birbuçuk yıl olmasına karşın doktora
götürmediğini ancak din hocasına ve yatıra
götüreceğini saptadık.
- 14- Küçükken taze ceviz kırdım. Gözlerime kabuk
suyu sıçradı ve gözlerim bozuldu. Karı-
koca ilaçları ile gözlerim tamamen
bozuldu. Zorla yolumu çıkarabiliyorum.....(Sait Yünkül)
- 15- Soğuktan verem hastalığını aldım. Şimdi
iyiyim(Kamil Yünkül)
- 16- Soğuktan zatürriye oldum. Sonra verem
oldum. Ameliyat sonucu iyileştim(Kerim Solmaz)
- 17- Bir kızkardeşim saralıdır. Bende de
ülsek vardır(Arif Solmaz)
- 18- Bazen sancılanıyorum. Ayriyeten romatizmada
vardır(Ahmet Solmaz)
- 19- Midemde ülser vardır(Osman Solmaz)
- 20- Böbreğimde taş vardı ameliyat oldum.....(Zeki Solmaz)
- 21- Babamda Sara hastalığı vardı. Sarayla
öldü(Hüseyin Yünkül)
- 22- Çeper dikerken gözüne diken battı. Bir gö-
züm görmüyor(Naci Bülbül)
- 23- Askerdeyken soğuk sudan yıkandım zatürriye
aldım. Bilâhare vereme çevirdi. Şimdi
iyiyim(Hüseyin Gülgüler)
- 24- Sinirlerim sık sık bozuluyor(Ali Osman Uğrag)
- 25- Kızım soğuktan menenjit geçirdi(Hasan Uğrag)
- 26- Annemin ayağında kemik veremi vardır ... (Medin Uğrag)
- 27- Menenjit oldum. Tedavi olmadığından sağır-
laştım ve dilim tutuldu(Mehmet Korkmaz)
- 28- Anneminde mide ülseri vardır(Osman Korkmaz)
- 29- Oğlunda göz ekriliği var. Ayriyeten gözleri
iyi göremiyor(Mehmet Dağdeviren)

- 30- Onbir senedir GÜĞÜS veremiyim. İmkanım
yok ki tedavi olayım. Hastanelerde
bana bakmıyorlar (Fükrü Özen)
- 31- Hanımımın boynunda uzun zamandan beri
cilt yarası vardır (Reşit Ayaz)
- 32- Çiçek hastalığı sonucu gözlerim sakat
kaldı. Bir gözüm hiç görmiyor (Yakup Cartı)
- 33- Bir oğlum sara hastalığına yakalandı.
Çeke çeke öldü..... (Hasan Bilboğa)
- 34- Oğlum bir ara ailevi geçimsizlikten
dolayı aklını oynattı (Mehmet Ekren)
- 35- Korku ve üzüntüden oğlum sinir hastası
oldu. Şimdi iyidir (Hasan Tatar)

8. 8- Ev Eşyaları

Köyde, konutlarda ev eşyaları tetkik edilmesi sonucunda tablo 74 ki sonuçlar sergilenmektedir. Ancak bazı eşyalar tabloya dahil edilmemiştir. Örneğin sandık, yataklar, çeşitli kablolar ve saptıyamadığımız mutfak eşyalarına bulunmaktadır.

Tablo. 74

Eşyanın Cinsi	Eşyası olan Haneler	%	Eşyası Olmayan Haneler	%	Toplam Hane	Toplam %
Radio	71	78.02	20	21.98	91	100
Teyp	30	32.97	61	67.03	"	"
Televizyon	17	18.68	74	81.32	"	"
Buzdolabı	23	25.27	68	74.73	"	"
Çamaşır Makinası	1	1.10	90	98.90	"	"
Dikiş "	30	32.97	61	67.03	"	"
Hallı	21	23.08	70	76.92	"	"
Kilim	87	95.60	4	4.40	"	"
Pale - Çarcım	89	97.80	2	2.20	"	"
Koltuk Takımı	1	1.10	90	98.90	"	"
Karyola	42	46.15	49	53.85	"	"
Divan	87	95.60	4	4.40	"	"
Girgır Süpürgesi	4	4.40	87	95.60	"	"
Ütü	11	12.09	80	87.91	"	"
Küçük Tüp	6	6.59	85	93.41	"	"
İpragaz	54	59.34	37	40.66	"	"
Elektrik	74	81.32	17	18.68	"	"

Tabloda görüldüğü gibi köydeki ailelerde bulunan ev eşyaları şehirde bulunan ev eşyalarının hemen hemen aynıdır. Gün geçtikçe maddi olanaklara kavuşan aileler, diğer ailelerden gördüklerine özenerek, kıskanarak almak istediklerini ve aldıklarını saptadık.

Bekiden ve kısmende bugün tahta aşıçlardan yüksek bir sedir, çaput, pamuk veya saptan doldurulmuş minder ve

yastıklar bulunmaktadır (Bkz. Resim 15). Ayrıca oturma odalarında palas, carcım (1), kilim, hasır ve gaz lambası belirli ev eşyalarındandır. Tabloda görülen eşyaların alınması ancak köy dışında geçim sahalarının bulunmasından ve para ekonomisinin köye girmesinden sonra ancak mümkün olabilmıştır. Ayrıca köylünün şehirle ilişkileri ve okumak suretiyle memur olmalarının da önemli bir etkinliği vardır.

Tabloda görülen ev eşyalarının bir çoğu şehirlilerden görülerek alınmış ve kullanılıyor. Bu durum; şehirle ilişkisi fazla olan bir toplumun şehirleşmeye yönelmesi çabasında olduğunu belirlemektedir. Bu hususta özellikle televizyon, dikiş makinası, radyo, buzdolabı gibi eşyalar şehirle daimi ilişkilerini sürdüren maaşlı ve maddi olanakları iyi olanlarda görülmektedir. Köyde dikiş makinasına, ütüye ve çamaşır makinasına sahip olan ailelerin bu eşyaları kullanmadıklarını saptadık.

Televizyon ve buzdolabının alınmasında en büyük etken elektriğin 1977 de köye verilmesidir. Televizyon ve bilhassa buzdolabı ile diğer eşyaların alınışı kadınların kocalarına zorladıklarını da saptadık. Köyde çok memurun yetişmesi ve köyle ilişkilerini kesmemeleri ev eşyası alınmasında önemli bir etken olmuştur. Ayrıca köyde oturupta Bas-kil'de, Elazığ'da, Malatya'da memur, esnaf ve işçi olarak çalışmalarında kültürel temas sonucu evlerine ev eşyaları aldıklarını söylemek gerekir. Buna karşın köye giren yeni kültür unsurlarından (dikiş makinası, çamaşır makinası, çatal, masa v.b.). Köylü tarafından tam benimsenmediği gibi annesine uygun olarak kullanılmamakta olduğu görülmektedir. Ada geçen bu kültür unsurları görevlerinden daha çok prestij ve süs unsuru haline geldikleri görülür.(2) Gerçekten eşyaların çoğu bu düğünce ve başkalarına benzeme

(1)Palas, Cercim Renkli ve sade yün, pamuktan elle dokunmuş yaygı (kilim)

(2)Müntaz Turhan, Kültür Değişimleri, İst., Milli Eğitim Bakanlığı, 1972, s.102-103

veya başkaları gibi, hatta onlardan üstün olma düşüncelerinden kaynaklandığı kanısındayız.

Köyde eskiden ailelerin hemen hepsi, bugün dahi çok az aile kendi sergilerini kendileri dokumaktadırlar. Bunun yanı sıra dantel, nakış, çorap ve kazakta örülmektedir. Bu hususu belirlemek için aile reislerine "Evinizde el ve ev sanatları ile uğraşan var mı?" sorusunu sorduk. Konuyla ilgili aldığımız yanıtlar tablo 75 te gösterilmektedir.

Tablo. 75

İş çeşitleri	Uğraşan sayı	%	Uğraşmayan sayı	%	Top. %	Toplam sayı
Çorap ve kazak	48	58.54	34	41.46	100	82
Kilim, çuval, palas-Giysi Dokuması	3	3.66	79	96.34	100	82
Halı dokuması	2	2.44	80	97.56	100	82
Dantel ve nak.	28	34.15	54	68.85	100	82

Tabloda yansıdığı üzere el ve ev sanatları ile uğraşanlar olduğu gibi, uğraşmayanlarda vardır. Eskiden kilim, palas, çuval hemen tüm ailelerden dokunurken bugün ancak % 3.66 sı dokumaktadır. Yine eskiden her ailede çorap, kazak örülürken, bugün ancak % 58.54 ü örmektedir. Diğerleri ise kasaba ve şehirden hazır almaktadır. El ve ev eşyaları veya dokumaları ile uğraşanlarında çoğu geniş aile ve köyün bulunan ailelerdir. Eskiden genellikle her aile pamuk ekerti. Pamuktan iplik, çuval, harar, palas dokurlardı (Bkz. Resim 16). İplik elde edilmesi içinde dolap (çarık) kullanılmaktadır. (Bkz. Resim 17). Bugün pamuktan dokuma tamamen kalkmış durumdadır. Ancak bugün eskiye oranla dantel, nakış daha fazla yapıldığı görülmektedir. Dantel, nakış divan yastıklarında, kırlentlerde, yorgan ağızlığında ve seccadelerde kullanılmaktadır.

Eskiden köyde giysi dokuması olduğu halde bugün tamamen yokolmuştur. Eskiden carcım, kilim çeklinde yünden,

pamuktan ev sergisi yapılırken bugün bunun yerine ancak iki ailenin halı dokuduklarını saptadık. Bu iki ailede çok nüfuslu çekirdek aile durumundadır. Bunlardan birinin aile reisi ZİVE (Resulkâhya) Köyü'nden birisine kıvre oluyor. Bunların ilişkileri daimi olarak devam ediyor. Resulkâhya da halıcılık yapıldığı için kıvrerlerinin kızı kendisinin kızlarına halı dokumacılığını ve evlerinde tezgahın kurulmasını öğretiyor(I). Böylelikle bu aile ancak kendi gereksinimlerine cevap verebilecek kadar halı dokuyabildiklerini saptadık. Bu iş bir yeni gizli yürütülmektedir. İkincisi aile reisinin annesinin köyü olan Baskil Bilâkan Köyü'nde öğrenmiş; aile reisinin hanımında Baskil Odabaşı Köyü'nde öğrenmiştir. Aile reisinin hanımı ve kızları halı dokumaktadırlar. Ancak gündelik örnek iki ailenin kendi gereksinimleri kadar halı dokuduklarını saptadık. Şimdilik ticari bir gayelerinin bulunmadığını ifade ettiler. Resulkâhya Köyü ile ilişkileri sonucunda kıvrerlerinden halıcılığı öğrenen aile 30-35 koyun beslemektedir. Bu hususta ne gibi bir ilerleme kaydedileceği mevcut sosyo-ekonomik yapı içinde birgey söylenemez.

(I)İlişkiler sonucunda azda olsa bir akkültürasyon olayı olduğu söylenebilir. Antropolog Mervovitz tarafından ortaya atılmış olan bu terim, iki farklı kültürün veya ferdin temasları sonucunda bir kültür unsurunun diğersine intikali sürecidir. (Orhan Türkdoğan, Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Unsurları, İst., 1977, s.50)

8. 9- Giyim ve Kıyafet

Şefkat'te eskiden; yani 30-40 sene evvel köy içinde, etraf köylerden ve Elazığ'da evlerde dokunan kalın, ince desenli ve desensiz bezlerin giysi olarak kullanıldığı yağlılarca belirtilmektedir. Geçmişten günümüze kadar kalan desenli ve desensiz bezden yorgan yüzü, döğek yüzü ve sofras bezlerini görmek suretiyle bizzat tanık olduk. Yine eskiden kadın ve erkeklerin evde dokunan yünlü giysilerin kullanıldığı ve ayakkabı olarakta çoğu kez erkekler için postal, kadınlar için papuç giydiklerini saptadık. Yağlıların sözlü ifadelerine göre çok eskilerde tahminen 50-60 sene evvel köyde palto, ceket kimsede pek bulunmazmış.

Kadınlar eskiden kalın renkli ve renksiz bezden üç etek, entari ve üzerine belc bağlanacak bir önlük taktıkları da bilinmektedir. Entari ve bilhassa üç etek altında kırmızı renk bezden olan don giyildiği belirtilirken aynı duruma bizlerde tanık olduk. Kadınların kalın kırmızı bezden don giymelerinin nedeni ay hallerinin aile fertleri tarafından sezilmemesi ve görülmemesi için kullanıldığı söylenilmektedir. Kadınlar bağlarına da fes, süs için pıruğu ve üzerine de yazma örterlerdi. Köyde fes ve üzerine yazma örten iki yağlı kadın saptadık (Bks. Resim 18). İç çamaşır olarakta düz ve desenli bezden atlet yerine geçen giyme giyilirdi. Giyme elbisenin belden yukarı olacak şekildeki giysidir. Eskiden çarşaf ancak gelin olanlar için alınırdı. Bir gelin getirmek için, çarşafı olanlardan üdünc çarşaf alındığı yağlılarca belirtilmektedir. Erkeklerden paçalı beyaz kilot, üzerine de yine bezden yapılmış beyaz gömlek ve beyaz entari giyenler bulunmaktaydı. Erkekler bağlarının da çok eskiden fes, yünlü küllah ve daha sonralarıda şapka kullandıkları da. Bugünkü kıyafetlerde önemli bir değişiklik görülmektedir. Erkekler genellikle şehir kıyafetini benimsemişlerdir. Ancak köyde yağlı ve orta yağlı erkeklerden "11 kişi" galvar giymini sürdürmektedir. (Bks Resim 19). Diğerlerinin giysileri hepsi şehir tipindedir. Erkekler

pijama kullanılmaktadırlar. Ancak pijama yatak kıyafeti olmaktan başka bazen iş kıyafeti olarak ta kullanılmaktadır. Hatta yağlı erkeklerde uzun kiletla iş kıyafeti olarak iş görmektedir (Bkz. Resim 20). Bugün orta yağlı ve genç erkekler genellikle bağı açık gezerler. Oysa yaşlıların hepsi, orta yaşlılarında bir kısmı gapka takmaktadırlar.

Kadın giyimini erkeklere oranla daha az değiştirmiştir. Kadınlar bugün malzemesi kasaba ve gahirden sağlanan basma, pazenden entari, buluz ve şalvar (karadon) ve üzerâne de bazen önlük takmaktadırlar (Bkz. Resim 21). İç çamaşır olarakta çargıda sağlanan hazır giyimdir. Kadınların yaşlıları bağlarını beyaz tülbent, gençler ve orta yaşta-
ler ise genellikle yasma ve tülbent örterler. Kadınlar aile içinde ve dışında hep aynı kıyafeti giyerler. Köy dışına gidildiğinde bir kısmı siyah çarşaf, bir kısmıda köydeki kıyafeti ile giderler. Bugün çarşafta yavaş yavaş kalkmaktadır. Köyde sosyo-ekonomik yapı değiştiğçe giyiminde zaman içinde değiştiğini söylemek mümkündür. Köyde bugün genç kızlar entari ve altınada pijama giymektedirler.

Erkeklerde giyim ve kıyafette genellikle bir değişim olmasına karşın, kadınlarda önemli bir değişim görülmemektedir. Bunu daha iyi belirlemek için kadın ve erkeklere "Size göre bir kadın nasıl giyinmelidir"? sorusunu yönelttik. Soruya verilen yanıtlar Tablo 76 da görülmektedir:

Tablo.76

K a d ı n l a r	Sayı	%	E r k e k l e r	Sayı	%
Modaya uygun (Açık giyinmeli)	15	18.29	Modaya uygun (Açık giyinmeli)	-	-
Normal giyinmeli	18	21.95	Normal giyinmeli	8	10.13
Kapalı giyinmeli	42	51.22	Kapalı giyinmeli	71	89.87
Gençken açık, ya- lanınca kapalı giyinmeli	7	8.54	Gençken açık, ya- lanınca kapalı giyinmeli	-	-
T o p l a m	82	100	T o p l a m	79	100

Tabloda belirtildiği gibi kadınların % 18.29 modaya uygun açık (kısa kollu, bağı açık, naylon corap, yani gahirli kadınlar gibi) giyinmeli, % 21.95 i normal giyinmeli, % 8.54 ü de gençken açık, yağlanınca kapalı giyinmelidir. Ayrıca % 51.22 kapalı giyinmeli diye açıklamalarda bulunmaktadır. Erkeklerin % 10.13 ü normal giyinmeli ve % 89.87 i de kapalı giyinmeli görüşünü ileri sürmektedirler. Burada ilk göze görünen husus kadın ve erkek görüşlerindeki farklılıktır. Erkekler kadınların normal giyinmelerine bile taraftar olmadıklarını yansıtmaktadır. Kadınların yağlı olanları % 51.22 i kapalı giyinmeli şeklinde ifade kullanmaktadırlar. Ancak bunların normal ve gahirli gibi giyinmek istedikleri kanısındayız. Yalnız, toplumun değer yargıları ve dinsel baskıları, geniş aile özelliği ve ekonomik yapı kadınların normal, modaya uygun giyimlerini engellemektedir. Ayrıca maddi olanaklarda yeterli olmamaktadır. Kadınlar okur-yazarlık açısından erkeklerden çok geridirler (Bkz. Tablo 66). Ayrıca kadınlar erkeklere karşın daha az köy dışına çıkmakta ve şehir kültürü ile temasta bulunmaktadır. Yine de buna karşın erkekler daha tutucu görünmektedir. Kanaatinizce temelde kıskıncılık, namus mefhumu ve geleneksel normlar yatmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere kadınların bir değişim, yenilik ve güzel giyinmek arzu ları içinde oldukları yansımaktadır.

Köyde oturupta kocaları Baskil'de ve şehirde memur olanların hanımları şehir kıyafetini kısmen veya sıratacak şekilde taklit etmektedirler. Bu duruma bizde tanık olduk. Genç kadınlar köyde geldiklerinde etek ve eteğin altında pijama giymektedirler. Bazı memur hanımlarında manto giyiminde görülmektedir. Köydeki kadınların giyiminde henüz hiçbir rahat görünümü saptayamadık. Ancak okumakta olan gençlerde bir değişim göze çarpmaktadır. Köy kadınları şehirden gelmiş kadınları tam ve giyimli diye tenkit ederek gadirganlar. Aslında bu durum kendilerinin onlar gibi giyineme komplekslerinin kaynaklandığını belirtilebilir.

Tablodaki giyinmeyi kadın ve erkek deneklerin ayrı ayrı görüşleri ile belirtmeye çalışalım: Kadınlar: "Açık giyinmek isterim, herkes nasılsa bende öyle olmak isterim", "Hevesim çoktur. Açık giyinmek isterim", "Namuslu olduktan sonra tabi giyinirim", "Açık giyinmeye çok hevesliyim, fakat şartlarım müsait değildir", "Şehirde olayım kocamda memur olsun tango giyinmek isterim", "Açık giyinmek isterim, ama müslümanlık gereği olarak giyinmem", "Açık giyinmek elimize geçmiyor. Kocamda bırakmıyor.", "Modaya uygun giyinmek isterim, Yeterki kocam istesin."

Açık giyinmek istemiyen kadınlarda göyle demektedirler: "Açık giyinmem. Sevmiyorum ve içinden de gelmiyor", "Ayıp, günahdır. Cehennemde yanarım", "Kadın kapalı olmalıdır. Kendimi kime göstereyim", "Açık giyinmem ahiretini düşünürüm", "Gözümüzü açtık kapalı giyiniyoruz, kapalıda isterim", "Açık giyinmem çünkü annem kızıyor ve homde günahdır."

Erkeklerin kadınların giyinişi ile ilgili görüşleri ise şunlardır: "Kadının güzelliği kocasına aittir", "Kendini teghir eden kadın ahlâksızdır", "Açık giyinen kadın hayasız ve utanmazdır", "Açık giyinmek başkalarını tahrik ve tegvik eder", "Kadının güzelliği, cazibesi kapalı olugundadır", "Meydanda ki bağiboş mal yağmadır ve değeride yoktur", "Açık giyinmek ayıptır, günahdır ve haramdır."

Köyde Modaya uygun veya şehirli gibi giyinmenin mümkün olmadığının başka nedenleri köydeki yagantı, iş-güç ve maddi olanaksızlıklardır. Bu duruma da, kadın ve erkekler kendi görüşleri içinde yer vermektedirler.

8. 10- Köylünün Devlet Kurumları ile İlişkileri ve Sorunları

Köylü geçmiş yılların yanlış tutumları sonucu olarak devlet daireleri ile sağlıklı bir ilişki içine halâ girmiş değildir. Eğitim bölümünde de belirtildiği gibi aile reisleri okul ile de işbirliği ve ilişkiler içine girememiştir. Köylü, Devlet ilişkilerinde düzenlilik, kararlılık ve takipçilik olmadıkça sağlıklı bir gelişimden söz edilmesi olanaksızdır. Bugün dahi köylüde bir çekingenlik ve güvensizliğin olduğunu saptadık.

Köylü için önemli olan okul, ziraat ve veteriner olmasına karşın ilişkiler sağlıklı değildir. Sadece bu kurumlarla değil diğer kurumlarla da ilişkiler kopuktur. Böylece iç açıcı olmayan bir tablo ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu durumu doğrulamak bakımından aile reislerine, "ziraat ve veteriner elemanları ile senede kaç kez görüşüyorsunuz?" sorusunu yönelttik. Bu soruya verilen yanıtlar tablo 77 de görülmektedir.

Tablo 77

Görüşme sayısı	Sayı	%
Bir Defa	2	2.22
İki Defa	1	1.11
Birkaç Defa	2	2.22
Hic	85	94.44
T o p l a m	90	100

Görüldüğü gibi ziraat ve veteriner teşkilatlarına senede bir defa uğrayanlar % 2.22, iki defa uğrayanlar % 1.11, birkaç kez uğrayanlar ancak % 2.22, hiç ilişki kurmayanlar ise % 94.44 oranındadır. Tabii ki buna göre bu teşkilâtların elemanları da köye uğramış değildir. "Bana değmişen yılan bin yarasın misali gibi". Bu durumda düzenli bir tarım ve ekonomiden söz edilemez. İstetim düşük, mesleki bilgisizlik var, olanaklar sınırlı, kadercı bir

zihniyet hakim keyfi ve tesadüfi geleneksel bir yaşantı sürüp gitmektedir. Başka bir deyimle aileler geçmiş kuşaklardan veya ailelerden kendilerine intikal eden bir düzen içinde bulunmaktadır. Henüz bu düzenin dışına çıkmış değillerdir.

Tabloda görüldüğü gibi ancak bir iki kişi ziraat teşkilatına uğramaktadır. Bunun da sebebi yeni kayısı bahçelerin dikiminde Ziraat teşkilatının yardımcı olmasındandır. Köylünün çiftçilik hakkındaki bilgileri ve tecrübeleri yukarıda da belirttiğimiz gibi geleneksel veya tamamen kendilerinden evvel ki kuşaklardan edinmiş oldukları tecrübelere dayanmaktadır. Bu hususta aile reislerini "Çiftçilik ili ilgili bilgileri nasıl öğrendiniz ve nasıl öğreniyorsunuz". sorusuna verilen yanıtlar şu şekildedir: Denekler bu bilgileri radyodan, gazetelerden, mecmualardan, dergilerden ve ne de kurslardan öğrenmediklerini belirtmektedirler. Ancak % 2.20 ziraat teşkilatından, % 97.80 i ise büyüklerinden öğrendiklerini söylemektedirler. Bunun anlamı tarımın hala iptidai ve geleneksel usullerle sürdürülmesi demektir. Bu da ilişkilerin zayıflığını açıkça göstermektedir. Çiftçilik bağlı bağına bir sor neslektir. Bu durum karşısında verim sağlamak, çevresini değiştirmek veya hakim olmak olanaksızdır.

Ailelerin Devlet kurumları ile ilişkileri kopuk, düzensiz olduğu verilen yanıtlardan da anlaşılmaktadır. Köylü ve Devlet kurumları ilişkilerini bir aile reisi şöyle dile getirmektedir: Atatürk domâstır ki: "Köylü geyirinin efendisidir". Herde.... Köylü geyirinin efendisi değil kölesi olmuştur". Bu hususta daha çok yakınmalara tanık olduk. Bunlardan ziraat teşkilâtı ile ilgili bir örnek verelim. Aile reislerinden biri tohumluk buğdaydan 15-20 kg. kadar ilâçlanmasi için ziraat dairesine gider. Oradakiler biz buğdayını ilâçlarız. Yanlız, bir iki gün sonra gelip

alınız. Bende üç, dört gün sonra gittim. İlaçlanacak olan buğdayımı istedim. Onlarda ilâçlamadık diye bana cevap verdiler. O zaman öyleyse buğdamı veriniz diye söyledim. Yine cevap olarak kusura bakmayınız buğdanızı tavuklara verdik. Kusura bakmayınız diyerek güldüler. Ben de bu durum karşısında orayı terkettim. Ben daha neye ziraat Dairesine gideyim, ne bekliyorum. Herkes kendi keyfinde ve kendi alanında söyliyerek küskünlüğünü ve güvensizliğini belirtmeye çalıştıkına tanık olduk. Böylesi örnekler çoğaltılabilir. Köylü Belediyeden de çok şikayetçidir. Köy belediyeye bağlı olmasına karşın hiçbir hizmetin yürümemekte olduklarından yakınmaktadırlar.

Aile reislerinin bilgisizlikleri ve düzenli ilişkiler kurulmaması sonucu köyde hayvanlar hastalanır, ölür. Köylü buna halk hekimliği ile çözüm yolu arar. Kurumlarla ilişkilerde bulunulmamaktadır.

9- AİLE YAPISINDAKİ DEĞİŞMELERİ
ETKİLİYEN FAKTÖRLER

9- AİLE YAPISINDAKİ DEĞİŞİMLERİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER:

9. 1- Ekonomi

"Bir toplumda mal ve hizmetlerin üretilmesi, dağılımı ve tüketilmesi süreçlerinin tümü o toplumun ekonomisini oluşturur" (1). Eski Çağ düşünürü Konfüçyüsün, "Yoksulluk halkı toplumsal kargaşalıklara sürükler... Toplumsal düzen için halkın ekonomik bakımından doyurulması gerekir" (2). Ekonomi güphesiz fertler, aileler ve toplumlar için zorunlu ve hayati bir sorundur. Bazı faktörlerle birlikte bilhassa ekonominin sağlıklı olması toplumu huzurlu edeceği kanısındayız.

Şefkat'te eskiden gelirin tamamen tarıma dayalı olduğunu yağlılar sözlü olarak ifade etmektedirler. İşletmeler tamamen insan ve hayvan gücü ile değerlendirilmekteydi. Geçim bilhassa tahıl maddeleri, hayvanlarda sağlanan ürünler, sebze ve meyvelerden ibaretti. Yani eskiden kapalı bir ev ekonomisi veya geçimlerini sağlayabilecek bir geçim ekonomisi hüküm sürmekteydi. Tarım eskiden bugüne kadar toprağın azlığı bir yana, mevcut olan topraklardan istifade edilemediği ve geleneksel usullerle çiftçilik yapıldığı hala bilinen ve görülen bir gerçektir. Yakın zamanda Şefkat'te geçim için yeni sayılabilecek ağıllı kayısıcılık geliştirilmiştir. Yani köy tarımında yeni bir tarım çogidi uygulanmıştır. Eskiden ailelerin ağırsız az miktarda sattıkları kayısı ürünü bulunmaktaydı. Bu ürünü ancak bir kaç ailenin satabildiği söylenilmektedir. Fakat, ağıllı kayısı bugün için genellikle bütün aileler için bir gelir kaynağı durumuna girmiştir. Kayısıcılık tarımı ancak 1971 yılından sonra önem kazanmaya başlamıştır. Bir ihracat ürünü olan kayısının gittikçe benimsenmesi sonucunda köy ekonomisi dış pazara açılmıştır. Ekonomik durumla ilişkili olarak köyün yapılan bir yola kavuşması

(1) Özer Ozankaya, Toplumbilimine Giriş, Ank., S. B. Vak. Yay., 1977, s. 203

(2) Özer Ozankaya, a. g. e., s. 204

neticesinde köy ile kasaba arasında her yönden sıkı ilişkiler kurulmuştur. Köyde üç, dört kişi kaşısını kendileri islime vererek (Bkz. Resim 22) ve değerlendirirken, diğerleri ise araçlara satmaktadır. Köylü kooperatifleşmeyi ve kooperatifin önemini hiç bilmedikleri gibi emekle nasibi de birbirinden ayıramamaktadır.

Kayısıcılığın ilerlemesi; köyden işçi olarak kayısıcılığın geliştiği Malatya'ya gidenlerin ve ayrıca Malatya'ya kız verme sonucundaki temaslar sonucu gelişmiştir (1). Birde Baskil'in Fırat sahili köylerinin Malatya'dan kayısı kültürünü alması ve burada da kayısıcılığın ilerlemesi Baskil ve Şefkat'te de etkili olmuştur. İlişkiler sonucu Şefkat'te kayısıcılık üretilmiş ve geliştirilmiştir. Burada kültürel bir benzeme ve uyma yani Akkültürasyon (2) görülmekte olduğu söylenebilir.

Ulaşımın düzenliliği, şehirleşme, endüstrileşme ve kayısı tüccarlarının Baskil ve bilhassa Malatya'da bulunmaları sebebiyle çok rahat bir gelir elde edilmektedir. Yeterki köylünün bilgi düzeyi yükselsin. Kayısıcılığın gelişmesiyle köyde göçü ailelerin çözülmesinin önlendiğini söyleyebiliriz. Bir taraftanda köylü para görünce aile yapısında da bazı değişimler olmaktadır. Köyde artan nüfusun, bugün dışarıda iş bulmaları, ulaşımın ve teknolojinin gelişmesi sonucunda ekonomide bir değişim olmuştur. Ekonomide değişim olunca aile yapısında da değişimler olmaktadır. Eskiden geçimin sadece tarıma dayalı olduğu dönemde geniş ailelerin ekseriyette olduğunu köyün yağlı-larınca ifade edilmektedir. Bugün tarımın dışında çeşitli iş alanlarının bulunması ve köyde gelirin destek olması sonucu geniş ailelerin geçim, huzurlu ve bağımsız olmak nedeniyle çekirdek aileler haline dönüşmesine ve ailelerin daimi bir bölünme, değişim içine girmesi sağlanmıştır.

(1) Şevket Üsen, Şerif Yünkül, Osman Özturan v. s....

(2) Akkültürasyon: Bir kültürün, yada tek bir kültür öğesinin başka bir kültüre benzenmesi, uyması. Akkültürasyon kültür değişiminin bir şeklidir. (Cedat V. Çamk, "Etnoloji Sözlüğü", s. 16)

Ancak köyde arazisi ve ekonomik durumu iyi olanlar ve gelir durumu da yüksek olan geniş aileler varlığını sürdürmektedirler. Arazisi az olan ve köy dışında iş bulanlar, geniş aileden kopup şehirlerle gitmektedirler. Hatta arazisi yeterli olanda dışarıda iş bulunca hemen ayrılmaktadır.

Ekonomi hayatın her kesimini etkilemekte ve bütün problemler onun altında gizlenmektedir. Bu durum aile içindeki ilişkilerde ve ailelerin değişip, parçalanmasında da kendisini açıkça gösterebilmektedir.

9. 2- Eğitim

Şefkat'te son senelerde erkek çocuklarının ilköğretim, ortaokulüstü tahsil görmeleri sonucu tarım dışında iş olanaklarına sahip olmalarıyla ailelerin değişiminde önemli etkiler görülmüştür. Ayrıca köy dışına memuriyet ve iş nedeniyle çıkanlardan yedi aile çocuklarına yüksek tahsil yaptırmıştır. Bunların köyle ilişkileri bulunmaları nedeniyle köylü üzerinde olumlu yönde etkiler bırakmaktadır. Okuyanların sadece iş girmeleri değil düşünce alanlarında gelişmektedir. Bu nedenle ailenin yapısı ve değişimi üzerinde önemli bir etken olmaktadır. Ancak bu değişimin sağlıklı olmadığını belirtmek mümkündür. Çünkü ailelerde kadınların hemen hepsi okur-yazarsız bir durumdadır. Ailelerin değişimini sadece bölünüp, parçalanmalarına, konutta ve giysilerdeki değişimlere değil düşünce, ilişkilerde ve iş-güç düzeninde de olumlu bir değişimin olması gerekir. Ailelerin eğitim düzeyi yükseldikçe fertlerin tutumlarında değişecektir. Ailelerdeki değişimi eğitim çok etkilemiştir. Buna köyde oturan ve şehirlerde oturanların aile yapılarında görmek mümkündür. Eğitim görenlerin çoğalmasından dolayı köy içinde ve bilhassa köy dışında 50-60 bağımsız çekirdek aile oluşmaktadır.

Eğitim, yeniliklerin sağlanmasında ve kabullenmesinde de önemli bir etkidir. Ayrıca geleneksel değerler ve tutumlar da ailenin değişiminde olumsuz yönde önemli bir etkidir. Bu da yine eğitimle ancak ortadan kaldırılabilir.

9. 3- Kentleşme ve Endüstrileşme

Kentleşme özellikle 1950 den itibaren Türkiye'de gelişmeye başlamıştır. Gün geçtikçe gelişme hızını sürdürmektedir. Asıl etken kırsal bölgelerden şehirlere doğru olan göçtür. "Kentleşmeyi yalnız bir nüfus hareketi olarak görmek yeterli değildir. Çünkü, kentleşme hareketini, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimler doğurur" (1). Gerçekten endüstrileşme hareketleriyle birlikte şehirleşme, kentleşme hareketi başlamıştır. Bu durum 1950 yılından sonra Elazığ'da da görüldü. Büyük kentlerimiz son yirmi yıl içinde (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Bursa) büyük bir hızla gelişmişlerdir. 1970 nüfus sayımının sonuçları gösteriyor ki büyük kentler içinde Maraş, G. Antep, Elazığ, İzmit, Urfa ve Diyarbakır'da son beş yıl içindeki yıllık ortalama kentleşme hızı 5.5 ten daha fazla kentleşmişlerdir (2). Görülüyor ki Elazığ'da da kentleşme ve endüstrileşme gelişmektedir. Koban Barajı'nın da yapılması gelişim için bir başka etkidir. Elazığ'a geçim sıkıntısı nedeniyle çok nüfus göçmüştür. Elazığ'dan evvel büyük kentlere geçici ve daimi olarak gidilmekteydi. Son senelerde köyden Elazığ'a işçilik, memuriyet için daimi güçler görülmektedir. Bu hususun aile büyüklüğünde, tiplerinde ve sosyo-ekonomik yapısında önemli etkileri görülmektedir. Elazığ'da endüstrileşmenin ilerlemesi, şehirleşmenin hızlanması diğer vilâyetlerin dışında ayrı bir çekim gücü olmaktadır. Bugün geniş aileden çekirdek aileye geçişin temel etkeninin endüstrileşme ve kentleşme olduğu bir gerçektir.

(1) Ruşen Keleş, Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, İst., 1978, s. 6.

- Göç Hususunda Sonuç Bilgi için Bks., Taylan Akkayan, Göç ve Değişim, İst., 1979, s. 29-50.

(2) Ruşen Keleş, a. g. e., s. 25

Tarım sal toplunda fonksiyonel olan geniş ailenin endüstri toplumunda fonksiyonunu kaybettiği görülmektedir.

Goode, endüstrileşme ve kentleşme aile tiplerinin değiştirmesinin doğal olduğunu söyler. Ancak, Goode göre bu kavram herşeyi içerecek şekilde ve genel bir anlamda söylemektedir. Makineleşme, geleneksellikten kurtulma, açık bir sınıf yapısı ve coğrafi hareketlilik gibi etmenler aileyi etkilemektedirler (1).

9. 4- Politik Etken

Şefkat'te 1950 yılından bu yana politik çıkarların ve yanlış politik oyunların aileler üzerinde değişimlere neden olduğu gibi, düzensiz ve hazırlıksız bir göçün şehir- lere çekimi sağlanmıştır. Köydeki yaşlıların sözlü ifade- lerine göre "politika için iğimizi, gücümüzü ihmal edi- yorduk. Politikacılar aylarca bizi meşgul ediyorlardı. Politikacılar sadece oy için köyü ziyaret eder veya ettirirlerdi. Uzun ve kısa süreli vaadlerde bulunmak suretiy- le bizleri oyaltıyorlardı. Çoğuda politika yoluyla bir işe girerek köyü terketmişlerdir" Gerçekten Şefkat'te eskiden bugüne kadar politika yolu ile işe girenler, diploma alanlar, mevki işgal edenlerin olduğuda söylenilmektedir. Köydeki gençler geçinmek düşüncesiyle bir işe girebilmesi için mutlaka bir partiye sığınmakta ve partili görünmekte ve parti için çalışmaktadır. Bunun sonunda da iş takibedil- mekte ve işe girilmektedir. Köyde göçünün şehirlere göç etmesi politik etkiler sonucu olmuştur. Böylece ailelerin değişimi, bölünmesi ve çiftçiliğin günden güne sayıflaması, memuriyete rağbetin artmasıdır. Şehire akınların önemli bir nedenide politik etken olduğu söylenebilir. Ancak şehirlere akının ve ailelerin üzerinde politikanın olumlu yönde etkisi söylenemez.

(1) Serim Timur, a. g. e., 1972, s. 9.

9. 5- Yasal Etkenler.

Medeni Kanun'un çıkması nedeniyle çok eğli evlilik yapılmamaktadır. Erkek çocuğu olmadığı için, geçimsizlik ve istenilen biriyle evlenmek olanaksız olduğu gibi eşinide boğuyamaz. Medeni Kanun'un olumlu yönden ailelerin yapısı ve geleceği üzerinde önemli bir etken olduğu rahatlıkla belirtilebilir. Medeni Kanun olmasaydı maddi olanakları iyi olanlar, isteğine göre ve keyfi, haksız, ayrıca maddi çıkarlar için köyde çok eğli evlilikler yapacaklardı. Buna bağlı olarakta çok boğanmalar görülecekti. Ayrıca, cinsler arası eğitsizlik daha çok artacaktı ve kadınların uğramış olacakları haksızlığın sancılarını toplum çekecekti, eskiden kadınlar ekonomik bakımdan bağımlı olduklarından, boğanmaları erkeğinin bir anlık kızmasına ve ağzından çıkacak bir iki çift söze bağlı bulunmaktaydı. Medenî Kanun'un mevcudiyeti ile ailenin geleceği garantiye bağlanmıştır. Şefkat'te eskiden keyfi evlenme ve boğanmaların olduğu yaşlılarca sözlü olarak ifade edilmektedir. Oysa bugün evlilik garanti olmakla birlikte çok eğli evlilikte tamamen ortadan kalkmıştır.

9. 6- Doğum ve Ölüm

Şefkat'te doğum geleneksel değerlerden ve varlığını göstermekten dolayı çok istenen bir husustur. Bir kadının erkek çocuğu doğurması ve bir erkeğinde erkek çocuğu babası olması onlar için en büyük mutluluk ve sosyal bir prestij meselesidir. Ailelerin varlığını sürdürebilmeleri için erkek çocuğu çok istenmektedir. Fazla çocuk doğurmak ailenin büyüklüğünü ve yapısını etkilemektedir. Fazla erkek çocukları olan, ayrıca arazileride müsait olan ailelerin geniş aile durumunda kalabildiklerini saptadık. Erkek çocuklardan biri hanımı ve çocukları ile ailesinden kopmamaktadır. Ancak diğer erkek çocukları dışarıda iş bulunca geniş aileden ayrılmaktadır. Arazileri müsait olmayan geniş ailelerde bir veya iki evli erkek çocuğuda

olsa dışarıda iş buldukları taktirde geniş aileden kopmaktadırlar. Böylece ailelerde bir değişim görülmektedir.

Aile yapısındaki değişimleri etkileyen faktörlerden biri de ölümdür. Ölüm aile değişimini meydana getiren bir etkidir. Geniş ailelerde ki büyük baba, anne ve geçici geniş ailelerde aile büyüğünün çekirdek ailelerde de ölüm ailelerin büyüklüğünü, tipini ve yapısını değiştirebilmektedir. Ölüm herşeyi alt üst etmektedir. İnsan hayatında da üç önemli geçiş safhası vardır. Bunlar, doğum, evlenme ve en üzücüsü de ölümdür. Bu hususta şu ağıtı yazmakla ölümün herşeyi değiştirdiğini rahatça anlamak mümkündür.

"Ölüm ölüm hezen ölüm
Evden eve gezen ölüm
Her düzeni bozan ölüm" (1).

(1) Sedat Veyis Ernek, Anadolu Folklorunda Ölüm, Ank., Ü.
D. T. C. Fak. Yay, 1971, s3.

10 - ÖZET ve SONUÇ

10 - Ö Z E T ve S O N U Ç

Bu çalışmada Elazığ İli, Baskil İlçesi, Şefkat Köyü'nün aile yapısı, sosyal antropoloji açısından araştırılmıştır. Araştırmamanın esasını 1978-1979 yıllarına ait mülakat sonuçlarına dayanan veriler oluşturmaktadır.

Şefkat tahminen İ. S. 1032 ya da 1085 yıllarında, Selçuk soyuna mensup dört kardeş tarafından kurulmuş bir köydür. Köy Elazığ'ın 38 km. güney batısında ve Baskil'in 3,5 km. doğusunda, köyün yerleşim yerinin güneyinde geçen, Şefkat deresinin seküsü üzerine kurulmuştur.

Arazi ve toprak durumu dalgalı ve kuzeyden güneye doğru tamamen meyilli, derin su vadileri ile yarılmış bir yapıdadır. Toprağı, az humsal ve "kolüviyal" denilen verimli topraklar oluşturmaktadır. Toprakta birçok katlar bulunmakta ve köy genç kuvaterner yaştaki alivyonlar üzerinde yer almaktadır. Bölge yer altı suları bakımından zengindir.

Bitki örtüsü fakirdir. Kış süresi uzun, yıllık ortalama yağış miktarı 400 mm. civarındadır. Kışın en düşük sıcaklık (-25°), yazın ise en yüksek sıcaklık ($+38^{\circ}$)'yi geçmez. Eskiden bütün yöre meşe ağaçları ile kaplı iken, bugün çok az meşe kalmıştır. Bunun nedeni Keban gömüğü madeninin işletilmesi dolayısıyla büyük tahribata uğramasıdır.

Ulaşım bakımından Baskil İlçesi ile köy arasındaki yol kullanılgı değildir. Köy çevre köylerle patika ve arızalı stabilize yollarla bağlı bulunmaktadır. Baskil ve köy arasında hala bir ulaşım aracı çalışmamaktadır. 1938 yılından bu yana köylünün faydalandığı tek ulaşım aracı trendi. Ancak, son zamanlarda kara yollarının gelişmesi ve kara yolları araçlarının çoğalması nedeniyle tren önemini kaybetmiştir. Dışarı köylerle, Baskil'le çoğu kez ulaşım yaya ve egekle yapılmaktadır.

Köyde P. T. T. Teşkilâtı bulunmamaktadır. Ayrıca, gazete ve dergi köye girmemektedir. Radyo genellikle bütün evlerde, televizyon ise 1978'den bu yana ancak maddi olanakları yerinde olan 17-18 ailede vardır.

Konut eskiden olduğu gibi bugünde oldukça büyük bir sorun durumundadır. Konutların çoğu eskiden ahır seküsü şeklinde ve tek katlı idi. Ancak, sosyo-ekonomik yapının değişmesiyle bu durum ortadan kalkmıştır.

Konutlar bugün genellikle iki katlı ve evlerin alt katları ahır, samanlık olarak kullanılmaktadır. Bu durumun ve ahır seküsünün nedeni emekten ve ısıdan tasarruf içindir. Son yıllarda yapılan konutlarda kullanılan yapı malzemesi, biçim, uygulanan teknik bakımından kasaba-dan alınmış yenilikler daha çok göze çarpmaktadır. Konutlar genellikle çatısızdır. Ancak maddi olanakları yerinde olanlar ve şehir kültürü ile sık temasta bulunanlar iki katlı ve çatılı evler yapabilmektedirler. Konutların yapı malzemesinde genellikle bir değişme görülmektedir. Köyde 91 konuttan çatılı olanlar, % 6.59 iken, % 93.41 de çatısızdır. Konutlardaki değişim ve yapıların çoğalması 1950'den sonra daha çok hızlanmıştır. Sosyo-ekonomik yapı değiştiği konutlarda da bir değişim olmuştur. Konutlar ihtiyaca yanıt verebilecek bir durumda olmadığı gibi sorunlar yaratacak bir durumdadır. Ayrıca, şehir konutları yanında çok iptidai kalmaktadır. Bir odalı konutlar % 23.08, iki odalı % 66.13, üç odalı konutlar ise % 8.79 oranındadır. Konutların içinde tuvalet yapılmamaktadır. Tuvaleti olanlarında hepsi konutların dışında ve uzakındadır.

Banyo konutların hiçbirinde bulunmamaktadır. Ancak banyo yerine çark kullanılmaktadır. Tuvaletlerin ve banyonun konutların içinde ve yakınında olması günah sayılmakta, hayır bereketin olmayacağı ve cin-perinin zararlı olabileceğine inanılmaktadır.

Köyde çoğu aileler salomu ve mutfak oda yerine, salonu mutfak yerine kullanmaktadır. . Bütün konutlarda oda sayısı 169 iken, köyde mevcut nüfus ise 569 kişidir. Her odaya 3-4 kişi düşmekte ve her haneyede 1.85 oda düşmektedir. Bu oranı köydeki dul erkek ve kadınların yalnızlığı etkiliyebilmektedir.

Köyün nüfus durumu 1945 ten 1960 yılına kadar bazı artış ve eksilimler göstermektedir (Tab. 5). 1965 ile 1975 yılları arasında ise bir artış göstermiştir. Bu artış ve eksilimlerin nedenlerini ölümlere, doğumlara, düzenli bir sayımın yapılmasına, sayım memurları ve muhtarların tutumları ile hanesinin nüfusunu söyleyenin bilgi dışında geçici ve daimi bulunmalarında ayrı bir etken olsa gerekir?

Kadın nüfusunun 1945'ten 1975'e kadar erkek nüfusunundan fazla olduğu görülmektedir. Bu durum köy ekonomisi ve sosyal yapısıyla yakından ilgilidir.

1978'de yaptığımız sayıma göre köyde 276 kadın ve 293 te erkek bulunmaktadır. Kadın nüfusunun azalmasında, son yıllarda köy dışı evlenmelerin artışında etkisi vardır.

Gecim için, memuriyet ve okumak nedeniyle köy dışında 350 kişi bulunmakta, bu sayı 69 aileyi oluşturmaktadır. Köyde özellikle 1950 yılından sonra köy dışına göçün, başlıca sebebi endüstrileşme ve şehrin çekiciliğidir. Ancak, arazinin de bugün parçalanması ve az olması sebebiyle köyde itici bir duruma girmiştir.

Köyde mevcut genel nüfus 569 kişidir. Haneye ortalama "6.27" veya "6.3" kişidir. Bu oran küçümsenerek bir oran değildir. Köyün dışındaki nüfus bu oranın dışındadır.

Nüfusun yaş basamaklarına göre artırıcı bir karakter taşıdığı göze çarpmaktadır. Nüfusun çoğunu çocuklar oluşturdüğundan iş-gücü yönünden bir önemi yoktur. Ancak faal nüfus olarak "15-64" yaşları arasındaki fertlerdir. Köyde görebildiğimiz kadarıyla en faal nüfus 15-19 yaş grubu ve daha yukarı olanlardır.

Kızlarda ilk evlenme yaşları "15-16" dır. Buna karşın erkek çocuklarda ise "19" dur. Kadınlarda evli olanlar % 52.74 iken, erkeklerde ise % 50.26 dır. "13-18" yaş grubunda evli kadın % 1.10 iken, erkeklerde hiç görülmemektedir. Kadınlarda bekâr nüfus % 35.17, erkeklerde ise % 46.07 oranındadır. Bu demektir ki erkekler kadınlara oranla daha geç evlenmektedir.

Köyde dul kadınlar mevcut köy nüfusunun içinde % 12.09'u, erkekler ise % 3.67'i oluşturmaktadır.

Evlenme kavramı deyince eskiden beri önem verilen bir husus akla gelir. Evlenme deyince "dünya evine" girmektir. Ayrıca, "karı-koca olmak", "Bir erkeğin bir kadını veya kızı alması", "Bir kocaya gitmek", "yuva kurmak", "çocuk sahibi olmak", "Neselenmek, zevk almak" olarak kadın ve erkek deneklerce bilinmekte ve tanımlanmaktadır.

Aile kavramında köylü: "erkeğin kendi hanımı, yada çocuklar ve ev olarak bilmektir. Ayrıca, aile denilince "karı-koca çocuklar", "bütün ev halkı", "Bir ev", "Kadın, kaynana", "Bir toplum ve müşterek hayat" olarak bilinmekte ve tanımlanmaktadır.

Şefkat'te kız çocukları erken evlendirilmekte, bunun nedeni ekonomik, sosyal ve dinseldir. Ayrıca, evde kalma endişesi ve namus durumudur. Köylüye göre bir kızın dallanıp budaklanmadan yani dedikodulara karışmadan gelin edilmesi gerekir.

Kadınlara % 96.34'ü 22 yaşına girmeden, % 70.73'ü ise "18" yaşına bulmadan evlendirilmişlerdir. Buna karşılık erkeklerde 22 yaşına girmeden evlenen % 62.03 iken, 18 yaşına kadar ancak % 29.12'si evlenebilmiştir. Kızların erkek çocuklara göre daha erken bülûğa ermeleri, erken yaşta evlenmelerinin ayrı bir sebebidir, kızların okutulmaması da bu durumun ayrı bir yanıdır. Kızlarda ilk evlenme yaş ortancası (medyan) "15.5" iken, erkeklerde ise "19" yaştır. Görülüyor ki kadınların ilk evlilik

yaşları erkeklerden daha küçüktür. Evli çiftlerden kadınlar erkeklere göre daha genç yaş grubundadırlar. Kadınlar da evli çiftlerin yaş gruplarına göre yaş ortancası (medyanı) "40.3" olmasına karşın erkeklerde ortanca yaş "43" tür. Buda kadınlarda yaşların daha genç olduğunu sergilemektedir. Medyan küçüldükçe yaşlarda küçülmektedir.

Şefkat'te gizli görüldüğü anlaşımların dışında eş seçimi genellikle aile büyüklerinin istek ve onayları doğrultusunda. Eş seçmede sosyo-ekonomik yapı nedeniyle kız ve erkek çocukları arasında çok ayrıcalıklar görülmektedir. Eş seçmede erkek çocuğu kız çocuğa kıyasla daha toleranslıdır. Ekonomik bağımsızlığı olan erkek çocuklar daha rahat hareket edebilmektedirler. Eş seçmede ön planda cinsel heves ve özlem, çocuk sahibi olmak düşünülmemektedir. Aile büyükleride terbiyeli, namuslu ve çalışkan olmayı öngörürler. Kız kaçırarak evlenmek hiç hoş karşılanmaz. Ancak kaçırma vakaları maddi olanaksızlıklar ve gönülsüz eş tayini sonucunda olmuştur.

Kız isteme eş seçiminden sonra olmaktadır. Kız istemede aile büyükleri, yakın akrabalar ortak hareket etmektedirler. Bazende köyün ileri gelenlerinden bir veya iki kişiyle kız istenmektedir. Kız isteme genellikle gizli bir araştırmadan sonra olmaktadır.

Evlilik tipleri: Köyde yakın akraba, uzak akraba, dıgardan ve içerden yabancı ile evlilik tipleri vardır. Ayrıca, içgüveyi, kaçırma yolu ile, tuzak evlilik, bal-dızla evlilik(sorarat), kayınbiraderle evlilik(levirat) ve taygeldi evlilik tipleride görülmür. Yakın akrabalarla evlilik % 17.27 iken uzak akrabalarla evlilik ise % 11.32 dir. Akraba evliliği soya seligizmek, güvenin artırılması, bağliğin az veya hiç verilmemesi ve mal nedeniyle. İçgüveyi ve kaçırılmak suretiyle yapılan evlilikler maddi olanaksızlıklar ve bazende gönüllü olma sebebiyle olabilmektedir. İçgüveyi evliliğinin bir başka nedenide baba ocağının

devamını sağlamaktır. Ekonomik ve sosyal durum köyde evlilik tiplerini tayin etmektedir.

Erkeklerden egleri öldüğünde ikinci evlilik yapanlar % 23.75, üçüncü % 6.25 iken, kadınlarda ikinci evlilik yapanlar % 20.73 ve üçüncü evlilik yapanlar görülmemektedir. Burada geleneksel değerler ve çocukların varlığı önemli bir etkindir.

Kadınların % 17.07'si kızlarını akrabayla, % 82.93'ü ise yabancı ile evlendirmek istemektedirler. Oysa erkekler ataerkil aile özelliği veya geleneksel değerlerden dolayı % 36.71 kızlarını akrabayla, % 63.29 da yabancıyla evlendireceklerini belirtmişlerdir. Akrabayla evliliğin çegitli sakıncaları olduğunu bilmektedirler. Köyde yaşlı erkek ve kadınlarda kan kardeşliği, süt kardeşliği, ahiret ve Kur'an kardeşliği şeklindeki tasavvuri akrabalıklarda görülmektedir. Ayrıca kirvelik önemli bir akraba çegididir.

Bağlık geleneği Şefkat'te eskiden bugüne kadar varlığını sürdürebilmektedir. Bağlık ekonomik sebepten dolayı alınmaktadır. Köyde bağlığın alınması yıpratıcı ve ağır sayılacak bir durumda değildir.

Nigân bir kıza sahip çıkmak, belirlemek şeklinde düşünülmektedir.

Niganda genellikle Mevlüd-i Şerif'ten sonra gerbet ikram edilmektedir. Bu arada bağlık meşaleside konugulur. Bugün köyde şehir kültürü teması sonucu ekonomik bağımsızlığı olan ve okumuş gençlerin nigân törenlerinde bir değişme görülmektedir.

Evliliğin meşruluğu için eskiden beri dinî nikâha çok önem verilmektedir. Bugün resmi nikâh kıyılardan önce dinî nikâh, sonra resmi nikâh yapılmaktadır. Nikâhı kıyılacak kızla olan bir araya getirilmemektedir. Resmi nikâhtada gıftler bir araya getirilmeden resmi işlemler tamamlanmaktadır.

Nikâh kıyılması imam veya nikâh kıymasını bilen biri, kız ve oğlan vekilleri ve birkaç tanık huzurunda yapılmaktadır. Son senelerde resmi nikâhın önem ve geroğı köylüce anlaşılmış durumdadır. Ancak henüz geleneksel alışkanlıklar ön planda tutulmaktadır.

Aile tipleri olarak köyde dört aile tipi görülmektedir: 1) Çekirdek aile, 2) Ataerkil geniş aile, 3) Geçici geniş aile, 4) Fragmanter veya parçalanmış eksik aile.

Çekirdek aileler toplam 91 ailenin % 56.03'ü oluşturmaktadır. Geniş aileler, % 15.39'nu oluşturmaktadır. Geniş aile denilince birden fazla evli çiftin bulunduğu aile düşünülmektedir. Geçimin tamamen tarıma dayalı olduğu dönemlerde geniş ailelerin çok olduğu söylenebilir. Ancak sosyo-ekonomik yapıdaki değişimler ve bilhassa endüstrileşme geniş ailelerin çözülmesine neden olmuştur.

Geçici geniş aile ise aile büyüklerinden yani baba veya anneden birinin olmayıdır. Bu aile tipi tüm ailelerin % 16.49 u oluşturur. Parçalanmış eksik aile ise bütün ailelerin % 10.99 u oluşturmaktadır. Köyde baba soyunu esas alan aile sistemi hakimdir (patrilineal sistem).

Aile büyüklüğü ile aile tipleri arasında bir ilişki bulunmaktadır. Geniş aileler çekirdek ailelere nazaran daha çok nüfusa sahiptirler. Bunun nedeni geniş ailede birden fazla evli çiftin olmasıdır. Eskiden bir hanede 15-20-25 kişi bulunurken bugün çok az sayıda, 12-15 kişilik haneler bulunmaktadır. Bunların hemen hepsi geniş ailelerdir.

Aile büyüklüğünün aritmetik ortalaması "6.27" veya "6.3" dır. Aile büyüklüğü ortancası (medyan) ise "6.5" tir. Köyde 50 çekirdek ailede 306 nüfus ve ortalama kişi sayısı "6.1" dir. 14 geniş ailede 128 kişi bulunmakta ve ortalama kişi sayısı "9.1" dir. 15 geçici geniş ailede

112 kiğı bulunmakta ve ortalama kiğı sayısı "7.4" tır. 10 parçalanmış ve eksik ailede 25 nüfus olup, ortalama kiğı sayısı "2.5" tir.

Köyde çocuk çok istenilen bir varlıktır, çocuk özülemi gençlik yıllarında aile ve çevrede alınmaktadır. Geleneksel değer ve alışkanlıklar fertleri bu yönden çok etkilemekte ve hatta gartlandırmaktadır. Çocuğı olmayanlar eksik, suçlu ve günahkâr sayılırlar. Hele erkek çocuğı olmayanlar için bir sürü dedikodular ve bağa kalkmalar yapılmaktadır. Kadın yerini sağlamlaştırmak ve horlanmamak, erkek ise erkekliğini kanıtlayabilmek için evlenir evlenmez doğum beklerler.

Doğum köyde gizli ve yerli ebelerce, doğum yapacak kadının kocası evinde yaptırılır. Doğum hastanede istenmez ayıp, günah çeklinde düşünölmektedir.

Çocuğı olmayan kadınlar çoğıtli ve tehlikeli, geleneksel pratik uygulamalar ve hatta rahimi tehlikeli maddelerle etkilenmektedirler. Kürdağı çocuk aldırmak veya başka usullerle çocuk düğörmek veya gebeliğı önlemek bir cinayet işlemek demektir. Çocuğı veren Allah, onun rızkınıda beraber veren yine Allah'tır. Onun için günaha girmemek gerçektir". Göröldüğü gibi doğumda dinsel bir etki olmaktadır.

Yeni doğan çocukların beslenmesi, öğıtilmesi tamamen gelenekseldir.

Bir anneye düğen canlı doğum ortalama olarak 7-8 çocuktur. Menopoza girmiş kadınlarda anne bağına düğen canlı çocuk sayısı aritmetik ortalama "8.21" dir. Köyde doğurganlığın fazla olduğı görölmektedir. Bu da kadınların içinde bulunduğı sosyo-ekonomik düzeyle ve cinsel bilgisizlikle yakından ilgilidir.

Kadınlar genellikle bir, çok azı da iki kız istemekte; erkekler ise bir kız çocuğı istemektedirler. Oysa kadın ve

erkekler erkek çocuğunun iki ve daha fazlasını istemektedirler. Kadınların erkek çocuklarını kızlara tercih etmeleri ve erkeklerinde kadınlardan fazla erkek çocuğunu istemeleri, cinsler arasındaki ayırımı kendiliğinden ortaya çıkarmaktadır. Bunun nedeni patriarhal ailenin gereğidir. Başka bir deyişle sosyal, ekonomik ve kültürel-dir.

Köylünün aile ve nüfus planlaması hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Ailede çocukların eğitilmesi, büyütülmesi ve beslenmesi geleneksel tarzdadır. Köyde genellikle geliri çok arazileri iyi olan geniş, kısmende çekirdek ailelerde çok çocuk yapılmaktadır. Bu ailelerde kadınlar hiç okuma-yazma bilmemektedir. Erkeklerde zorla okuyup, yazmaktadırlar. Burada da sosyo-ekonomik düzeyin önemli bir etkinliği vardır.

Gebe kalmamak için önlem almak ve gebe kalınca kürdüğ olmak, dini açıdan günah kabul edilmekte ve ayıp sayılmaktadır. Köylüye göre, gebe kalmayı engellemek günah ve katil olmak demektir. Oysa İslâm dininde aile planlamasına veya çocuk tegekkülüne engel olmayla ilgili herhangi bir yasaklayıcı yargı bulunmamaktadır.

Köyde olup şehir kültürü ile ilişkileri bulunan, maddi olanakları yerinde olan memur eglerinde fazla çocuk yapmama önlem almak bakımından bir değişme görülmektedir. Ancak cinsel bilgisizlik ve geleneksel değerler etkin olabilmektedir.

Köyde çoğu kadınlar tedbir almayı bilmemekte, ancak 9 kadın mayone olmadan gebeliği önleyici hapları kullanmaktadır. Bu durum genellikle memur eglerinde ve çekirdek ailelerde görülmektedir.

Gebeliği önlemek için, kadınların bazıları çok ilkel ve akıl dışı önlemler almaktadır. Örneğin rahin içine kibrit, kükürt, sabun, tavuk tüyü, şiş götürmek ve ağır kaldırmak, takla atmak gibi.

Doğum kontrolü en eski tıbbi kayıtlara kadar uzanmakla birlikte bu konuyla ilişkin gelişmeler yenidir. Aile planlaması ile Türkiye nüfusunun azalmasını değil; kadınların ve memleketin geleceği olan çocukların sağlığı açısından annelerin istemedikleri halde gebe kalmalarının önlenmesi ve kadınların, erkeklerin bilgi sahibi olmaları gerekir. Bunun için nüfus planlaması değil, aile planlamasının uygulanması doğru olacaktır.

Karı-koca ilişkiler yönünde geleneksel veya geniş aile düzeni içinde, kadın tamamen ailenin büyüklerine bağımlı ve onlara uymak zorundadır. Geniş aile düzeni, kadına kocasıyla eşit bir statü getirememiştir. Geleneksel tutum, sosyal ve ekonomik nedenle kadın ikinci plâna itilmiştir. Örneğin: "Saçı uzun aklı kısa, eksik etek" v. s. Oysa kadın ev içi ve bilhassa ailenin geçimi için tüm koşullarda çalışmakta ve yönetebilmektedir.

Karı-koca ilişkileri geniş ailelerde daha sert, kontrollüdür. Sosyo-ekonomik yapıdaki değişme çekirdek ailelerin çoğalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle de karı-koca ilişkilerinde kısmen bir değişme görülebilmektedir. Karı-koca evliliklerinin ilk yıllarında birbirleriyle oldukça resmidirler. Genç çiftlerin, yanyana yürümeleri, oturmaları, sohbet etmeleri ve normal şekilde seslenmeleri ayıp ve saygısızlıkla nitelendirilmektedir.

Karı-koca çocuklarının yanında münakağa ve kavga yapmaktadır. Aile riaslerinin % 84.62 i eğine küfredmekte, münakağa etmekte ve dövmeğe, % 12.82 de münakağa ve küfür yapmaktadır.

Genellikle erkekler eşlerinin kendilerinden habersiz bir işe karar vermemelerini istemektedirler. Erkek çevresine ve ailesine karşı hanımına daima hakimiyetini gösterebilme çabasıdadır.

Karı-koca ilişkilerinin düzensizliği nedeniyle çocukların anne ve babalarına karşı çok yanlış davranışlar içinde oldukları görülmektedir.

Karı-koca ilişkilerinde eşitimsizlik ve ekonomik durum oldukça etkinliğini gösterebilmektedir. Kadın ve koca samimi iki arkadaş olarak görünmemektedir.

Karı-koca ilişkilerinde cinsel ilişkiler tamamen gelenekseldir. Şehir kültürü ile temasta olanlar, okuyanlar, memur olanlar cinsel ilişkilerde kısmen de olsa bazı bilgi ve tecrübelerle sahip olmaktadır. Köyde karı-koca arasında cinsel birleşme erkeğin isteğine göre olmaktadır. Zaten kadının cinsel istek duymasını, kocasına hissettirmesi ayıp, saygısızlık ve güphe ile değerlendirilmektedir. Cinsel istek daima erkekten gelmektedir. Kadınlar kocalarıyla bilerek, isteyerek cinsel ilişkilerde bulunmamakta ve tatmin olamamaktadır. Cinsel ilişkilerde tek yönlü hareket edilmekte ve erkek sadece arzusunu yerine getirebilmeyi düşünebilmektedir. Erkeğin birleşmeyi arzuladığı an kadının isteksiz davranması durumunda kadına küfredilmekte ve dövülmektedir. Cinsel yönde koca ağır derecede karısını kıskanmakta ve ilişkilerin bozulmasına da neden olmaktadır. Karı-koca rahatça hislerini birbirine açamamakta ve bundan kaçınmaktadırlar. Koca karısına ağır işler hariç, diğer yönlerde yapıcı olarak yardımcı olmamaktadır. Çünkü çevrece kılıbik, boynuzlu ve hanımına etki edemeyen bir kişi olarak danganacaktır. Karı-koca arasındaki ilişkilerin düzensizliği birtakım sorunları yaratacağı açıktır.

Anne ile çocuk ilişkileri ailede sık olan ilişkilerdir. Bir annenin bilhassa aile içindeki yerini sağlamlaştırması için bir erkek çocuğuna sahip olması gerekir. Babada çevrede saygınlığını artırmak ve erkeklik gücünü kanıtlayabilmesi bakımından erkek çocuğuna sahibolmasını giddetle istemektedir. Aile içinde kız çocuğu daima ikinci plâna itilmekte, erkek çocuklarla kızlar arasında açık bir ayrıcalık görülmekte ve erkek çocuklara daha çok tolerans, ilgi gösterilmektedir. Erkek çocukların kızlar üzerinde baskınlığı açıkça görülmektedir. Bu husus ailedeki anne, babanın tutumlarından kaynaklanmaktadır. Nedenini geleneksel değerler

eğitimsizlik ve ekonomik yetersizliğe bağlamak gerekir. Bu nedenle anne, baba çocuklarla sağlıklı ilişkiler yürütememektedir. Annelerin % 21.25 i çocukların sözlerine itiraz ediyorlar, % 51.25 de hem itiraz, hemde küfrediyorlar. Ancak, % 27.50 i çocuklarının sözlerine itiraz etmediklerini söylemektedir. Baba çocukları dövmeğe, küfretmeğe ve korkutmaktadır. Yapıcı ve arkadaşça ilişkiler pek görülmemektedir. Anneler de çocukları ancak babaları ile korkutmaktadır. Hatta anneler çocukları küçükken köpek, kurt ve fareyle korkutmakta ve o şekilde suçmalarını, rahat durmalarını sağlayabilmektedir. Görülüyor ki ilişkiler tamamen geleneksel ve sorunlar yaratacak düzeydedir.

Kız çocukları erkeklerden ilgi, sevgi ve anlayış görmediklerinden; annelerini dert ortağı olarak görmekte ve yaklaşımlarını. Annelerde bu görevi acıyarak üstlenmektedir. Yetişkin kızların babalarıyla ilişkileri genellikle kopuktur. Genç erkek çocukları babalarına saygı duymak mecburiyetindedirler. Aile içinde erkek çocukları, kızlardan hesap sorar ve kızlar üzerinde etkinliğini sürdürürler. Anne baba arasındaki çelişkili ilişkiler çocukların yanlış alışkanlıklara saplanmasına neden olmaktadır.

Çocuklar arası ilişkiler, anne, babanın ilişkileri ile anlam kazanır. Örneğin kız erkek çocuğu ayırımı ve erkeklerin kızlara kardeş saymamaları veya onları tanınamaları gibi. Kızlarda erkek kardeşlerine karşı bir kıskançlık ve alerji içindedirler. Kardeşler birbirlerine sevgi, saygı göstermedikleri gibi, birbirlerine isim takar, isinleri yanlış söyler ve birbirlerine sert davranırlar, çoğu kez de birbirlerine küfreder ve birbirlerini döverler. Ailede anne ve babalarının münakaşası, küfür, kavga ve babalarının annelerini dövdüklerini 32 çocuğun % 84.32 si evet gördün, % 16.62 si de duyduklarını yanıtladılar.

Gelinin kaynanaya itaatı daima istenilmektedir. Kaynanalar gelinlerin daima kendi arzuları doğrultusunda hareket etmelerini isterler. Bu arzuya uymayan gelin tepkiyle karşılaşır. Ayrıca, kayınanalar kendi alışkanlık, tecrübe ve davranışlarını gelinlerinde görmek isterler. Gelin kayınana çatışmaları sebeplerinden biri de kuşaklar arası yaş ve yetiştirme farklılığıdır. Bir de kayınananın oğlunun ilgi ve sevgisinden kaybetmek istemediğindendir. Gelin denilince ev işini yapan, tarlada çalışan, çocuk doğuran ve hergeye itaat eden demektir.

Gelin kayınananın çatışmalarında önemli bir nedende gelinin annesindeki davranışları kayınanasında görmemesi ve gelinin annesinin, kızına kendisine bağlılığını sürdürdürebilmek için yapmış olduğu menfaate dayalı tahrik ve teşviklerden kaynaklanmaktadır. Gelinler kayınpederlerden memnundurlar, kayınanadan memnun değildirler. Gelin kayınanayla daimi ilişkiler içindedir. Gelin kayınpeder ilişkileri sınırlı ve çok seyrekler. Gelin kayınpederin yanında genellikle rahat konuşup, hareket edemez, gelin ilk yıllarda kayınpederiyle hiç konuşmamaktadır. Yani gelinlik yapmaktadır. Bu durum sosyal bir güvenlik ve kontroldür.

Gelinler, kayınanalarının her işe karıştıklarını, iş-güç, çocuklar ve gıda maddeleri ile temizleyici maddelerin fazla tüketilmesini bahane ederek hadise çıkardıklarını, eşleri tarafından dövülmelerine sebep olduklarını söylemektedirler.

Köyde etiler genellikle ekonomik bağımlılıkları devam ettikçe aile içinde büyüklere ve birbirlerine karşı uyumlu olmak zorundadırlar. Etiler arası ilişkilerin düzensizliği kayınanayla direkt ilgilidir. Etiler arası gerginlik ve sürtüşmeleri ayrıca sosyo-ekonomik ve geleneksel geniş aile özelliklerine bağlıdır.

Etiler görünmelerle daha çok sürtüşmektedirler. Görünmeler gelinler için adeta bir kontrol görevini

yapmaktadır. Görünce, gelin s'rtüğümleri iş-güç, kıskançlık, maddi olanaksızlıklar ve ailedeki ilişkilerin düzensizliğinden ileri gelmektedir.

Köy topluluğu kanbağı ve hısımlıklar yoluyla bir-biri ile akraba bulunmaktadır. Bugün köyde eskiye kıyasla akrabalar arası ilişkiler ve bağılılık oldukça zayıflamıştır. Akrabalar birbirlerinin gıyabında memnuniyetsizliklerini belirtmelerine karşın yüzyüze olduklarında birbirlerini sevdiklerini, bağlı olduklarını belirtme çabası içine girerler.

Temelde ekonomik ve bazı menfaatler yatmaktadır. Akrabalar arası ilişkilerin zayıflamasını güçler ve köy dışı evlenmelerin artması etkilemiştir. Buna karşın yinede önemli günlerde menfaat düşünülerek birbirlerine koymakta ve birbirlerini gözetmektedirler. Akraba ilişkileri bilhassa bugünkü gençler arasında zayıflamaktadır.

Köyde eskiden daha çok görülen tasavvuri akrabalık, bugün kısmen süt kardeşliği ve bilhassa kirvelik hariç kaybolma durumundadır.

Köyde komguluğa çok değer verilmektedir. Bunun nedeni dinsel etkinliktir. Komguluk ilişkilerinde menfaat ön planda tutulmaktadır. Köyde komgu ve akrabalar birbirlerine çok zarar verebilmektedirler. Zarar verme bakımından çocuklar ve hayvanlar ön planda gelmektedir. Geniş ailelerde çocuklar, çekirdek ailelerde olduğu kadar ilgisiz ve kontrolsüz doğullardır.

Köyde ailede ve aileler arasında küfür, beddua, dua, yemin ve isin takma oldukça yaygındır.

Şerikat'te toprağa sahip ve bağlı olmak oldukça kuvvetlidir. Ancak onu yeterince kullanamamaktadırlar. Arazi gün geçtikçe erkek çocuklar arasında parçalanmaktadır. Her ailenin arazisi küçük parçalar halinde ve oldukça dağınıktır. Bu nedenle de emekten, zamandan ve

Üretimden çok kayıp olmaktadır. Köyde mevcut ailelerin arazileri 3845 dönümdür. Köy dışında olan ailelerinde köydeki arazileri 478 dönümdür. Köyde bağ ve bahçe 280 dönümdür. Toplam arazi 4323 dönümdür. Bu arazinin 2326 dönümü sululu, 1997 dönümünde susuzdur. Sulu olan arazinin çoğuna su yetmemektedir. Toprağın çoğu on, ondört, ailenin elinde bulunmaktadır. Diğer ailelerin 1-10 dönüm ile 51-75 dönüm arasında değişmektedir. 11 ailenin toprağı yoktur. Köyde 75 dönümden aşağı arazi parçaları küçük mülk sayılmaktadır. Araziye henüz tapu kadastro girmemiştir.

Hane başına sulu ve susuz arazi yuvarlak olarak "40.1" dönüm düşmektedir. Köyde mevcut nüfusa araziye oranlarsak kişi başına ancak "6.7" dönüm arazi düşmektedir. Köy dışındaki nüfus ortalamaya dahil edilirse oranlar dahada düşecektir.

Arazi nedeniyle erkek çocuk istenmekte, mal bir güvence, prestij temini ve soyun varlığı olarak görülmemektedir. Ayrıca arazi yüzünde çocuk girkin oyunlarda oynanmaktadır.

Şefkat'te toprak geleneksel usul ve tecrübelerle işletilmektedir.

Köylü iki üç aylık işinin sonucunda zamanının çoğunu evde ve kahvelerde boga tüketmektedir. Eskiden tek geçim aracı toprak olduğu için herkes toprağı bilgi ve güçleri dahilinde işliyebilmekteydi. Oysa bugün endüstrileşme, şehirleşme ve tahsil yapma sonucu köyde arazinin çoğu işlenmemektedir. İşlenen arazi ancak 676 dönümdür. Toprağı işleyenler genellikle geniş ailelerdir. Arazi işlemede kâr düşünülmemekte ancak geçimini sağlayacak kadarını işlemektedir. Çiftçilik insan gücüne dayalı olduğu için kadın ve erkeklerin hemen hepsi çiftçiliğin zor olduğu nu, garantisinin olmadığını, kazançlarının kan ve irin olduğunu söylemektedirler. Bu nedenlerle çocuklarının çiftçi olmalarını istememektedirler. Aile içinde

erkekler eskiye oranla daha az tarımsal faaliyete katılmaktadır. Tarımsal faaliyete yaşlı erkekler, kısmen çocuklar ve bilhassa kadınlar katılmaktadır.

Miras: Şefkat'te eskiden olduğu gibi bugünde geleneksel durumdadır. Başka bir deyişle patrilineal sisteme göre düzenlenmiş miras kuralları hakimdir. Bugün ailede kadının eskiye oranla statüsünde bir değişme görülmektedir. Ancak miras durumunda yine geleneksel değerler etkin olmaktadır. Kızlar kardeşlerinden mal almamalarını, kardeşlerini üzmemelerini, hayat garantileri ve baba mallarının dağılmamasını düğünbilmektedir. Miras alamayan kadınlar % 76.54, aldım diyen % 19.75, alacam diyenler ise % 3.71 oranındadır. Aile reislerinin % 94.38 i kızlarına miras vermek istemediklerini, % 5.62 i kızlarına miras vermeyi istedikleri görülmüştür.

Ailelerin ana gelir kaynağını oluşturan temel iş-güç olarak ekonomik durumu çiftçiliktir. Ancak bugün temel iş-güç biçiminin yanında aileler geçimleri sebebiyle yan iş-güç tipleride görülmektedir (Tab. 62). Köyde işsiz sayısı da 8 kişidir.

Birçok aileler gelirlerini tahıl maddeleriyle, bahçecilikle, ve bilhassa kayısıcılıkla, ayrıca bir kısım nüfusta; memuriyet, işçilik, esnafılık ve çiftçilikle sağlamaktadır. Bunun yanısıra kısmen hayvancılık geliri tamamlamaktadır. Eski yıllara oranla bütün ailelerin gelirinde artmalar olmuştur. Çünkü köy içi ve köy dışında çeşitli yollarla gelir sağlanabilmektedir. Köydeki gelir normal bir düzeyde değil ancak ihtiyacı karşılayabilmektedir. Endüstrileşme ve kentleşme sonucu çiftçilik köyde gerilemiştir. Köyde geliri normal düzeyde olan ancak on dört, aile vardır. Bugün gelirin sağlanması genellikle köy dışında çalışmakla olmaktadır. Köyde gelir az, tüketim oldukça fazladır. Kayısıcılık önemli bir gelir kaynağı durumundadır. Ancak aracılar köylünün elinde kayısıyı ucuza almaktadırlar. Köylü kayısıyı pazarlamayı ve kooperatifçiliği bilmemektedir.

Köyde eğitim yönünden çocuk okul çağına kadar ailesi ve akraba çevresinde geleneksel usullerle eğitilir ve büyütülür. Çocuğun kişiliği ve kabiliyeti, içinde bulunduğu aile ve çevresinin karakterine göre beslenir. Aile eğitiminde genellikle çocuklar arasında cinsiyet ayırımı, üstünlük kompleksi, korkutma, sindirme, ağırı menfaat duygusu yaratmaya ve saldırgan olmaya yöneliktir. Çocuklar geniş ailede iki yönlü yetişmektedir. Geniş aile parçalanınca çocuğun eğitimi bugün daha çok anne-babaya düşmektedir. Çocuklar büyük gözü ile görülmekte onlara saygı duyulmamaktadır. Eskiden olduğu gibi bugünde çocuklara cinsiyet yönünde bilgi verilmemektedir.

Resmi eğitimle, din eğitimi ve geleneksel eğitim köyde iç içedir. Bu nedenle çocuklar çelişkili, bocalıyarak, değişik kişilik kazanarak yetişmektedir. İslâm dininde kullanılmayan ve yeri olmayan kulaktan duyma bilgiler, batıl itikat ve hurafelerle çartlandırılmaktadırlar.

Köyde ilk defa resmi okul 1926-1927 de açılmıştır. Bu yıllarda hiç kız çocuğu okutulmamıştır. 1945-1951 yıllarına kadar da kızlar okutulmamıştır (Tab. 65). 1951 yılından 1962 yılına kadar kızlar çok az okutulmuştur. Bunun temelinde dinsel etki, namus mefhumu ve ekonomik nedenlerle cinsler arası ayrıcalıklar yatmaktadır. Bugün dahi kız çocukları ilkokuldan sonra genellikle okutulmamaktadır. Ancak son zamanlarda köy dışında ve içinde memur, işçi, memur çiftçi olupta maddi olanakları iyi olanlar kızlarını okutmaya meyillennmişlerdir. Son zamanlarda yine köyde okuması gençlerin okumaması kızlara rağbet etmemesi ve kızların iyi bir eş bulamama endişesiyle babaların ve bilhassa kadınların düşüncelerinde bir değişme görülmektedir.

Kadınların okuma çağını aşmış ve okuma çağında olanları, 226 kişidir. Erkeklerde ise bu sayı 236'dır.

Kadınların 226 kişinin 140 kişisi (% 61.95) okuma-yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilenlere ancak % 38.05 oranındadır. Erkeklerde 236 kişiden ancak 30 kişi (% 12.71) okuma-yazma bilmemektedir. Okuma-yazma bilenler ise % 87.29 oranındadır. Burada da erkek çocuğuna verilen değer yansımaktadır. Kadınların yaş grubuna göre okuma yazma bilmiyenlerin yaş ortancası (medyan) "39" dur. Erkeklerde ise "63.4" tür.

Aile reisleri ve epleri çocukların eğitimi ve çocukların tutumları için okulla işbirliği yapmamaktadırlar.

Köy dışına gelin olup çıkan ve yaşları "14-50" arasında bulunan 90 kızdan ancak 1 kız okur-yazardır.

Şefkat'te beslenme geleneksel alışkanlıklara göre yürütülmektedir. Normal beslenme bilinmemekle birlikte maddi olanakların artması ve şehir, kasaba kültürü ile temaslar sonucu bazı değişimler görülmektedir. Eskiden yapılan yemekler az çeşitli ve bolirli iken, bugün sabah kahvaltısı ve öğle akşam yemeklerinde çeşitlilik görülmektedir. Azda olsa hazır yiyecek maddelerini alanlar vardır. Ancak, köy beslenme sisteminin tam şehirleştigi söylenemez. Köyde genellikle beslenmede ençok tahıl maddeleri, hamur işleri ve niğastalı yiyecekler tüketilmektedir. Et, sebze ve meyve tüketimi azdır. Geniş ailelerde beslenme çekirdek ailelere oranla daha sınırlıdır. Beslenmede erkeklerin ve bilhassa kadınların eğitimsizlikleri ve maddi olanaksızlıkları önemli etkenlerdir.

Sağlık durumunda köyde henüz iç açıcı bir değişim görülmemektedir. Alışılacak usüller, bilgiler, tevekkül ve kaderci bir sınırlıyet öğemen durumdadır. Sağlık ve beslenme kurallarına riayet edemedikleri gibi, sağlık kurallarını bilmemektedirler. Bu nedenle köyde birtakım hastalıklar vakubulmaktadır. Tuvaletlerin üstü açık, gübrelikler köy içinde, sokaklar çöplerle sergilenmekte ve

bahçelerin çoğunda tuvalet olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, çegme bağlarında bulgıqların yıkanması sivrisinek ve karasineklerin çoğalmasına ve pis kokuların etrafa yayılmalarına neden olmaktadır.

Temizlik ve sağılık yönünde dini öğütleri bildikleri halde yinede dikkât etmemektedirler. Köyde dini bilgiler kulaktan duymadır, dinsel inançlarda bir zayıflama ve bazılarında kaybolma görölmektedir.

Köydeki ailelerde kullanılan ev eşyaları şehirde kullanılan eşyaların hemen aynısıdır. Ancak eskiden kalma sergi çeşitlerini de görmekteyiz. Şehir tipi eşyaların alınması ancak köy dışında iş olanakları bulunmasından ve köyün para ekonomisine girmesinden sonra mümkün olmaktadır. Köyde eskiden ev eşyalarından serginin çoğunu aileler kendileri dokurlardı. Ancak bu durum sosyo-ekonomik durumun değişmesi ve şehir kasaba kültürü etkisiyle değişmiştir. Bugün ilişkiler sonucu köyde ancak iki aile hali dokunmaktadır. Şimdilik ticari bir eşyaları bulunmamaktadır.

Şefkat'te 30-40 sene evvel köy içinde, etraf köylerde ve Elazığ'da, tezgahlarda dokunan kalın, ince, desenli ve desensiz bezlerin giysi olarak kullanıldığı söylenilmektedir. Bugün tamamen hazır giysiler alınmaktadır. Erkeklerde bazı yağlıların dışında kıyafet tamamen şehirleşmiştir. Buna karşılık kadınlarda henüz bir değişme görölmemektedir. Ancak, şehirde geçici olarak bulunanlar, köyde ve dışarda memur olanların kadınlarının kıyafetlerinde kısmi bir değişme görölmektedir. Giyimdeki değişimde dinsel etki, geleneksel alışkanlıklar, cinsin, yağı, tahsil ve gelir durumunun, şehir ve kasaba ile sık temasın önemli derecede etkileri vardır.

Köylü çegme yılların yanlış tutumları sonucu olarak devlet kurumları ile sağılıklı ilişkiler içine halâ

girememiştir. Köylü için önemli olan kuruluşlardan okul, ziraat, sağlık ve veterinerle ilişkiler kuramamıştır. Ziraat ve Veteriner kurumlarına senede bir defa uğrayanlar % 2.22, iki defa uğrayanlar % 1. 10, birkaç kez uğrayanlar % 2.22, hiç uğramayanlar ise % 94.44 oranındadır. Diğer kuruluşlarla ilişkiler düzensiz, keyfi, tesadüfi ve geleneksel bir yaşantı ile iç içe bulunmaktadır. Köylü mesleki bilgilerinin % 97.80 i büyüklerden, % 2.22 i ise ziraat teşkilâtında öğrenmiştir. Devlet kurumları ile sağlıklı ilişkilerin olmaması eğitim düzeyinin düşüklüğü ve Devlet kuruluşlarının hizmetlerini henüz etkin bir şekilde etrafa yaymamasından ileri gelmektedir.

Aile yapısındaki değişimleri etkileyen faktörler ekonomi, endüstrileşme ve kentleşme, eğitim, politik, yasal etkenler, doğum ve ölümdür.

Köyde eskiden ekonomi tamamen tarımdan ibaretti. Ancak 1950 den sonra endüstrileşme, şehirleşme ve ulaşımın haberleşmenin sonucu iş alanlarının bulunması, okuyanların çoğalmasıyla bir değişim olmuştur. Ayrıca köyden birkaç kişinin Malatya'da çalışırken orada yaygın ve kıymetli olan ağılı kayısının önemini kavrayarak köyde çoğaltmaları sonucunda gelişen kayısının da bugün köy ekonomisinde büyük bir payı vardır. Elazığ'da sanayileşmenin ilerlemesi neticesinde işe girmek ve okumakta ayrı gelir yolları sağlandı. Böylece ekonomideki değişim aile yapısının değişmesine her açıdan neden olmuştur.

Politik yönden oy düşüncesiyle düzensiz olsa köyden göçme akın sağlanmıştır. İşe giren olunca da ailelerde değişimler olmuştur. Yasal yönde çok eş evlilik engellenmiş ve boşanmalar azalmıştır.

Doğum ve ölüm de ailenin yapısını etkilemektedir. Ailelerin genişlemesi, parçalanması ve maddi yönde yükselmesi ve sayıflamasını doğum ve ölümler etkilemektedir.

Bu araştırmada çıkardığımız Genel Sonuçları Şöyle Sıralıyabiliriz:

1- İncelediğimiz köyün aile yapısında bir değişme görölmesine karsın aileler fonksiyon ve zihniyet yönünden gelenekselliğini sürdürmektedir.

2- Köy içi ve köy ile Baskil arası ulaşım hemen hemen eski durumunu muhafaza etmektedir. Yollar daraltılmış ve sulama suları yolların ortasında tarlalara, bahele-re götürölmektedir. Ulaşım aracı olarak köy içinde yük hayvanları dahi rahatça iğliyenmektedir.

3- Köyde nüfus sosyal hareketlilik süreci içerisinde bulunmaktadır. Yatay hareketliliğide dikkâte alarak, yani köyden ęehire nüfus göçü geçici ve devamlı olarak gün geçtikçe artmaktadır. Bunun sebebi ekonomik ve sosyal değişmelerin itici güçlerinin bir sonucu olmaktadır.

4- Komutlar ailelerin gereksinimlerini karęılayamayacak, yetersiz, kullanırsız ve fertler üzerinde olumsuz açıdan etkiler yaratacak bir düzeyde bulunmaktadır. Komut yapısında bilgisizlik ve maddi olanaklar önemli iki etken durumundadır.

5- Eğ seçimi büyüklerin istekleri doğrultusunda olması, menfaatlerin öngörölmesi ve evlenecek gençlerin eğ seçimi yönündeki bilgisizlikleri ve ayrıca, onlara seçme olanağının tanınmaması sonucu uyumsuz ve sağlıksız aileler olmaktadır.

6- Köyde evliliğin tipini ve oluşumunu sosyo-ekonomik yapı tayin etmektedir. Evlilikler cinsel his ve özlüm, iç-güc, çocuk yapma, menfaatlere göre yönlennmektedir. Evliliğin düsenliliği ve tayini ekonomik yapı ve eğitin durumuyla tamamen ilgili bulunmaktadır. Evlilikte erkekler kadınlara oranla daha rahat etmektedirler.

7- Akraba evliliklerinin nedeni soyun gelişmesi, mal, bağlık dinsel ve güven hissinden ileri gelmektedir.

Eskiden akraba evlilikleri bugüne oranla daha fazla bulunmaktadır. Bunun nedeni akrabalar arası ilişkilerin zayıflamasıdır. Bu da sosyo-ekonomik düzeyin değişmesi, dinsel etkilerin zayıflaması, köy dışına güçler, köy dışında evliliklerin yapılması ve kuşaklar arası kültürel farklılıktandır.

8- Bağlık eskiden bugüne dek canlılığını devam ettirmektedir. Ancak, bağlık hoş olmamakla birlikte; alınan bağlığın yıpratıcı bir yanı bulunmaktadır. Köyde alınan bağlık genellikle bir yardımlaşma niteliğindedir.

9- Bugünkü çağın gereklerine dini nikâh cevap verme liği halde dini nikâha resmi nikâha oranla daha çokdeğer verilmekte ve resmi nikâh ise genellikle dini nikâhtan sonra kıyılmaktadır. Bu nedenle erkekte bazı art niyetler düşünülebilir.

10- Aile tipleri bakımında genellikle çekirdek aileler çoğunluktadır. Bunun sebebi köy dışında çeyitli geçim olanaklarının bulunmasıdır. Ancak, çekirdeklegmiş ailelerde zamanla maddi durumun düzelmesi sonucunda geniş aile haline dönüştüğünde görülmüştür.

11- Doğumun doktorlara ve resmi ebelere yaptırılması ayıp ve günah sayıldığında yerli ebelere yaptırılmaktadır. Doğumda daima erkek çocuk beklenir. Çocuk yapmada cinsel bilgisizlik, geleneksel alışkanlık ve uygulamalar, dinsel etkiler etkili olmaktadır. Çocukların bakımı, yetiştirilmesi ve geleceğinin mesuliyeti pek düşünülmemekte. Bugün köyde doğumun yapılmasında eskiye oranla pek bir gerileme görülmemektedir. Sebe kalmayanın tedbir ve çareleri bilinmemektedir. Tedbir ve çareler günah sayılmakta, Ancak, bazı kadınların buna rağmen tehlikeli tedbirler aldıkları elde edilen verilerden görülmüştür.

12- Karı-koca ilişkileri samimi ve arkadaşça değil, geleneksel alışkanlık ve usullerle resmi olarak

yürümektedir. Bunun nedeni yanlış eş seçimi, maddi olumsuzluklar, eğitimsizlik, cinsel bilgisizlik, uyumsuzluk ve kültürel değerler sonucudur. Ailede erkek üstünlüğü görülmektedir. Buda geniş ailede ve çekirdek ailede olsun erkeğin üstünlüğü, onların ekonomik ve eğitim, üstünlüğünden doğmaktadır.

Aile içindeki ilişkilerin düzensizliği çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. İç açıcı olmayan örnek davranışlar ve hitaplar olmadığı gibi çocuklar sevgi ve saygıda pek görmemektedir. Çocuklar arasındaki ilişkilerin zayıflığı, düzensizliği karı-koca veya ailedeki ilişkilerin uyumlu ve sağlıklı olmamasından kaynaklanmaktadır.

13- Akraba ve komşuların, birbirlerine karşı sevgi ve saygıları zayıftır. Bunun için de birbirlerine çok zarar vermektedirler. Ancak, menfaatler doğrultusunda birbirlerini güzetmektedirler. Köyde çocuklar başı boğ bağ, bahçelere çok zarar vermektedir. Hayvanlarınada sahip olmadıkları için çok tahribatlar olmaktadır. Bu nedenlerle akraba ve komşular arasında çok sürtüşmeler çıkmaktadır. Zaten sürtüşmelerin hemen hepsi bağ, bahçe ve arazi nedeniyle olmaktadır.

14- Ailede ve Aileler arasında sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü ve geleneksel alışkanlıklar, bilgisizlik, dinin bilincinde olmama nedeniyle küfür, beddua, dua, yemin ve takma isimler çok kullanılmaktadır.

15- Aileler arazilerini geleneksel usullerle işletmekte ve köydeki mevcut nüfusun gereksinimleri dahi karşılanmamaktadır. Üretimden çok tüketicilik hakimdir. Gecirlogmeye doğru hazır olmadan bir meyil ve üsenti bulunmaktadır. Ayrıca, işletmelerdeki toprak kıyafetsizliği, sulama suyu noksanlığı, bilgisizlik nedenleriyle çiftçi aileler emek ve sermayesinin karşılığını alamamakta. Bugün modern tarımda aileler çevrelerine hükmelenemekte ve

değiştirememektedirler. Aileler gelenekselliklerini sürdürmektedir.

16- Mirasın kızlara verilmemesinin nedenleri erkek çocuğunun varlığı, ata soyunun idamesi, mal kutsallığı ve ölümden sonra hatırlanma düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Kızların baba evinde miras almamalarının sebepleri ise dinsel etkiler, geleneksel değerler, kardeşlerini üzme ve ayrıca, payını ilerisi için bir hayat garantisi olarak bekletmelerindendir.

17- Ailelerin gelir, gideri hakkında yeterli bilgileri bulunmamaktadır. Zaten erkeklerin ve bilhassa kadınların eğitim düzeyleri bu işe müsait değildir. Aileler sadece geçimlerini sağlamayı öngörürler. Bugün üretim tüketimi çok gerilerde izlemektedir. Kaderci zihniyet ve tevekkül varlığını sürdürmektedir. Aileler arasındaki maddi yöndeki farklılıklar daha çok güvensizlik ve sürdürmeleri körüklemektedir.

18- Kız ve erkek çocuğun okutulmasında ayrıcalık canlılığını kaybetmiş değildir. Erkek çocuğun varlığı, kız çocuğu varlığının aleyhine kullanılmaktadır. İşte ailelerdeki felâketler burada düğümlenmektedir. Aile reisleri maddi olanaklarını erkek çocuklara harcamakta, kızlar nasıl olsa bir kocaya gidecek düşüncesi yanlış anlaşılan veya bilinen dinsel etkiler, olayın kızın ahlâksız olacağı yani temelde namus düşünceleriyle kız çocuğun okutulması, engellenmektedir.

19- Kadın ve erkeklerin eğitim durumları ve maddi olanaklarının yetersizliği nedeniyle ailelerde beslenme tamamen geleneksel alışkanlıkların bir sonucudur. Beslenme bugün kısmen hazır yiyecek maddeler yönünde bir değişime içine girmiştir. Ancak bu köyde beslenme sisteminin geliştiği söylenemez.

Külli sağlık ve temizlikte hiç dikkât etmemektedir. Tuvaleti olanların üstü açık, çark suları balçe ve sokaklara

akmakta, sokaklar çöplerle sergilenmekte ve çegme bağlarında kap, kacak yıklanmaktadır. Ayrıca, içme sularının membası pislik içinde bulunmaktadır. Kimseden ne bir ses nede bir seda çıkmaktadır. Köy mahalle durumunda olduğu halde, Baskil Belediyesi ilgisiz kalmaktadır.

20- Kasaba ve şehirle temasın ve haberleşme araçlarından yararlanma ve gelir düzeyi yükseldikçe istenilen egypte ve araçlar alınmaktadır. Ancak, egyptalardan bazıları olduğu gibi benimsenmeyip, bunların iş görme fonksiyonlarından ziyade bir süs, prestij sağlama unsuru durumunda olduğu görülmektedir. Dikiş makinası, masa, çatal, bıçak ve ütü gibi.

21- Giyim ve kıyafette erkeklerde tam bir şehirleşme görülmesine karşın kadınlarda hemen hemen hiçbir değişiklik görülmemektedir. Bunun nedeni kadınların hepsinin okur-yazarsız dışarı ile erkeklerle oranla çok az ilişkilerde bulunmaları, dinsel, maddi olanaksızlıklar, ekonomik yönde kocalarına bağımlı olmaları ve ayrıca temelde namus anlayışının etkinliği.

22- Ailelerle devlet kuruluşları arasında bugün dahi sağlıklı ilişkiler bulunmamaktadır. Ancak, zorunlu işlerde veya köylü mecbur kalınca ilişkiler içine girilmektedir.

23- Şefkat'te ailelerin yapısındaki değişimleri etkiliyen temel etkenler endüstrileşme ve kentleşmenin bir sonucudur. Ayrıca ailelerdeki değişimleri etkileyen eğitim, politika, yasal etkenler, doğum ve ölümlerdir.

24- Aileler üretime ve yeniliklere meraklıdır. Ancak bilgi düzeyleri ve maddi olanakları yetersizdir.

Köyde önemli bir gelir kaynağı olan kayısıçılık ilişkiler sonucunda Malatya'dan alınmıştır. Ayrıca, yine ilişkiler sonucunda iki aile evde halı dokumaktadır.

Burada köylünün hem merakı, üretme isteği, hende bir akkültürasyon olayı görüldüğünü belirtmek mümkündür.

Köyde zamanın çoğu boş geçmektedir. El sanatları gelişmemiştir. İş potansiyelinden faydalanılamamaktadır.

25- Ailelerin fonksiyonlarını yerine getirememe nedenleri:

a) Ekonomik yetersizlik, b) Pasif, taklitsel, ucuz ve davranış kazandırmayan ve çevresine etkili bulunmayan bir eğitim tarzının varlığı, c) İş seçme, evlenme ve aile kurabilme bilincinde olmamak ve bu hayati sorunlara hazır olmamak, ç) Devlet kurumlarının ailelerle plânlı, uyumlu ve daimi ilişkiler içine girmemeleri, d) Politik cambazlık ve yanlış uygulamalara girilmesi, e) Dengeli ve düzenli bir endüstrileşme ve kentleşmenin olmaması ve ailelerin bu önemli iki gelişmeye hazır bulunmamaları, f) Bölgeler arası kültürel farklılıklar, g) Yasaların zamanında toplum yapısına ve yararına göre hemen yenilenmesi ve tatbikatta güçlüklerin çekilmesi gibi.

Ailelerin düzenli değişimleri, gelişmeleri ve kalkınmaları için köyü sosyal, ekonomik ve kültürel olayların merkezi durumuna getirmek gerekir. Aileler her yönde kuvvetli ise onun üzerine kurulmuş olan toplumlar ve devletler de kuvvetli ve sağlıklı devletler olmuşlardır.

ZUSAMMENFASSUNG

In dieser Arbeit wird die Familienstruktur des Dorfes Şefkat-im Landkreis-Baskil der Provinz Elazığ- nach dem Gesichtspunkt der Sozialanthropologie studiert.

Die Besprechungsergebnissen des Jahres 1978-1979 bilden die Grundlage dieser Arbeit.

Es wurde von den Ältern des Dorfes erwähnt, das Dorf Şefkat von vier seldschukischen Gebrüder ungefähr um 1082 n.Chr. oder 1085 n.Chr. gegründet worden sei. Das Dorf liegt 38 Km. im Südwesten der Provinzhauptstadt, von Elazığ und 3,5 Km. im Osten der Kreis Stadt Baskil.

Das Gebiet ist wellig und von Norden nach Süden geneigt, von tiefen Tälern Zersplittert. Boden ist mit wenig Sand bedeckt und fruchtbare "Kolluvialböden".

Die Vegetation ist in der Umgebung des Dorfes Şefkat ganz unbedeutend. Das Klima ist Sommers warm und trocken, Winters kalt und regnerisch.

Die Verkehrsverbindung wird mit einem ungünstigen Weg ermöglicht. Transportmittel ist meistens Esel.

Wohnungen sind heute wie vorher ungenügend. Ausserdem sind sie unwohnlich und dazu haben viele problematische Erscheinungen.

Die Bevölkerungszahl des Dorfes werden immer erhöht. Industrialisierung und Verstädterung ermöglichen die Landflucht. Erwerbstätigste Altersklassen des Dorfes sind "15-19" und die höheren Altersgruppen.

Heiratsalter bei Mädchen sind um "15-16" und bei Jungen um "19".

Unter Vermählung werden die Bauern verstehen definieren. "Ehepaar sein", "Kinder haben", "Annahme eines Mannes eine Frau oder ein Mädchen", "ein neues Leben anfangen". Wenn Familie erwähnt wird, wird "eigene Frau des Mannes, oder Kinder und Haus" verstanden.

In Şefkat werden die Mädchen ganz früh in die Ehe geben, als Ursache sollen in diesem Sinne. Die wirtschaftlichen sozialen und religiösen Beeinflussen Rolle gespielt zu haben. Ausserdem soll die Schule nicht besuchen lassen von Mädchen soll eine andere Ursache sein.

Ausserdem werden unter den verschiedenen Gründen u.a. "die Mädchen nicht in die Schule besuchen lassen" eine bedeutende Rolle spielen.

Bei der Vermählung ausser einzelne geheimnisse Besprechungen sind meistens Bescheinigungen und Willen der Älteren Familienangehöriger erforderlich. Bei der Wahl von Frau oder Mann wird den Jungen noch mehr Toleranz anerkannt. Als die Jungen bei der Heirat sexuellen Wünschen denken, wünschen die Älteren Familienangehöriger eine anständige, ehrliche und fleissige Braut in die Familie zu bringen. Mädchen verstecken ist selten, aber bei einigen Familien ist die Heirat der Jungen möglich. Wenn ihre finanzielle Lage beschränkt und ihre Familienverbindungen knapp sind.

Im Dorf gibt es die Heiratsarten, die mit den Verwandten, mit denselben Dorfleute oder nicht denselben Dorfleute angeht. Ausserdem werden noch die Heiratsarten betrachtet wie z.B.: Im Haus der Schwiegereltern wohnender Schwiegersohn, Trickheirat, Sororat, Schwagerehe, Taygeldi.

17.07 % von Frauen wollen ihre Töchter mit Verwandten, 82.93 % von denen mit Fremden heiraten lassen. Aber 36.71 % von Männern wollen ihre Töchter mit Verwandten, 63.29 % von denen mit Fremden nicht heiraten lassen.

Zwischen den Ältern im Dorf sind so einige Brüderlichkeiten festgestellt worden: Blut-, Koran-, Jenseits-, Milchbruder. Nur diese Sache sind heute ganz unbedeutend geblieben.

Existenz der Überlieferung von Brautpreis in Şefkat ist heute wie früher noch gültig, Brautpreis wird meistens aus den wirtschaftlichen Gründen verlangt. Annahme des Brautpreises im Dorf ist nicht unerträglich und man kann sagen, dass es eine voraussichtliche Hilfeleistung ist.

Wie früher wird auch heute religiöse Trauung vorher vollzogen. Während der Trauung wird man die Paare nicht zusammenbringen. Standesamtliche Trauung wird meistens ganz nach der religiösen Trauung vollzogen.

Als die grosse Familien im Dorf früher die Mehrheit waren, sind heute kleine Familie in der Mehrheit. Der Grund dieser Sache soll soziale-, Wirtschaftliche Struktur sein. Heute wird im Dorf vier Familien-typ festgestellt:

- 1-Kleine Familie (56.03 %)
- 2-Vaterherrschaftliche grosse Familie (15.39 %)
- 3-Temporäre Grossfamilie (16.49 %)
- 4-Ausseinandergerissene unvollständige Familie

Vatersabstammung tragende Familien system ist im Dorf vorherrschend. Die Familien grösse "6.27" Personen. Die Familien sind nach den Anzahl der Mitglieder gross.

Kinder werden im Dorf erwünscht und man rühmt sich mit denen. Am Ende der traditionellen Würdigkeit und Gewohnheit sind Personen ganz beeinflusst. Man klatscht über Personen, die keine Kinder besitzen. Sie werden schlecht behandelt und beschuldigt. Keine Kinder besitzende Frauen unternehmen viele und gefährliche gewöhnliche, praktische Versuchen zu vollziehen, um ihre Position in der Familie zu stärken.

Verschiedene verhütungen wie Abtreibung und Geburtskontrolle werden als sündig betrachtet und fast wie ein Tötung angenommen.

Durchschnittliche Lebendgeburtzahl für jede Mutter ist " 7-8" Geburthäufigkeit im Dorf ist übermässig. Religiösische, sozial - wirtschaftliche beeinflussen und Unwissenheit an der Geburtskontrolle können als die Ursachen dieser Angelegenheit angenommen werden.

Die Frauen und die Männer bevorzugen die Jungen als die Mädchen. Diese Ursachen sollen soziale und wirtschaftliche Ergebnissen sein.

Die Bauern haben keine Kenntnisse von den Familien und Bevölkerungsplanung.

Die Verhältnisse von Ehe Paaren sind nicht freundschaftliche und herzlich. Man kann sagen, dass diese Verhältnisse traditionell und offiziell sind. Die Ehe Paaren streiten und verwickeln sich auch bei den Kindern Schlägerei. Man kann sagen, dass sexuelle Beziehungen unwissend sind. Während dieser Beziehungen sind der Wunsch und die Forderung des Mannes bevorzugend. Ausserdem wurde festgestellt, dass viele Frauen während der sexuellen Beziehungen unbefriedigend sind.

Es ist festgestellt worden, dass die Eltern wegen der Erziehung den Kindern nicht gemeinsam handeln. Ausserdem beangstigen sie während ihrer Kinderjahre und werden zwischen den Jungen und Mädchen unterschiedlich behandelt.

Man kann voll erklären, dass die unregelmässigen Beziehungen zwischen den Frauen und Männern aus den Ergebnissen der finanziellen Lage, der traditionellen Wert Urteile und der Unbildung entstehen.

Zur Zeit sind die Beziehungen und die Verbundenheit zwischen den Verwandten als früher gering geworden. Die Beziehungen zwischen den Verwandten und Nachbarn bevorzugen meistens ihre Vorteile. In dieser Grundlage liegt die wirtschaftliche Lage. Trotzdem aus der religiösen Gründen helfen die Verwandten und Nachbarn während der schlechten und guten Zeiten miteinander.

Zwischen den Familien werden, spitznamen, Schwur, schimpfen und Fluch gebraucht.

Das Grundstück wird im Dorf ziemlich wichtig und heilig angenommen. Der Boden kann nicht rationell gepflügt und nicht fruchtbar geerntet werden. Die Ernte ist ganz traditionellartig. Verteilung von Grundstücken sind auch überlieferungsweise. Der Boden ist in den kleinen Stücken verteilt und vereinzelt. Das Grundstück ist etwa 4323000 qm. grösse die Bevölkerungszahl des Dorfes 569, im Aussen leben 350 Personen.

Weil neben Aussenackerbau Arbeitsplätze vorhanden sind, wird der Ackerbau allmählich zurückgefallen.

Zur Zeit wirt die Erbe von Frauen wie vorher meistens nicht angenommen. Das ist der Grund für ihre Zukunftsüberlegung und Überlieferungen spielen dabei eine grosse Rolle.

Mit ihren jährlichen Arbeiten können die Bäuer nur ihre Lebensunterhalt verdienen.

Ausbildung der Mädchen wird zur Zeit wie früher meistens nicht erwünscht. Aber man will die Jungen ausbilden lassen. 61.95 % von Frauen können nicht lesen und schreiben. Aber dieses Verhältnis ist bei den Männern 12.71 %. Wirksamkeit der traditionellen Werten zeigen hier die Beschränktheit der sozialen und wirtschaftlichen Lage. Ausserdem sieht man ganz klar die Unterschiedlichkeit zwischen den Geschlechtern.

Lebensunterhalt und Gesundheit in Gefahr ist gewöhnlich und traditionell. Nur mit der Ergebnissen der Berührung mit den Stadtgewohnheiten in den letzten Jahren kann man sagen, dass einige Veränderungen erworben worden sind. Man berücksichtigt Sauberkeit nicht. Religiöse Kenntnisse sind von hören sagen erworbene Wissen und es wird betrachtet, dass religiöse Glaubens allmählich schwächer werden.

Es wird betrachtet, dass Stadtsgewohnheiten ihre wichtige Beeinflussen über Haushaltgeräten und Einrichtungen zeigen. Obwohl früher die Bäuer ihre eigene Kleider, Anzüge und was auf der Erde ausgebreitete Sachen selbst genäht und geflochten hatten, kaufen sie Jetzt ganz fertige Erzeugnissen. Trotz der Aderung von Bekleidung der Herren hat Bekleidung der Frauen keine bedeutende Änderungen.

Wegen der früheren schlechten Erfahrungen haben die Bäuer noch keine ordentliche Beziehungen mit den Staatsorganisationen.

Die Veränderungen in der Familien struktur beeinflusste Faktoren sind: Wirtschaft, Industrialisierung, Verstädterung, Erziehung, Politik, gesetzliche Rolle, Geburt und Tod.

E K L E R L İ S T E S İ

EK I. ÖRNEK (B)

EK II. FOTOĞRAFLAR

EK III. HARİTALAR

EK IV. KROKİ

EK V. SORU KÂĞIDI ÖRNEĞİ

EK VI. GÖRÜŞÜLEN DENEKLER, SÜLALE, YENİ
SOYADLARA GÖRE DAĞILIMI

EK VII. KAYNAKÇA

Ö R N E K

(B)

Şefkat KöyündeKerimesi.....'ın
Mihir-i Mua'ccel Senedidir.

Cinsi	Adedi	Kıymeti (İL.	Krs.)
Kur'an-ı Kerim	1	-	-
Seccade ve Ayna	1	300	-
Altın Bilezik	7	1.400	-
Altın yüzük	1	100	-
Sandık ve İçi	1	51000	-
Karyola	1	500	-
Yatak kat	1	1.000	-
Makat Takımı	1	500	-
Kilim	1	100	-
Duvar Halısı	1	250	-
İpek Entari	8	560	-
Keten Entari	5	250	-
Manto	1	500	-
Saat	1	150	-
Çay Takımı	1	85	-
İbragaz	1	+ 375	-
Yekün =		11.085	
		+ 5.306	
		= 16.391 İL.	

Yukarıda cinsi ve adedi yazılı eşyanın bedeli olan 11.085 lira Mihir-i Mua'ccel ve 5.306 lira Mihir-i Baki (Mihir-i Müe'ccel) olarak toplam yekün 16.391 lira olduğunu şahitler huzurunda tesbit ederek işbu senedin doğruluğunu tasdik ederiz.

Tarih

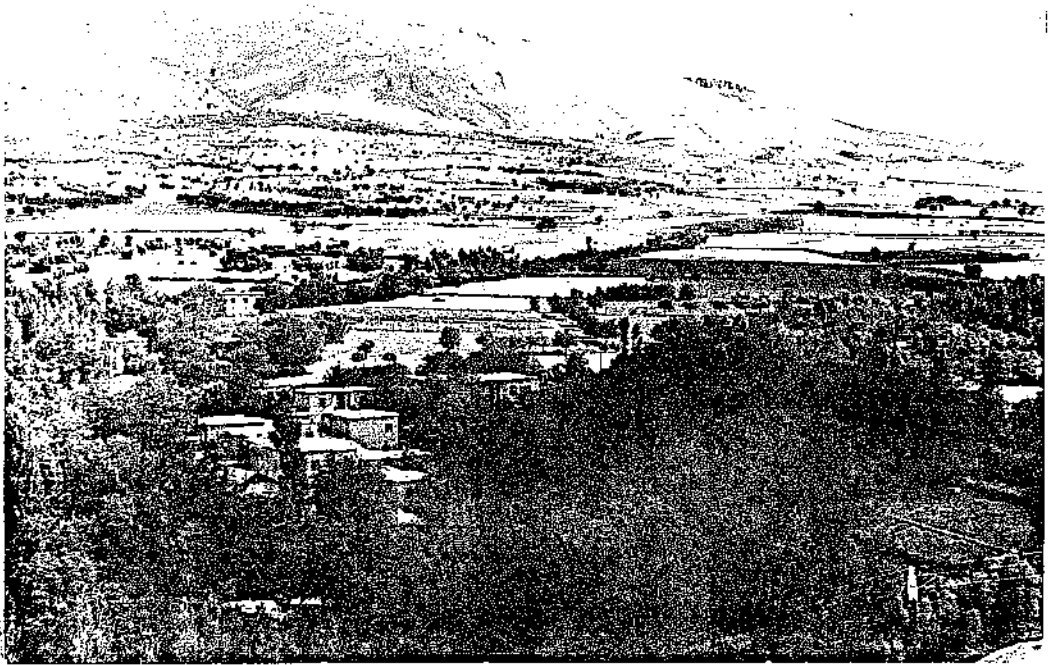
Şahit Şahit Şahit
Adı ve Soyadı Adı ve Soyadı Adı ve Soyadı
(imza) (imza) (imza)

Kız Vekili
Adı ve Soyadı
(imza)

Oğlan Vekili
Adı ve Soyadı
(imza)

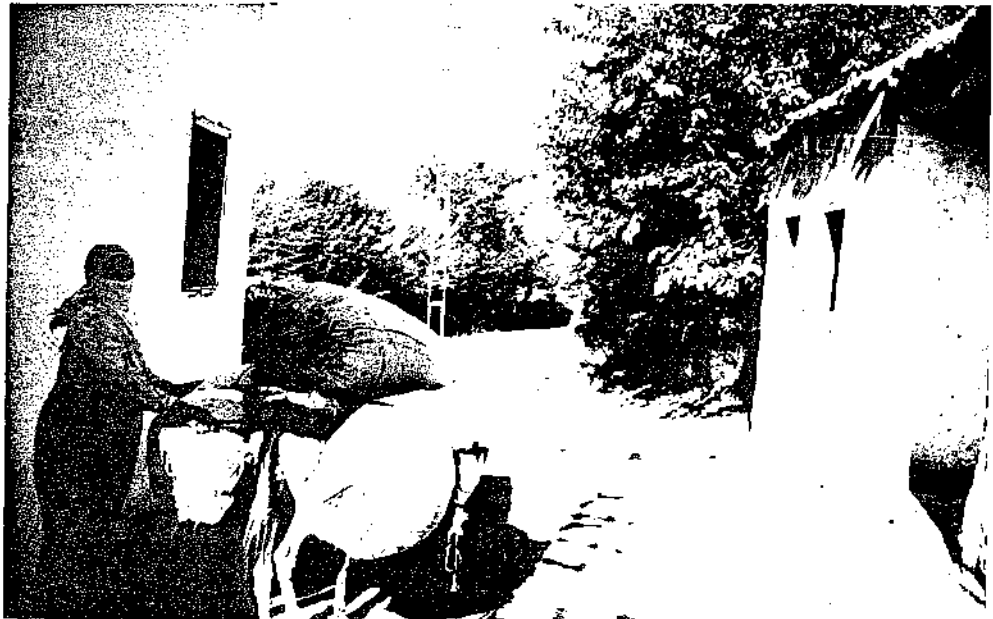
Resim 1-Geçket köyünün genel görünüşü

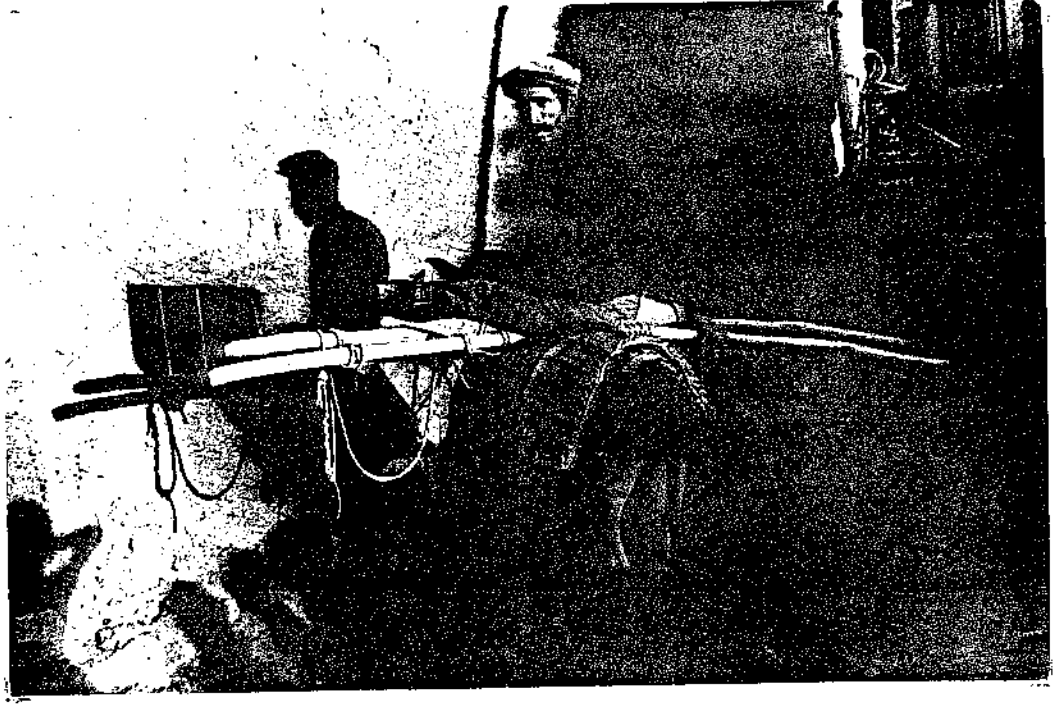
Resim 1-Geçket'ten bir görünüş

Resim 2-İnsan ve yük taşımacılığında egek kullanılmaktadır.

Resim 2-erkekler yük taşıyan bir kadın.

Resim 2-Buğday sapı toplanmak için harmana giden
bir erkek

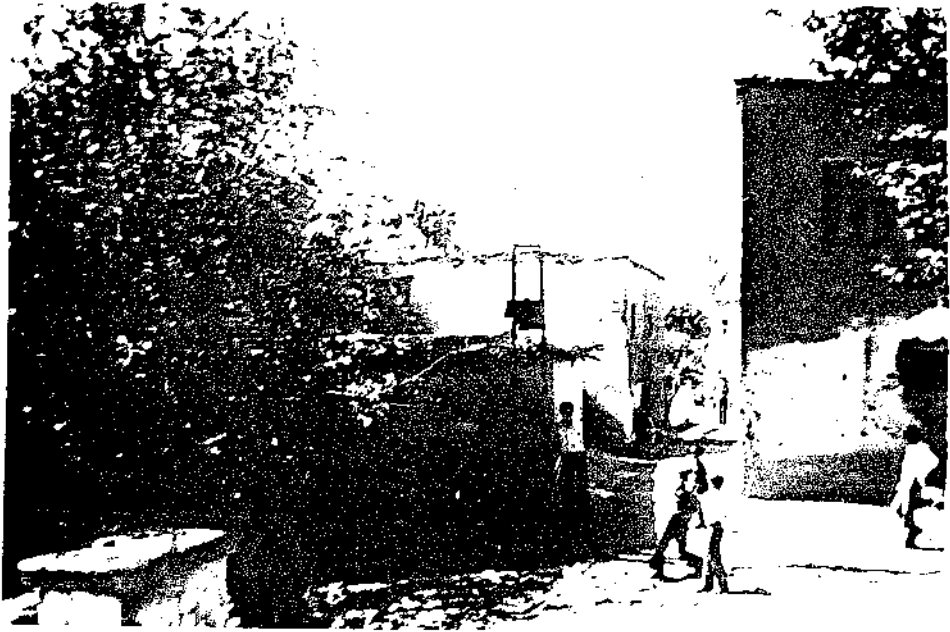
Resim 2- De harmana giden iki erkek.

Resim 3- Eski bir konut tipi.

Resim 3-iki katlı eski bir konut tipi.

Resim 4-Küy evlerinden bir görünüşü.

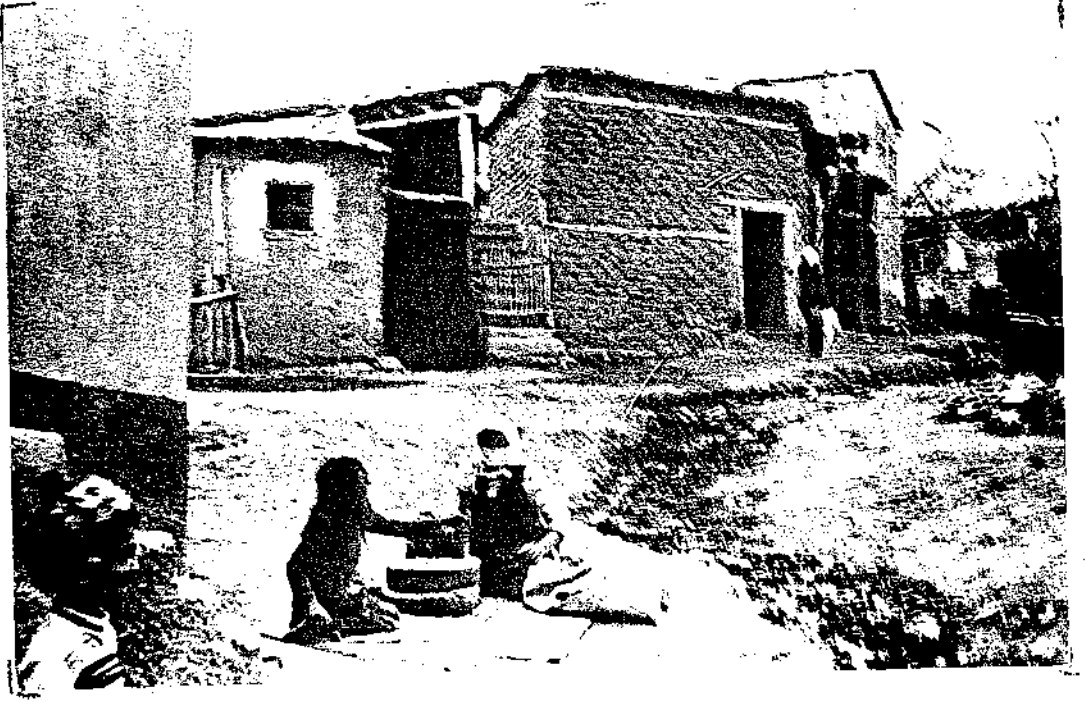
Resim-4-Salkoolu bir köy evi

Resim 5-Tulukla ayran yayan bir kadın.

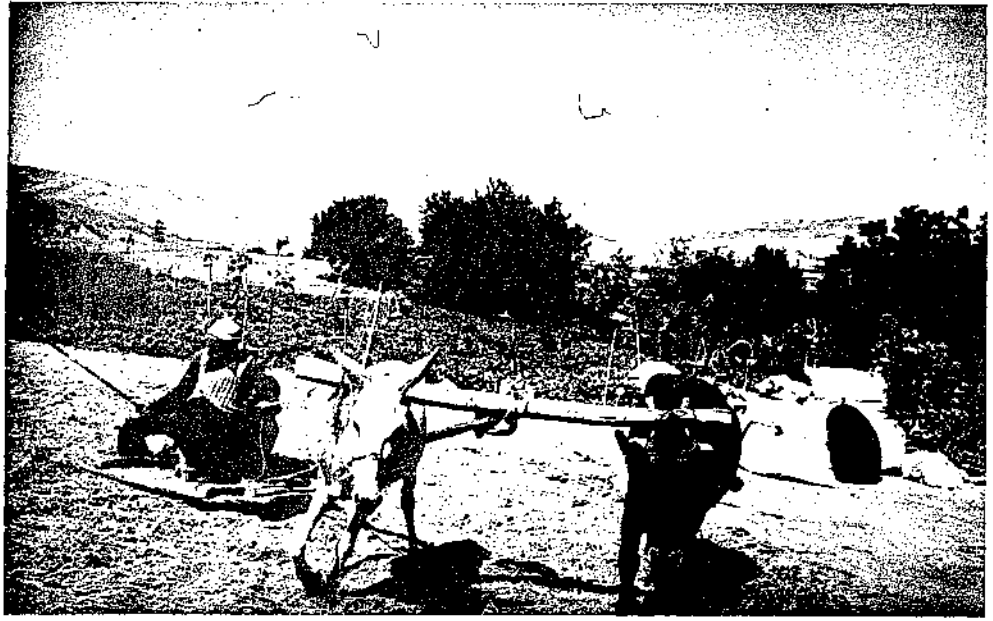
Resim 5-Akş tagayan bir kadın ve çocuğu.

Resim 5-El değirmeni ile mercimek öğüten
bir kadın.

Resim 5-Mızrak tarlacasını sulayan bir kadın.

Resim 6-Ökü ve egekle harmanda düven gozdiren
yağlı bir erkok.

Resim 6-Ökü ile çift süren bir köylü.

Resim 7-Buğday biçen kadın ve çocuklardan
bir görünüm.

Resim 7-Hazırda çalışan bir kadın ve eşi.

Resim 8-Marmanda alışan kadın ve erkekler.

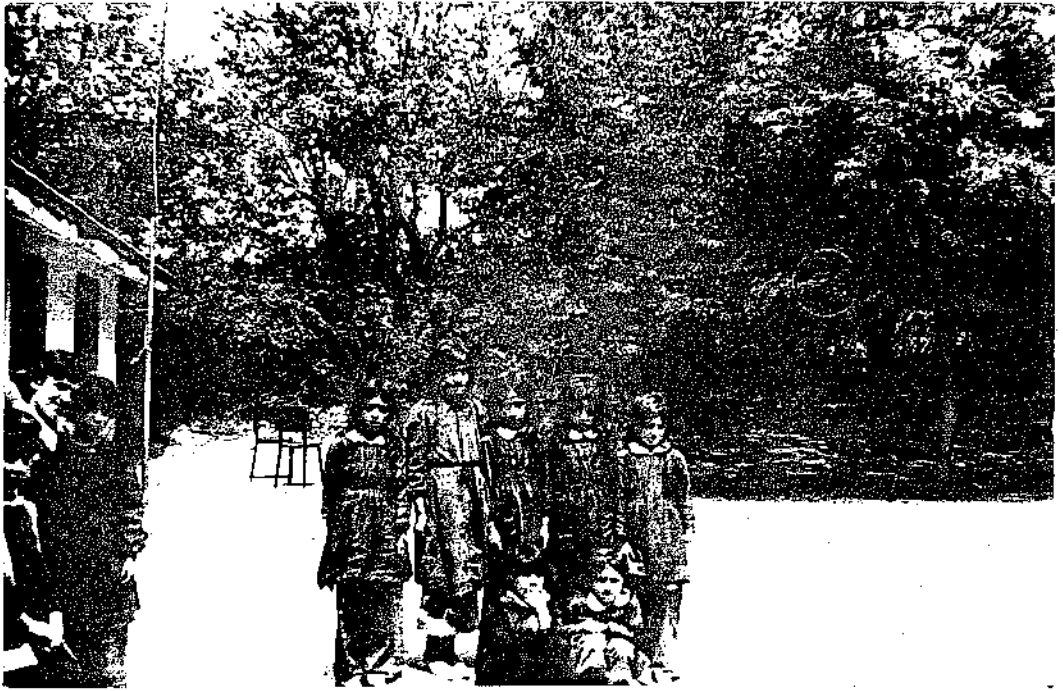
Resim 8-Bahçe cularaya giden bir kadın.

Resim 9-İnek sağan bir kadın

Resim 9- Otlaktaki hayvanlar ve onları bekleyen çocuklar.

Resim 10-İlkokuldaki kız öğrencilerin giyiminden
bir görünüşü.

Resim 10-Kız öğrencilerden başka bir görünüm.

Resim 10-Köy çocuklarının giyinimleri.

Resim 10-Köyde bir çocuk ve giyinimi.

Resim 11-Duğun yemeğinden bir görünüm.

Resim 11-Duğun yemeğinden başka bir görünüm.

Resim 12-Geniş ailede bir yemek sofrası.

Resim 12-çetirdet ailede bir yemek sofrası.

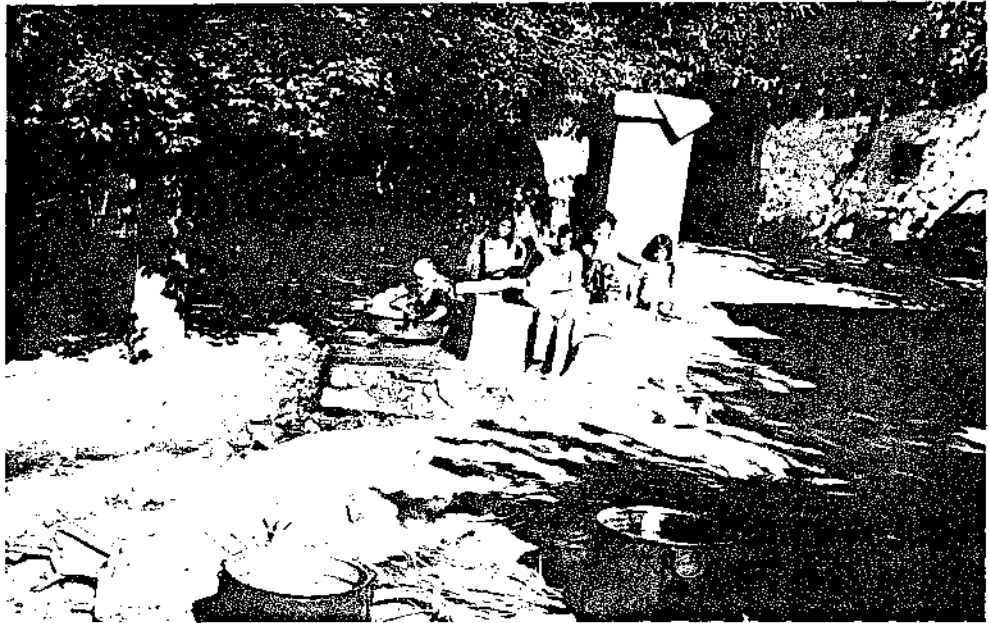
Resim 13-Pis ve gübreli bir köy sokakı.

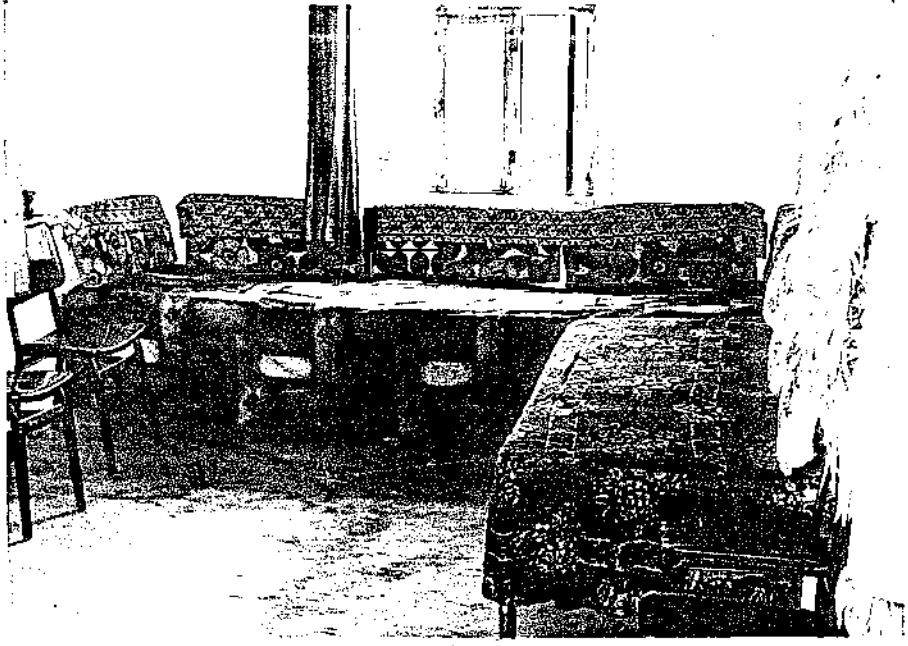
Resim 13-Bagka bir sokakta bir görünüm.

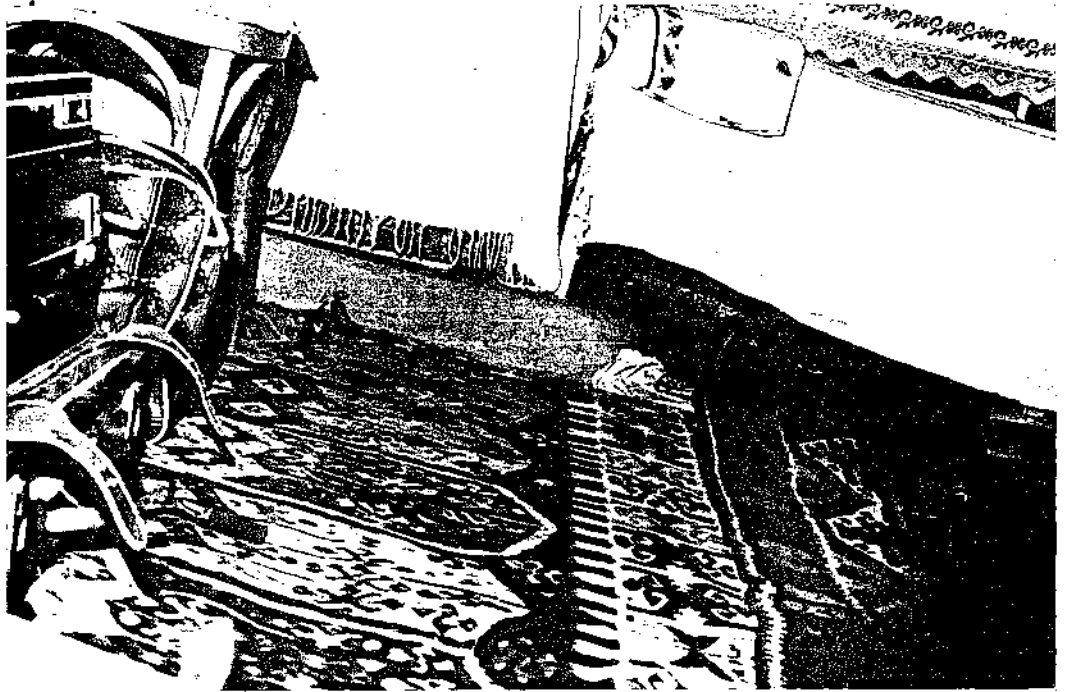
Resim 14-Çeşme de bulguk yakayan bir kız.

Resim 15- Çeşme başında bulgur kurutmak için kadınlar kabanlar ve yakacak bulduy.

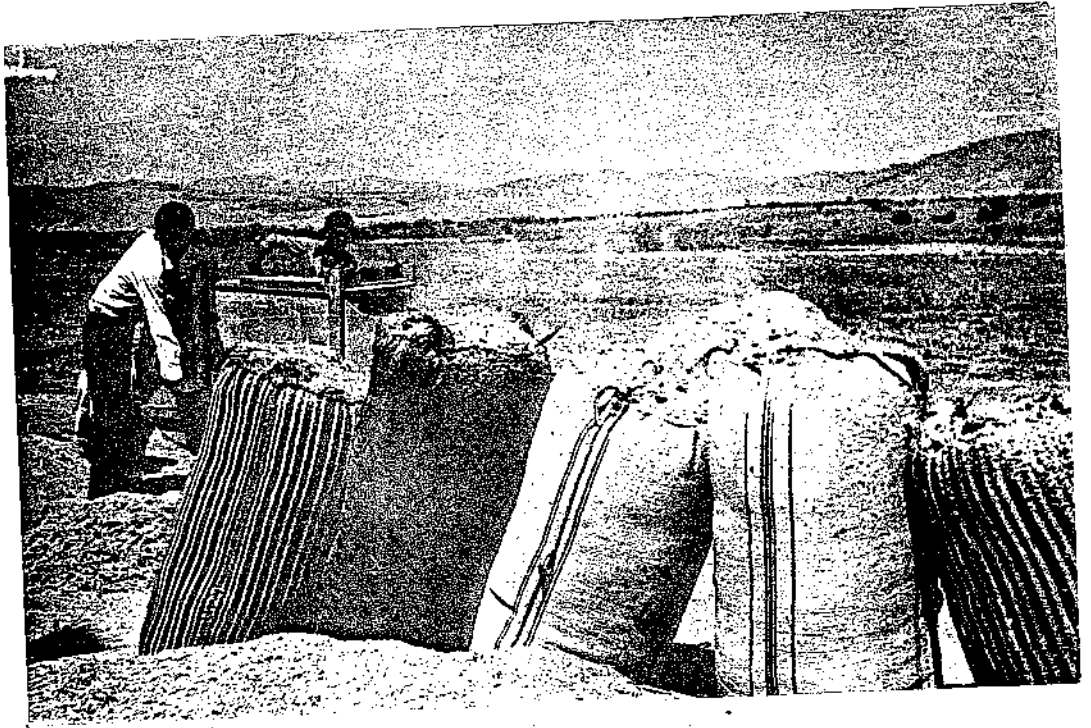
Resin 15-Bir odada bulunan sedir ve divan

Resin 15-Yer sergisi olarak kullanılan kilimler.

Resim 16-Bazruk ipliğinden dokunan çuval ve yaygılar.

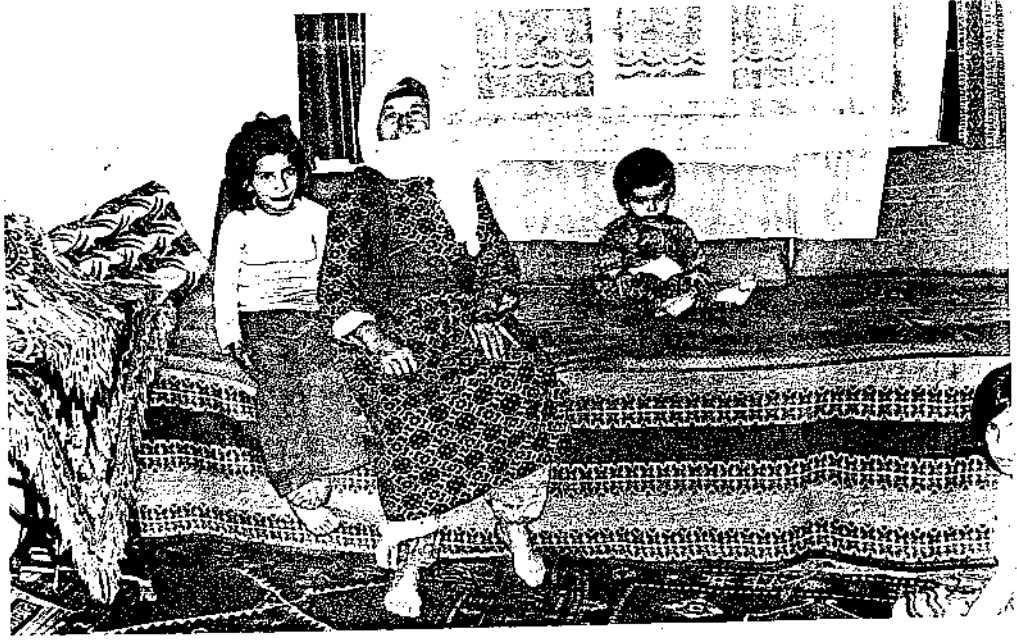
Resim 16-Samen doldurulmuş çuvalar.

Resim 17-Pamuktan ipliğ elde etmek için çırık
(Dolap) çeviren bir kadın.

Resim 18-Fes üstüne yazma örten yağlı bir kadın.

Resim 18-Fes üstüne tallbent örten başka
bir kadın.

Resim 19-Salvar giyen bir kadın.

Resim 19-Yağlı bir köylü

Resim 20-Çok yağlı erkek giyiminden bir
örnek.

Resim 21-Gorap Üren bir kadın.

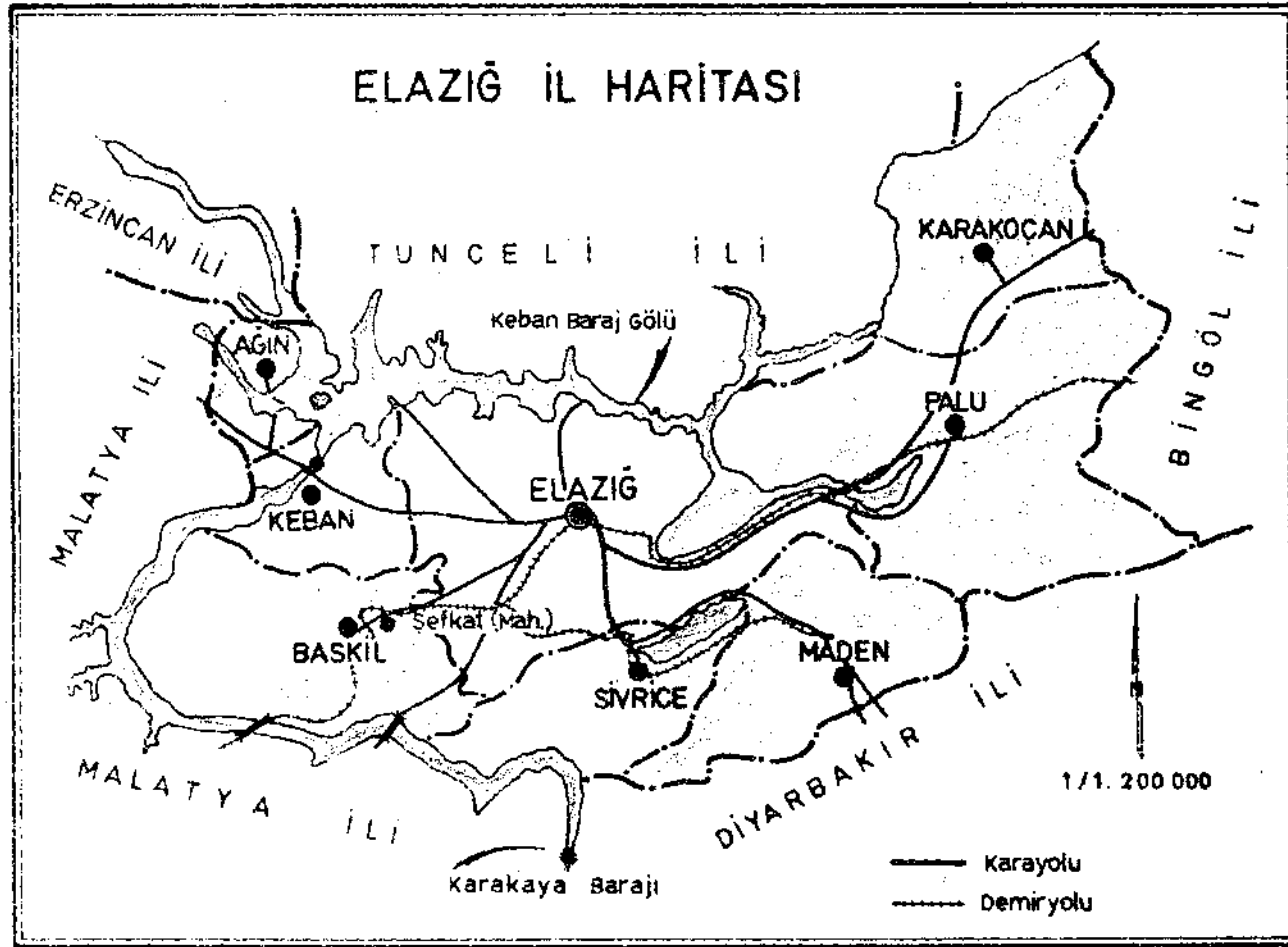
Resim 21-Üç otok giymis yaglı bir kadın.

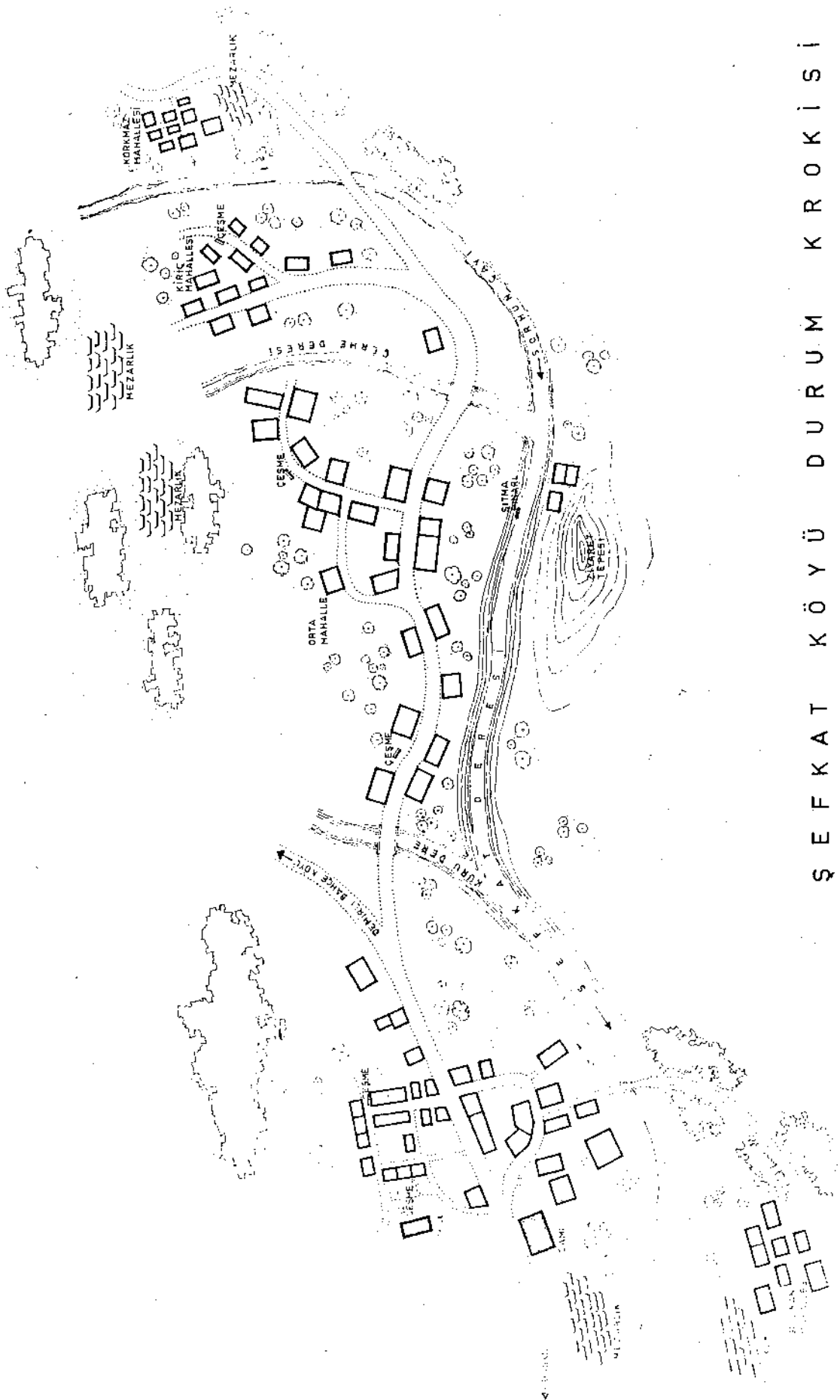

Resin 21-Bir ailenin görünümü.

Resin 22-Bir kayısı islimi.

UYGULANAN MÜLAKAT FORMU
(ERKEKLERE)

Hane No
 Aile Reisinin mesleği.....
 Aile Reisinin Adı Soyadı.....
 Aile Reisinin Eğitim Durumu.....
 Hane Nüfusu
 Erkek Sayısı
 Kadın Sayısı
 Kız Çocuk Sayısı
 Erkek Çocuk Sayısı
 Dışardan olan(Kız-Erkek Sayısı
 Dışardan olanların Eğitim Durumu

1-Şefkat'te nereden ve hangi sebepten dolayı gelip yerleştiniz?

.....

2-Aileniz veya Sülâleniz hangi takma isimle söylenmektedir?

.....

3-Hanenizde dışarda bulunan nüfusunuz varmı?

Kaçı Erkek.....()
 Kaçı Kadın.....()
 Kaçı Kız Çocuk.....()
 Kaçı Erkek Çocuk.....()

4-Kaç Evlilik Yaptınız ?

Bir.....()
 İki.....()
 Üç.....()
 Sebep.....

5-Evin İdaresi Kimin Elindedir ?

Benim.....()
 Eşimin.....()
 Herikimizin.....()

6-Eşinizle kavga ettiğinizde ne yaparsınız?

Döverim.....()
 Küfürederim.....()
 Küserim.....()

Hem döver, Hemde Küfürederim.....()

Başka()

7-Evlenirken yapılan nikâh çeşidiniz?

Medeni nikâh.....()

Dini Nikâh()

Her ikisi()

Hiç biri()

8-Kız çocuğu ile Erkek çocuğun arasında fark varmıdır?

Var()

Yok.....()

İkiside birdir()

9-Tahsili kız çocuğu yapmalı yoksa oğlan çocuğumu?

Kız Çocuğu()

Erkek Çocuğu()

Her ikisi()

Kız çocuğu ilkokulu bitirmeli()

Başka()

10-Eşiniz ve çocuklarınız hastalanınca ne yaparsınız?

a).....

b).....

c).....

ç).....

d).....

11-Ev işlerinizde karınıza yardımcı oluyormusunuz?

Kadın kendi işini yapar.....()

Erkek kendi işini yapar.....()

Başka.....()

12-Ailenizde ve aileler arasında herhangi bir yardımlaşma ve dayanışma varmıdır?

Vardır.....()

Yoktur.....()

Eskiden vardı.....()

Şimdi yoktur()

Kinse bir araya gelmiyor.....()

Herkes kendi menfaatini düşünüyor.....()

13- Çocuk size göre nasıl terbiye edilir?

Döverek()

Kızarak()

Karıştıyarak()

Nasihat ederek()

.....

14-Kız çocuğu ile erkek çocuklarla oynamasını istermisiniz?

Evet()

Hayır.....()

Kararsız()

Başka()

15-Çocuklarınızın hal ve davranışlarından şikayetçimisiniz?

Şikayetçiyim()

Değilim()

Nedenleri

a).....

b).....

c).....

ç).....

16-Çocuklarınızın yanında karınızla münakaşa,küfür ve kavga yaparmısınız?

Evet()

Hayır()

Yalnız münakaşa()

Hepsini yapıyoruz.....()

17-Size karşı akrabalarınız iyi değilmi?

İyi değiller()

İyiler()

Ne iyi,nede kötüler.....()

18-Akrabalarla mı çok samimiyetiniz var yoksa komşularla mı?

Komşularla.....()

Akrabalarla()

Her ikisi ile()

19-Kaç aile arasında yakın ilgi kurarsınız?

1-5()

6-11()

12-17.....()

18+.....()

20-Ahret kardeşiniz,süt kardeşiniz,Kur'an kardeşiniz varmıdır?

Var.....()

Yok()

.....

21- Konutlarınızın iç durumu nasıldır?

Oda sayısı.....()
 Oturma odası.....()
 Yatak odası()
 Salon()
 Mutfak.....()
 Hem oturma,hem yatak odası.....()
 Banyo-Tuvalet()

22-Konutlar:

Tek katlı()
 Çift katlı()
 Çatılı()
 Çatısız.....()

23-Evinizde aşağıdaki eşyalardan hangileri vardır?

Radyo.....()	Televizyon..... ()
Teyp.....()	Buzdolabı ()
Halı.....()	İpragaz ()
Kilim.....()	Çamaşır makinası..... ()
Gırgır.....()	Elektirik süpürgesi... ()
Palas.....()	Dikiş makinası ()
Elektirik..()	Karyola.....()

24- Evinizde el ve el sanatları ile uğraşan var mı?

Var.....()
 Yok.....()

Varsa Nelerdir?

a).....
 b).....
 c).....
 ç).....

25-Ailenizde okul ve okul sonrası çağlardaki fert sayısı?

Okuyup yazma bilenler.....()
 Okuyup yazma bilmiyenler.....()
 Okur-Yazar erkek()
 Okur-yazar Kadın()
 Erkeklerin yaşları.....()
 Kadınların yaşları.....()

26- Ailenizdeki kadın ve erkeklerin eğitim durumları?

- a).....
- b).....
- c).....
- ç).....
- d).....
- e).....
- f).....

27-Çocuklarınızın başarılı olmaları için öğretmenle iş birliği yaptınız mı?

Evet.....()

Hayır.....()

28- Evinizde kaç kişi gazete okuyor?

Bir kişi.....()

Hepsi.....()

Hiç kimse.....()

29- Nekadar araziniz vardır?

()Dönüm sulu arazi,()Susuz arazi,() Bahçe

30- Yılda neler ekersiniz,kaç dönüm ekersiniz?

.....

.....

31- Yıllık kazancınız ailenizi geçindirebiliyor mu?

geçiminizden memnunmusunuz?

Evet.....() Hayır.....()

Evet.....() Hayır.....()

32-Mesleki bilgilerinizi nasıl artırırsınız?

Radyodan.....()

Gazete ve mecmuadan()

Kurslardan.....()

Büyüklerden.....()

Ziraat teşkilatından.....()

33- Ziraat,Veteriner elamanlarının sayıları yeterli mi?

sizlerin bu elamanlarla senede kaç kez görüşmeniz oluyor?

Evet.....()

Bir defa.....()

İki defa.....()

Bir kaç defa.....()

Hiç.....()

34-Yılda nekadar ve hangi mahsulleri satıyorsunuz?

.....

.....

35-Arazi düzeltip, onarıp ve temizliyebiliyormusunuz?

Evet.....(), Hayır.....(), Eskiden.....()

36-Size göre köylü niçin köyü terkedip şehirlere göçüyor?

Geçimsizlik.....()

Okumak için.....()

Rahat etmek()

Herkes gibi olmak()

Geleceğini garantilemek.....()

Başka.....()

37-Ailenizin yıllık masrafları ve yıllık geliri ne kadar oluyor?

.....

.....

38-Kız çocuklarınıza miras vermek istermisiniz?

Vermek isterim.....()

Vermek istemem.....()

UYGULANAN MULAKAT FORMU
(KADINLARA)

Adınız Soyadınız.....

Yaşınız

Tahsil durumunuz.....

1-Evlenmeden önce kocanızı hiç görmüşmüydünüz?

.....

2-Eşinizle aranızda akrabalık var mı? varsa menmunmusunuz?

Var.....() Yok.....()

Evet.....() Hayır.....()

3-Büyükleriniz sizi evlendirirken kocanızın neyine dikkat ettiler?

.....

4-Erkek kardeşinizin mi çok olmasını istersiniz,yoksa kız kardeşiniz mi?

Erkek.....() Kız.....()

5-Siz kayınpederinizden mi ,yoksa kaynanızdan mı menmusunuz?

Kayınpederden.....() Kaynanadan.....()

Herikisinden.....() Hiçbirinden.....()

6-Size göre iyi bir eş nasıl olmalıdır?

.....

.....

7-Her konuyu eşinizle rahatça konuşuyormusunuz?

Evet.....() Hayır.....() Bazı şeyleri()

8-Çocuklarınızın okutulmasında kocanız mı,yoksa sizin mi sözünüz geçerlidir?

.....

9-Bir kızı evlendirirken kimin sözü geçerli olmalıdır?

a)Babasının (),b)Annesinin ,() Kızın,.....

ç)Başka:.....

10-Kızınızı evlendirirseniz damadınızdan en çok hangi vasıfları ararsınız?.....

11-Eşiniz niçin size kızıyor,sizi neden dolayı dövüyor?

.....

12-Çocukları dövüyormusunuz ve çocukları için eşinizden dayak yediniz mi?

Evet.....(),Hayır.....()

Evet.....(),Hayır.....()

13-Çocuklarınız iyi besleniyormu çocuğa neler yediriyorsunuz?

.....

14-Giyinme esyasına ihtiyacınız oldumu kime söylersiniz?

a)Kocama (),b)Kayınpedere(),C)Kaynanama (),
ç).....()

15-Geçim durumunuzdan,yaşamanızdan memnunmusunuz?

.....

16-Şehirli kadınlar gibi giyinmek istermisiniz?

.....

17-Ne tür yemekler pişirirsiniz?

.....

18-Mirasınızı almak istermisiniz?

a)Miras alman (),b) Miras aldım,(),

c)Miras alacam ()

UYGULANAN MÜLAKAT FORMLARI

(KADIN VE ERKEKLERE)

1-Sizce evlenme ve aile nedir?,evlenme ve aile deyince ne anlıyorsunuz?

.....

2- İlk evlilik yaşıyorsunuz?

.....

3-Evlenmeniz isteğinizle mi,yoksa büyüklerin isteğiyle mi oldu?

a)Büyüklerin isteğiyle (),b)Gönüllü olarak,büyüklerin isteğiyle(),c)Gönüllü olarak kendi isteğimle (),
 ç)Kaçarak()

4- Eşlerin geliş yerleri:

a)Köyün yerlisi (),b) etraf köylerden,()
 c).....(),d).....()

5- Bir kızı evlendirmede kimin sözü geçerli olmalıdır?

Annenin sözü (),Babanın sözü (),Anne-Baba ve kızın sözü(),Kızın sözü()

6- Eşiniz akrabamı,yoksa yabancı mı?

.....

7- Kaç evlilik yaptınız?

Bir evlilik()
 iki evlilik.....()
 üç evlilik.....()
+()

8- Kızınızı akrabalarla mı,yoksa yabancılarla mı evlendirmek istersiniz?

a)Akrabayla (),b)Yabancıyla ()

9- Bağlık alındı mı?

a)alındı (),b)vermedim (),c)kaçırdım onun için
 bağlık vermedim(),ç) kaçırdım verdim ()
 d)bağlık almadılar ()

10- Nikâh şekliniz?

a)Dini nikah (),b)Resmi nikah () hem resmi,hemdini nikâh(),.....()

11-Kaç çocuğunuz oldu,kaçı yaşıyor,kaçı öldü ve kaçı düşük oldu?

.....
.....

12-Bir tek çocuğunuz olsaydı,bunun kızını yoksa erkek mi olmasını isterdiniz?

Kız çocuğu.....(),Erkek çocuğu.....()

13-Fazla çocuk yapmamak için tedbir alınmalımıdır?

a)tedbir almalı (),b)tedbir almak günahtır. ()

c)tedbir almayı bilmem ve düşünmedik (),ç)Eşim hap almıyor ()

14- Karı koca olarak biribirinize nasıl sesleniyorsunuz?

.....
.....

15-Kocanız size küfürediyormu?,karınıza küfür ediyormusunuz?

Küfür ediyor () Küfüretmez (),Beddua eder()

Küfürediyorum() Küfüretmem (),beddua ederim()

16-Ev eşyası,giyecek,içecek alınırsa,komşulara herhangi bir gey verilecekse ve bir komşuya oturmaya gidilecekse hanginizin sözü ile olmaktadır?

a)Benim sözüm (),b)Kocamın sözü (),c)Herikimizin()

a)Benim sözüm (),b)Karımın sözü (),c)Herikimizin()

17-Çocuklarınız itiraz ediyor,karşı geliyor,küfür ediyorlar mı?

Çocuklar sözüme itiraz ediyorlar.....()

Çocuklar sözüme itiraz etmezler.....()

Çocuklar sözüme hem itiraz,hemde küfür yapıyorlar()

18-Kendi akrabalarını mı yoksa eşinin akrabalarını mı seviyorsunuz?

a)Kendi akrabalarımı severim(),b)Eşimin akrabalarını severim,(),c)iki tarafıda severim()

ç)Hiç birini sevmem ()

19- Komşular ve akrabalar biribirine zarar veriyorlar mı?

Evet.....() Hayır.....()

20- Çocuklarınızın gıftci olmasını istermisiniz?istemiyor-sanız,neden?

Gıftci olmasını isterim(),gıftci olmasını istemem

gıftci ve memur olsun() Nedenleri.....

.....

21- Çocuklarınızın okutulmasından hanginizin sözü daha geçerlidir?

a)Benim sözüm(),b)Eşimin sözü (),c)Herikimizin sözü()

22- Size göre bir kadın nasıl giyinmelidir?

a)Modaya uygun(Açık)giyinmeli(),b)Normal giyinmeli ()

c)Kapalı giyinmeli(),ç)Gençken açık,yaşlanınca kapalı giyinmeli.().

LİSTE 1
KÖY HANELERİNİN SÜLÂLE, YENİ SOYADLARA
GÖRE DAĞILIMI:

<p>1- HASAN-BEKİR OĞULLARI
Aşan, Osman
Orhan, Hüseyin
Orhan, İbrahim
Orhan, Ümmihan
Orhan, Saniye</p>	<p>7- YAŞAR OĞULLARI (YAŞARANLAR)
Özturan, Fahri
Özturan, Hikmi
Özturan, Nedim
Özturan, Niyazi
Özturan, Sultan</p>
<p>2- KIRMIZI GİLLER
(SORANLAR)
Çalışır, Fethi
Çalışır, Hanifi
Çalışır, Hasan
Çalışır Vahap</p>	<p>8- CUMALİ OĞULLARI (CİMKANLAR)
Tanrısever Ahmet
Şener Cemal
Özdemir Mevlut</p>
<p>3- TATAR OĞULLARI
(TATARLAR)
Tatar, Hasan
Tatar Hüseyin</p>	<p>9- KÖSE OĞULLARI (KOSANLAR)
Buğur Refik</p>
<p>4- MAHMUD OĞULLARI
Ulus, Veysi</p>	<p>10- PIŞO OĞULLARI (PIŞANLAR)
Şeren Fethi</p>
<p>5- ALİ ÇAVUŞ OĞULLARI
(ALUSANLAR)
Özen Abdullah
Özen Ahmet
Özen İzzaffer
Özen Şevket
Özen Gükrü
Özen Zeki</p>	<p>11- BAYRAM OĞULLARI
(BAYRULAR)
Artut Mehmet</p>
<p>6- YUSUF OĞULLARI (ÜSÜFLER)
Ekren, Mehmet
Ekren, Osman</p>	<p>12- NEZİR OĞULLARI
(GARANLAR)
Ceylân Yusuf</p>
	<p>13- HACİOĞULLARI (HACİYANLAR)
Solmaz Ahmet
Solmaz Arif
Solmaz Ali
Solmaz Naile
Solmaz Kerim
Solmaz Osman
Solmaz Zeki</p>
	<p>14- KOROĞULLARI (KORANLAR)
Arikboğa Hüseyin
Arikboğa Sıdika</p>

15- SAĞIR OĞULLARI (GARANLAR)

Yünkül Fatma
Yünkül Hüseyin
Yünkül İhsan
Yünkül Kamil
Yünkül Kâzım
Yünkül Mustafa
Yünkül Sait
Yünkül Zeliha
Yünkül Zeki

16- HALİL GİLLER (ĞALLANLAR)

Cartı Osman
Cartı Yakup

17- UĞRAŞLAR (MEHMETRESÜL)

Uğraş Ali Osman
Uğraş Ekrem
Uğraş Haysan
Uğraş Hasan
Uğraş Hasan (küçük)
Uğraş Kerim
Uğraş Nedim
Uğraş Recep
Uğraş Ziyattin

18- ZAZA HASAN

(Kotan Hasan)

19- MEYDANCIKLI HACİ (AYLASLAR)

(Peker Hacı)

20- İKİZ GİLLER

Ay Sıdka

21- ÇIPLAK OSMANLAR

(OSORUTKAN)

Gürgüler Hüseyin

22- HASAN GİLLER

Dağdeviren Mehmet
Dağdeviren Yasin

23- ÂBDULLAH GİL (ABDULAR)

Bülbül Hacı

24- ÖMER GÜL OĞUL. (OMUGÜLLER)

Bilboğa Hasan
Bilboğa Kemal
Bilboğa Vahap

25- GÖNCO GİLLER

Celâyir Aslan
Celâyir Reşit

26- CELÂN GİLLER

Ayaz Hatice
Ayaz Kerim
Ayaz Reşit
Ayaz Vehbi

27-

Gülgüler Hatice
Gülgüler İhsan

28- KORKMAZ OĞULLARI

Korkmaz Faik
Korkmaz Fazlı
Korkmaz Hacı
Korkmaz Hamza
Korkmaz İskender
Korkmaz Mustafa
Korkmaz Mehmet Zeki
Korkmaz Mehmet Emin
Korkmaz Mehmet
Korkmaz Naim
Korkmaz Osman

K A Y N A K Ç A

1. Acıpayamlı Orhan, Antropolojiye Giriş, Elazığ, 1979-1980, I. Sömestri Ders Notları, s. 7.
2. Acıpayamlı Orhan, "Acıpayam ve Çevresinde Mesken ve Meskenle İlgili Etnografik Araştırmalar" D. T. C. F. Dergisi Cilt XII, Sayı: 3-4, Ankara, 1954.
3. Acıpayamlı Orhan, Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü, Ankara, 1974.
4. Acıpayamlı Orhan, "Türkiye Etnolojisine Ait Bazı Meseleler", Ankara, 1962, s. 76.
5. Adler Alfred, (çev.: Sabiha Özgü, Halis Özgü): İnsanı Tanımak, İstanbul, 1966, s. 83.
6. Akkayan Taylan, Göç ve Değişim, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1979, s. 29-50
7. Aydın Abdullah, Büyük İslâm Dini, İstanbul, 1969, s. 424.
8. Avşaröğlu Ali, Eğitim Sorunlarımız ve Yıllığı, Ege Matbaası, Ankara, 1970, s. 45.
9. Ayyıldız Teyyar, Büyükdere Köyünün Sosyo-Ekonomik Yapısı, Erzurum Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1975, s. 3.
10. Baltacıoğlu İsmail Hakkı, Sosyoloji, İstanbul, Sebat Basımevi, 1939, s. 298.
11. Berkes Niyazi, Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma, D. T. C. F. Felsefe Negriyatı, Ankara, 1942, s. 128.
12. Bilen Nürüvvet, Ailede Sağlıklı İlişkiler, Ankara, 1973, s. 6.
13. Cafer Macid R., (Türkçesi Ali Yıldız):, Az Gelişmişlik İçinde Geri Bıraktırılmışlık, İstanbul, 1979, s. 103-105.
14. Casson Herbert N., (Çev.:Ömer Rıza Doğrul):, İnsanları İdare Etmek Sanatı, Ankara, Toker Yayınları, 1975, s. 5.

15. Conte Güney L., "Ana Baba ve Çocuklar yönünden Türk Çocuğunun Toplumsallaşması", Ankara, Uyanış, Yıl: 6, S.,6. Mart 1979, s.10.
16. Davudoğlu Ahmet, Buluş-ül Meram, İstanbul, Cilt III, Nuretin Oycan Matbaası, 1967, s. 250.
17. Demirbaş Raşit, (Çev.: Ayda Yörükkan):, Aile ve Mesken Konusunda Fransız Mimarlarının Bugünkü Eğilimleri. Ankara, İmar İskan Bakanlığı Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi, 1968, s. 12.
18. Dietz Johan, (Çev.: M. Ali Akedemir): Bir Eğitim Topliliği Olarak Köy, İst., 1946, s. 28.
19. Dönmezer Sulhi, Sosyoloji, İst., 1974, s. 150-151.
20. Emiroğlu Vedia, Edilli Köyünün Kültür Değişmesi Bakımından İncelenmesi, Ank., 1972, s. 19.
21. Enç Mithat, Ruh Sağlığı Bilgisi, İsta, 1978, s. 106.
22. Engels Friedrich, (Çev.: Kenan Somer):, Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Ank., 1967, s. 47.
23. Erdem Selman, Sosyoloji, İst. İş Ofset Mat. 1978, s.98.
24. Erdener Sebahattin, İnsan ve Eğitim, Ayyıldız Mat., 1967, s. 108.
25. Erdentuğ Nermin, "Sosyal Münasebetler ve Evlenme Adetleri", Ank., 1968-1969, II. Söm. Ders Notları, s. 6-8.
26. Erdentuğ Nermin, Hal Köyü'nün Etnolojik Tetkiki, Ank. Ü. Eğ. Fak. Yay., Ank, 1975, s. 40.
27. Erdentuğ Nermin, Türkiye Türk Toplumlarında Kültürel Antropolojik(Etnolojik) İncelemeler, Ank. Ü. Eğ. Fak. Yay., Ank., 1972, s. 31.
28. Eserpek Altan, Sosyal Kontrol Sapma ve Sosyal Değişme Erzurum'un iki köyünde karşılaştırmalı Bir Araştırma, Ank. Ü. Yay., Ank, 1979, s. 65.
29. Franz Erhard, Das Dorf İcadiye, Berlin, 1969, s. 211-213.

30. Fuchs Stephen, The Origin of Man, And His Culture, London, 1963, s. 95.
31. Genç Reşat, Divan-ü Lûgat'ı Türk Müellifi Kaçkarlı Mahmut'a göre XI. yüzyıldaki Türk illerinin Siyasi, Etnik, Sosyal ve Kültürel Durumu, Ank., Doktora Tezi, 1974, s. 58.
32. II..... Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Meteoroloji Bülteni, Başbakanlık, Basımevi, Ank., 1974, s. 624.
33. Güçbilmez Erdoğan, Yenimahalle ve Kayadibi Karşılaştırmalı Bir Köy Araştırması, Ank., S. B. Fak. Yay., 1972, s. 71.
34. Güvenç Bozkurt, İnsan ve Kültür, İst., Remzi Kitabevi 1974, s. 28.
35. Hauser Philip M., (Çev.: Aydın Macarlıoğlu):, Şehirsiz Bölge-lerde Sosyal Araştırma El Kitabı, Ank. İmar ve İskan Bakanlığı Genel Müdürlüğü, 1968, s.222.
36. Hobe Adamson, İn the Primitive World, Newyork, 1958, s. II7
37. İnan Abdulkadir, Eski Türk Dini Tarihi, İst., 1976, s.178
38. Kanat Halil Fikret, Ailede Çocuk Terbiyesi, İst., 1969, s.50
39. Kaynak Süleyman, Nejat Akar, "Sağlık, Beslenme ve Eğitim" Toplum ve Hekim, İst., Türk Tabipler Birliği, s.10, Ekim 1978, s.26
40. Keleş Ruşen, Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, İst., 1978, s. 6
41. Kongar Emre, İzmir'de Kentsel Aile, Ank., 1972, s. 6-7
42. Kongar Emre, İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İst., 1978, s. 425-427
43. Köknel Özcan, Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, İst., Bahar Matbaası, 1979, s. 32
44. Kudat Ayşe, Kirvelik, Ank., Ayyıldız Mat., 1974, s. 42

45. Lacoste Yves, (çev.: Yağar Gürbüz):, Az Gelişmiş Ülke-
ler, İst., Yükselen Matbaası, 1965, s. 41.
46. Leach Edmond, Claude Levi-Strauss, Moderne Tcheoretiker,
1967, s. 104.
47. Lenan Johan P. Mc., Chicago, London, 1865, s. 64.
48. Levis İ. M., Social Antropologey In perspectiv
California, 1976, s. 273.
49. Mahmutoglu Mualla, Solunum Bozukluklarının Psikolojik yön-
den incelenmesi, İst., Doktora Tezi,
1975, s. 27.
50. More T. B Botto, (Çev.: Ünsal Oskay):, Toplum Bilim, Ank.,
1977, s. 188.
51. Ozankaya Özer, Toplum Bilimine Giriş, Ank., S. B. Fak.,
Yay., 1977, s. 203.
52. Ögel Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Ank.,
1979, s. 174.
53. Ülçen Makbule, "Türkiye'de Zihinsel Yetersiz Çocuklar
ve Devlet" Ank., Uyanış yıl: 6, Sayı: 6,
1979, s. 5.
54. Örnek Sedat V., Etnoloji Sözlüğü, Ank., 1974, s. 14.
55. Örnek Sedat V., Türk Halk Bilimi, Ank., T. İş Bankası,
Yay., 1977, s. 136.
56. Örnek Sedat V., Anadolu Folklorunda Ölüm, Ank., A. U.
D. T. C. Fak. Yay., 1971, s. 3.
57. Reintjens Von Hortense, Die Soziale Stellung Der Frau Bei
Den Nordarabischen Beduinen Unter Besonderer
Berücksichtigung Ihrer Ehe Und
Famillienverhältnisse, Bonn Begrudent
von P. Kahle und W. Kirfel, 1975, s. 80.
58. Robert Paul, Petit Robert, Paris, S. N. L. Dictionnaire
Robert, 1972, s. 682.
59. Sadak Necmeddin, Sosyoloji, Ank. Maarif Mat., 1941,
s. 98-99.
60. Saran Nephani, "Antropoloji ve Köy Toplumlari", İst.,
1974, s. 92.

61. Sencer Muzaffer, Türkiye'de Köylülüğün Maddi Temelleri, İst., Ant. Yayınları, 1971, s. 66
62. Smiles Samuel, (Çev.:Mustafa Ertem):, Karakter, Londra, 1878, Doğan Matbaacılık sanayi A.Ş. 1975, s. 30-32
63. Smith Anthony, (Çev.:Erzen Onur, Nide Tektaş):, İnsan yapısı ve yaşamı, İst., 1972, s. 91-92
64. Stirling Paul, (Çev.:Oğuz Aktan): "Türk Köyü", Ulusal Kültür, Kültür Bakanlığı Yayınları Yıl:I S. 2, Ekim 1978, s. 213
65. Sunguroğlu İshak, Harput Yollarında, İst., Cilt IV, 1968, s. 7
66. Şahinkaya Rezan, Psiko-Sosyal Yönleriyle aile, Ank., 1975, s. II
67. Şahinkaya Rezan, Aile İlişkileri, Ank., 1981, s. 39-63
68. Şahinkaya Rezan, Hatay Bölgesinde Köy ve Şehirde Aile Mutluluğu ve Çocuk Ölümü, Ank. Ün., Zir. Fak. Yay. 1970, s. 56
69. Şahinkaya Rezan, Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü, Ank. Ün. Ziraat Fak. Yay., 1966, s. 225
70. Tezcan Mahmut, Türklerle ilgili Stereo Tipler ve Türk Değerleri üzerine Bir Deneme, Ank. Ün., Eğ. Fak. Yay., 1974, s. 66
71. Tezcan Mahmut, Eğitim Sosyolojisine Giriş, I.Cilt, Ank. 1976, s. 105
72. Timur Serim, Türkiye'de Aile Yapısı, Ank., 1972, s.3-4
73. Topaloğlu Bekir, İslâmda Kadın, İst., 1966, s. 87-88
74. Tosyalı Fazıl, "Baskil Kazası", İdare Dergisi, Cilt 25, S.229, 1954, s. 120-125
75. Turhan Mümtaz, Kültür Değişmeleri, İst., Milli Eğ. Bak. Basımevi, 1972, s. 102-103
76. Türkdoğan Orhan, Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları, İst., 1977, s. 430
77. Türkdoğan Orhan, Doğu Köylerinde Sosyo-ekonomik Kargılaş-tırma, Erz. Atat. Ün. Yay. 1973, s. 21

78. Türdoğan Orhan, Yoksulluk Kültürü Gecekondukların Toplum-
sal Yapısı, İst., 1977, s. 66.
79. Türk Ansiklopedisi (İnönü), Cilt I, s.289.
80. Türk Köylerinde Modernleşme Eğilimleri
Adlı Eser, s. 110
81. Ülken Hilmi Ziya, Sosyoloji Sözlüğü, İst., 1969, s. 214.
82. Vallés Andre, (Çev.: Mehmet Toprak):, Ana Babaların
Eğitimi, Ank., 1963, s. 19.
83. Walker Kenneth, (Çev.: Ender Gürol):, Fizyoloji Açısından
Cinsiyet, İst., Dilek Mat., 1973, s. 27.
84. Wechselberg Klaus, Ulrike Puyn (Çev.: Erdoğan Kınalıbay):
Anne ve Çocuk, Remzi Kitabevi, 1975,
s. 18-20.
85. Wells Calvin, (Çev.:Ergin Onur): Sosyal Antropoloji Açıl-
sından İnsan ve Dünyası, İst., 1972,s.85.
86. Yalın Ayşe, "Baba Çocuk Etkileşimi", Psikoloji Der-
gisi, s. 5, Ank, 1979, s. 31.
87. Yalvaç Kadriye, "Eski Babilde Kız Evladın Miras Meselesi",
Ank. Ü. D. T. C. Fak. Dergisi, cilt23,
s. 1-2, Ank., 1965-1966, s. 31.
88. Yasa İbrahim, Hasanoğlan Köyü'nün İctimai-iktisadî
Yapısı, Ank., 1955, s. 145.
89. Yasa İbrahim, Ankara'da Gecekondu Aileleri, Ank. Sosyal
Hizmetler Gen. Müdürlüğü Yay., 1966,s. 240
90. Yasa İbrahim, Yirmibeş Yıl sonra Hasanoğlar Köyü, Ank.,
1969, s. 38.
91. Yasa İbrahim, Sindel Köyü, Ank. TODAİE Yay., 1960, s. 59.
92. Yinanç Mukrimin Halil, Türkiye Tarihini Selçuklu Devri, İst.
İ. Ü. Edebiyat Fak. Yay., 1944, s.70-77
93. Yücekök Ahmet, Türkiye'de Din ve Siyaset, İst., Gerçek
Yayınevi, 1976, s. 40.
94. Zaim Sabahaddin, Türkiye'nin Nüfus Meseleleri, Boğaziçi
Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1973,
s. 111.